

DET KONGELIGE
FISKERIDEPARTEMENT

St.meld. nr. 50

(2002–2003)

Nordisk samarbeid

DET KONGELIGE
FISKERIDEPARTEMENT

St.meld. nr. 50

(2002–2003)

Nordisk samarbeid

*Tilråding fra Fiskeridepartementet av 26. september 2003,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

1 Innledning

Regjeringen legger med dette fram meldingen om nordisk samarbeid for 2002–2003. Meldingen er utarbeidet i samarbeid med statsministerens kontor og alle departementene.

Kapittel 1 er en generell innledning til stortingsmeldingen. Kapittel 2 gir en oversikt over regjeringens arbeid med nordiske grensehindrenger i perioden. Kapittel 3 gir på anmodning av Stortinget en tilbakemelding om regjeringens oppfølging av en del av rekommandasjonene fra Nordisk Råd. Kapittel 4 omtaler Nærområdene, og her er det også omtale av Arktisk Råd, Barentsrådet, Østersjørådet og nærområdene i vest. Kapittel 5 gir en oversikt over de viktigste tverrsektorielle saksområdene. Kapittel 6 omtaler sektorsamarbeidet og gir en oversikt over det formelle sektorsamarbeidet i Ministerrådet og det uformelle regjerings-samarbeidet.

Rapporten fra Den norske delegasjon til Nordisk Råd er tatt inn som vedlegg til stortingsmeldingen. Årsrapport fra Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd for 2002 følger som uttrykt vedlegg.

I foregående år har det nordiske samarbeidet i stor grad fokusert på nedbygging av grensehindrenger mellom de nordiske land. Dette kommer i kjølvannet av en prosess med Vismannsrapporten, det finske formannskapet i 2001 og Norrback-rap-

porten. Også det norske formannskapet i 2002 fulgte opp disse spørsmålene svært aktivt, parallelt med vårt formannskaps fokus på barn og unge, mattrygghet og bærekraftig utvikling. Dette fokus i det nordiske samarbeidet har utvilsomt tilført samarbeidet ny dynamikk, og bidrar til å styrke samarbeidets relevans og troverdighet blant Nordens innbyggere.

De nordiske land har også vært engasjert i en bredt anlagt diskusjon om det nordiske samarbeidets internasjonale aktiviteter i de baltiske land og overfor EU/Europa. Utgangspunktet har vært det gjeldende nordiske nærområdeprogrammet, de baltiske lands nært forestående medlemskap i EU og situasjonen i Nordvest-Russland. Nærområdeprogrammet vektlegger et mer regulært og politisk myndighetssamarbeid med de baltiske land og en opptrapping av aktivitetene i Nordvest-Russland. I forhold til EU har Ministerrådet laget et innspill til EUs utarbeidelse av en ny handlingsplan for Den nordlige dimensjon og blitt enig om et økende nordisk samråd om EU-spørsmål i forkant av EUs rådsmøter. Dessuten arbeider Ministerrådet for å styrke samarbeid med de andre nordlige regionale rådene (Barentsrådet, Østersjørådet og Arktisk Råd). Ministerrådet ønsker gjennom disse initiativene å sørge for en kontinuerlig og dyna-

misk prosess i forhold til sine internasjonale aktiviteter for å bidra til at de bevarer sin relevans og den nordiske nytte.

For øvrig viderefører Ministerrådet sin politikk om «Ny nordisk dagsorden – nye strategiske satsinger» hvor det er identifisert fem hovedprioriteringer for det nordiske samarbeidet: Teknologisk utvikling, velferd, det indre nordiske markedet, samarbeid med naboland og -regioner, samt miljø og bærekraftig utvikling.

Det er mange eksempler på godt, aktuelt nordisk samarbeid. Det arbeides blant annet for å virkeliggjøre et felles nordisk utdannings- og forskningsrom og utnyttelse av landenes komparative fortrinn gjennom etableringen av nordiske spissforskningssentra. Et slikt senter består av et nettverk av høykompetente forskningsgrupper eller anerkjente forskningsenheter. Slike sentra skal tilby nordiske forskere relevante fasiliteter i form av faglig miljø, utstyr og infrastruktur.

Et annet eksempel er oppfølgingen av den nordiske strategien for bærekraftig utvikling. Strategi-ens 20-årige hovedmål og mer kortsiktige konkrete resultatkrav er et fremstående eksempel på en

regional, samordnet miljøpolitikk. Strategien er presentert både for EU og på toppmøtet i Johannesburg i 2002. Det videre arbeidet med strategien fokuserer på operasjonelle indikatorer for måloppnåelse i forhold til bærekraftig utvikling, og inkluderingen av sosiale og økonomiske parametre i politikken for en bærekraftig utvikling. Strategien skal for øvrig revideres innen utgangen av 2004.

Et tredje eksempel kan være utarbeidelsen av en utviklingsplan med en ny felles overordnet målsetting for mobilitets- og støtteprogrammer innen utdanningsområdet. Ambisjonen er at Norden skal være en foregangsregion i utviklingen av menneskelige ressurser. Hele ni eksisterende ordninger for mobilitets- og støtteordninger blir omorganisert til fem nye fra 1. januar 2004. Programmene skal administreres av profesjonelle operatører – en i hvert land – som skal inngå i et nordisk nettverk.

Til sist kan nevnes kjønns- og likestillingsarbeidet hvor Norden fortsatt i høyeste grad er en foregangsregion. Det rettes særlig oppmerksomhet mot handel med kvinner, noe som også innebærer satsinger i Nærområdene i form av kampanjer, informasjon og etablering av nettverk.

2 Grensehindringer mellom de nordiske land

Det finske formannskapet i det nordiske regjeringssamarbeidet i 2001 sørget for et fornyet fokus på enkeltmennesket i det nordiske regjeringssamarbeidet. Det folkelige fundamentet i samarbeidet ble igjen tydeliggjort gjennom et konsekvent perspektiv som satte den enkelte borgers nordiske muligheter og rettigheter i søkelyset. Som et ledd i denne prosessen nedsatte samarbeidsministrene et fellesnordisk utvalg under ledelse av Finlands ambassadør i Norge, Ole Norrback, for å se på betydningen av grensehindringer mellom de nordiske land. Arbeidsgruppens rapport (Norrback-rapporten, «Nordboernes rettigheter») viste med all tydelighet at det fortsatt er betydelige hindringer for alle former for bevegelse av mennesker og menneskelig aktivitet mellom de nordiske land. Norge tillia i sitt nordiske formannskap i 2002 behandlingen av Norrback-rapporten stor vekt, og årets svenske formannskap har gjort nordisk integrasjon til sin hovedsak.

Grensehinderproblematikken er på ingen måte ny i det nordiske samarbeidet. Det har vært gjort en rekke innsatser for å identifisere og rydde av veien hindringer mellom landene for å forenkle hverdagslivet for de titusenvis av mennesker som hvert år flytter, pendler, investerer, sykebehandles, studerer osv i et annet nordisk land. Det sier en hel del om det nordiske samarbeidets suksess i innbyggernes øyne når de blir så overrasket over og har så liten tålmodighet med at det fortsatt finnes nordiske grensehindringer. Denne svært positive grunnholdningen gjør at hindringene oppfattes som unødig byråkrati og fremstilles som illustrasjoner på at det nordiske samarbeidet ikke holder tritt med den moderne, globaliserte hverdag hvor særlig informasjon flyter uhindret over alle grenser. Dermed kan holdningen til det nordiske samarbeidet raskt svinge fra det positive til det negative, og dette viser betydningen av å gjøre framskritt i arbeidet mot grensehindringer som kan ivareta det nordiske samarbeidets relevans og troverdighet overfor hver og en av våre innbyggere.

En annen konsekvens av at Nordens innbyggere tar den nordiske integrasjonen som en selvfølge, er at de ofte ikke selv på forhånd undersøker hva som må til for å unngå problemer ved grense-

overskridende virksomhet. Faktum er at mye ligger til rette for problemfri virksomhet gjennom eksisterende nordiske avtaler og ordninger hvis man gjør de nødvendige forberedelser. Informasjon er i det hele tatt trolig den viktigste enkeltfaktor i forbindelse med grensehindringer, og denne erkjennelsen har gjort at Ministerrådet har lagt stor vekt på dette i oppfølgingen av Norrback-rapporten. Ministerrådets fremste redskap i den forbindelse er Hallo Norden, som ved sine fem nasjonale kontor – og en sentral koordineringsenhet ved sekretariatet i København – har til oppgave å vise de nordiske innbyggerne veien til riktig kilde for informasjon om den aktivitet de skal gjennomføre. Hallo Norden skal ikke saksbehandle – det skal den relevante nasjonale myndighet – men veilede til rette instans. De første erfaringer med Hallo Norden synes å vise et stort potensiale, og Ministerrådet har derfor allerede tilført tjenesten større ressurser til bemanning og markedsføring. Det er også etablert kontakt med de mange andre regionale og bilaterale informasjonstjenester som har vokst fram slik at de kan etablere et samarbeid hvor de kan utfylle hverandre. Dette vil også bidra til at bilaterale og fellesnordiske problemer ses i sammenheng og kan sørge for gjensidig læring og erfaringsutveksling. Det blir også viktig å finne fram til ordninger som gjør at de grensehindringene som identifiseres gjennom henvendelser til disse informasjonstjenestene kan føres inn i nasjonale, bilaterale eller fellesnordiske kanaler for å finne sin løsning. Det er også viktig at informasjonstjenestene organiseres slik at også de ressursvake har brukervennlig tilgang til informasjon.

Årets svenske formannskap har utnevnt den tidligere danske statsminister Poul Schlüter til særskilt representant for nedbygging av nordiske grensehindringer. Den såkalte Schlüter-prosessen har utvilsomt lyktes i sin ambisjon om å få stor politisk oppmerksomhet rundt grensehinderproblematikken. Schlüter har besøkt de nordiske landene og møtt representanter for regjeringenes politiske ledelse og embetsverk, og han har deltatt i svært mange nordiske sektorministermøter og holdt samarbeidsministrene løpende orientert. Han har i stor grad klart å sørge for politisk vilje og

forankring i de nordiske lands regjeringer til å hjelpe nordiske grensehindringer. Han besøkte Oslo den 8. mai, og møtte politisk ledelse fra syv sentrale departement og representanter for Nordisk Råds norske delegasjon. Når Schlüter avslutter sitt oppdrag ved utgangen av året, skal det etableres en ordning som skal forene den nødvendige institusjonalisering av grensehinderarbeidet samtidig som den høye dynamikken videreføres. Island har for øvrig signalisert at deres formannskap i 2004 vil videreføre vektleggingen på grensehinderarbeidet.

Poul Schlüter skal rapportere om sitt arbeid under Nordisk Råds sesjon høsten 2003, og spørsmålet vil der bli gjort til gjenstand for debatt i all sin bredde.

I kjølvannet av Schlüters besøk til Norge gjorde Den norske regjeringen et bredt vedtak når det gjelder nordisk samarbeid som også har svært viktige elementer av betydning for nedbygging av nordiske grensehindringer. Det ble vedtatt at oppfølgingen av Norrback-rapporten skal gis systematisk prioritet av regjeringen. Det ble videre vedtatt at når nye lovforslag framlegges og behandles av Stortinget, søkes det så langt det er relevant og praktisk innarbeidet henvisning til de øvrige nordiske lands lovgivning på området. Det søkes opplyst om eventuelle konsekvenser av lovforslagene for forholdet til de øvrige nordiske land. Og det ble minnet om at saker i regjeringen som berører nordisk samarbeid skal forelegges samarbeidsministeren. Både Schlüters besøk og arbeid i sin alminnelighet, samt regjeringens nevnte vedtak, er fulgt opp overfor hele det norske regjeringsapparatet for å sørge for den nødvendige forankring og gjennomføring.

Til sist kan det nevnes at samarbeidsministeren har bedt Foreningen Norden gjennomføre en tverrsektoriell seminarserie med deltakelse av de lokale og regionale myndigheter som har til oppgave å forvalte det gjeldende nordiske avtaleverket og sørge for informasjon til våre innbyggere. I løpet av 2003 vil det bli gjennomført slike seminar i Oslo, Kristiansand, Bergen, Trondheim og Tromsø. Seminarrekken ble først forankret av samarbeidsministeren i den sentrale ledelsen i de relevante etater og direktorat. Deltakelsen og interessen har til nå vært stor på seminarerne, og det er grunn til å tro at dette kan være begynnelsen til en betydelig styrket kompetanse hos de ansvarlige myndigheter, som for øvrig har vist en svært positiv holdning til dette arbeidet.

På denne måten er det regjeringens ambisjon å bidra nasjonalt og fellesnordisk til både pragmatiske løsninger på konkrete grensehinderproblemer

og til langsiktige mekanismer som kan forebygge nye problemer og rydde av veien de nye problemer som allikevel uunngåelig vil dukke opp mellom fem suverene land med ulike nasjonale lover og forordninger og ulik internasjonal tilknytning. Det er ellers slik at de nordiske lands ulike EU-tilknytning og det nordiske og det europeiske integrasjonsarbeidet kan gi gjensidig stimulans, læring og løsningsmodeller.

Oppfølging på utvalgte områder

Grensehinderproblematikken følges opp i mange sektorer.

Arbeidsministrene vedtok på sitt årlige møte høsten 2002 å foreta en gjennomgang av de nordiske avtalene på arbeidsmarkedsområdet med sikte på å gjøre det mer velfungerende. I den forbindelse skal konsekvensene av å åpne det nordiske arbeidsmarkedet for tredjelandsborgere med permanent opphold i de nordiske land vurderes. Det skal tas høyde for EUs regler på området. Et arbeid for å styrke det nordiske arbeidsformidlingssamarbeidet, innenfor rammen av EURES, er også igangsatt.

Norrback-rapporten *Nordbornas rättigheter* har rettet søkelyset mot noen av de grensehindringer som fortsatt gjør seg gjeldende for skoleelever og studenter som søker utdanning i et annet nordisk land, bl.a. på grunn av manglende kjennskap til og informasjon om det nordiske avtaleverket på området. De nordiske utdanningsministre traff i 2002 vedtak om oppfølging av Norrback-rapporten på sitt område, bl.a. ved å ta initiativ til en juridisk utredning av de nordiske avtaler som i dag regulerer mobilitet og elev/studentflyt mellom de nordiske land, sett i forhold til europeiske/internasjonale avtaler på området. Norge har stått for denne utredning som ble lagt fram for utdannings- og forskningsministrene i juni 2003. Utredningen «*Nordiske utdanningsavtaler. Forholdet til EU/EØS-retten*» slår bl.a. fast at de nordiske avtalene ikke bare er å anse som «intensjonserklæringer», men at de er folkerettslig forpliktende, og at det påhviler hvert enkelt land å sørge for at innbyggerne får kjennskap til og kan benytte de muligheter og rettigheter som finnes. Det gjenstår likevel en del oppryddingsarbeid for å sikre at de politiske visjoner som er nedfelt i avtalene kan bli fulgt opp i den praktiske virkelighet. Den videre oppfølging av Norrback-rapporten på utdanningsområdet vil særlig fokusere på spørsmål vedrørende gjensidig godkjenning av deleksamener innenfor høgre utdanning, jf. Nordisk Råds Rek. nr. 38/2002/kultur om Nordisk tentamensgyldighet for høgre utdanning, studiefi-

nansiering i Norden (herunder reiserabattordninger for studenter) og nordisk yrkesutdannings-samarbeid. Med hensyn til mobilitet på den videregående skoles nivå har utdanningsministrene besluttet å gjennomføre en revisjon av den nordiske «gymnasavtalen», og samtidig bedt NSS om å utarbeide en informasjonsstrategi slik at avtalen blir bedre kjent, jf. Nordisk Råds Rek. nr. 37/2002/kultur om Utdannelse for unge i Norden. Med hensyn til den juridiske utredningen om de nordiske utdanningsavtalene vil denne bli gjenstand for høring med sikte på å komme fram til en omforent rettslig forståelse av avtaleverket. Det skal også foretas en kartlegging av status for implementering av de viktigste avtalene nasjonalt. Endelig skal det som ledd i samarbeidet om yrkesutdanning utarbeides en oversikt over lovregulerte yrker i landene.

For så vidt angår avtalen om adgang til høgre utdanning, har utdanningsministrene besluttet å forlenge denne for en ny 3-årsperiode fra 1. januar 2004.

I konsumentsektoren har man utarbeidet en juridisk betenkning i to deler om problemstillinger knyttet til kjøpsrett over landegrensene. Betenkningen inngikk bl.a. som grunnlag for et seminar om det indre marked og grenseoverskridende handel.

I transportsektoren har alle medlemsstatene i EU, med unntak av Sverige og Finland, tilpasset sine vektor og dimensjoner på vogntog til rådsdirektiv 96/53/EU der maksimal lengde på vogntog er 18,75 meter. Dette gjelder også i Norge. Sverige og Finland har et unntak fra denne bestemmelsen som tillater vogntog på 25,25 meter.

Norge og Danmark har ulike regler for lengde og vekt, noe som gjør grenseoverskridende transporter dyrere og i blant langsommere ettersom dette medfører ekstra omlasting.

Regjeringen gikk i mot å tillate vogntog på 25,25 meter på særskilte strekninger i Norge da spørsmålet ble behandlet våren 2002. Begrunnelsen for ikke å tillate slike vogntog var både trafikksikkerhetshensyn og behov for utbedringer av deler av vegnettet som ville gå på bekostning av andre, høyere prioriterte tiltak.

Denne saken viser at objektive ulikheter mellom de nordiske land gjør at det ikke alltid lar seg gjøre å finne fellesnordiske løsninger.

Fjerning av de grensehindringer som beskrives i Norrback-rapporten er en prioritert oppgave for Ministerrådet for Næring (MR – N), og under det svenske formannskapet i 2003 videreføres arbeidet med å fjerne grensehindringer og å bidra til at Norden utvikles til en region hvor mennesker,

kunnskap og kompetanse, innovasjon og kapital kan flyte fritt.

Selv om Norrback-rapporten i første rekke beskriver de problemer den enkelte Nordboer støter på når de skal flytte, ta seg arbeid, studere, sykebehandles etc. vil disse problemene ha en indirekte virkning for det nordiske nærings-samarbeidet og for de nordiske bedriftene som har anlegg og virksomhet i flere av landene ved at det skapes unødige vanskeligheter ved utveksling og ansettelse av personer med spesiell faglig kompetanse på tvers av landegrensene. Det er av stor viktighet at denne type «grensehindringer» fjernes slik at målsetningen om Norden som én grenseløs og konkurransedyktig region kan innfris.

Under Ministerrådsmøtet i Göteborg i september 2003 vil de nordiske næringsministrene behandle temaet «Fjerning av grensehindringer for å styrke nærings-samarbeidet mellom de nordiske landene». Her vil Sverige foreslå konkrete oppfølgingsinitiativer.

Av særlig interesse for fremdriften av dette arbeidet er utviklingen av Øresund-regionen som omfatter København – Malmø-området til en «felles» arbeidsplass som vil gi viktige indikasjoner på viljen og evnen på politisk hold til å fjerne unødvendige grensehindringer og dermed forsterke integrasjonen i hele Norden.

Grensehindringer av rettslig karakter kan oppstå dels ved at det gjelder ulike regler i de forskjellige nordiske land om samme rettsforhold, dels ved at regelverk i Norge ikke anvendes likt på norske borgere og borgere fra andre nordiske land.

Den mer enn hundreårige tradisjonen med nordisk lovsamarbeid, som nå er forankret i Helsingforsavtalen av 1962, har skapt en høy grad av rettsenhet på sentrale rettsområder. En slik rettsenhet medfører at det ikke foreligger rettslige grensehindringer så langt rettsenheten strekker seg. Det forekommer likevel at rettsutviklingen har ført til ulikheter som kan virke som en overraskelse for nordiske borgere som blir utsatt for dem ved flytting over landegrensene. Det er grunn til å forebygge slike ulikheter når lovgivningen på et område blir revidert, og det er grunn til å ta opp forslag om regelendringer når det viser seg i praksis av reglene at de slår ulikt ut på en måte som blir et praktisk hinder for nordisk samkvem.

Landegrensene har større betydning som grenser for offentlig myndighetsutøving enn for privatpersoners rettsforhold. Dette betyr blant annet at landegrenser kan skape grensehindre for effektiv strafforfølgning. Grenseoverskridende kriminalitet gjør at det nå blir lagt større vekt enn før på å

styrke samarbeid mellom de nordiske lands politi og påtalemyndigheter ved regelendringer, informasjonsutveksling og praktisk samarbeid, blant annet slik at avgjørelser i ett land i større grad kan bli lagt til grunn og gjennomført uten videre i et annet nordisk land.

På det trygde- og sosialpolitiske området synes problemene først og fremst å være knyttet til familieytelser og dagpenger, men det forekommer også klager på pensjonsområdet, særlig over lang saksbehandlingstid.

Oppfølging av Norrback-rapporten har vært inngående drøftet i den nordiske sosialforsikringsgruppen. Det har vært bred enighet om å øke innsatsen på kunnskaps- og informasjonsformidling, og herunder styrke utdanningen og opplæringen i de berørte etater med sikte på å bygge opp kompetansen om nordiske og internasjonale regler og avtaler. Det vil i denne sammenheng være viktig å trekke inn lokale aktører og kontor i større grad, spesielt i grensetraktene, slik det eksempelvis er gjort i Morokulien, Haparanda og Øresundsregionen.

En arbeidsgruppe med representanter fra de administrative forbindelsesorganene i de nordiske land har på oppdrag fra sosialforsikringsgruppen sett på tiltak for å fremme utdanning og samarbeid over landegrensene. En annen gruppe tar spesielt for seg familieytelsesproblematikken.

Sosialforsikringsgruppen har også gått inn på flere konkrete bestillinger fra NMR bl.a. om å oppdatere trygghetskonvensjonen, noe som etter planen vil skje i løpet av høsten 2003. Gruppen ser derimot ingen grunn til å endre opptjeningskravet til grunnpensjon i den nordiske konvensjon, bl a fordi dette i seg selv ikke vil løse det konkrete tilfellet som er tatt opp i rapporten og som gjelder offentlige tjenestepensjonsrettigheter. Gruppen har i denne forbindelse tilskrevet Poul Schlüter som leder arbeidet med oppfølgingen av Norrback-rapporten. Norge støtter helhjertet det arbeid som er i gang for å bedre opplæringen og øke kompetansen i de ytre etater, for å utvikle samarbeidet over landegrensene samt å forbedre informasjonen til grenseoverskridende brukergrupper.

Innen helseområdet skal en nordisk overenskomst fra august 1977 sikre at resepter skrevet i et nordisk land også er gyldig i et annet land. Overenskomsten overlapper med bestemmelser i EU. Det svenske formannskapet vil avholde et møte med berørte parter i september og avrapportere saken innen Nordisk Råds sesjon i oktober i år.

Når det gjelder økonomi- og finanssektoren foreslås det i Norrback-rapporten bl.a. at Nordisk Ministerråd ser til at grenseoverskridende betalinger ikke bare i euro, men også i de øvrige nordiske valutaer skal skje til samme pris som innenlandske betalinger på samme tidspunkt.

Spørsmålet ble drøftet på møtet i det nordiske finansministermøtet i juni 2003. En arbeidsgruppe har fått i oppdrag å avdekke hvilke problemer som finnes i Norden for personer som pendler eller ønsker å bosette seg i et annet nordisk land, herunder foreslå eventuelle endringer i skatteavtalene. Det ble videre understreket betydningen for små og mellomstore bedrifter av at betalingsoverføringer kan gjøres raskt, sikkert og til lavest mulige kostnader. Dette vil bli fulgt opp nasjonalt og i det videre nordiske samarbeidet.

I det regionale samarbeidet vil Ministerrådet legge opp til at en andel av bevilgningene til grenseregionene brukes til særlige satsingsområder. Nedbygging av administrative og andre barrierer for praktisk samarbeid vil være et slikt satsingsområde i kommende periode og vil fungere som regionalsektorens bidrag til den generelle satsing på å fjerne grensebarrierer.

Mellom de nordiske grenseregionene er det satt i gang et prosjekt hvor man systematisk ser på erfaringer med å overvinne grensehindringer med vekt på å integrere arbeidsmarkedene bedre over grensene og få fram bedre pendlingsstatistikk. Det har blitt etablert, etter initiativ fra den norske og finske statsministeren, et finsk-norsk prosjekt mellom kommunene langs grensen i nord. Prosjektets hovedmål er å identifisere og bidra til å bygge ned strukturelle hindringer i grenseoverskridende handel, samarbeid m.v. mellom Norge og Finland.

3 Oppfølging av Nordisk Råds rekommandasjoner

Ansvar for behandlingen av Nordisk Råds rekommandasjoner og fremstillinger fordeles på de ulike embetsmannskomiteene umiddelbart etter at de er vedtatt av sesjonen eller presidiet. Behandlingen av rekommandasjoner rettet til regjeringene vil normalt bli koordinert og håndtert av formannskapet.

Embetsmannskomiteene og formannskapet tar straks etter sesjonen fatt på rekommandasjonsbehandlingen, samtidig som behandlingen av eldre, ikke avskrevne rekommandasjoner gjenopptas. Rekommandasjonene og fremstillingene vil vanligvis kreve nasjonale konsultasjoner og undersøkelser, og noen har også tverrsektorielle sider som gjør det nødvendig å involvere flere av Ministerrådets sektorer. I noen tilfeller er det også aktuelt med utredninger.

Innen 1. juli hvert år avgir Ministerrådet en meddelelse om alle aktuelle rekommandasjoner og fremstillinger. Meddelelsene redegjør for Ministerrådets standpunkt, gjennomførte tiltak eller status for arbeidet med rekommandasjonene.

Det foreligger et betydelig antall rekommandasjoner angående mange og svært sammensatte områder. Ministerrådet har overfor Rådet gitt uttrykk for at dagens rekommandasjonsmengde kan bidra til å gjøre Nordisk Råds prioriteringer mindre tydelige.

Den norske delegasjon til Nordisk Råd har bedt om en tilbakemelding om hva Den norske regjering har gjort for å oppfylle visse rekommandasjoner. Dette følger nedenfor. Det minnes imidlertid om at Norge, sammen med de øvrige nordiske land, selvsagt står tilsluttet de fellesnordiske meddelelser om rekommandasjonene som er oversendt Nordisk Råd.

Rekommandasjon 7/2002/medborger: Bekjempelse av rasisme og fremmedfiendtlighet og fremme av integrasjon innenfor arbeidsmarkeds- og utdannelsesområdet

Arbeids- og administrasjonsdepartementet har som mål å stimulere til økt rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn til statlig sektor. For å bidra til rekruttering og integrering av personer

med innvandrerbakgrunn til statlig sektor er det utarbeidet en egen *handlingsplan for rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn til statlig sektor 1998–2001*.

Bakgrunnen for å iverksette handlingsplanen i 1998 var at staten ikke tok godt nok i bruk den kompetanse og de ressurser som personer med innvandrerbakgrunn representerte. Ved å utarbeide en handlingsplan, ønsket regjeringen å bidra til en aktiv rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn til statlig sektor og gi dette arbeidet tyngde. Handlingsplanen er utarbeidet av AAD i samarbeid med KR D og i samråd med de departementer og etater som var ansvarlig for hovedtiltak i planen. Etter en revisjon av planen i 1990, omfattet planen 18 tiltak. Alle departementene har vært ansvarlige for en aktiv oppfølging av handlingsplanen innenfor sitt departementsområde. AAD har hatt koordineringsansvar for planen.

Evalueringen av planen i 2002 har dokumentert at planen har bidratt til at det har blitt gjennomført konferanser, seminarer og møter der rekruttering til statlig sektor har stått på dagsorden. Det har også blitt gjennomført mer konkrete prosjekter som bl.a. opprettelse av opplæringsplasser for personer med innvandrerbakgrunn i statlige virksomheter.

Som et resultat av forhandlinger mellom staten og hovedsammenslutningene, er det satt av 3 MNOK i henhold til Hovedtariffavtalens pkt. 5.6.b i perioden 2002–2004 for å stimulere til bedre nyttiggjøring av kompetansen til personer med innvandrerbakgrunn i statlig sektor. Tildeling av tariffavsatte midler til ulike virksomheter har blitt gjennomført i fire tariffperioder (1996–1998, 1998–2000, 2000–2002 og 2002–2004). De tariffavsatte midlene har i hovedsak gått til prosjekter i større virksomheter hvor mulighet for spredning og erfaringsoverføring har vært til stede. I disse virksomhetene har det dreid seg om flerleddete prosjekter hvor språkopplæring, informasjonstiltak og holdningspåvirkende tiltak som seminarer, møter og kurs i forbindelse med opplæring av norske samfunnsforhold inngår. Flere av prosjektene har vist seg å være svært vellykket, bl.a. har Kriminalomsorgens utdanningsssenter fordoblet antallet med

innvandrerbakgrunn til fengselsskolen, og Skatte- direktoratet har økt antall personer med innvandrerbakgrunn til skatteetaten.

AAD har også bidratt i regjeringens handlingsplan mot rasisme og diskriminering 2002–2006 med tiltak på arbeidslivsområdet. Eksempler på tiltak i handlingsplanen, er bl.a. et tiltak som henstiller statlige arbeidsgivere om å ta inn en mangfoldsfomulering i statlige stillingsannonser som oppfordrer personer med innvandrerbakgrunn om å søke stillingen og et pålegg til statlige virksomheter om å innkalle minst én person med innvandrerbakgrunn til intervju ved tilsetninger, forutsatt at søkeren er kvalifisert for stillingen.

Utdannings- og forskningsdepartementet har utarbeidet en strategiplan for arbeidet med lærings- og oppvekstmiljøet for perioden 2002–2005. Et av tre hovedområder i planen er «Demokrati, verdivalg og medvirkning som omhandler verdier i skolehverdagen og elev- og foreldremedvirkning». Et av tiltakene i planen er det tre-årige prosjekt «Verdier i skolehverdagen» som er iverksatt for å sette et særlig fokus på verdiformidling og verdibevissthet i skolen og lærebedrifter. I tillegg har Kristent Pedagogisk Forbund fått støtte til et verdiprojekt «Skal – skal ikke», som vil kunne bli et viktig supplement til det helhetlige arbeidet, blant annet fordi prosjektet har en lokal profil der også barnehagene er trukket med. Demokrati og medvirkning, menneskeverd, menneskerettigheter, rasisme og diskriminering er noen stikkord for dette arbeidet.

Regjeringen har bestemt at dagen for avslutningen av Holocaust, 27. januar, skal markeres hvert år i skolen. I den anledning ble den såkalte Benjaminprisen utdelt av Statsministeren og Utdannings- og forskningsministeren for første gang på Holocaustdagen i 2003. Prisen skal deles ut hvert år til en skole som har markert seg i arbeidet mot rasisme og diskriminering. Prisen er gitt navn etter Benjamin Hermansen, en 15 år gammel gutt fra Oslo som mistet livet i 2001 i et rasistisk og nazistisk motivert drap. Regjeringen har oppfordret alle skoler til å markere dagen, og det er utarbeidet «kjøreregler» mot rasisme som skolene kan bruke i sitt arbeid mot rasisme og diskriminering.

Skoleåret 2002/2003 ble menneskerettigheter opprettet som ett av 13 nasjonale valgfag for videregående opplæring.

Våren 2003 ble det igangsatt en undersøkelse i 300 grunn- og videregående skoler for å kartlegge praksis når det gjelder undervisning om menneskerettigheter. Resultatene vil foreligge høsten 2003. Undersøkelsen forventes å gi informasjon om eventuelle behov for videre utvikling av men-

neskerettighetsundervisning og styrking av læreres kompetanse.

Det vil i løpet av 2003 bli opprettet et nettsted for menneskerettigheter på nettstedet www.Skole-nettet.no.

Undervisning på området rasisme, interkulturell kommunikasjon og etnisk mangfold tilbys ved en rekke høyskoler, bl.a. ved Høgskolen i Oslo som siden høsten 1997 har tilbudt videreutdanning i flerkulturell forståelse. Studiet utgjør en del av det faste studietilbudet ved Senter for flerkulturelt og internasjonalt arbeid. Studietilbudet er utviklet for å møte behovet hos profesjonsutøvere som arbeidere med flerkulturelle spørsmål, og skal bidra til å utvikle handlingsberedskap og handlingskompetanse hos profesjonsutøvere som har sitt virke i et flerkulturelt miljø.

Norsk senter for menneskerettigheter (SMR) ved Universitetet i Oslo har som formål å bidra til realiseringen av de internasjonalt vedtatte menneskerettighetene. Dette skal skje gjennom forskning og utredning, ved undervisning, rådgivning, informasjon og dokumentasjon. Senteret har vitenskapelig ansatte fra en rekke ulike fagdisipliner. Her jobber blant annet jurister, statsvitere, sosialantropologer, filosofer, kriminologer og religionshistorikere.

Fra 2001 er Norsk senter for menneskerettigheter også etablert som Nasjonal Institusjon for menneskerettigheter i Norge. Dette ble vedtatt i Kongelig resolusjon 21. september 2001, som ledd i oppfølgingen av St.meld. nr. 21 (1999–2000) Handlingsplan for menneskerettigheter.

Rent generelt har høgre utdanningsinstitusjoner stor grad av frihet til å fastsette sine egne undervisningsplaner. Dette gjelder også for journalistutdanningen som tilbys ved Høgskolen i Oslo. I høgskolens studietilbud inngår også en valgfri modul/tredje studieår til bachelorgrad for journalistutdanningen innen journalistikk i et flerkulturelt samfunn.

Rekommandasjon 19/2002/medborger: Menneskehandel

«Nordiska rådet rekommenderar Nordiska Ministerrådet att utbildnings/fortbildningsinsatser till polis och rättsinstanser genomförs och samordnas i samtliga nordiska länder för de yrkesgrupper som kommer i kontakt med kvinnor som utsatts för trafficking.»

Nordisk Ministerråd har svart Nordisk Råd at de fora som er opprettet for å ivareta nordisk politisamarbeid – det nordiske rikspolitisjefsamarbeidet og det nordiske rektorsamarbeidet – er egnet til å

følge opp denne rekommandasjonen. Norge bidrar aktivt i dette samarbeidet, og finner det naturlig at rekommandasjonen om å koordinere de nasjonale utdanningene på dette området behandles innenfor disse rammene.

For øvrig understreker Regjeringens handlingsplan mot handel med kvinner og barn som ble lansert i februar 2003, betydningen av internasjonalt samarbeid når det gjelder alle aspekter ved forebygging og bekjempelse av menneskehandel, og beskyttelse av dem som utsettes for denne formen for kriminalitet. Samarbeidet vil også omfatte kunnskapsformidling og utdanning til bestemte yrkesgrupper.

Grunn- og videreutdanning ved Politihøgskolen omfatter i dag flere tema som berører problemstillinger knyttet til handel med kvinner, uten at det er egne kurs eller undervisningsopplegg om menneskehandel. Blant annet undervises det om menneskerettigheter, utlendingsrett, kulturell forståelse, seksuelle overgrep, datakriminalitet og narkotikakriminalitet. Alle disse tema vil ha relevans for praktisk arbeid for å bekjempe handel med kvinner og barn og i møter med dem som utsettes for dette.

Det kan også nevnes at det i 1994 ble etablert et Nordic Baltic Police Academy, som i 2003 tilbyr kursing av polititjenestemenn og -kvinner i de baltiske landene knyttet til etterforskning av menneskehandel og andre relevante tema som kriminalitetsforebygging, menneskerettigheter, narkotikakriminalitet med mer.

For øvrig deltar Norge i en rekke internasjonale fora som har satt handel med mennesker, særlig kvinner og barn, høyt på dagsorden. Foruten pågående samarbeid innenfor Baltic Sea Task Force on Organised Crime, og innenfor rammen av samarbeidsavtalen med Europol, kan vi særlig fremheve Interpols arbeidsgruppe: Interpol Working Group on Trafficking in Women for Sexual Exploitation, som for tiden ledes av Norge.

Arbeidsgruppen har utarbeidet en håndbok for etterforskning av saker vedrørende handel med kvinner og barn. Politidirektoratet utarbeider undervisningsmateriell om håndboken på norsk, og vil arrangere seminarer om temaet fra høsten 2003. Norge finansierer også oversettelse av Interpols håndbok til russisk, noe som kan få stor nytte, blant annet i det nordiske nærrområdesamarbeidet. Politidirektoratet har også utarbeidet veiledning for personell i førstelinjen som står overfor mulige tilfeller av menneskehandel.

Høsten 2003 etableres en Nordisk-baltisk innsatsgruppe mot menneskehandel og en Task Force against Trafficking in Human Beings in the Ba-

rents Euro-Arctic Region. Innenfor begge disse fora vil ulike tiltak for å styrke koordinert innsats og samarbeid for å bekjempe menneskehandel bli tatt opp, herunder trolig også rammer for utvikling av praktisk kompetanse for yrkesgrupper som kommer i kontakt med dem som utsettes for menneskehandel.

*Rekommandasjon 20/2002/medborger:
Oppholdstilstand for trafficking-offer*

Anbefalingen lyder:

«Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att en person, som utsätts för trafficking med fara för sitt liv och hälsa, skall ha möjlighet att få individuell prövning om eventuellt uppehållstillstånd på grund av detta. Om denna prövning ges stöd, skall även detta tillstånd grundas på humanitära skäl eller skyddsskäl, i enlighet med FN:s konventioner.»

I følge dagens lovgivning har allerede en utlending som er utsatt for menneskehandel anledning til å søke om oppholdstillatelse. Anførsler om menneskehandel vil i så fall bli tatt i betraktning ved behandlingen av søknaden. Forutsatt at de øvrige vilkårene for å bli ansett som flyktning er oppfylt, kan offeret gis opphold på dette grunnlaget, jf. utlendingsloven § 16. Dersom vilkårene for asyl ikke er oppfylt, vil det bli vurdert hvorvidt utlendingen som følge av flyktninglignende grunner kan gis beskyttelse, jf. utlendingsloven § 15. Dersom det heller ikke foreligger slike grunner, vil utlendingsmyndighetene vurdere hvorvidt utlendingen skal gis en tillatelse på grunnlag av sterke menneskelige hensyn eller særlig tilknytning til riket, jf. utlendingsloven § 8 annet ledd.

FNs konvensjon om flyktninger vil legges til grunn i vurderingen av om offeret for menneskehandel kan anses som flyktning. For øvrig blir også de forskjellige menneskerettighetskonvensjonene tatt i betraktning i vurderingen.

Regjeringens handlingsplan mot handel med kvinner og barn (2003–2005) tar sikte på å klargjøre og bedre forholdene for dem som er utsatt for menneskehandel. Det fremgår av handlingsplanens tiltak 1 at vilkårene for at ofre for menneskehandel kan anerkjennes som flyktning skal avklares nærmere. Tiltak 3 i handlingsplanen foreslår å legge til rette for at bortvisningsvedtak vedrørende ofre for menneskehandel kan stilles i bero i inntil 45 dager (en refleksjonsperiode), med sikte på praktisk oppfølging og hjelpetiltak overfor den enkelte. Det er nedsatt et lovutvalg som skal utrede og utarbeide forslag til ny utlendingslov. Uflen-

dingslovutvalget er bedt om å vurdere tiltak 1 og 3 i handlingsplanen. Utlendingslovutvalget skal levere sin innstilling til ny lov innen utløpet av 2003. I tillegg pågår det et interdepartementalt arbeid med oppfølging av handlingsplanens tiltak.

Rekommandasjon 24/2002/velferd: Telemedisin mellom de nordiske land

Nordisk Råd rekommanderte Nordisk Ministerråd:

«att utreda och föreslå lösningar på juridiska hinder för telemedicin mellan de nordiska länderna».

Nordisk Ministerråd meddeler:

«Støtte til udvikling af sevice inden for telemedicin er en vigtig del av den udfordring som de nordiske lande står over for ikke mindst i de mere tynt befolkede områder. Her vil et øget fokus og arbejdet med integrering af de teknologiske fremskridt inden for helseområdet samt i grænseoverskridende telemedisinservice være sentrale temaer at forholde seg til.

Nordisk Ministerråd har i tidligere år støttet et prosjekt til opbygning af et nordisk telemedisinsk selskab. Dessuten vil det senere i 2003 blive overvejet, om man yderligere skal støtte prosjekter inden for telemedicinområdet.

Nordisk Ministerråd anser for sin del at rekommandasjonen kan avskrives.»

Juridiske problemstillinger står sentralt i utviklingen av telemedisin i Norge. Det vil derfor være oppmerksomhet rettet mot dette felt i den videre utvikling av IKT i norsk helsetjeneste som også vil ha betydning for hvordan dette skal utvikles videre på internasjonal basis.

Rekommandasjon 27/2002/kultur: Nordisk kulturpolitikk og kulturstatistikk:

Ad forslag 1 vedrørende prinsippdiskusjon om fremtidig nordisk kulturpolitikk og nasjonal og nordisk støtte til kunsten, vil vi vise til at det føres prinsipielle diskusjoner på bakgrunn av prosjektet «Nordisk kulturpolitikk i endring» blant annet i Nordisk kontaktgruppe for kulturpolitisk forskning og den nordiske konferanseserien som tar utgangspunkt i forskningsprosjektet. Den første konferansen i serien fant sted i Oslo, Voksenåsen 29. november – 1. desember 2002. Kulturministeren åpnet konferansen.

Ad forslag 2 om en komparativ nordisk kulturstatistikk er det foreløpig ikke blitt gjort noen konkret anmodning til Statistisk Sentralbyrå om å utvikle dette.

Når det gjelder spørsmålet om anvendelse av avtalelisensmodellen tar Kultur- og kirkedepartementet dette opp i de relevante fora i sitt internasjonale arbeid.

Rekommandasjon 34/2002/kultur: Kjennskap til nordisk språkfelleskap

Nordisk Råd anbefaler i denne rekommandasjonen de nordiske lands regjeringer om

1. å sikre kjennskapet til så vel de skandinaviske språk som de vest-nordiske språk og finsk gjennom skolens læreplaner, for eksempel som en del av morsmålsundervisningen, men også gjennom undervisning i kultur, historie m.m.
2. å stille krav til et visst kjennskap til nordiske språk og kultur i lærerutdanningen

Landene i Norden har en felles historie og en felles verdi- og kulturbakgrunn. De offisielle språkene i de nordiske land har, med unntak av finsk, også en felles opprinnelse. Formidling av kjennskap til de øvrige nordiske lands historie, kultur og litteratur har derfor tradisjonelt inngått som en naturlig del av undervisningen i norsk skole, i første rekke innenfor rammen av læreplanene for historie, samfunnskunnskap og norskfaget. Læreplanverket fra 1997 for den 10-årige grunnskolen har for eksempel følgende føringer når det gjelder kjennskap til nordisk språk, under hovedmomenter for norskfaget i 8.klasse: «I opplæringa skal elevane få noko røynsle i å lytte til svensk og dansk språk.» Også læreplanen for norsk som felles allment fag i videregående opplæring fastslår at elevene i allmennfaglig studieretning skal få noe kjennskap til andre nordiske språk, og ha lest dansk og svensk og noe islandsk litteratur på originalspråket.

Rammeplanen for allmennlærerutdanningen gir en del generelle føringer om hvilke momenter og emner som skal prioriteres i lærerutdanningen, herunder bl.a. et generelt pålegg om at høyskolene ved utarbeiding av fagplaner for de enkelte fag skal ta utgangspunkt i målformuleringene i læreplanene for grunnskolen og videregående opplæring. Fagplanene vil derved måtte stille krav om at et visst kjennskap til nordisk språk og litteratur skal inngå i lærerutdanningen.

Rekommandasjon 35/2002/velferd: Elektroniske fagbøker for synshemmede

Produksjon og utlån av bøker for synshemmede, inklusive elektroniske bøker, ligger innenfor mandatet til Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek (NLB).

Kultur- og kirkedepartementet har gjennom-

ført et evalueringsarbeid om NLB i år og det foreligger en rapport pr. mars 2003. Formålet med arbeidet var bl.a. å «... gi departementet råd om hvordan det ved NLB kan legges til rette finansielle, administrative og produksjonstekniske ordninger som kan gi mer effektiv drift enn i dag, samt øke og forbedre tjenestetilbudet til de primære målgruppene betydelig.»

I denne sammenhengen er spørsmålet om produksjon og tilgjengelighet av elektroniske fagbøker for synshemmede studenter sentralt.

Departementet legger opp til en rask oppfølging av rapporten og høringsuttalelsene til den. En eventuell omorganisering av institusjonen vil ha som mål å øke litteraturproduksjonen og bredden i tilbudet til synshemmede, inkludert elektroniske fagbøker.

Utdannings- og forskningsdepartementet har for sin del tatt initiativ til utarbeiding av en handlingsplan for særskilt tilrettelagte læremidler for elever i grunnskolen og videregående opplæring. Ansvaret for oppfølging av handlingsplanen er lagt til Læringssenteret som for tiden også arbeider med en egen utredning om offentlig lydbokproduksjon.

Læremidler til synshemmede inngår som ett av de høyest prioriterte områdene i handlingsplanen for særskilte tilrettelagte læremidler. Ifølge Læringssenteret er tilgangen på læremidler for synshemmede stort sett tilfredsstillende i grunnskolen og videregående opplæring. Ansvaret for utarbeiding av studielitteratur for blinde og sterkt svaksynte innenfor høgre utdanning er lagt til NLB. Ifølge en utredning fra NLB er det avdekket en del mangler på området. Utredningen tilrår at ansvaret for produksjon av studielitteratur for blinde og synshemmede overføres til UFD.

Rekommandasjon 37/2002/kultur: Utdannelse for unge i Norden

Rekommendasjonen er primært stilet til Nordisk Ministerråd, men inneholder et punkt om at Ministerrådet i samarbeid med de nordiske regjeringer skal «informere alle videregående skoler om den nordiske «gymnasavtalen», herunder om muligheten for å ta et nordisk utdanningsår. Informasjon om denne avtalen ble i utgangspunkt gitt gjennom et særskilt rundskriv fra Utdannings- og forskningsdepartementet til samtlige av landets skoler. Dette er også fulgt opp ved nettbasert informasjon på UFDs hjemmeside på ODIN som senest er ajourført våren 2003. I regi av det nordiske skolesamarbeidet ble det i 2002, som ledd i Nordisk Råds 50-årsjubileum i 2002, tatt initiativ til utarbeid-

ding av en informasjonsbrosjyre til elever i grunnskolen. Publikasjonen vil høsten 2003 komme i ny og ajourført utgave, med elever i videregående opplæring som særskilt målgruppe. Her vil det også bli gitt informasjon om muligheter for unge i Norden til skolegang og studier i et annet nordisk land.

Utdannings- og forskningsministrene godkjente på sitt møte i juni 2003 en handlingsplan for oppfølging av Norrback-rapporten som for gymnasavtalens vedkommende innebærer at styringsgruppen for nordisk skolesamarbeid skal

- Foreta en kartlegging av antall elever som benytter seg av avtalen
- Gjennomføre en undersøkelse av utdanningsmyndighetenes kunnskap om avtalen og implementeringen av denne
- Utarbeide en informasjonsstrategi der avtalen synliggjøres slik at mobiliteten av elever øker og eventuelle «grensehindre» kan ryddes av veien.

Rekommandasjon 38/2002/kultur: Nordisk tentamensgyldighet for høyere utdanning

Avtalen om nordisk tentamensgyldighet for høyere utdanning – også kjent som «Sigtuna-avtalen» – går i korthet ut på at høyere utdanning fra de nordiske land skal godkjennes i de andre land etter tid-for-tid-prinsippet.

Utdannings- og forskningsministrene nedsatte i 2000 en utredningsgruppe for å komme med forslag til revisjon og modernisering av avtalen. Utredningsgruppens rapport om «*Nordisk tentamensgyldighet i ny belysning*» ble drøftet av utdanningsministrene på deres møte i juni 2002, og de besluttet da å utrede nærmere visse juridiske aspekter ved Sigtuna-avtalen – sammen med øvrige nordiske avtaler på utdanningsområdet – i forhold til EØS-retten. Ministerrådet så det som ønskelig at de nordiske land forholdt seg til Sigtuna-avtalen inntil alle de nordiske land har ratifisert Lisboa-konvensjonen om gjensidig godkjenning av eksamener og grader innenfor høgre utdanning. Pr. mai 2003 har alle landene gjort dette.

De nordiske land er kjent for å ha et godt og smidig system for gjensidig godkjenning av deksamener innenfor høyere utdanning. Ingen nordiske land har noensinne meldt om «juridiske problemer» mellom Sigtuna-avtalen og nasjonal lovgivning på utdanningsområdet. Dette gjelder også Norge. Det er således på det rene at norske universiteter og høgskoler forholder seg til denne avtalen.

4 Det nordiske regjeringssamarbeidet med Nærområdene

4.1 Ministerrådets nærområdeprogram

Nordisk Ministerråds nærområdesamarbeid omfatter de baltiske land og Nordvest-Russland, inklusive Kaliningrad. De overordnede målsettingene for samarbeidet med Nærområdene er å bidra til en sikker og stabil utvikling, styrke demokratiet, øke verdifelleskapet med Norden, samt medvirke til utviklingen av en markedsøkonomi og økt økonomisk samarbeid i regionen.

Det nordiske nærområdesamarbeidet skal i størst mulig utstrekning styrke og komplettere de nordiske lands nasjonale innsatser. Det foregår derfor en samordning av den fellesnordiske og de bilaterale nordiske innsatsene i området.

Nærområdesamarbeidet baseres først og fremst på nærområdestrategien «Nærmere Norden» som ble vedtatt av Nordisk Råd på sesjonen i 2001. Strategien tar utgangspunkt i langsiktige tendenser i området fram til da, og ligger til grunn for et treårig rammeprogram som utløper i 2005. Det utarbeides også årlige arbeidsprogram hvor detaljene i samarbeidet kommer til uttrykk og som inneholder spesifikke prosjektbeskrivelser. Dialogen med myndighetene i de baltiske land og Nordvest-Russland om rammeprogrammene styrkes stadig. Det legges ellers opp til en evaluering av nærområdeprogrammet i løpet av 2004.

I Baltikum har utviklingen raskt gått i positiv retning, og Ministerrådets aktiviteter fremstår mer og mer som et regulært myndighetssamarbeid. Dessuten er de baltiske land nå for alvor på vei mot EU-medlemskap, noe som også vil påvirke de regionale konstellasjonene og samarbeidet med Nordisk Ministerråd. Det er viktig i tiden fremover å ta vare på det gode forholdet Norden har til de baltiske land, blant annet gjennom det mangeårige og høyt verdsatte nærområdeprogrammet. For å styrke den nordisk-baltiske politiske dialogen har det svenske formannskapet lagt vekt på å øke antallet nordisk-baltiske sektorministermøter, som da kommer i tillegg til de sedvanlige nordiske ministermøtene.

Samarbeidsministeren deltok i juni 2003 på et seminar i Vilnius i regi av flere nordiske institusjo-

ner, blant annet Nordisk Industrifond. Seminaret tok for seg nordisk forsknings- og innovasjonssamarbeid med Litauen, og var rettet mot relevante beslutningstagere i det litauiske samfunnet. Dette er et av mange eksempler på bredden i det nordisk-baltiske samarbeidet.

Også utviklingen i Nordvest-Russland er positiv i forhold til de mål Ministerrådet har i sitt arbeid, men det vil i tiden framover fortsatt være behov for at de nordiske land bidrar til utvidet politisk, økonomisk og mellomfolkelig samarbeid. Den nordiske dialogen med russiske myndigheter er styrket, og forskyvningen av det finansielle tyngdepunktet i nærområdeinnsatsen fra Baltikum til Nordvest-Russland videreføres. Det er viktig å se nærområdeprogrammet som en helhet, hvor også de baltiske land kan bidra til det nordiske samarbeidet med Nordvest-Russland, kanskje særlig når det gjelder lokalt grenseregionalt samarbeid. Det geografiske fokus i samarbeidet med Nordvest-Russland ligger på de grensenære områdene. Det vil i tiden framover også være en ambisjon å sørge for en større tematisk konsentrasjon i samarbeidet med Nordvest-Russland.

Norden er en aktiv partner i utviklingen og gjennomføringen av EUs handlingsplan for Den nordlige dimensjon, og det nordiske nærområdesamarbeidet er et bidrag til gjennomføringen av Den nordlige dimensjon. EU er nå i innspurten av utarbeidelsen av en ny handlingsplan for Den nordlige dimensjon, og Nordisk Ministerråd og de andre regionale rådene har vært i en aktiv dialog med EU om dette hvor Ministerrådet har fått synliggjort sin kompetanse og sitt arbeid når det gjelder Nordvest-Russland. Det er av stor betydning at EU kommer ennå sterkere på banen i forhold til Russland.

Nordisk Ministerråd har ennå ikke fått den endelige godkjenning fra russiske myndigheter til å opprette et eget nordisk informasjonskontor i Kaliningrad. Et slikt kontor vil være svært nyttig for å kunne bidra til de mange utfordringer Kaliningrad står foran, og de nordiske land vil hver for seg og samlet fortsette dialogen med Russland for å få etablert kontoret så raskt som mulig. Det er regjeringens syn at et flernasjonalt samarbeid som det

nordiske kan gi et svært konstruktivt perspektiv i et samarbeid med Russland i Kaliningrad.

Nordisk Ministerråd er langt fra alene om et samarbeid med Nærområdene. Foruten en rekke frivillige organisasjoner – som Nordisk Ministerråd bistår gjennom sin virksomhet – er flere mellomstatlige aktører viktige deltakere. Barentsrådet, Østersjørådet og Arktisk Råd er tre særlig viktige regionale organisasjoner. Nordisk Ministerråd legger nå stor vekt på å etablere en tettere dialog og et større samarbeid med disse tre rådene, og er i ferd med å etablere uformelle, systematiske rutiner for informasjonsutveksling og dialog om samarbeid. I et slikt samarbeid vil Ministerrådet legge vekt på å være en proaktiv og synlig aktør i området. Ministerrådet vil også vurdere å øke samfinansieringen med de andre regionale, mellomstatlige rådene. Ministerrådet og Barentsrådet har svært sammenfallende prioriteringer og aktiviteter, og det norske toårige formannskapet i Barentsrådet fra oktober 2003 vil legge vekt på et godt samarbeid med Ministerrådet. En av Ministerrådets største utfordringer vil være å frigjøre midler til et konkret samarbeid med andre aktører, siden svært mye av budsjettet er bundet opp til løpende og planlagte aktiviteter.

I budsjettet for 2004 er det totalt planlagt å bruke ca. 144,5 MDKK til nærområdeaktiviteter. I selve nærområdeprogrammet vil det bli stilt 86 MDKK til rådighet, mens resten stammer fra sektorenes egne budsjettmidler. Tallene for sektorene er i noen grad en prognose slik at de endelige tallene kan avvike noe, men nærområdeprogrammet vil totalt være omtrent av samme størrelse som foregående år. Sektormidlene blir benyttet til særskilte sektorspesifikke aktiviteter, tiltak ved de nordiske institusjonene og til samfinansiering med midler fra nærområdeprogrammet. Virksomheten i Nærområdene er ellers organisert innen rammen av informasjonskontor og kontaktvirksomhet, stipend- og utvekslingsprogram, og prosjekt innen områdene demokratiutvikling og velferdspolitik, kulturformidling og bærekraftig ressursutvikling. Også markedsøkonomi er et prioritert tema.

Nordisk prosjektekspertfond (NOPEF) yter betydelige tilskudd til bedrifter som er aktive, eller ønsker å bli det, i Nærområdene, og NOPEF inngår i nærområdebudsjettet siden deres virksomhet hovedsakelig retter seg mot Nordvest-Russland.

Arbeidet med Handlingsplanen for barn og unge i Nærområdene er et tverrsektorielt prosjekt hvor det er lagt vekt på utvikling av et system for håndtering av prosjekter og konkretisering av tiltak. De nordiske informasjonskontorene har hatt en sentral rolle i arbeidet. Frivillige organisasjo-

ner, offentlige myndigheter og forskningsinstitusjoner har fått støtte til prosjekter gjennom handlingsplanen som initierer tverrsektorielle aktiviteter innen helse, sosial, kultur og skole. Målgruppen er utsatte barn og unge i Nærområdene, og det er et spesielt fokus på prosjekter i Nordvest-Russland. I 2002 har det blitt lagt vekt på en tettere tilknytning til narkotikasektoren med sikte på gjensidig informasjon og styrket samarbeid. Disse prioriteringene vil fra norsk side også følges opp i 2003.

Nordisk Ministerråds samarbeid med Arktis var tidligere organisert som en del av Nærområdet, men er fra og med 2003 skilt ut som et eget program. Formålet er å gi det arktiske samarbeidet større synlighet enn tidligere. De nordiske «Senior Arctic Officials» (delegatene til Arktisk Råd) brukes som sakkyndige ved behandling av arktiske spørsmål i Nordisk Ministerråd.

4.2 Arktisk Råd

Arktisk Råd er eneste regionale samarbeidsorgan som omfatter alle de åtte arktiske land, de fem nordiske, USA, Canada og Russland. Rådet har i tillegg «permanente deltakere» som representerer urbefolkningene i den arktiske regionen. Seks slike grupperinger er med, deriblant Samerådet som representerer samene i Norge, Sverige, Finland og Russland. Ikke-arktiske land, mellomstatlige og ikke-statlige organisasjoner og parlamentarikerorganisasjoner kan delta som observatører. Nordisk Råd og Parlamentarikerkomitéen for Arktis er blant de organisasjoner som har fast observatørstatus. Nordisk Ministerråd deltok som ad hoc-observatør i et par år inntil det fikk fast observatørstatus på ministermøtet høsten 2000.

Initiativet til et miljøsamarbeid i Arktis ble tatt av Finland, etter den kalde krigens slutt. Dette ble snart formalisert i Den arktiske miljøvernstrategien (AEPS), som ble vedtatt i Rovaniemi i 1991. Da Arktisk Råd ble opprettet i 1996 etter initiativ fra Canada, ble AEPS inkludert i dette. Med etableringen av Arktisk Råd ble samarbeidet utvidet til også å omfatte bærekraftig utvikling som i prinsippet åpner for at de fleste områder av betydning for utviklingen av den arktiske regionen kan innbefattes, bortsett fra sikkerhets- og forsvarspolitik.

Arktisk Råds ministermøter holdes annethvert år. Utenom ministermøtene blir arbeidet i Arktisk Råd ledet av nasjonale koordinatører (Senior Arctic Officials) på embetsnivå. På ministermøtet i Inari i Finland 9.-10. oktober 2002, tok Island over formannskapet etter Finland. Neste ministermøte

holdes på Island høsten 2004. Russland har antydning at de kan være villig til å overta formannskapsvervet i Arktisk Råd for perioden 2004–2006. Sekretariatet for Arktisk Råd følger formannskapslandet. Ministermøtet vedtar programmer og prosjekter som blir gjennomført i regi av Arktisk Råds arbeidsgrupper.

Under Arktisk Råd er det fem permanente arbeidsgrupper hvorav fire er videreført fra miljø-samarbeidet (AEPS). Den femte er arbeidsgruppen for bærekraftig utvikling (SDWG). De fire opprinnelige arbeidsgruppene dekker disse programområdene:

- Overvåking av det arktiske miljø (AMAP).
- Bevaring av arktisk fauna og flora (CAFF).
- Beredskap mot akutt forurensning (EPPR).
- Beskyttelse av det marine miljø (PAME).

Sekretariatet for AMAP ligger i Oslo, mens sekretariatene for CAFF og PAME er lokalisert i Akureyri. EPPR og arbeidsgruppen for bærekraftig utvikling har fra 2003 sekretariater i Ottawa.

Ett av de viktigste resultatene av det arktiske miljø-samarbeidet, er statusrapporten om det arktiske miljø, som AMAP la fram i 1997. Denne rapporten har vært viktig dokumentasjon for internasjonale miljøvernavtaler som f.eks. Aarhusprotokollene fra 1998 under UN ECE om tungmetaller og persistente organiske forbindelser, og den globale Stockholmskonvensjonen fra 2001 om forbud og begrenset anvendelse av persistente organiske forbindelser (stoffer som bl.a. PCB, dioksiner og DDT).

En ny omfattende statusrapport ble lagt fram av AMAP til ministermøtet i Arktisk Råd i Inari i Finland høsten 2002. Den nye rapporten bekrefter funnene som ble presentert i 1997. Det er fortsatt bekymringsfullt høye nivåer av miljøskadelige stoffer som persistente organiske forbindelser (POP'er) og tungmetaller, i dyr og fugl øverst i næringskjeden (f.eks. isbjørn, tannhval, sel og polarmåke). Giftstoffer som bl.a. DDT er antagelig fortsatt i bruk i Barentsregionen, eventuelt lekker gamle lagre. Nivået av kvikksølv øker faretruende. Alvorlige effekter er observert hos dyr, f.eks. svekket immunsystem hos isbjørn og sel. Viktigst er likevel virkningen på spesielt urbefolkning som har flere av disse dyrene som hoveddel av sitt kosthold.

AMAP-rapporten fra 1997 dannet også grunnlaget for beslutningen om utarbeidelse av en handlingsplan mot forurensning av Arktis. Handlingsplanen «Arctic Council Action Plan to Eliminate Pollution of the Arctic» (ACAP) ble vedtatt etter norsk initiativ på ministermøtet i Barrow i 2000 og

er nå vedtatt forlenget som et eget ad hoc program fram til 2006. Prioriterte innsatsområder er organiske miljøgifter, tungmetaller, radioaktivitet og reduksjonen i ozonlaget. En del aktiviteter er igangsatt, som utslippsreduksjon og håndtering av PCB-avfall i Russland, og det arbeides aktivt for å finne finansiering til flere prosjekter. Et viktig mål for handlingsplanen er å bistå Russland slik at de skal kunne slutte seg til og gjennomføre internasjonale miljøavtaler av betydning for forurensning i Nordområdene. Sekretariat og formannskap for ACAP vil i løpet av 2003 bli overført fra Statens forurensningstilsyn i Norge til det amerikanske miljøbyrået (US EPA) i Washington. Alle arktiske land samt Nederland bidrar finansielt til ACAP-arbeidet. USA, Norge og Danmark er de største bidragsyterne.

I regi av arbeidsgruppen PAME er det utarbeidet en regional handlingsplan for beskyttelse av det arktiske marine miljø mot miljøpåvirkning fra landbaserte aktiviteter (RPA). Denne planen er basert på den globale planen med samme tittel (GPA). Som en oppfølging av den regionale planen har Russland utviklet sin egen nasjonale plan – Russian NPA-Arctic. Norge støtter målene i planen gjennom vårt bilaterale miljøvern-samarbeid med Russland.

CAFF, som er biodiversitetsprogrammet under Arktisk Råd, la fram sin rapport «Arctic Flora and Fauna – Status and Conservation» i forbindelse med 10-års-markeringen for miljøvern-samarbeidet i Finland i juni 2001. Rapporten presenterer for første gang en helhetlig oversikt over arktiske økosystemer, habitater og arter, samt hvilke trusler og utfordringer vi står overfor i forvaltningen av disse. Med basis i rapporten ble det lagt fram anbefalinger om prioriterte aktiviteter på ministermøtet høsten 2002. Med midler fra GEF har CAFF i samarbeid med FNs miljøprogram (UNEP) og russiske myndigheter igangsatt et stort prosjekt i russisk Arktis (ECORA-prosjektet) som skal bidra til å sikre biologisk mangfold og redusere habitatfragmentering (oppsplitting av leveområder). Norge støtter dette prosjektet både med midler og ekspertise. Flere av de andre CAFF-landene deltar også betydelig. Handlingsplanen for opprettelse av et sirkumpolart nettverk av verneområder (CPAN – Circumpolar Protected Areas Network), overvåking av biologisk mangfold, og ikke minst samarbeidet med AMAP om et omfattende klimaprogram (ACIA – Arctic Climate Impact Assessment), er prioriterte innsatsområder for CAFF i inneværende planperiode. Norge er pådriver og/eller sentral aktør i alle disse aktivitetene.

Norge har også engasjert seg sterkt i Arktisk

Råds omfattende utredning om konsekvenser av klimaendringer for naturmiljøet i Arktis (ACIA), både på ekspertplan og myndighetsplan. Klimaendringer i polarområdene kan bli de raskest målbar og største. ACIA vil vurdere effekten av klimaendring for miljøet og dets levende ressurser, helse, bygninger, veier og annen infrastruktur. Man vil også søke å utvikle handlingsalternativer for å møte disse effektene. Til ministermøtet i Arktisk Råd i 2004 vil man legge fram vitenskapelig dokumentasjon og forslag om tiltak. ACIA ledes av USA og er et samarbeidsprosjekt mellom arbeidsgruppene AMAP og CAFF. Norge og USA er de to største bidragsyterne til arbeidet. For 2003 ble det bevilget 3,3 mill. kroner over Miljøverndepartementets budsjett til prosjekter under ACIA. 5.-7. august 2003 ble det etter initiativ fra Norge gjennomført et ACIA-møte på Svalbard. Hensikten var å informere forskerne om politikernes tenkemåte, og forberede politikere og embetsmenn på den debatt om klimaendring i Arktis som vil komme når ACIA-rapportene presenteres høsten 2004.

Arktisk Råds program for bærekraftig utvikling ble vedtatt på ministermøtet i Canada i 1998. Innenfor programmet pågår for tiden godkjente prosjekter innen telemedisin, barn og ungdom, kystfiskerier, fremme av økologisk og kulturell bærekraftig turisme, undersøkelser av leveforhold og samfunnsutvikling i Arktis, overvåkingssystem for smittsomme sykdommer, bærekraftig reindrift, bearbeiding av reinprodukter og bærekraftig utvikling i skoggrenseområder. Reindriftsprosjektet er et norsk initiativ og gjennomføres i nært samarbeid mellom Norge og Russland. Rapport fra første fase ble lagt fram på ministermøtet høsten 2002. Det ble samtidig vedatt videreføring i en fase 2 som bl.a. vil studere forvaltning av villrein og caribou.

I august 2002 ble det i regi av Arktisk Råd arrangert en bred konferanse i Finland om likestilling i Arktis («Taking Wing»). Konferansens slutt-erklæring ble lagt fram for ministermøtet som vedtok å anbefale videre oppfølging i konkrete prosjekter. Fra norsk side er dette fulgt opp med støtte over Utenriksdepartementets budsjett til et prosjekt om kvinners deltagelse i beslutningsprosesser vedrørende arktisk fiske. Prosjektet drives fra Kvinneuniversitetet Nord i Steigen, og har deltagelse fra flere av de arktiske land.

Det er i norsk interesse å utdype og videreutvikle samarbeidet i Arktisk Råd for at det skal bli et substansielt og politisk relevant organ for sirkumpolart samarbeid. Det har ikke vist seg mulig å oppnå enighet om opprettelse av et fast sekretariat eller permanente ordninger for finansieringen av

virksomheten i Arktisk Råd. Norge har i lys av dette tatt til orde for en spredning av ansvaret for arbeidsgruppesekretariater for å sikre en best mulig forankring i medlemslandene av Arktisk Råds arbeid. Dette har fått tilslutning av de andre landene. Overføringen av ACAP-sekretariatet fra Norge til USA og opprettelsen av permanente sekretariater for EPPR og SDWG i Canada er positive ledd i denne prosessen.

En viktig dimensjon ved samarbeidet i Arktisk Råd er urbefolkningenes status som permanente deltakere. Deres deltakelse bidrar til en mer helhetlig forståelse av kompleksiteten i miljøproblemer og av samfunn i nord. Urfolk rammes ofte hardere og på en annen måte enn andre av en del miljøproblemer. Ett eksempel er opphopningen av miljøgifter i marine pattedyr som rammer urfolk mer enn andre fordi deres diett i så stor grad består av marine pattedyr. Arktisk Råds urbefolkningssekretariat, som ligger i København, bistår de permanente deltakerne i Arktisk Råd. Det er spesielt russiske urfolk som har behov for bistand til oversettelse og tolkning og annen tilrettelegging. Urbefolkningssekretariatet er også et koordineringsorgan for de permanente deltakerne. På UD's budsjett for 2000 ble det opprettet en egen underpost på NOK 250.000 til støtte for urfolks deltakelse i Arktisk Råd. Den ble i 2001 økt til NOK 400.000.

Det er behov for et nærmere samarbeid mellom Arktisk Råd og andre regionale samarbeidsfora som Barentsrådet og Nordisk Ministerråd. Ikke minst er dette viktig av koordineringssyn.

EU-kommisjonen ble invitert til ministermøtet i fjor, og det er interesse både fra Arktisk Råd og EU til å utvikle et samarbeid. Fra norsk side er det viktig at det arktiske samarbeidet får en sentral plass i arbeidet med EUs Nordlige dimensjon (ND), og at Arktisk Råd kan bidra med å gi innhold til det arktiske vindu i ND.

Arktisk Råd legger stadig større vekt på å koordinere sine synspunkter i internasjonale fora som behandler spørsmål som er viktige for arktiske forhold. Finland og nå Island har som formannskapsland vært aktive med å koordinere felles innspill fra Arktisk Råd til ulike internasjonale møter.

Norges interesser i nord ivaretas primært gjennom vår nasjonale politikk og i bilaterale kontakter. Gjennom Arktisk Råd har vi imidlertid mulighet til å supplere våre bilaterale kontakter med multilaterale drøftelser. Arktisk Råd er et relativt lite forum der de nordiske landene møter sine store naboer i øst og vest med mulighet for å trekke disse med i løsningen av felles problemer. Både Russlands og USAs politikk i de nordlige områder er av

stor betydning for Norge. Gjennom aktiv deltakelse i Arktisk Råd har vi mulighet til å påvirke den fremtidige utviklingen i våre nordlige nærområder.

4.3 Barentsrådet

Barentssamarbeidet kom i stand på norsk initiativ i 1993. Tiårsjubileet ble markert i Kirkenes i januar 2003 blant annet med deltakelse av de nordiske lands og Russlands statsministre.

I løpet av perioden er det etablert et omfattende samarbeidssystem, hvis bærebjelker særlig er det nære samarbeidet mellom de deltakende fylkene, og folk-til-folkkontaktene på tvers av de tidligere skillelinjene i regionen. Barentsregionen omfatter nå et landareal på 1.750.000 km² med om lag 6 millioner innbyggere, hvorav nesten 4,5 millioner i Russland. Regionen er svært rik på forskjellige naturressurser. Tretten fylker eller tilsvarende administrative områder deltar: Nordland, Troms, Finnmark (Norge), Västerbotten, Norrbotten (Sverige), Kainuu, Norra Österbotten, Lappland (Finland), Murmansk, Karelen, Arkhangelsk, Nenets og Komi (Russland).

Barentssamarbeidet har fra første stund hatt to overordnede mål. Det ene er å skape et nytt og stabiliserende samarbeidsmønster i forholdet mellom de nordiske land og Russland, og på den måten bidra til å styrke Russlands rolle i det alminnelige europeiske samarbeidet. Dette har også gitt Barentssamarbeidet et sikkerhetspolitisk element. Det andre er å fremme bærekraftig utvikling i bredeste forstand. I praksis retter dette seg mest mot Nordvest-Russland, med sine store utfordringer når det gjelder økonomisk og sosial utvikling, helse, miljøvern, ressursforvaltning og behov for reform av mange samfunnsinstitusjoner.

Samarbeidet er forankret i to offisielle organer: Det euro-arktiske Barentsrådet og Barents Regionråd. Barentsrådet representerer samarbeidet på regjeringensnivå og har seks land – Norge, Sverige, Danmark, Island, Finland og Russland – og Europakommisjonen som medlemmer. I tillegg er ni land observatører. Barentsrådet møtes annethvert år på utenriksministernivå. Ulike fagministre har også møter. Formannskapet veksler mellom Norge, Sverige, Finland og Russland. Til oktober 2003 er Sverige formannslands og leder derfor også den stående embetskomitéen (Committee of Senior Officials). Sekretariatsfunksjonene ivaretas av formannslandslandet. Norge overtar formannskapet i Barentsrådet etter Sverige.

Regionrådet består av lederne i fylkene som re-

gionen omfatter og en representant for urfolkene. Fram til høsten 2003 har Nordland fylkeskommune formannskapet. Nordland leder derved også Den administrative regionkomité som er Regionrådets «embetskomité».

Samer, nenetsere og vepsere regnes som urfolk i Barentsregionen. Det er et eget handlingsprogram for urfolk 2000–2003. Urfolkssamarbeidet er særlig nært mellom de norske, svenske, finske og russiske samene. Urfolksrepresentantene ønsker en sterkest mulig deltakelse i Barentsrådet, i tillegg til sin deltakelse i Regionrådet.

Det er i regionen også et omfattende samarbeid mellom foreninger, lag, skoler og andre institusjoner. Dette folk-til-folk-samarbeidet har utviklet seg nokså fritt, ofte uten noen form for offisiell medvirkning. På sin måte virkeliggjør det samarbeidets grunnleggende idé.

Norge og de andre nordiske land tillegger Barentssamarbeidet stor betydning, først og fremst som en viktig portal til samarbeid med Russland. De nordiske medlemmene av EU har bidratt aktivt til utformingen av EU-initiativ og finansieringsordninger (eksempelvis INTERREG) for å styrke det regionale samarbeidet i nord. Barentssamarbeidet er en sentral del i samspillet for å virkeliggjøre EUs Nordlige Dimensjon og det tilhørende handlingsprogrammet.

Erfaringene fra nordisk politisk og praktisk samarbeid gjennom mange år gir gode impulser til utformingen av Barentssamarbeidet. Det land som har formannskapet i Barentsrådet har gjerne særskilte satsningsfelt for sin formannsperiode. Da Norge hadde formannskapet i 1999 var f.eks. helse, utdanning og atomsikkerhet framhevet. Sverige har for den inneværende periode miljøvern, næringslivssamarbeid og styrket kontakt og utveksling som prioriterte felt.

Barentsrådet har på en rekke samarbeidsområder etablert egne arbeidsgrupper el.l. med representanter for medlemsland og observatører:

- Arbeidsgruppe for økonomisk samarbeid (med undergrupper for toll/handelsbarrierer og skogbruk). Leder: Sverige.
- Arbeidsgruppe for miljøvern. Leder: Sverige.
- Ad hoc arbeidsgruppe for helse. Leder: Sverige.
- Arbeidsgruppe for ungdomspolitik. Leder: Sverige.
- Arbeidsgruppe for energi. Leder: Norge.
- Styringskomite for Barents Euro-Arctic Pan-European Transport Area (BEATA). Leder: Sverige.
- Arbeidsgruppe for Den nordlige sjørute. Leder: Russland/Norge.

- Styre i utvekslingsprogrammet for høyere utdanning og forskning. Leder: Sverige.
- Arbeidsgruppe for samarbeid mellom nød- og redningstjenester. Leder: Sverige.

Regionrådet definerer i sitt Barentsprogram 2000–2003 næringsutvikling/infrastruktur, kompetanseutvikling/utdanning, miljø/helse, velferd/kultur og urfolk som prioriterte områder. Regionrådet har egne arbeidsgrupper for urfolk (rapporterer også til Barentsrådet), kultur, utdanning og forskning, kommunikasjon, informasjonsteknologi, miljøvern og ungdomsspørsmål.

Sentralt i samarbeidet i regionen står utvikling av et sterkere næringsliv. Bedringen i russisk økonomi og endringene i den økonomiske politikken har ført til økt interesse for handel og investeringer. Arbeid for forenkling og harmonisering av prosedyrene for grensepassering er prioritert. Kontakten er styrket mellom handelskamre, næringslivsorganisasjoner og andre ikke-statlige økonomiske aktører i regionen. Målsettingen er blant annet å bedre identifiseringen av hindre for handel og investeringer, og forbedre informasjonsutveksling og kontakt med myndighetene.

Olje, mineralutvinning, skogdrift og industri representerer store økonomiske muligheter, men også omfattende miljøutfordringer i regionen. Den store petroleumsaktivitet man etterhvert kan vente på russisk side vil på sin side ha betydelige ringvirkninger for landbasert virksomhet og infrastruktur. Norge ønsker å bidra til en økonomisk utvikling som skjer innenfor miljømessige forsvarlige rammer. Integrering av miljøhensyn i næringsvirksomhet og tettere samarbeid med miljøforvaltningen vil derfor være viktig. Økt petroleumsaktivitet på russisk side vil også kunne føre til en vesentlig økning i transport langs norskekysten og stille særlige krav til skipenes kvalitet, seilingsruter og oljevernberedskapen. Dette vil være en viktig utfordring framover. Miljøvernministrene i Barentsrådet har på sin side de siste årene gitt spesiell oppmerksomhet til energi og klimaendringer, industriforurensning, renere produksjon, miljøledelse, naturvern og biologisk mangfold, bærekraftig skogbruk og styrket lokal miljøinnsats. I tillegg er det fra norsk side gjort en innsats for å bevare kulturminner og tilrettelegge for økoturisme både på Solovetsk-øyene og i Kenozero nasjonalpark bilateralt og gjennom Barentssamarbeidet. Den nordlige dimensjons Miljøpartnerskapsfond som er opprettet vil spille en nøkkelrolle i finansieringen av store miljø- og atomsikkerhetsprosjekter i Russland.

Barentsrådet ga i 1999 etter norsk initiativ man-

dat for igangsetting av forhandlinger om en avtale kalt Multilateral Nuclear Environmental Programme in the Russian Federation (MNEPR). Avtalen ble undertegnet i mai 2003 og dette åpner nå for igangsetting av betydelige fellesprosjekter for styrking av atomsikkerheten i nord.

Barentsregionen inkluderer Europas største og viktigste skoger og skogressurser. Disse spørsmålene berører både miljøarbeidsgruppen, den økonomiske arbeidsgruppen og energiarbeidsgruppen. Utvikling og anvendelse av bioenergi framheves, bl.a. i tilknytning til gjennomføring av forpliktelser under Kyoto-protokollen. Energisamarbeidet omfatter også bl.a. energieffektivisering, finansieringss spørsmål og generelt informasjonsarbeid. Det vil i 2003 bli etablert et forsøksområde i Østersjøregionen for de fleksible mekanismene under Kyotoprotokollen for å redusere klimagassutslipp. Pilotregionen inkluderer også Russland, og det er gjort et viktig arbeid med å trekke Nordvest-Russland aktivt med i dette arbeidet.

Kultursamarbeidet i Barentsregionen har bl.a. som målsetning å fremme den regionale kulturelle identiteten. Dette skjer gjennom samarbeid på alle kultursektorens områder, blant både profesjonelle og amatører. På området kompetanseutvikling, utdanning og forskning foregår det et utstrakt samarbeid på alle nivåer. Det har særlig blitt satset på oppbygging av kompetanse i økonomi og administrasjon, språk, spesialpedagogikk, jordbruk, organisasjonsteori, prosjektledelse, marin næringsmiddelteknologi, IT, sosialt arbeid og internasjonal bankvirksomhet. I den senere tid har det også blitt etablert to virtuelle universiteter i regionen; Arktisk universitet og Barents virtuelle universitet samarbeider for å gi befolkningen i regionen tilgang til høyere utdanning via fjernundervisningsteknologi. Det er etablert flere utvekslingsprogrammer, bl.a. Barentsplass junior og Barentsplass finansiert av Barentssekretariatet, samt Utvekslingsprogrammet for høyere utdanning og forskning. Også ungdomspolitik er prioritert område for Barentsrådet og Regionrådet. Det er den senere tid bl.a. opprettet en koordinatorstilling i Murmansk, som skal kunne gi råd og veiledning til ungdomsorganisasjoner og -grupper som ønsker å gjennomføre prosjekter, utvekslinger eller andre fellestiltak i regionen.

Samarbeidsprogrammet for helse har de siste årene vært en vellykket satsning. Prioriterte områder er bekjempelse av smittsomme sykdommer, helsetjenester for mor og barn, livsstilsrelaterte helseproblemer, helsetjenester for urfolk og kvaliteten av helsetjenester generelt. Et nytt Barents helseprogram for 2004–2007 vil bli vedtatt, bl.a.

som del av det foreslåtte nye Nordlige dimensjon partnerskapet for helse og livskvalitet.

Transportsamarbeidet er i stor grad konsentrert om arbeidet for et mer effektivt transportnett. En GIS-basert database er etablert, som i likhet med en rekke andre opplysninger fra Barentssamarbeidet er tilgjengelig på internett. De fleste grensepasseringsstedene med Russland i nord er nå oppgradert til internasjonal standard.

Fra regjeringens side er det lagt opp til at Nordland, Troms og Finnmark fylkeskommuner kan spille en mest mulig aktiv rolle i Barentssamarbeidet. Regjeringen bidrar blant annet gjennom årlig bevilgning til Barentssekretariatet til dette. Barentssekretariatet eies av de tre fylkeskommunene og har betydelig kompetanse på Nordvest-Russland og et omfattende kontaktnett. Barentssekretariatet yter sekretariatstjenester for de tre fylkeskommunene, det er en stor regional prosjektaktør og det støtter arbeidet i Regionrådet med analyser, dokumenter og oversikter.

Samlet sett framstår Barentssamarbeidet med betydelig bredde og dybde. Etter ti år er endringene i samarbeidsforholdene med Russland meget påtakelige og mange gode resultater er oppnådd. Barentssamarbeidet er en del av et knippe med regionale samarbeidsformer i nord, som har tradisjonelt nordisk samarbeid som en viktig bestanddel.

4.4 Østersjørådet

Østersjørådet ble opprettet i 1992 og har 12 medlemmer: Norge, Sverige, Finland, Danmark, Island, Polen, Tyskland, Russland, Latvia, Litauen, Estland og EU-kommisjonen. Observatørland er Frankrike, Italia, Nederland, Slovenia, Storbritannia, Ukraina og USA.

Formannskapet skifter mellom medlemslandene hvert år i juni/juli. Finland hadde formannskapet i 2002–2003. Estland har formannskapet i 2003–2004. 1998 ble det opprettet et lite permanent sekretariat for Østersjørådet. Det har sete i Stockholm.

Samarbeidet i Østersjørådet har stor faglig bredde. Områdene demokratiutvikling, økonomisk integrasjon og utvikling, utdanning, miljø- og energispørsmål, atomsikkerhet, trygge levevilkår, kamp mot spredning av smittsomme sykdommer og bekjempelse av organisert kriminalitet er de mest sentrale.

Norges engasjement i Østersjørådet er en viktig del av norsk nærområdepolitikk. Norge har lagt vekt på samarbeidet i Østersjøregionen bl.a som et viktig forum for å fremme samarbeidet mellom

Russland og landets vestlige naboer. Vi anser at Østersjørådet, Barentsrådet og Nordisk Ministerråd utfyller hverandre i en slik sammenheng.

Den nordiske samarbeidsmodellen har på mange måter vært en inspirasjon for Østersjøsam- arbeidet. Det er et mål at relasjonene mellom Østersjøstatene skal forløpe på samme måte, gjennom over tid å utvikle en like naturlig og uhindret måte å løse problemer på. Østersjørådet har ikke et eget budsjett for å sette kraft bak beslutningene. I den grad man har satt i gang konkrete fellesprosjekter, har enkeltland deltatt med frivillige bidrag. I noen tilfeller, spesielt innen energisamarbeidet, har man etablert et vellykket samarbeid med Nordisk Ministerråd.

Etter norsk initiativ under vårt formannskap ble det oppnådd enighet om at alt regionalt mellomstatlig samarbeid mellom medlemslandene etter modell av Nordisk Ministerråd, skal omfattes av Østersjørådet. Fremtidige fagministermøter har status som Østersjørådsmøter. Fagministrenes fagansvar berøres ikke. Formålet er økt koordinering. Den nye struktur har utenriksministrene som koordinator, med embetskomiteén (CSO) som koordinerende organ.

Utenriksministrene har hittil møtt hverandre en gang i året. En to-årig møtefrekvens er imidlertid under vurdering. Fra EU-kommisjonen møter kommissæren for utenrikspolitiske saker. Fagministrene møtes etter behov.

Utenriksministermøtet i 2003 var i Bjørneborg i Finland 10. og 11. juni. Fire saksområder ble drøftet i møtet: Samarbeidet i Østersjøregionen på bakgrunn av EU-utvidelsen, styrking av det sivile samfunn, menneskehandel, og miljøspørsmål med særlig vekt på havsmiljøet i Østersjøen i lys av de miljømessige utfordringer som økt oljetransport fra russiske utskipingshavner i Finskebukta medfører.

Mellom rådsmøtene møtes Committee of Senior Officials (CSO) ca. én gang pr. måned under ledelse av det sittende formannskap.

Under CSO er det nedsatt 3 arbeidsgrupper: Arbeidsgruppe for demokratiske institusjoner, arbeidsgruppe for økonomisk samarbeid og arbeidsgruppe for atomsikkerhet.

Under fagministrene er det opprettet arbeidsgrupper for energi, miljøspørsmål, transport og for barnespørsmål.

I 1994 ble det opprettet en stilling som «Kommissær for demokratiske institusjoner og menneskerettigheter, herunder minoriteters rettigheter». Mandatet ble revidert under Norges formannskap til «Kommissær for demokratisk utvikling». Tidligere dansk bistandsminister og bl.a. leder av OS-

SEs parlamentarikerforsamling Helle Degn ble tilsett i stillingen i 2000. Mandatet utløper ved utgangen av 2003 og blir ikke forlenget. Oppgavene vil kunne videreføres bl.a. i Østersjørådets arbeidsgruppe for demokratiske institusjoner. Saksområdet dekkes også opp i andre regionale organisasjoner som Europarådet, i OSSE og innenfor rammen av samarbeidet i EU og innenfor EU-Russlandsdialogen.

Statsministrene i Østersjøregionen har hittil møttes fire ganger. Toppmøtene er en egen prosess som utvikler seg parallelt med Østersjørådet, og til dels i samarbeid med dette. En praksis med møter hvert annet år synes å være etablert. Det forrige toppmøtet fant sted i St. Petersburg i juni 2002, og det planlegges holdt nytt møte i Estland i 2004. Fire av Østersjørådets medlemsland har søkt om EU-medlemskap. Utvidelsen ventes ikke innebære at Østersjørådet mister sin betydning som regionalt samarbeidsforum. Behovet er der fortsatt, fordi rådet ansees å være en hensiktsmessig ramme for dialog og samhandling om regionale utfordringer, og som ramme for grenseregionalt samarbeid mellom Russland og vestlige EU-naboer. Utvidelsen vil kunne sette den russiske regionen Kaliningrad i en spesielt vanskelig situasjon som en enklave i EU. Det er derfor viktig å få Kaliningrad med i grenseregionalt samarbeid og å koordinere innsatsen der med andre engasjerte internasjonale aktører. EUs initiativ om en nordlig dimensjon forventes å ha en slik koordinerende effekt på samarbeidet i vårt nærrområde. Den nordlige dimensjon gir mulighet til å fremme norske synspunkter på utviklingen i regionen både bilateralt og gjennom Barents- og Østersjørådet. Østersjørådet har under Finlands formannskap kommet med omfattende og betydningsfulle innspill til ny aksjonsplan for EUs Nordlige Dimensjon.

Aktivitetene i Østersjørådet spenner som nevnt over et vidt saksfelt. Et viktig felt sett fra norsk side er å etablere et effektivt og bedre integrert regionalt energisystem. Gjennom et regionalt samarbeid er det utarbeidet et energiarbeidsprogram med en felles strategi for en bærekraftig energiforsyning, med gass, elektrisitet, klima og energiøkonomisering som sentrale områder. I energiministtermøte i Vilnius i november 2002 ble man enige om å sette i gang arbeidet med en regional avtale med det mål at Østersjøregionen skal bli et prøveområde for iverksettelse av Kyotoprotokollmekanismer. Nordisk Ministerråd har finansiert opprettelsen av et energisekretariat tilknyttet Østersjørådets sekretariat i Stockholm.

En av hovedmålsetningene for Norges engasjement i Østersjørådet er å etablere forutsigbare og

stabile rammebetingelser for næringslivet. Økt regional handel og investeringer samt større integrasjon mellom næringslivet i medlemslandene vil bidra til en bærekraftig økonomisk utvikling. Handelsministrene vedtok en konkret handlingsplan i 2000 med konkrete mål og løsninger og oppdaterte den på et møte i Moskva i mars 2002.

Et viktig bidrag til Østersjørådets hovedmålsetning om å bidra til stabilitet og demokratisk utvikling i regionen er EuroFaculty, Østersjørådets utdanningsprosjekt innen jus, økonomi og statsvitenskap med aktiviteter i de baltiske land og Kaliningrad. Prosjektet planlegges faset ut i sin nåværende form i de baltiske land i 2005, men vil forsette i Kaliningrad.

I toppmøtet i Visby 1996 nedsatte statsministrene en innsatsgruppe for å bekjempe organisert kriminalitet. Samarbeidet har vært nyttig og har i økende grad vist seg relevant. Mandatet ble på toppmøtet i Kolding forlenget til utgangen av 2004. Danmark leder arbeidet i gruppen.

Etter norsk initiativ vedtok statsministrene i 2000 å etablere en innsatsgruppe for bekjempelse av smittsomme sykdommer. Gruppen har under norsk ledelse utarbeidet en handlingsplan for bekjempelse av spredning av HIV/AIDS og tuberkulose, kamp mot økt antibiotikaresistens, styrket primærhelsetjeneste og forbedret overvåking av sykdomsspredning som hovedinnsatsområder. Fremdriften i arbeidet har vært god. Bærekraft og lokalt ansvar har vært en ledetråd. Over 100 prosjekter er utformet og er under gjennomføring. Arbeidet blir koordinert i forhold til Nordisk Ministerråds, EUs og WHO's helseprosjekter. I toppmøtet i St. Petersburg ble innsatsgruppens mandat forlenget til 2004 da den skal legge fram avslutningsrapport. Videre samarbeid på dette området vil ventelig bli som et partnerskap om helsesamarbeid innenfor rammen av EUs Nordlige dimensjon som det er tatt initiativ til fra finsk hold. Norge har invitert til en høynivåkonferanse i oktober 2003 for å lansere et slikt samarbeidsprogram.

Handlingsprogrammet for den regionale versjonen av Agenda 21 (Baltic21) fokuserer på integreringen av miljøhensyn i ulike sektorer. Viktigheten av å koordinere regionale initiativer understrekes for å sikre at hele det nordlige nærrområde er dekket med en sammenhengende, samarbeidende, kvalifisert og effektiv miljøvernforvaltning. Den største miljøutfordringen i Østersjøsam arbeidet er for tiden den økende oljetransporten til sjøs fra russiske utskipingshavner i Finskebukta.

Nettverksbygging og kompetanseutveksling mellom de nordiske landene har stått sentralt i 2003. IT-samarbeidet «The Child Center» mellom

landene i Østersjørådet har vært et viktig grunnlag for samarbeid og kompetanseutvikling mellom landene. Nettverket gir nye muligheter for kommunikasjon, kunnskapsutveksling og informasjon og er et viktig bidrag i arbeidet med å bedre utsatte barn og unges levekår. Et vesentlig siktemål er at nettverket skal bidra til å utvikle kompetanse og nye tiltak mot seksuelt misbruk og utnyttelse av barn og unge. Fra 2002 ble dette IT-nettverket forankret som en del av Østersjørådets ordinære virksomhet. Det barnepolitiske samarbeidet og den etablerte Working group for Children at Risk in the Baltic Sea Region (WGCC) i regi av Østersjørådet har et spesielt ansvar for arbeidet med utsatte barn i regionen. Barne- og familiedepartementet representerer Norge i denne gruppen. En medarbeider tilknyttet Østersjørådets sekretariat har ansvaret for det regionale samarbeidet om utsatte barn og videreutvikling av IT-samarbeidet. I de fleste av Østersjørådets medlemsland er det etablert en nasjonal koordinator for å ivareta og videreutvikle samarbeidet og innhold i det regionale IT-samarbeidet og følge opp nasjonale prioriteringer og nettverk. Arbeidet på området er initiert av medlemslandene og det arbeides etter felles regionale prioriteringer og på basis av årlige aktivitetsplaner. I 2003 er aktivitetene også knyttet opp mot området enslige mindreårige i regionen og barn som har vært utsatt for menneskehandel. Målsetningen er å etablere gode samarbeidsrelasjoner og nettverk mellom landene for å bekjempe en utvikling med menneskehandel og gi ofre for dette et tilbud om rehabilitering og re-etablering.

Tiltak rettet mot gatebarn og barn som uten tilsyn oppholder seg utenfor sine hjemland er et innsatsområde som vil bli gitt prioritet.

For at Østersjørådet skal forbli en livskraftig struktur også i tiden fremover må tilliten fortsatt bygges opp mellom medlemslandene, ikke bare mellom regjeringer, men også på grasrotnivå. Dette kan bare oppnås gjennom en langsiktig innsats. Et bredt nettverk av samarbeidsordninger, samhandel og gjensidig avhengighet bidrar til fred og sikkerhetspolitisk stabilitet i Nærrområdene. Regjeringen vil fortsatt arbeide for bedre koordinering mellom Østersjørådet, Nordisk Ministerråds nærområdeprogram og andre organisasjoner for å oppnå synergieffekter og for å oppnå flere konkrete resultater som betyr noe for menneskene i regionen.

4.5 Nærrområdene i vest

Det vest-nordiske samarbeidet er en integrert del av det nordiske samarbeidet. De helt spesielle omstendighetene for menneskelig aktivitet i området tilsier at man i det nordiske samarbeidet har et tilpasset samarbeid i denne regionen. Havets betydning, store avstander, små og spredte bosetninger og særpregede klimatiske betingelser er dominerende fellestrekk som på mange vis setter denne regionen i en særstilling blant de andre regionene i det nordiske samarbeid (Kvarken, Nordkalotten etc). Vest-Norden er dessuten en åpenbar berikelse av Norden ved å tilføre det nordiske samarbeidet helt spesiell kompetanse og særegne perspektiv. Dette vil utvilsomt også bli demonstrert når Island i 2004 igjen skal aksle formannskapet i det nordiske regjeringssamarbeidet.

Etter initiativ fra det norske formannskapet i 2002 og diskusjoner mellom de nordiske samarbeidsministrene ble det i første halvår 2003 nedsatt en fellesnordisk arbeidsgruppe under ledelse av Fridtjov Clemet for å se på ulike muligheter for styrket samarbeid i Vest-Norden. Formålet var å belyse mulighetene for å øke den politiske relevans av det vest-nordiske samarbeid i Nordisk Ministerråd og fremme nordisk nytte. Arbeidet skulle ikke i seg selv presentere konkrete budsjetttiltak eller ta sikte på etablering av nye formaliserte samarbeidsstrukturer, bl.a. på bakgrunn av at det fremkom i forarbeidet til etableringen av arbeidsgruppen at Vest-Norden allerede mottar betydelige midler.

Et annet utgangspunkt for arbeidet var Ministerrådets ambisjon om å vurdere samarbeid og konkrete prosjekter med de vestlige nabolands kystområder innen rammen av de felles nordiske prioriteringene og begrepet om nordisk nytte. Denne ambisjonen kommer for øvrig også til uttrykk i form av en spesifikk prioritering av dette i budsjettposten for Ministerrådets strategiske satsninger som disponeres av samarbeidsministrene. Det er åpenbart at en samhandlet innsats i en bredere krets av nordatlantiske kyststater vil være tjenlig for Norden, for eksempel innen havmiljø, kultur og næringsvirksomhet. I denne forbindelse kan det også nevnes at den norske samarbeidsminister og daværende formann for det nordiske samarbeidet deltok på et seminar med Ministerrådet og skotske politikere og myndigheter i Edinburgh i november 2002. Her fremkom betydelig interesse for et samarbeid, og Ministerrådets sekretariat og skotske myndigheter møttes våren 2003 i København for å fortsette dialogen og vurdere eventuelle samarbeidsområder.

Arbeidsgruppen avga sin rapport til samarbeidsministrene i mai 2003, hvorpå den ble oversendt til sektorene til vurdering og til Nordisk Råd til behandling. Rapporten utgjør således et svar til Nordisk Råd på rekommandasjon 16/2002 vedrørende Vest-Norden.

Rapporten består av to hoveddeler, hvor den ene viser til en lang rekke mulige samarbeidsområder hvor de felles nordiske prioriteringer og Vest-Nordens behov og særtrekk er sammenfallende. De tematiske hovedoverskriftene er her naturressurser, forskning, utdanning, helse, forbrukerspørsmål, kultur, nettverkssamarbeid, og næringsvirksomhet, kommunikasjon og turisme. Det vil i særlig grad være opp til sektorene i det nordiske samarbeidet å bruke dette som et utgangspunkt for et styrket og mer fokusert samarbeid med Vest-Norden. Rapportens andre hoveddel består av 6 konkrete anbefalinger til et styrket samarbeid om Vest-Norden. Anbefalingene omfatter områder som havmiljø og -ressurser, transport, Vestnordensfondet, NORA, Nordens Hus i området og nettverk og partnerskap mellom frivillige organisasjoner. Anbefalingene er nå til vurdering i Ministerrådet, og det er bedt om en første tilbakemelding til samarbeidsministrene innen 1. desember 2003. En av anbefalingene er å vurdere å tillegge Nordisk Atlantsamarbeide (NORA) oppgaver i større grad som generelt koordinerende aktør for samarbeidet i Vest-Norden og med Vest-Nordens naboer. Det kan nevnes at det er foreslått å styrke NORA i Nordisk Ministerråds budsjettforslag for 2004. For øvrig er det grunn til å tro at Island vil se på rapporten som et nyttig innspill i forbindelse med deres formannskap i nordisk regjeringssamarbeid i 2004.

NORA er et samarbeid mellom Island, Norge, Færøyene og Grønland. Det overordnede mål er å drive regionalt samarbeid om næringsutvikling. Politikken for samarbeidet fastlegges av Nordisk Ministerråd gjennom embetsmannskomiteen for regionalpolitikk (NERP). NORA består av inntil 12 medlemmer, tre valgt av Grønlands landsstyre, tre av Færøyenes landsstyre, og tre av hhv. den islandske og den norske regjering. I tillegg har Nordisk Ministerråds sekretariat rett til å møte som observatør. Fra Norge deltar samarbeidsrådet for Vest- og Sørlandet (SAVOS), Landsdelsutvalget for Nord-Norge og Nord-Trøndelag (LU) og regio-

nalpolitisk avdeling i kommunal-og regionaldepartementet. Hovedsekretariatet er i Torshavn. Hovedoppgaven er å forsterke de regionale og næringspolitiske båndene i Vest-Norden ved formidling av erfaring og kunnskap gjennom konkrete samarbeidsprosjekter mellom minst to av landene. NORA kan gi forprosjektstøtte til delfinansiering av pilot- og utviklingsprosjekter innen prioriterte næringsområder, fortrinnsvis til private bedrifter, men også til offentlig institusjoner. Prioriterte områder er i dag havressurser og havmiljø, turisme, jordbruk, transport og kommunikasjon, samt handel og industri. Den nevnte arbeidsgruppen foreslår at NORA vurderes tillagt en utvidet rolle som et i noen grad koordinerende organ for Nordens vest-nordiske samarbeid.

Arbeidsgruppen går også generelt inn for å konkretisere et samarbeid med Vest-Nordens naboer.

Den norske regjering har vist et betydelig engasjement i det vest-nordiske samarbeidet gjennom besøk av den norske samarbeidsminister til Island, Færøyene, Skottland, Orknøyene og Shetland. Dette er også områder av tradisjonell og historisk norsk interesse. På Island (Akureyri) åpnet samarbeidsministeren utstillingen «*Hunters of the North*», en vandretutstilling om fangskulturen i Vest-Norden i regi av Nordisk Ministerråd.

For øvrig kan nevnes at Færøyene har sendt en anmodning til den danske statsministeren om støtte til en søknad om fullt medlemskap i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd.

I den nordiske utdannings- og forskningssektoren gis det støtte til elevutveksling mellom Island, Grønland, Færøyene og det øvrige Norden. Midlene brukes hovedsakelig til å dekke de økte reiseutgiftene som følger med slik elevutveksling. Formålet er å øke den nordiske kultur- og språkforståelsen og kunnskapen om nordiske samfunnsforhold.

En rekke av prosjektene som tildeles midler over bevilgninger som Nordisk Ungdomskomite forvalter, inkluderer representanter fra organisasjoner og institusjoner fra nærområdene i vest. Representanter fra ungdomsorganisasjonene i regionen har dannet et nettverk for samarbeid, West Nordic Youth Forum. En representant fra dette nettverket representerer Vest-Norden i Barents Regional Youth Forum.

5 Annet tverrsektorielt samarbeid

5.1 Statsministrenes samarbeid

Statsministrene har det overordnede ansvar for samarbeidet mellom de nordiske lands regjeringer. I tillegg til nær og løpende kontakt om nordiske og internasjonale spørsmål har statsministrene regelmessige møter. På dagsorden står både nordiske, europeiske og andre internasjonale spørsmål.

Siden siste stortingsmelding om nordisk samarbeid har det vært holdt to nordiske statsministermøter. Det første ble holdt den 29. oktober 2002 i tilknytning til Nordisk Råds sesjon i Helsingfors, og det andre i Harpsund (Sverige) 29. – 30. juni 2003. Neste nordiske statsministermøte finner sted i forbindelse med Nordisk Råds sesjon i Oslo 27. – 29. oktober 2003, og statsministrene skal da også møte sine baltiske kolleger. Statsministrene har også møtt Nordisk Råds presidium og representanter for de selvstyrte områdene, og skal gjøre det igjen i forbindelse med Rådets sesjon i Oslo i oktober 2003.

Statsministrene har løpende og i sine møter drøftet aktuelle EU/EØS-saker så som utvidelsen av EU og EØS, EUs nordlige dimensjon og nordisk EU-samaråd. Statsministrene har også diskutert et utvidet politisk samarbeid, forholdet til Russland og USA og kampen mot terrorisme. De har også tatt opp Barentssamarbeidet hvor Norge i januar 2003 arrangerte toppmøte i Kirkenes, og dessuten skal overta det toårige formannskapet i oktober 2003.

På statsministermøtet i juni 2003 ble det særlig diskutert hvordan det nordiske samarbeidet skal videreføres i forhold til EU og de baltiske land. Bakgrunnen er særlig den stadig sterkere erkjennelse blant de nordiske land av nytten av et nært samråd i europeiske spørsmål og de baltiske lands nært forestående EU-medlemskap. Når det gjelder EU er statsministrene enige om at deres modell for uformelle samråd mellom de nordiske EU-landenes statsministre før EU-toppmøter også bør tas i bruk av nordiske fagministre. Det ble vist spesielt til miljø, forbrukerspørsmål og likestilling siden det der foreligger en sterk nordisk profil. Andre eksisterende samrådsformer for EU-spørsmål som

fagministrene selv har tatt initiativ til, videreføres. Statsministrene er dessuten enige om at de nordiske land skal vurdere hvordan det nordiske samarbeidet om oppfølging av EU-regelverk kan forbedres. Når det gjelder de baltiske land er statsministrene enige om at det politiske samarbeidet bør styrkes. Dessuten ble finansministrene gitt i oppdrag å utrede mulighetene for å utvide medlemskretsen i Den nordiske investeringsbanken (NIB) med de baltiske land.

Statsministrene blir fortløpende orientert om arbeidet med de nordiske formannskapsprogrammene og andre aktuelle og viktige spørsmål som står på Nordisk Ministerråds dagsorden. Den norske regjering legger stor vekt på samarbeidet mellom de nordiske statsministrene, og ser på statsministermøtene som svært viktige for det nordiske samarbeidet.

5.2 Samarbeidsministrenes arbeid, budsjett og administrasjon

Statsråd Svein Ludvigsen ble nordisk samarbeidsminister den 19. oktober 2001. For øvrig består samarbeidsministrene av Flemming Hansen (Danmark), Jan-Erik Enestam (Finland), Siv Fridleifsdottir (Island) og Berit Andnor (Sverige). Møtene ledes i år av Sverige som formannskapsland, og samarbeidsministrene har hatt fem møter hvor de har behandlet og gjort vedtak i en rekke saker. Samarbeidsministrene gjør også vedtak ved skriftlig prosedyre mellom møtene.

En viktig del av samarbeidsministrenes oppgaver er Ministerrådets budsjett og økonomistyring. Budsjettet for 2003 er vedtatt i dialog med Nordisk Råd, med en uforandret budsjetttramme i forhold til 2002. Budsjettdirektivet for 2004 ble vedtatt i samråd med Nordisk Råd, og det endelige budsjettet vedtas under Rådets sesjon i Oslo 27. – 29. oktober 2003. Budsjettforslaget innebærer også denne gang en uforandret ramme.

Oppfølgingen av den nordiske strategien for bærekraftig utvikling er samarbeidsministrenes ansvar. Dette er en viktig koordineringsoppgave hvor samarbeidsministrene spiller på den faglige

kompetansen hos de mange berørte fagministrene. Det vurderes foreløpig som mest hensiktsmessig at samarbeidsministrene har dette ansvaret siden oppfølgingen er svært tverrsektoriell. På grunn av sin sammensatte karakter krever dette arbeidet løpende oppmerksomhet, og det legges nå opp til en prosess hvor oppfølgingen skal gjøres noe mer fokusert slik at arbeidet blir bedre tilpasset de nordiske lands arbeid med nasjonale strategier for bærekraftig utvikling og liknende flernasjonale strategier i andre multilaterale fora. Selve strategien skal revideres i 2004 i samsvar med den avtalte kontinuerlige oppfølgingen av strategien.

I tråd med politikken om aktive nordiske formannskap gjennomfører Sverige i 2003 et ambisiøst formannskapsprogram i det nordiske regjeringssamarbeidet. Det svenske formannskapsprogrammet «Integration Norden» har til ambisjon å styrke integrasjonen internt i landene i forhold til nye medborgere, mellom de nordiske land og da særlig nedbygging av grensehindringer, med Nærområdene gjennom en styrket politisk dialog, samt med Europa for øvrig. Programmet har fungert som en konstruktiv videreføring av de foregående norske og finske formannskap. Det vises ellers til mer inngående beskrivelser av sentrale deler av det svenske formannskapet andre steder i meldingen, blant annet om grensehindringer, Europasamarbeidet og statsministrenes samarbeid.

Samarbeidsministrene har ved flere anledninger diskutert politiske føringer når det gjelder Ministerrådets internasjonale samarbeid i Nærområdene, Europa og Vest-Nordens nabolands kystområder. I forhold til Nærområdene er Ministerrådets hoveddrømme den gjeldende nærområdestrategi som blant annet foreskriver et mer regulært myndighetssamarbeid med de baltiske land og en nedtrapping av ressursbruken i de baltiske land til fordel for aktivitetsnivået i Nordvest-Russland. Det er samtidig enighet om at den nordisk-baltiske politiske dialogen skal styrkes, og at den finansielle nedtrappingen skal skje med hensyntagen til de baltiske lands forestående medlemskap i EU. Når det gjelder Nordvest-Russland skal innsatsen fokuseres noe mer tematisk, og det legges vekt på samarbeid i de grensenære områdene. I Europapolitikken er man enige om at den nordiske dimensjonen i dette arbeidet bør styrkes, og at de nordiske politiske samråd om slike spørsmål bør utvides og systematiseres, særlig i forkant av EU-rådsmøter.

I denne forbindelse er EUs arbeid med en ny handlingsplan for Den nordlige dimensjon svært viktig, og samarbeidsministrene har i den forbindelse oversendt Ministerrådets prioriteringer og aktiviteter i Nærområdene til EU-kommisjonen.

Ministerrådet har på denne måten fått presentert sin kompetanse og rolle overfor EU, men de nordiske land bør fortsette sitt arbeid for å bidra til at EU fullt ut anerkjenner betydningen av et konkret og operativt partnerskap med Russland og gjør de nødvendige innsatser.

Ministrene har fått en politisk redegjørelse om aktuelle EU-spørsmål fra den svenske statsministerens kontor, og ventes neste år å besøke Brussel for å diskutere aktuelle EU-spørsmål. Ministrene har ellers deltatt i Nordisk Råds sesjon og i en rekke andre nordiske konferanser og møter.

Både i forhold til Nordvest-Russland og de baltiske land er et samarbeid med de andre nordlige regionale rådene (Barentsrådet, Østersjørådet, Arktisk Råd) svært viktig, og samarbeidsministrene har gjort vedtak om at dette samarbeidet skal styrkes gjennom utvidet og systematisk dialog og samarbeid med disse rådene.

Samarbeidsministrene har vedtatt at det i løpet av 2004 skal gjennomføres en evaluering av nærområdeprogrammet og av Det nordiske utviklingsfondet (NDF).

Ministrene tillegger utarbeidelsen av Ministerrådets svar til Nordisk Råds rekommandasjoner og fremstillinger stor vekt, samtidig som de er av den oppfatning at de politiske signalene fra Nordisk Råd til Ministerrådet ville bli tydeliggjort ved en gjennomgang i Rådet av antall og fokus på disse.

Samarbeidsministrene tok initiativ til at det i første halvår 2003 ble gjennomført en fellesnordisk utredning om Nordens vest-nordiske samarbeid. Dette er omtalt i et eget kapittel i meldingen.

De nordiske samarbeidsministrene har fordelt midler fra budsjettposten for strategiske initiativ for 2003 i tråd med kriteriene for dette, og har holdt Rådet løpende orientert. I fordelingen blir det lagt særlig vekt på støtte opp under det aktuelle formannskapsprogrammet.

Samarbeidsministrene har ansatt Per Unckel som ny generalsekretær med virkning fra den 1. januar 2003. Søren Christensen gikk da av som planlagt etter 6 år i stillingen.

Samarbeidsministrene har vedtatt at det arktiske samarbeidsprogrammet fra 2003 utgjør et eget samarbeidsprogram adskilt fra nærområdeprogrammet, slik at det arktiske samarbeidet blir mer synliggjort.

Ministrene har vedtatt at det i løpet av 2003 skal gjennomføres en fellesnordisk utredning vedrørende de fremtidige muligheter for å se de nordiske lands TV.

5.3 Europeiske spørsmål

Den europeiske og internasjonale utvikling stiller store krav til Norden og det nordiske samarbeidet. På tross av dystre spådommer har de nordiske land konsekvent vist vilje til samarbeid selv om de har valgt forskjellig når det gjelder sentrale organisasjoner som EU og NATO. Med det svenske og finske EU-medlemskapet fra 1995 er den nordiske dimensjonen i EU blitt styrket. Det har dermed blitt lettere å få gjennomslag for nordiske verdier og holdninger i Europa. Dette gjelder for eksempel med hensyn til sosiale spørsmål, likestilling, krav til arbeidsmiljø, miljøvern og åpenhet og innsyn. Det er i felles nordisk interesse å styrke denne utviklingen ytterligere. Det nordiske samarbeidet er derfor et viktig instrument i Regjeringens europapolitikk. Det er en prioritert oppgave å styrke de kontakter og den informasjonsutveksling som skjer gjennom det nordiske samarbeidet på et bredt spekter av saksområder i forhold til EU. Regjeringen vil, som det bl.a. fremgår i oppfølgingen av europapolitisk plattform:

- bidra aktivt til et fortsatt nært og fortrolig nordisk samarbeid om aktuelle europeiske spørsmål;
- medvirke konstruktivt i arbeidet med å utvikle felles nordiske standpunkter på områder av særlig nordisk interesse – prioriterte områder som barn og unge, mattrygghet og bærekraftig utvikling, samt for eksempel energi, sysselsetting, regionalt samarbeid og justispolitisk samarbeid;
- at bilaterale forbindelser og nettverk mellom de nordiske land også skal anvendes aktivt i regjeringens europapolitikk og i forhold til globale utfordringer og multilateralt samarbeid der nordisk samarbeid kan bidra til økt gjennomslag for norske holdninger og synspunkter.

De nordiske EU-land har en rekke felles interesser og synspunkter i forhold til debatten om Europas fremtid. Dette gjelder særlig ønsket om å styrke de nasjonale parlamenters rolle i EU-samarbeidet, øke åpenheten i Rådets lovgivende arbeid og styrke borgerenes rettigheter. Det er derfor positivt at det nordiske samarbeidet utvikles innenfor EU. Det er etter regjeringens syn viktig at de nordiske EU-medlemmene står sammen om det nordiske verdifelleskapet. En styrket nordisk profil vil tilføre EU-samarbeidet viktige impulser. Norge bidrar til dette samarbeidet innenfor en nordisk ramme. I lys av EU-utvidelsen og det stadig tettere og mer omfattende samarbeidet i EU, er det naturlig at Europa-spørsmål nå utgjør en stor del av den nordis-

ke dagsordenen. EU-saker er et fast og meget viktig agendapunkt på nordiske ministermøter.

Ministerrådets arbeid med Europaspørsmål konsentrerer seg om spørsmål hvor de nordiske land har felles interesser. Det bygger også bro mellom de nordiske EU- og EØS-medlemmer, og de nordiske land samarbeider aktivt om EU/EØS-saker for å ivareta fellesnordiske interesser i europapolitikken. Samarbeidet har i stor grad karakter av samråd og informasjonsutveksling. Forholdet til Europa/EU/EØS inngår som en integrert del av prioriteringene på Ministerrådets mange fagsektorer, og aktuelle EU/EØS-spørsmål står på dagsordenen i alle møter i Nordisk Ministerråd. Det samme gjelder for embetsmannskomiteer og arbeidsgrupper. Slike spørsmål inngår også som en del av dagsordenen for de nordiske statsminister- og utenriksministtermøtene.

På statsministtermøtet i Harpsund i juni 2003 ble det blant annet diskutert hvordan det nordiske samarbeidet skal videreføres i forhold til EU. Bakgrunnen er den stadig sterkere erkjennelse blant de nordiske land av nytten av et nært samråd i EU-spørsmål. Statsministrene er enig om at deres modell for uformelle samråd mellom de nordiske EU-lands statsministre før EU-toppmøter også bør tas i bruk av nordiske fagministre. Det ble spesielt vist til miljø, forbrukerspørsmål og likestilling siden det der foreligger en sterk nordisk profil. Andre samrådsformer for EU-spørsmål som fagministrene selv har tatt initiativ til, videreføres. Statsministrene er dessuten enige om at de nordiske land skal vurdere hvordan det nordiske samarbeidet om oppfølging av EU-regelverk kan forbedres.

Det tradisjonelt nære nordiske samarbeidet på det bistandsmessige og humanitære området er videreført. De nordiske land etterstrever et nært nordisk samarbeid i internasjonale organisasjoner, især innen Verdensbanken og FN-systemet. Nordisk samråd omfatter også nordiske kandidater til internasjonale verv og oppdrag.

Vismannsgruppen gikk i sin rapport inn for at det skulle etableres formelle ministerråd for hhv. utenriks-, forsvars- og utviklingsministrene, men de nordiske land er samstemte i sin oppfatning om at dette samarbeidets karakter egner seg best for en uformell struktur. Vismannsgruppen foreslo også at de baltiske land blir fullverdige medlemmer av det nordiske samarbeidet i saker der hvor det er relevant, men hverken de baltiske eller nordiske land ser dette som formålstjenlig, blant annet tatt i betraktning forventningen om en østlig utvidelse av EU.

For Norge er kontakten med EUs formannskap av stor betydning. Samarbeidet med det finske for-

mannskapet høsten 1999, det svenske formannskapet våren 2001 og det danske formannskapet høsten 2002 var meget godt med en rekke konsultasjoner og møter. Disse formannskapene har gitt de nordiske land gode muligheter til å påvirke EUs agenda og skape oppmerksomhet om nordiske verdier og prioriteringer. Etter den nåværende plan blir den neste nordiske formannskapsperioden høsten 2006 da Finland skal ha formannskapet. I Konventets utkast til konstitusjonell traktat for EU overlevert 18. juli er det foreslått endringer av formannskapsordningen. Dette skal diskuteres i den kommende traktatkonferansen høsten 2003.

Dialogen mellom de nordiske hovedstedene, EU og de nordiske EU-representasjonene/delegasjonene er god. Initiativ følges særlig opp på områder hvor de felles nordiske interesser i forhold til EU er viktige, slik som miljø, energi, utdanning, sysselsetting, regionalt samarbeid, forbrukerbeskyttelse og kultur. Nordisk Ministerråds Europaaktivitet innebærer også samarbeid med EU-institusjonene i Brussel, EU-representasjonene/delegasjonene, Europarådet, EFTA-sekretariatet og en rekke frivillige interesseorganisasjoner. For å styrke kunnskapene om EU og Brussel-miljøet er det opprettet en hospitantordning for ansatte i Nordisk Ministerråd og Nordisk Råd ved EU-representasjonene og delegasjonene i Brussel.

De nordiske samarbeidsministrene avholder vanligvis et årlig møte i Brussel med de nordiske EU-ambassadørene. I år ble det i stedet gitt en europapolitisk redegjørelse av det svenske statsministeriet på et samarbeidsministermøte. Generalsekretæren i Nordisk Ministerråd og direktøren for Nordisk Råd deltar på de nordiske EU-ambasadørlunsjene en gang i halvåret. På disse møtene er samarbeid og informasjonsutveksling mellom de nordiske hovedstedene, Nordisk Ministerråd i København og de nordiske EU-representasjonene/delegasjonene et fast punkt på dagsordenen. Informasjonsutvekslingen skjer både i forberedelsesfasen, blant annet gjennom uformelle formøter i tilknytning til møter i EUs ministerråd, og i gjennomføringsfasen etter at de formelle vedtak er truffet. I dette samarbeidet veier ikke minst hensynet til nordisk rettslikhet tungt.

Det såkalte tidlig varslingsystemet for konkrete EU/EØS-spørsmål er av stor betydning for Norge. Hensikten er å sikre at saker til behandling i EU og EØS av fellesnordisk betydning drøftes i en nordisk ramme på et tidlig tidspunkt. I tillegg til å identifisere fellesinteresser er det viktig for å få rettet oppmerksomheten mot saker hvor man ikke har sammenfallende interesser. Viktige medspillere i denne prosessen er bl.a. fagrådene i Brussel,

som har systematisk kontakt også med de andre nordiske EU-delegasjonene. Regjeringen legger stor vekt på å videreføre denne ordningen.

Alle nordiske land har støttet fullt opp om utvidelsen av EU og søkerlandenes forberedelser til medlemskap. Det er særlig Estland, Latvia og Litauen som har hatt nytte av politisk og økonomisk støtte fra sine nordiske naboland. Utvidelsen vil bidra til økt stabilitet og velferd i hele Europa, men EU-medlemskap vil ikke løse alle de problemer de nye medlemslandene står overfor. Det er derfor av stor betydning at de nordiske land viderefører det tette samarbeidet og støtter tiltredelseslandene, og særlig de baltiske land, også etter deres inntreden i EU. I forbindelse med utvidelsen er det naturlig at EU/EØS-saker blir en sentral del av dagsordenen også for det nordisk-baltiske samarbeidet. De nordiske land har også støttet utvidelsen av NATO som vil bringe ytterligere stabilitet og sikkerhet til Nordens nærområde.

EU-utvidelsen vil reddyke EUs nordlige dimensjon (ND) som et instrument for samarbeid mellom EU og Russland der Norge og Island blir eneste ytterligere partnerland. Norge har bidratt med substansielle innspill til neste handlingsplan for ND (2004–06), og vil delta aktivt i implementeringen.

Kommisjonen har hovedansvaret for oppfølging av ND. Samtidig er Arktisk Råd, Barentsrådet, Østersjørådet og Nordisk Ministerråd viktige bidragsytere. De to førstnevnte vil ha en sentral rolle i bestrebelsene på å gi nordområdene en større oppmerksomhet under ND. Regjeringen legger vekt på at EU engasjerer seg mer i nordområdene, bl.a. innen klimaforskning, bærekraftig utnyttelse av naturressurser, miljø og atomsikkerhet samt urfolkens situasjon. Det er også viktig at den norsk – russiske grense inkluderes i et utvidet grense- og grenseregionalt samarbeid med Russland. Norge overtar formannskapet i Barentsrådet etter Sverige i oktober 2003 (for to år).

Norge støtter etableringen av et ND partnerskapsprogram for helse og livskvalitet, som vil bli lansert på en ministerkonferanse i Oslo 27. – 28. oktober 2003.

Integreringen av Schengen-samarbeidet i EU har berørt de nordiske land meget sterkt. Avtalen mellom Norge, Island og EU om institusjonelle løsninger for norsk og islandsk deltakelse i Schengen-samarbeidet har muliggjort opprettholdelsen av den nordiske passunion og innebærer at samtlige nordiske land inngår i et større europeisk reisefrihetsområde. I Fellesorganet, som er opprettet i henhold til avtalen, møtes Norge, Island og EUs medlemsland for å drøfte gjennomføringen, anven-

delsen og videreutviklingen av Schengen-regelverket. Alle EU-rettsakter som er relevante for Schengen-samarbeidet skal behandles i Fellesorganet.

I tillegg til samarbeidet mellom de nordiske stater er det grensekryssende og interregionale samarbeidet mellom nordiske regioner også meget tett. Dette kan ta form av tradisjonelle vennskapsavtaler, konkret prosjektsamarbeid i INTERREG-regi eller som deltakelse i multilaterale samarbeidsorganisasjoner som Østersjørådet og Barentssamarbeidet. Ofte finner samarbeidet sted innenfor en EU-ramme, for eksempel ved at det er knyttet opp til EU-programmer. Slik deltakelse er en kilde for informasjons- og erfaringsutveksling for norske fylkeskommuner og kommuner og er samtidig en mulighet til å knytte kontakter med regioner og institusjoner i EU og EUs medlemsland. Grensekryssende samarbeid er også en prioritering i EUs nye nabolandsinitiativ, som skal bidra til å styrke båndene til EUs nye nabostater etter utvidelsen.

EUs interne utvikling og kommende utvidelse påvirker i dag sterkt den politiske dagsorden for det nordiske samarbeid. At det nordiske samarbeid i så stor grad er blitt del av et bredere europeisk samarbeid, medfører naturlig nok at det nordiske samarbeidet er under stadig forandring og vil kreve kontinuerlig oppmerksomhet med løpende justeringer av den nordiske dagsordenen.

Som et eksempel på betydningen av et videre internasjonalt samarbeid i nordiske sakskompleks kan nevnes at Ministerrådets strategi for nordisk utdannings- og forskningssamarbeid 2000–2004 fremhever internasjonalisering som ett av flere fokusområder. Det gjelder både i forhold til Nærområdene, EU og annet internasjonalt samarbeid. I tråd med dette inngår regelmessig drøfting av relevante EU-spørsmål som et fast punkt på dagsordenen for møtene i Ministerrådet og underliggende organer. Disse drøftingene finner sted i erkjennelsen av at de nordiske land i utgangspunktet har forskjellige posisjoner i forhold til samarbeidet i EU og for å kunne påvirke det europeiske samarbeidet med synspunkter av nordisk enighet. Dette gjelder også i forhold til OECD der de nordiske land har sammenfallende synspunkter. Ulempen med denne mer hektiske internasjonale dagsordenen er et stadig sterkere press på ministrenes timeplaner som bidrar til at det til tider er vanskelig å samle utdannings- og forskningsministrene til nordiske møter.

5.4 Barn og ungdom

Barne- og ungdomspolitiske spørsmål var et av de prioriterte områdene i det norske formannskapet i Nordisk Ministerråd i 2002. Det ble tatt initiativ til en rekke aktiviteter og prosjekter som ble gjennomført i det norske formannskapet. I stortingsmeldingen om det nordiske samarbeidet i 2001/02 er de enkelte aktivitetene omtalt.

For å styrke det tverrsektorielle samarbeidet, arrangerte Norge en konferanse i august 2002 for statsråder fra departementer som har ansvaret for ulike saker som angår barn og ungdom. Statsrådene diskuterte EUs arbeid på ungdomsområdet, barns og ungdoms deltakelse, innflytelse og medvirkning i samfunnet, vold, mobbing, rasisme og intoleranse, skole og barnehage som arena for tverrsektorielt samarbeid og samarbeidet med Nordens nærområder. I oppsummeringen konkluderte formannskapet blant annet med at

- Nordisk Ministerråds sekretariat har et spesielt ansvar for oppfølgingen av handlingsplanen «Norden inn i et nytt årtusen» og forslag og idéer som ble fremmet på konferansen.
- Barne- og ungdomspolitisk samarbeid må bygge på en tverrsektoriell innfallsvinkel og en bør vurdere om det er hensiktsmessig å etablere et eget ministerråd eller andre mekanismer for å styrke det barne- og ungdomspolitiske samarbeidet mellom myndighetene i de nordiske land.
- Nordisk Ministerråd må involvere barn og ungdom som aktive deltakere i beslutningsprosessen og sikre at barns og ungdoms synspunkter blir tatt hensyn til i alle spørsmål som angår dem.
- Nordisk Ministerråd bør i større utstrekning benytte de nasjonale ungdomsrådene som høringsinstanser i barne- og ungdomspolitiske spørsmål.

Nordisk Ungdomskomiteé (NUK)

Implementering av handlingsplanen «Norden inn i et nytt årtusen 2001–2005» er for tiden hovedutgangspunkt for arbeidet i Nordisk Ungdomskomiteé. Det overordnede målet er å styrke det tverrsektorielle barne- og ungdomspolitiske samarbeidet i årene framover. Nordisk Ungdomskomiteé (NUK) er Nordisk Ministerråds rådgivende og koordinerende organ i nordiske og internasjonale barne- og ungdomspolitiske spørsmål og er underlagt kulturministrene og Embetsmannskomiteen-kultur. Barnepolitiske spørsmål er underlagt sosialministrene og Embetsmannskomiteen-sosial (EK-S).

Den tverrsektorielle handlingsplanen er bygget opp omkring seks felles overgripende mål: barn og ungdoms deltakelse og innflytelse, barn og ungdoms egne kulturuttrykk og styrking av nordisk identitet, ungdoms rett til kvalifisering, likestilling mellom generasjoner, kjønn og regioner i Norden, toleranse og etnisk mangfold og sikring av en bærekraftig utvikling samt fokus på særlig utsatte barn og ungdommer.

Et viktig grunnlag for utvikling av barne- og ungdomspolitikken og satsing på enkelte områder, er innhenting av kunnskap og dokumentasjon. Ungdomskomiteén har siden 1992 stimulert samarbeidet om ungdomsforskning i Norden. En forskningskoordinator har, med bistand fra en referansegruppe, hatt som oppgave å bidra til å stimulere nordisk ungdomsforskning og å bidra til utvikling av ungdomspolitikken i Norden. I løpet av 2003 vil NUK vurdere om koordinering av barne- og ungdomsforskning og innhenting av kunnskap på aktuelle barne- og ungdomspolitiske områder fortsatt skal skje gjennom ordningen med en forskningskoordinator.

Styrking av ungdoms deltakelse og innflytelse i samfunnsutviklingen og fremming av barne- og ungdomskulturarbeidet med vekt på flerkulturelle aspekter er prioriterte innsatsområder i 2002 og 2003. Kulturmønstringen i Oslo høsten 2002 følges opp av en konferanse under det svenske formannskapet hvor ulike temaer knyttet til integrering og innflytelse skal diskuteres.

Samarbeid i Norden

Vektlegging av nordisk nytte innen Nordisk ungdomskomites virksomhet kommer tydelig fram i retningslinjene for tildeling av midler til prosjekter og støtte til organisasjoner. Komiteen har arbeidet for å få større bredde blant søkerne til prosjekter og for at nye grupper av ungdom skal bli kjent med tilskuddsordningene. Deltakelse fra ungdomsgrupper i Vest-Norden er økende. Det er også en positiv utvikling å se med hensyn til deltakelse fra grupper med ulik etnisk bakgrunn.

Barn og ungdom er en viktig målgruppe for det nordiske utdanningssamarbeidet. Dette samarbeidet omfatter barn og ungdom i vid forstand, i praksis hele årsspennt fra 5 til 25. Det samlede antall elever og studenter i Norden utgjør grovt regnet mellom 5 og 6 millioner barn og unge. En viktig målsetting for det nordiske samarbeidet består i å legge til rette for at flest mulig av alle disse barn og unge gjennom dialog, felles opplevelser, samarbeid og utveksling av erfaringer kan bli seg bevisst

at de lever og bor i Norden, med andre ord å bidra til utviklingen av en nordisk identitet.

De nordiske mobilitets- og støtteprogrammene i NORDPLUS-familien er viktige instrumenter i dette arbeidet. Som ledd i oppfølgingen av et ministerrådsforslag fremmet på Nordisk Råds sesjon høsten 2002 vil disse mobilitetsprogrammene fra og med 2004 bli organisert i 5 programmer, bl.a. NORDPLUS junior med skoleelever som målgruppe og NORDPLUS med studenter som målgruppe. NORDPLUS-programmene bidrar til å etablere *nordiske møtesteder for barn og unge*, møtesteder der de kan knytte kontakt og vennskap på tvers av landegrensene, og få praktisk og jordnær hjelp til *nabospråkforståelse*.

Gjennom særskilte nordiske avtaler er det lagt til rette for at elever og studenter i Norden kan ta hele eller deler av sin utdanning i et annet nordisk land. Norrback-rapporten *Nordbornas rättigheter* har bidratt til å avdekke at det i praksis fortsatt kan forekomme hindringer for nordisk mobilitet bl.a. på utdanningsområdet. Innenfor rammen av utdanningssamarbeidet er det tatt initiativ til en juridisk utredning om de nordiske avtalene på utdanningsområdet, bl.a. i lys av EØS-avtalen.

I anledning Nordisk Råds 50. årsjubileum ble det i 2002 gjennomført en serie konferanser om «demokrati og verdier i skolens hverdag». Norge var vertskap for én av disse konferansene høsten 2002. I tilknytning til disse konferansene ble det også tatt initiativ til en rapport om tiltak mot mobbing og vold i skolen. Dette er fulgt opp under det svenske formannskapet i 2003, med særskilt fokus på hvordan man i våre skoler best kan møte behovene hos elever med innvandrerbakgrunn. Skolens rolle i arbeidet for økt integrasjon kommer til å bli behandlet på en tverrkulturell konferanse om «*Unge innflytelse i et flerkulturelt Norden – integrasjon og deltaking i samfunnslivet*».

Barnekultur

Det nordiske kultursamarbeidet for barn og unge under Nordisk Ministerråd koordineres av Styringsgruppen for barne- og ungdomskultur (BUK). Gruppen har medlemmer fra alle de nordiske landene og selvstyreområdene. Den ble opprettet i 1996 i forbindelse med handlingsplanen for nordisk barne- og ungdomssamarbeid 1996–2000: «Et kommende Norden».

Nordisk Ministerråd ønsker å gi barn og unge i Norden kjennskap til og interesse for nordiske kulturer, basert på demokrati og andre felles verdier, og dermed også styrke de unges mulighet for å delta aktivt i utviklingen av samfunnet. Dette mål

understrekes i den tverrsektorielle handlingsplanen for samarbeidet om barn og unge 2001–2005, «Norden inn i et nytt årtusen», som Nordisk Ministerråd vedtok sommeren 2001. Den tverrsektorielle handlingsplanen danner en overordnet ramme for diverse sektorspesifikke handlingsplaner. BUKs handlingsplan for perioden 2002–2006, «Det unge Norden – fellesskap og mangfoldighet», ble godkjent av Nordisk Ministerråd i 2002. BUK har i 2002 bidratt i arbeidet med en tverrsektoriell ministerkonferanse om barn og unge i Oslo i august, og sammen med Nordisk ungdomskomite arrangert en nordisk flerkulturell mønstring i Oslo i september 2002.

BUKs nye handlingsplan konkretiserer gruppens fokuspunkter. Det blir skissert fire hovedsatsingsområder; det flerkulturelle samfunn i Norden, lek og leketradisjoner, nye medier og nye uttrykksformer blant barn og unge samt viten og erfaringer. Fra medio 2003 blir også styringsgruppens arbeidsform endret fra behandling av søknader om støtte til egeninitiering av større prosjekter i samarbeid med organisasjoner i de nordiske landene og selvstyreområdene. Prosjektene skal utvikles med basis i handlingsplanens satsingsområder. Det ble arrangert et seminar i august 2003 hvor BUK, representanter fra sentrale institusjoner i alle landene og selvstyreområdene samt nordiske organisasjoner deltok. Målet var å informere om endringene i BUK, og se hvordan samarbeidet best kan foregå.

Som et ledd i arbeidet med integrasjon og mangfold vil det i 2003 bli arrangert en konferanse om unges innflytelse i et flerkulturelt Norden. Målsettingen er å stimulere og fremme barns og unges kunnskap og interesse for andre kulturer i Norden og at barn og unge med ulik kulturbakgrunn møtes.

Utvikling og drift av internettsiden Valhalla, hvor også de baltiske landene er trukket inn, har stått sentralt i BUKs arbeid. Dette ble også reflektert av arbeidet under det norske formannskapet i 2002, i tillegg til tverrsektorielle spørsmål. Det arbeides nå med å utvikle et annen generasjons Valhalla, bl.a. i et teknisk samarbeid med det nordiske skolenettverket Odin.

5.5 Miljø

Styringsgruppen for miljøstrategi for jord- og skogbruk

I de siste årene har det vært et nært samarbeid mellom landbruks- og miljøsektoren om bærekraftig jord- og skogbruk. Samarbeidet er formalisert gjennom en felles styringsgruppe mellom de to sektorene med et eget budsjett finansiert av de to sektorene.

Det er utarbeidet en miljøstrategi for gruppens arbeid for perioden 2001–2004 som har ligget til grunn for gruppens arbeid og prioriteringer i 2002–2003. Strategien tar sikte på å følge opp anbefalingene i den nordiske bærekraftsstrategien, handlingsprogrammet for jord- og skogbrukssektoren og det nye nordiske miljøhandlingsprogrammet. Strategien har følgende prioriterte innsatsområder: Forbedret ressursutnyttelse, biologisk mangfold, jorderosjon, reindrift, alternative produksjonsmetoder, kulturmiljø og kulturlandskap og internasjonalt samarbeid.

Det er i alt 10 løpende og nye prosjekter som finansieres over gruppens budsjett innen 5 av innsatsområdene. Som eksempel kan nevnes at en under innsatsområdet biologisk mangfold finansierer det nordiske Genressursrådets sekretariat med tilhørende prosjekter, videre støtter en et prosjekt om truede og sårbare arter i jord og skogbrukslandskapet, samt et prosjekt som ser på nye metoder og innfallsvinkler for bevaring av skog. Med utgangspunkt i den nordiske bærekraftstrategien ble det på norsk initiativ bevilget midler til et prosjekt om de nordiske lands handlingsplaner for redusert bruk av pesticider. På norsk initiativ er det også kommet i gang et prosjekt som omhandler jordbrukets kulturlandskap. Prosjektet arrangerte en nordisk kulturlandskapskonferanse i Bergen i juni 2003 der det fra norsk side ble signalisert behov for en felles nordisk kulturlandskapsstrategi.

Nordisk Genressursråd

Nordisk Genressursråd ble etablert våren 2001. Den overordnede målsettingen er å utgjøre et forum for strategisk diskusjon i spørsmål knyttet til genressurser. Genressursrådet består av representanter fra landbruks- og miljøsidene. Rådet har en tverrsektoriell tilnærming hvilket i utgangspunktet betyr at alle genressurser skal dekkles. Av arbeidsoppgavene kan nevnes oppfølging av Strategien for et bærekraftig Norden, spørsmål knyttet til tilgang og rettigheter til genressurser, indikatorer for bærekraftig bruk og vern av genetiske ressurser, kommunikasjon og informasjon.

I det norske formannsapsprogrammet ble implementeringen av relevante bestemmelser i FNs Konvensjon om biologisk mangfold nevnt som en prioritert oppgave. Dette er et høyst relevant spørsmål sett i lyset av at partsmøtet nå har vedtatt internasjonale retningslinjer under konvensjonen

(«Bonn Guidelines») som regulerer tilgang til genressurser og en rettferdig fordeling av verdiene som følger fra bruken av genressurser.

Det er nedsatt en prosjektgruppe under Rådet som skal foreslå løsninger for å regulere tilgang til genmaterialet i de Nordiske genbankene og ville genressurser i naturen. Utfordringen for fremtiden er å bevare de nordiske genressursene og gjøre dem fortsatt tilgjengelige på rimelige vilkår bl.a. til foredlingsvirksomhet. Det er også viktig at Norden implementerer Konvensjonens retningslinjer. Dette er et felles startpunkt hvor man kunne bli enige om nordiske løsninger slik at utviklingen i Norden støtter opp om Konvensjonen om biologisk mangfold og viser gode eksempler til omverdenen. Prosjektgruppen har nå ferdigstilt en rapport med forslag til tiltak i de nordiske land.

For Norges del er det satt igang et lovutvalgsarbeid (Biomangfoldlovutvalget) som skal lede fram til lovforslag om tilgang til genressurser. Det er viktig at prosessene i de nordiske land så langt det er mulig støtter opp om hverandre – vi har tildels ganske lik natur. Regulering av tilgang til genressurser er et godt eksempel på et spørsmål der nordisk samarbeid er velkomment. De nordiske land kan på denne måten også bidra med innspill til EU.

Nordisk miljø- og fiskeristrategi

Det nordiske miljø- og fiskerisamarbeidet foregår i regi av en egen tverrsektoriell styringsgruppe og innenfor rammene av den nordiske miljø- og fiskeristrategien. Strategiens intensjon er at miljø- og fiskerisamarbeidet skal bidra til utvikling i politiske prosesser og gi øvrige resultater i skjæringsfeltet mellom miljø og fiskeri regionalt og internasjonalt. Siktemålet er å øke integreringen av miljøhensyn i fiskerisektoren og å bidra til å sikre grunnlag for bærekraftig fiske, fangst og havbruk.

Hovedfokus i prosjektene finansiert under den nordiske miljø- og fiskeristrategi for perioden 1999–2002 har vært miljøintegrering i EUs felles fiskeripolitikk, integrert kystsoneforvaltning, spredning av fremmede organismer via ballastvann, livsløpsanalyser av fiskeprodukter og problemstillinger knyttet opp til forvaltning av sjøpatedyr.

Styringsgruppen fikk i 2002 gjennomført en ekstern evaluering av aktiviteten i perioden 1999–2001. Generelt ble det konkludert at prosjektaktiviteten under miljø- og fiskeristrategien i stor grad har hatt relevans i forhold til strategiens målsetninger, bidratt med politikkskapende virksomhet og vært effektiv i forhold til de begrensede midlene som har vært til rådighet (2 MDKK pr. år).

På bakgrunn av evalueringen og oppdrag fra Nordisk Ministerråds embetsmannskomiteer for henholdsvis miljø og fiskeri, utarbeidet styringsgruppen under det norske formannskapet i 2002 et forslag til videreført miljø- og fiskerisamarbeid for perioden 2003–2004. Styringsgruppen har på bakgrunn av forslaget fått i oppdrag fra embetsmannskomiteene å utarbeide et endelig arbeidsprogram for 2003–2004. Miljø- og fiskerisamarbeidet vil med dette bli mer fokusert og resultatrettet. Hovedsatsingsområdene vil være bærekraftig fiskeri og akvakultur, forvaltning av vannområder og akvatisk biologisk mangfold. Under dette er det identifisert konkrete innsatsområder, herunder:

- Identifisering og koordinering av nordiske miljøinteresser i regional og internasjonal fiskeri- og akvakulturpolitikk
- Tiltak for mer bærekraftig fiskeri og akvakultur
- EUs rammedirektiv for vann – med hovedvekt på kystsonen og problemstillinger av relevans for fiskeri og akvakultur
- Bruk og vern av vannområder (kyst og hav)
- Restaurering av bentiske habitater
- Fremmede arter

Miljø- og økonomigruppen

Det nordiske arbeidet innen miljø-økonomiområdet ivaretas av kontaktgruppen for miljø-økonomiske spørsmål. Dette er en felles arbeidsgruppe under EK-Miljø og EK-Finans. Gruppen iverksetter på eget initiativ og på oppdrag fra Nordisk Ministerråd utredninger i skjæringsflaten mellom miljø og økonomi. Det legges spesiell vekt på økonomiske virkemidler og kostnadseffektive løsninger på internasjonale miljøproblemer. Gruppens prosjekter skal forankres i sentrale styringsdokumenter i Nordisk Ministerråd, herunder det nordiske miljøhandlingsprogrammet 2001–2004, økonomi- og finanssektorens årlige arbeidsprogram, den nordiske strategien for en bærekraftig utvikling 2001–2004, samt gjeldende formannskapsprogram. Gruppen har to prosjekter som pågår, et om økonomiske virkemidler for å frakoble miljøbelastning og økonomisk vekst, og et om virkemidler for å forvalte det biologiske mangfoldet i skog og våtmark i Norden. Den utgir også med to-tre års mellomrom en rapport om bruken av økonomiske virkemidler i de nordiske landene.

Gruppen fungerer som et nettverk for miljø-økonomisk kompetanse i Norden med særlig vekt på å utveksle erfaringer og synspunkter på bruken av økonomiske virkemidler. Gruppen er et forum for faglige diskusjoner, og gir i noen grad mulighet for de nordiske landene til å koordinere forber-

delser til internasjonale møter, spesielt EUs miljøøkonomigruppe (ENVECO).

Energi og miljø

Energidimensjonen ved klimapolitikken har lenge vært et viktig tema for Nordisk Ministerråd. I den tverrsektorielle klimagruppen under embedsmannskomiteéene for energi og miljø (EK-E og EK-M) har samarbeidet blitt utviklet mellom energi- og miljøsektoren for å utnytte synergiene som ligger i samspillet mellom globale klimapolitiske utfordringer og energipolitiske utfordringer. Den nordiske klimagruppen skal arbeide med policyrelevante klimaspørsmål, særskilt fleksible mekanismer. Fokus i 2002 har spesielt vært på etablering av et forsøksområde (Testing Ground) i Østersjøregionen for de fleksible mekanismene, som en tidlig oppfølging av Kyotoprotokollen. En rammeavtale om Testing Ground forutsettes å komme på plass i løpet av 2003 og OED har for 2003 bevilget 8,3 MNOK til et felles nordisk investeringsfond for klimatiltak i Østersjøregionen. Ved siden av Østersjøen som forsøksområde for de fleksible mekanismene har klimagruppen i 2002 bl.a. arbeidet med hva forslaget til et handelssystem for utslippsrettigheter innenfor EU kan bety for de nordiske landene og med grønne sertifikater. Innenfor rammen av miljøhandlingsprogrammet er det også et mål for det nordiske samarbeidet at man i de internasjonale klimaforhandlingene i god tid utarbeider langsiktige mål for perioden etter 2012. I kapittel 6.4 gis det en bredere omtale av arbeidet i klimagruppen.

Samarbeid mellom miljø-, forbruker- og næringssektoren om integrert produktpolitikk, IPP

En tverrsektoriell arbeidsgruppe for integrert produktpolitikk, NMR IPP ble etablert i 2002 og består av medlemmer fra de tre sektorene miljø, forbruker og næringsliv. Gruppens formål er å arbeide for utvikling og koordinering av en tverrsektoriell produktorientert miljøstrategi. Dette innebærer å vurdere produktenes samlede miljøbelastning gjennom hele produktets livssyklus fra råvare, design, produksjon, distribusjon, forbruk og til det ender som avfall. Samtidig skal gruppen fokusere på hvordan dette kan bidra til næringsutvikling i de nordiske landene og til at forbrukerne får økt valgmulighet til å velge mer miljøvennlige varer. I tillegg er arbeidsgruppen et forum for samarbeid og håndtering av relevante spørsmål som kommer opp i tilknytning til IPP-arbeidet i EU, samt tilgren-

sende spørsmål i OECD og WTO. Gruppen koordinerer fire temagrupper innen områdene miljøinformasjon til forbrukere, miljøinformasjon til profesjonelle, offentlige grønne innkjøp og standardisering.

Kulturminneforvaltningen

I 1994 ble det startet et arbeid for å styrke det nordiske samarbeidet innenfor kulturminneforvaltningen. Samarbeidet utøves mellom de sentrale fagmyndighetene på direktoratsnivå i de fem nordiske landene og er ikke organisert under Nordisk Ministerråd. Arbeidet føres videre gjennom et etablert nettverk av faste samarbeidskoordinatorer, og det gjennomføres årlige møter mellom de nordiske etatslederne. Denne arbeidsformen gir nyttig erfaringsutveksling mellom de nordiske lands kulturminneforvaltninger, samtidig som den gir muligheter til konkret samarbeid om beslektede problemer.

Kulturminneforvaltningen under Embetsmannskomiteéen for miljø

Fagfeltet er innarbeidet i Det nordiske miljøhandlingsprogram 2001–2004 og i Strategien for bærekraftig utvikling – En ny kurs for norden. Det er en utfordring for kulturminneforvaltningen å få kulturminner og kulturmiljø innarbeidet som tema på linje med de øvrige miljøtemaene ved revisjon av strategier og handlingsprogram.

Den største satsingen hittil er initiering og utarbeiding av Handlingsplanen for kulturmiljø i landskapet. Målet er å styrke helhetsspektivet i den nordiske kulturminneforvaltningen. Gjennomføringen startet i 1997 og er knyttet til åtte ulike innsatsområder og der fire områder er blitt prioritert og fulgt opp med prosjekter: Den nordiske kystkulturs særart og livskraft, jordbrukslandskapets kulturverdier, som gjennomføres sammen med jordbrukssamarbeidet, metoder for miljøkonsekvensvurderinger og nordisk videreutdanning av kulturmiljøforvaltere, hvor det første kursopplegg ble gjennomført i 1998–99.

Det ble høsten 2001 gjennomført et seminar om «Jordbrukslandskapets kulturverdier – utfordringer i et tverrsektorielt samarbeid». Seminaret ble støttet økonomisk av Miljøstrategigruppen for jord og skog og NFK-gruppen. Seminaret munnet ut i en rekke anbefalinger til et videre nordisk tverrsektorielt samarbeid.

I anledning det norske formannskapet i Nordisk Ministerråd i 2002 ble det fra norsk side tatt initiativ til en nordisk konferanse om bærekraftig

havmiljøforvaltning og kystkultur. Konferansen ble avholdt i Tromsø i september 2002 og samlet deltakere fra alle de nordiske land. Disse kom fra fiskeri- og kulturminnesektoren, forskningsmiljøer, fiskerinæringen og fra frivillige lag og organisasjoner. Konferansen var et vellykket startskudd for et videre nordisk samarbeid om kystkultur.

Kulturminneforvaltningen under Embetsmannskomiteén for kultur

Under EK-kultur har Museumskomiteén ansvar for kulturarvspørsmål. Museumskomiteéns treårige prosjektperiode utløp i 1997, men er senere blitt forlenget.

Ansaret for «att förstärka nordiska insatser inom kulturmiljövärd» utgjør ett av komitéens fem mandatpunkt. Museumskomiteén har behandlet temaet nordisk kulturminneforvaltning, og det er enighet om at det er viktig med et styrket nordisk samarbeid innenfor dette området på myndighetsnivå. Bl.a. anbefaler man at «samarbetsformerna mellan de nordiska riksantikvarieämbetena blir formaliserat», dvs. en oppfølging av det samarbeid som er omtalt under kulturminneforvaltning.

Planlegging som verktøy for bærekraftig utvikling i Norden

Den nordiske strategien for bærekraftig utvikling omhandler ikke planleggingsdimensjonen og tar derfor ikke opp planleggingens muligheter til å fremme en bærekraftig utvikling på tvers av sektorgrensene. Særlig den fysiske-funksjonelle planleggingen er et viktig samordnende verktøy for integrering av miljømessige, økonomiske og sosiale hensyn i sektorpolitikken, og dermed for en mer bærekraftig samfunnsutvikling.

På grunnlag av vedtak på det nordiske møtet for planministere høsten 2000 er det utarbeidet et notat om planleggingens betydning for en bærekraftig utvikling, og et nordisk handlingsprogram for utvikling av planlegging som verktøy for bærekraftig utvikling. Utredningen og handlingsprogrammet fungerer som selvstendige tilleggskokument til den nordiske strategien for bærekraftig utvikling.

Handlingsprogrammet ble godkjent av planministrene høsten 2001 og har tittelen «Planläggning som instrument för hållbar utveckling i Norden – handlingsprogram 2001–2004.» Handlingsprogrammet beskriver betydningen av fysisk-funksjonell planlegging i arbeidet for en mer bærekraftig utvikling. Viktige områder er regional planlegging og næringsutvikling, bærekraftig byutvikling,

transport og miljø, turisme, biologisk mangfold og interregional planlegging. Medbestemmelse og demokrati i beslutningsprosessene er sentrale temaer for planlegging i et bærekraftperspektiv, med mange fellesnordiske utfordringer. I alle nordiske land arbeides det fortløpende med utvikling og anvendelse av planleggingsinstrumentene. Det er behov for at en i dette arbeidet også fokuserer på løsninger for felles nordiske utviklingsområder.

Med utgangspunkt i hva som anses å gi størst nordisk nytte utpeker handlingsprogrammet følgende fire innsatsområder:

- Ny kurs for Norden – planlegging og bærekraftig utvikling
- Bypolitikk – bærekraftig utvikling av byer
- Grenseområder – utvikling av planleggings-samarbeidet i Nordens grenseområder
- Metodeutvikling og forskning – planlegging for bærekraftig utvikling.

For hvert område er det fastsatt mål for innsatsen, forslag til aktiviteter og forventet resultat. Hvert innsatsområde har hånd om finansieringen individuelt. Det er utpekt et land med ansvaret for gjennomføringen av aktivitetene innenfor hvert av de fire innsatsområdene. Norge har ansvaret for bypolitikk.

Gjennomføringen av handlingsprogrammet følges opp av embetsmannsforumet «Nordisk planmyndighetsmøte» som rapporterer til planministtermøtet. Det stimuleres til samarbeid med Nordregio og for noen prosjekt kan det søkes om finansiering fra Nordisk Ministerråd og EUs Interreg III-program.

Handlingsprogrammet har en tidshorisont på 4 år og skal avsluttes i 2004.

5.6 Frivillig sektor

Samarbeid for å trekke inn den frivillige sektor er en klar prioritet i det nordiske samarbeidet, og kommer blant annet til uttrykk i samarbeidsministerens beslutning om «Ny nordisk dagsorden – nye strategiske satsninger». Her fremheves det at samarbeid mellom myndigheter og frivillige organisasjoner er viktig for å fremme de nordiske lands sosiale integrasjon og stabilitet. Den demokratiske samfunnsdialogen skal omfatte alle berørte parter, f.eks. regjeringer, politiske partier, frivillige organisasjoner, næringsliv, faglige sammenslutninger osv.

Man samarbeider fellesnordisk med de frivillige organisasjonene i forbindelse med både sektorarbeidet og formannskapsprogrammene. Dess-

uten trekkes organisasjonene aktivt med nasjonalt i en rekke sektorer. Organisasjonene deltar også i Ministerrådets organisasjoner, institusjoner og frittstående rådgivende organ.

På sekretariatsnivå trekkes den frivillige sektor særlig inn i forbindelse med utarbeidelsen av strategier og handlingsprogrammer, og i noen grad i forbindelse med prosjektvirksomhet. De deltar ofte i arbeidsgrupper eller organer under Ministerrådet, eller ved å bli hørt ved oppnevning av medlemmer til styringsgrupper eller arbeidsgrupper. Dette gjelder særlig innen barne- og ungdomsrådet, idrett og kultur.

Innen det ungdomspolitiske området er Nordisk Ungdomskomite sammensatt av representanter fra nasjonale myndigheter og fra de medlemsbaserte frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene i Norden. Dette samstyre-prinsippet – hvor frivillig sektor og myndighetene har delt ansvar i beslutningsprosessen – er en modell for andre regioner og institusjoner i Europa. De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene bidrar sterkt til demokratibyggingen og styrkingen av frivillig sektor i Nordens nærområder.

Som et ledd i det norske formannskapet i nordisk samarbeid i 2002 ble det arrangert en tverrsektoriell ministerkonferanse for ungdomspolitiske spørsmål i Oslo i august samme år. På konferansen ble det blant annet konkludert med at Nordisk Ministerråd i sterkere grad må involvere barn og ungdom aktivt i beslutningsprosessene og sikre at deres synspunkter blir tatt hensyn til i alle spørsmål som angår dem. Ministerrådet ble oppfordret til i større grad å benytte de nasjonale ungdomsrådene som høringsinstanser i barne- og ungdomspolitiske spørsmål.

Utdannelses- og forskningssektoren har et godt samarbeide med brukermiljøene, blant annet studieforbund og folkehøgskoleforeninger. Dessuten arbeider flere av denne sektorens institusjoner med kompetanseutvikling i den frivillige sektor.

I november 2002 ble det i samsvar med det norske formannskapsprogrammet arrangert en konferanse om erfaringsoppsamling og -spredning i den frivillige sektoren og integrasjon av innvandrere og flyktninger i Norden. Konferansen viste en

utstrakt interesse i denne delen av den frivillige sektor for større nordisk samarbeid i form av uformelle nettverk.

Ministerrådet legger vekt på informasjon i forbindelse med de forskjellige samnordiske støtteordningene overfor de frivillige organisasjonene i Norden og Nærområdene. I den forbindelse er særlig Foreningen Norden, Norden i Fokus, de nordiske husene og informasjonskontorene i Baltikum og i Nordvest-Russland viktige.

For å fremme samarbeidet med de frivillige organisasjonene i Norden ble det i 1999 opprettet en særskilt budsjettpost for å gjøre det lettere å møtes gjennom en reisestøtteordning. Det ble også opprettet en tolkestøtteordning, og det har vært avsatt midler til prosjektsamarbeid for den frivillige sektor.

Ministerrådets samarbeid med den frivillige sektor er basert på at det ikke foreligger entydige formelle krav eller kriterier for å omfattes av begrepet frivillig sektor. Dette gjelder spesielt i forhold til hva som er en frivillig organisasjon, som da kan omfatte enkeltpersoner, ikke-formaliserte grupper og formelle frivillige organisasjoner. Det sentrale er om mottakerne er offentlige eller private virksomheter.

Også årets økonomiske redegjørelse over Ministerrådets samarbeid med frivillige organisasjoner er delt opp i tre undergrupper med utgangspunkt i samarbeidets innhold:

- Budsjettmidler til direkte drift av frivillige organisasjoners virksomhet
- Budsjettmidler hvor frivillige organisasjoner utfører oppdrag for Ministerrådet
- Støtteordninger/stipendieordninger åpne for frivillige organisasjoner, enkeltpersoner og ikke-formaliserte grupper.

Basert på en skjønnsmessig vurdering kan man forvente at totalt ca. 84,5 MDKK vil bli brukt til samarbeid med den frivillige sektor i 2004, noe som er tilnærmet det samme som i 2002 og 2003. Av dette forventes ca. 16,9 MDKK disponert til direkte drift, 15 MDKK til oppdrag for Ministerrådet og 52,8 MDKK til støtteordninger/stipendieordninger.

6 Sektorsamarbeidet

6.1 Kultur

Samarbeidet på kulturområdet er i 2002–2003 blitt videreført og forsøkt utviklet innenfor etablerte rammer og strukturer. Kulturdelen av budsjettet (det nordiske budsjettet) er i 2003 på 151,4 MDKK, tilsvarende omlag 19 % av det totale nordiske budsjettet.

Det norske formannskapet har lagt vekt på å videreføre og utvikle samarbeidet på kulturområdet. Fra norsk side ser vi det som særdeles viktig å arbeide for at kulturens sentrale plass i Ministerrådets samlede virksomhet opprettholdes. Generelt for gjennomføringen av vårt formannskapsprogram gjelder at etablert virksomhet er opprettholdt stort sett på uendret nivå og innenfor tidligere samarbeidsstrukturer. Utover dette har man forsøkt innenfor gitte rammebetingelser å fornye og aktualisere samarbeidet. I den sammenheng har man vært opptatt av å utvide kultursamarbeidet til i sterkere grad å omfatte den aktuelle kulturpolitiske utvikling og debatt i Norden. Dette har skjedd gjennom satsninger og initiativ når det gjelder kulturelt mangfold, digital kultur, etablering av et nordisk multimediefond, fokusering på nordisk film, temadiskusjoner i Ministerrådet som finansieringen av kultur og Europa- og EU-spørsmål. Den norske formannskapskonferansen om kunstens rolle i byutviklingen hadde også som intensjon å fokusere på kunstens oppgaver i en større og aktuell samfunnsmessig sammenheng. En generell erfaring er at det politiske samarbeidet vil bli en stadig viktigere forutsetning for en styrking av kulturen i det nordiske samarbeidet. Det gjelder både for utviklingen av nordisk kultur som en verdi i seg selv og nordisk kultur som et bredere samfunnsrelatert anliggende.

Det norske formannskapet la vekt på det brede politiske samarbeidet, hvor både forholdet til andre ministerråd og Nordisk Råd er sentralt, med sikte på å styrke rammebetingelsene for kultursamarbeidet. Et særskilt møte mellom kulturministrene og Nordisk Råds kultur- og utdanningsutvalg ble avholdt i forbindelse med Nordisk Råds sesjon i Helsingfors. Sentrale temaer var de framtidige strategiske kulturpolitiske satsningene og en ny

handlingsplan for kultursamarbeidet. Nordisk Råd har gitt uttrykk for behovet for en gjennomgripende vurdering av det nordiske kultursamarbeidet. Ministerrådet er blitt oppfordret til å se nærmere på prinsippene for en fremtidig nordisk kulturpolitikk. En gjennomgang og analyse av det nordiske kultursamarbeidet er igangsatt som et første skritt i arbeidet med en ny handlingsplan for kultur. Saken skal drøftes med Nordisk Råd i oktober 2003. De «strategiske kultursatsninger», som skal bidra til større politisk aktualitet og fornyelse i kultursamarbeidet, har i 2002 og 2003 fokus på det flerkulturelle samfunn og prosjekter som fremmer nordisk digital innholdsproduksjon. Det arbeides videre med å opprette et nordisk mediefond.

Det allmennkulturelle samarbeidet

Det allmennkulturelle samarbeidet omfatter de sentrale kunst- og kulturområder. Prosjekt- og saksamarbeidet i regi av de nordiske kunstkomiteene og de nordiske kulturhusene, er videreført så bredt og ekspansivt som de økonomiske rammebetingelsene tillater. Fra norsk side vil det være viktig å sikre gode samarbeidsstrukturer på det allmennkulturelle området, og skape forutsetninger for en sterkere politisk styring av virksomheten. De faglige komiteene – kunstkomiteene – har en sentral plassering som rådgivende, idéskapende og utøvende instanser i forhold til den politiske beslutningsprosessen, dvs. de nordiske kulturministrene. Fra norsk side vil vi arbeide for at bredde og mangfold i kultursamarbeidet opprettholdes innenfor et samarbeidsmønster og administrative former som sikrer faglig forankring og politisk styring.

En ny *nordisk filmpris* ble opprettet og finansiert som et engangstiltak i forbindelse med Nordisk Råds jubileumssesjon. Et samarbeid innen arkiv-, bibliotek- og museumssamarbeidet (*ABM-området*) er blitt nærmere vurdert. Det er avklart så langt at det ikke synes være behov for et eget nordisk organ på dette området. Det vil bli undersøkt nærmere hvordan et eventuelt samarbeid på ABM-området kan gjennomføres.

Det ble i 2002 gjennomført en formannskaps-

konferanse med kunstens rolle i byutviklingen som tema. Konferansen ble finansiert av Nordisk Ministerråd med bidrag fra Kultur- og kirkedepartementet. Konferansen samlet nesten 300 deltakere fra hele Norden.

Mediesamarbeidet

KM-gruppen (styringsgruppen for nordisk kultur- og massemediesamarbeid) er Ministerrådets rådgivende instans for kultur- og mediepolitiske saker. Gruppens hovedoppgave er å følge utviklingen på feltet såvel i Norden som internasjonalt. Det er også en hovedoppgave å søke å stimulere til økt samarbeid mellom de nordiske land på de felt som sorterer under gruppen. Dessuten skal gruppen aktivt informere om mediepolitiske spørsmål og om medieutviklingen i Norden. Prioriterte områder er nordisk allmennkringkasting, nabolands-TV, digitalisering og konvergens, multi/interaktive og nye medier, digital innholdsproduksjon og opphavsrettsspørsmål i forhold til nye medier. KM-gruppen er i ferd med å utrede ulike formål med og modeller for et fond for digital innholdsproduksjon. Intensjonen er at et slikt fond skal fremme prosjekter innenfor multi- og interaktive medier, både økonomisk og ved informasjons- og rådgivningsvirksomhet. Et analysearbeid pågår i regi av KM-gruppen. To utredninger er bestilt, den ene om ulike investeringsformer i multimedieproduksjon, den andre om problematikken omkring innhold, produksjon og distribusjon. Norge vil sammen med KM-gruppen arrangere en konferanse om «allmennkringkasting i den digitale tidsalder». I tilknytning til Ny Nordisk Dagsorden har KM-gruppen besluttet å foreta en sammenstilling av de enkelte lands konvergensutredninger med sikte på en statusrapport og en kort analyse av framtidige tendenser.

Idrett

Det nordiske idrettssamarbeidet er et sentralt samarbeidsområde innenfor den frivillige sektor i Norden. I 1994 inngikk de nordiske ministrene med ansvar for idrett en idrettsavtale. Denne avtalen blir revidert i 2003.

Nordiske embetsmenn i departementene med ansvar for idrett har et nært samarbeid. I dette samarbeidet inngår et fellesnordisk møte hvert halvår. De nordiske idrettsorganisasjonene deltar på disse møtene som observatører. Det interdepartementale samarbeidet innbefatter primært gjensidig orientering og utveksling av informasjon, men også drøfting av konkrete saker med sikte på fel-

lesnordiske standpunkter i internasjonale idretts-spørsmål.

Det legges vekt på å styrke og utvikle den nordiske dimensjonen i idrett. Sentrale mål i denne sammenheng er idrett for alle, vektlegging av etiske grunnprinsipper og retten til å delta utfra hvert enkelt individs forutsetninger.

Norge og Danmark inngikk våren 2002 en bilateral avtale innenfor idrettsområdet. I denne avtalen inngår følgende samarbeidsområder: antidopingvirksomhet, anleggsutvikling, idrettsforskning og idrettspolitiske drøftelser.

Ministerrådets bevilgning til det nordiske idrettssamarbeidet er i 2003 på 1,2 MDKK. Hovedformålet med bevilgningen er å støtte idrettssamarbeidet mellom Grønland, Island og Færøyene, samt mellom de vestnordiske land og det øvrige Norden ved å lette barn og unges deltakelse i idrettsstevner og -arrangementer. Nordisk skoleidrett og samisk idrettssamarbeid blir også tilgode sett innenfor disse midlene.

Nærområdene/Europa

Kulturministrene disponerer ikke særskilte midler til samarbeidet med Nærområdene. Samarbeidet foregår i all hovedsak innenfor rammen av de nordiske samarbeidsorganene på kulturområdet, som en integrert del av kultursamarbeidet. De nordiske nærområdesatsingene har bidratt til nærmere bånd med Baltikum og nordvestlige Russland. Fra norsk side har man vært opptatt av å flytte fokus fra Baltikum til Nordvest-Russland. Kultursektoren har avsatt ca. 12 MDKK til nærområdesamarbeid i 2003. Prioriterte områder er barn og unge, film og media, kunstsamarbeid, kulturprosjekt i forbindelse med St. Petersburgs 300-års jubileum. Det avsettes noen midler til kultur i nærområdeprogrammet. Disse er i 2003 2,8 MDKK og disponeres av samarbeidsministrene. Prioriterte prosjekter er St. Petersburgs 300-års jubileum i 2003, utvikling av kulturens infrastrukturer og kulturrekspertisen i Baltikum, og mellomfolkelig samarbeid. Den norske kulturministeren deltok i egen-skap av formann i MR-K i Barentsrådets kulturministermøte i Finland høsten 2002. Med bakgrunn i dette møtet ble spørsmålet om kultursamarbeid i Barentsregionen tatt opp på MR-Ks møte i oktober. Viktige spørsmål som urbefolkningenes kultur og samarbeidsformer og den nordlige dimensjonen i EU-samarbeidet ble reist. Det er fattet beslutning om å inkludere kulturen i den nye handlingsplanen for den nordlige dimensjonen i EU, og dermed kan Norden få en sterkere rolle som brobygger på kulturområdet. Kulturministrene skal

drøfte hvordan dette samarbeidet skal utvikles og innrettes. Det nordiske kultursamarbeidet med et omfattende nettverk er en partner for kultursamarbeidet innenfor den nordlige dimensjon.

Når det gjelder *Europa/EU*, har samarbeidet vært begrenset til drøftelser i Ministerrådet og slikt sett hatt en sterk politisk karakter. På MR-Ks møte høsten 2002 ble EU satt på dagsorden som et særkilt diskusjonstema.

Styringsgruppen for Nordiske kulturprosjekter i utlandet driver prosjektvirksomhet i Europa og den øvrige verden. Denne virksomheten foregår i henhold til en ny prosjektplan for perioden 2001–2004. Hovedsatsingen i 2003 vil være en stor nordisk designutstilling som skal åpnes i Berlin, og deretter vises i et antall andre europeiske storbyer fram til og med 2005. I mai 2003 avsluttes den nordamerikanske turneen med vikingutstillingen i Minneapolis. Utstillingen er vist i syv byer i USA og Canada. Network North, som først og fremst innretter seg på de britisk øyer, ble innledet sommeren 2001 og løp fram til årsskiftet 2002/2003. Prosjektet omfatter musikk, litteratur, film, billedkunst og nordiske innslag på festivaler.

Nordisk kulturfond

Nordisk kulturfond ble opprettet i 1966 etter en særskilt avtale mellom de nordiske land. Fondet har en autonom rolle i den nordiske samarbeidsstrukturen og har som formål å støtte nordisk virksomhet innenfor områdene allmennkultur, kunst, utdanning og forskning. Det finansieres over Nordisk Ministerråds budsjett og har i 2003 en bevilgning på 29.1 MDKK. Prioriterte områder er bl.a. prosjekter for og med barn og unge, nordisk språkforståelse, prosjekt som fremmer bruk av nye medier samt prosjekt som tar sikte på å minske fremmedhat og rasisme. Videre prioriteres prosjekter som initieres av den frivillige sektor, tverrsektorielle prosjekter og prosjekter som blir gjennomført utenfor hovedstadsområdene.

Nordisk kulturfond har sammen med de nordiske kulturdepartementer/kulturmyndigheter bevilget bidrag til en omfattende studie om «Nordisk kulturpolitikk i endring». Studien ble lagt fram i 2002. I tilknytning til studien finansierer Nordisk kulturfond en konferanseserie i 2002/2003 i de nordiske hovedsteder om nordisk kulturpolitikk. Økt innsats i forhold til den nordiske språkforståelsen er en av Nordisk Råds særskilte prioriteringer for 2003. På denne bakgrunn har Kulturfondet tatt initiativ til et stort forskningsprosjekt om den faktiske språkforståelsen blant folk i Norden. Prosjektet skal gjennomføres av Nordisk

språkråd og resultatene forventes å foreligge i 2004. I tilknytning til dette prosjektet blir det gjennomført konferanser for unge nordiske studenter/forskere. Kulturfondet har fra og med 2003 innført endringer i søknadsfristen og elektroniske søknader via Internett.

Nordisk kulturfond ble i 2002 gjennom endringsavtale gjort til selvstendig rettssubjekt. Den reviderte avtalen regulerer imidlertid ikke immunitet og privilegier for Kulturfondet og dets ansatte. Nordisk kulturfond og dets ansatte beholder den samme immunitet og de privilegier som de tidligere hadde gjennom Rettsstillingsavtalen, ved en endring av Rettsstillingsavtalen som skal godkjennes i 2003.

6.2 Utdanning og forskning

Utdannings- og forskningsministrenes strategi for perioden 2000–2004 «*Norden som foregangsregion for utvikling av menneskelige ressurser*» utgjør fundamentet for samarbeidet om utdanning og forskning. I henhold til denne strategi skal det arbeides for at Norden kan fremstå som et interessant utdannings- og forskningsområde for både Europa og resten av verden. Det nordiske samarbeidet skal utgjøre en aktiv plattform for politisk behandling av aktuelle spørsmål av felles interesse, erfaringsutveksling og utvikling av innovative nordiske initiativ på utdannings- og forskningsområdet. For å aktualisere og styrke den politiske forankringen i samarbeidet har utdanningsministrene i 2002/2003 gjennomført temadiskusjoner om bl.a. flg. spørsmål: Skolens innhold og læringsmiljø, nordisk oppfølging av Bologna-prosessen innenfor høgre utdanning og godskrivning av realkompetanse.

Utdannings- og forskningsministrenes strategi er retningsgivende for underordnede strategier og handlingsplaner utarbeidet av Ministerrådets rådgivende organer (Styringsgruppen for skolesamarbeidet/NSS, styringsgruppen for samarbeid om voksenopplæring og folkeopplysning/FOVU, styringsgruppen for høgre utdanning/HØGUT samt for Nordisk forskningspolitisk råds/FPR).

Utdannings- og forskningsministrene la til Nordisk Råds sesjon høsten 2002 fram to ministerrådsforslag: «*Utviklingsplan for Nordisk Ministerråds mobilitets- og støtteprogrammer på utdanningsområdet*» og «*Utbygging av Norden til en internasjonalt ledende forsknings- og næringsregion*». Gjennom utviklingsplanen slås det fast at mobilitets- og støtteordningene skal bestå som ett av hovedinstrumentene for utvikling av et felles nordisk utviklings-

rom. I årenes løp har det vokst fram 10 slike mobilitetsprogrammer, og det har derfor fremstått som ønskelig å foreta en gjennomgang av disse programmer med sikte på rasjonalisering og forenkling. Utviklingsplanen innebærer at mobilitetsprogrammene i Nordplus-familien fra og med 1. januar 2004 vil bli organisert i 5 programmer: Nordplus junior, Nordplus, Nordplus voksen, Nordplus språk og Nordplus nabo. Operatøransvaret for programmene ble våren 2003 lagt ut på anbud, basert på en forutsetning om at hvert land skal ha ansvar for ett program. I oppfølgingen av dette er Norges forskningsråd blitt tildelt det administrative ansvar for Nordplus Nabo.

Ministerrådsforslaget om *Utbygging av Norden til en internasjonalt ledende forsknings- og næringsregioner* fulgt opp gjennom en hvitbok om det framtidige nordiske forskningssamarbeidet. Arbeidet med hvitboken ledes av rektor Gustav Bjørkstrand, tidligere finsk undervisningsminister, og ventes ferdigstilt høsten 2003.

Proessen med sikte på omlegging og gradvis nasjonal overtakelse av Nordisk Ministerråds institusjoner på utdannings- og forskningsområdet har vært videreført også i 2003. Man har for dette formål engasjert en sjefsforhandler som på Nordisk Ministerråds vegne har fått i oppdrag å fremskaffe et beslutningsgrunnlag om vilkår og muligheter for nasjonal overtakelse av kontraktansvaret for de nordiske institusjonene. Sjefsforhandleren har i 2002/2003 gjennomført en besøksrunde til samtlige berørte institusjoner og myndigheter, og vil avgi sin endelige rapport til Ministerrådet høsten 2003. En overordnet målsetting for denne prosess er at grunnbevilgningen til institusjonene fra Ministerrådets budsjett i framtida skal begrenses til høyst 50 % av institusjonenes totale driftsbudsjett. For Norges vedkommende vil dette berøre Nordisk samisk institutt og Nordisk institutt for sjørett.

Overordnet tema for det norske formannskap i 2002 var *Morgendagens Norden*, med fokus på bl.a. barn og unge. Temaet og fokusområdet barn og unge samsvarer godt med viktige målsettinger for samarbeidet om utdanning og forskning. Målet for all utdanning er å forberede barn og ungdom for morgendagens samfunn. Sektorprogrammet for utdanning og forskning i 2002 bygget derfor på en overbevisning om at fortsatt langsiktig og strategisk satsing på utdanning og forskning vil være avgjørende for kunnskaps- og velferdssammfunnet i *Morgendagens Norden*.

Sverige har på sin side valgt *integrasjon* som et overordnet tema for sitt formannskap i 2003, med fokus på 4 dimensjoner: *Integrasjon av nye medbor-*

gere i de nordiske land, integrasjon mellom de nordiske land, integrasjon med nærområdene og integrasjon med EU.

For utdannings- og forskningssamarbeidet innebærer dette bl.a. at det som ledd i arbeidet med å integrere nye medborgere legges vekt på erfaringsutveksling om verdispørsmål og kamp mot fremmedfrykt i skolen, jf. Nordisk Råds Rek. nr. 7/2002/medborger om bekjempelse av rasisme og fremmedfiendtlighet. Stikkordet *integrasjon* innebærer også en klar prioritering av arbeidet med oppfølging av Norrback-rapporten. I forhold til Nærområdene er det i 2003 utarbeidet en ny handlingsplan for utdannings- og forskningssamarbeidet med de baltiske land og Nordvest-Russland. Handlingsplanen legger til grunn at tyngdepunktet i samarbeidet i tiden framover vil være Nordvest-Russland, som følge av at de baltiske land fra og med 1. januar 2004 går inn i EU, og derved endrer status fra å være bistandsmottakere til å bli likeverdige partnere. Forholdet til EU inngår fortsatt som et fast punkt på dagsorden for utdannings- og forskningsministrenes møter, og dette gir anledning til nyttig informasjons- og erfaringsutveksling om pågående prosesser på sektoren i EU.

Andre viktige initiativ i det svenske formannskapsprogrammet er et nordisk temaseminar om utdanning for bærekraftig utvikling i juni 2003 og et oppfølgingsseminar om samarbeidet vedrørende den globale prosessen *Education for All*, bl.a. med tanke på eventuell utforming av felles nordiske posisjoner på UNESCOs generalkonferanse høsten 2003, jf. temakonferansen *Nordisk solidaritet* om utdanningens rolle i utviklingspolitikken under det norske formannskapet i 2002.

Styringsgruppene har i 2002/2003 innenfor rammen av sine løpende handlingsplaner hatt flg. hovedprioriteringer for sitt arbeid på de respektive områder:

Handlingsplanen til *styringsgruppen for skole-samarbeidet (NSS)* for perioden 2000–2004 prioriterer verdier, livslang læring, kvalitet og synliggjøring på skoleområdet.

Skolen spiller en viktig rolle i arbeidet for å formidle demokratiske verdier til barn og unge. Mobbing, vold, rasisme og diskriminering representerer viktige utfordringer for skolen, og disse spørsmål har i 2002 blitt løftet fram gjennom en serie konferanser om «demokrati og verdier i skolens hverdag», bl.a. i Norge, og med en oppsummerende konferanse i tilknytning til Nordisk Råds 50. års jubileum 2002. NSS har i den forbindelse også tatt initiativ til en kartlegging av nasjonale tiltak mot mobbing og relevante forskningsresultater på området. Kartleggingen er publisert i TemaNord-seri-

en. Arbeidet på dette området vil bli fulgt opp med en konferanse om forskning vedrørende mobbing samt ved en tverrsektoriell konferanse i Stockholm om «De unges innflytelse i et flerkulturelt Norden – integrering og deltagelse i samfunnet».

Styringsgruppen for samarbeid om høgre utdanning (HØGUT) har i perioden 2002–2003 bestrebet seg på å videreføre igangsatte aktiviteter og til å gi innhold til de fire bærende elementer som ligger i styringsgruppens handlingsplan for perioden 2002–2004, nemlig Norden som foregangsregion for økt kompetanse og livslang læring, styrket kvalitet i høgre utdanning, økte muligheter gjennom IKT og internasjonalisering og mobilitetsfremmende tiltak. Som et ledd i dette er det bl.a. lagt frem en juridisk analyse av de nordiske avtalene på utdanningsområdet og en rapport om studiestøtte og nordisk mobilitet. En nordisk database med ordbøker for området høgre utdanning (Nordlist.net) er etablert og i drift. Videre vil det, i regi av HØGUT og det nordiske universitetssamarbeidet (NUS), bli arrangert en nordisk konferanse i Karlstad om kvalitetssikring i høgre utdanning.

Mye av det nordiske samarbeidet på voksenopplæringsfeltet er koordinert gjennom *styringsgruppen for voksenopplæring og folkeopplysning (FOVU)*. I så å si alle initiativ som tas i nordisk samarbeid er det åpnet for bred deltagelse både fra offentlig sektor, arbeidslivets parter, næringsliv og frivillige voksenopplæringsorganisasjoner og -institusjoner. Aktivitetene er i stor grad knyttet opp mot voksnes lærings- og kompetansemuligheter – herunder dokumentasjon og verdsetting av realkompetanse som er ervervet på ulike læringsarenaer og som har gyldighet og legitimitet både i arbeidslivet og i utdanningssystemet. En særskilt rapport om «Validering av realkompetanse» ble lagt fram våren 2003, og temaet har deretter vært gjenstand for diskusjon på MR-Us junimøte 2003.

Under det norske formannskapet ble det arrangert en konferanse med titelen «*Livslang læring – Norden i et internasjonalt perspektiv*», Lillehammer, 5.-6. desember 2002, der en søkte å sette internasjonale prosjekt, fra OECD til EU, i sammenheng med initiativ som gjennomføres i de nordiske land og på nordisk plan.

Med hensyn til forskningsområdet har Norge under sitt formannskap videreført hovedlinjene fra det finske formannskapet med vekt på konsolidering av igangsatte aktiviteter og oppfølging av overordnede strategiplaner, bl.a. Vismannsrapporten og oppfølging av Nordisk Råds forslag basert på rapport fra *Nordisk forskningspolitisk råd (FPR)* om å utvikle Norden til en ledende forskningsregion.

Som ledd i arbeidet knyttet til en nordisk forskningsregion vedtok Nordisk Ministerråd i 2002 å få utarbeidet en «hvitbok» om det framtidige samarbeidet med det mål å gjøre Norden til en internasjonalt ledende region for forskning og innovasjon mot 2010. Utgangspunktet for dette arbeidet har vært et ønske om å se det nordiske samarbeidet i et bredt internasjonalt og langsiktig perspektiv, med særlig vekt på sammenheng med EUs arbeid for et europeisk forskningsområde (European Research Area – ERA). Det blir nødvendig å samordne forskningsaktiviteter i regionen bedre enn i dag, bl.a. for å sikre bedre utnyttelse av det potensial som fins, utvikle kvalitet og synliggjøre Norden som en åpen region med vekt på kvalitet i forskningen. Styrking av menneskelige ressurser gjennom felles initiativ for *forskerutdanning og forskermobilitet* står sentralt sammen med utvikling av *Nordiske sentre for fremragende forskning*. Som del av et pilotprosjekt ble fire «Nordic Centres of Excellence» (NCoE) på området klimaendring og økosystemer lansert i 2002, og FPR har i 2003 foreslått for Ministerrådet at det etableres et program for NCoE.

For å sette det nordiske regionale forsknings-samarbeidet inn i europeisk sammenheng og profilere nordiske tiltak lanserte Norge i 2002 planer for et seminar i Brussel om et nordisk forskningsområde. Seminaret ble realisert våren 2003 under det svenske formannskapet.

FPR har i inneværende periode overordnet ansvar for de tidsavgrensede nordiske forskningsprogrammer hhv om kjønn og vold, språkteknologi, sikkerhetspolitikk, velferdsforskning, longitudinell epidemiologi, vestnordisk havklimaforskning og et arktisk forskningsprogram. Videre deltar FPR i planlegging av et eventuelt nytt stipendprogram for Nærområdene innenfor høgre utdanning og forskning med sikte på å videreføre nåværende stipendprogram etter 2003.

Utdannings- og forskningsministrenes IT policy-gruppe har i 2002 utarbeidet forslag til et nytt nordisk program for avansert internettforskning – Nordunet3 (A Nordic eScience Area). Det er truffet prinsippbeslutning om videreføring av prosjektet, men spørsmålet om finansiering vil måtte utredes nærmere. Forslaget må ses i sammenheng med vitbok-prosjektet.

Det nordiske språksamarbeidet finner sted innenfor rammen av Nordmål-programmet. Den tradisjonelle Nordmålforum-konferansen fant sted i november 2002 over temaet «Språkpolitikk i et flerkulturelt Norden». Det er også tatt initiativ til utgivelse av publikasjonen «Engelska språket som hot och tillgång i Norden».

6.3 Miljø

Det nordiske miljøhandlingsprogram 2001–2004

Det nordiske miljøhandlingsprogrammet 2001–2004, som ble godkjent av de nordiske miljøvernministrene i november 2000, fokuserer på en rekke innsatsområder innen prioriterte miljøvern-områder, tverrsektorielle samarbeidsområder og andre sektorovergripende områder. Et viktig element i handlingsprogrammet er å ivareta koblingen til den sektorovergripende strategien for et bærekraftig Norden. Som en oppfølging av miljøhandlingsprogrammet er det også utarbeidet en egen informasjonsstrategi som har som formål å synliggjøre og formidle det nordiske samarbeidet på miljøsektoren. I løpet av det siste året er det blitt igangsatt en evaluering av handlingsprogrammet som skal danne grunnlag for det neste handlingsprogrammet.

Norden og EU/EØS

I det formelle nordiske samarbeidet i regi av Nordisk Ministerråd er EU-spørsmål et sentralt punkt på dagsordenen i alle fora.

Dagsordenen for forestående EU miljørådsmøter diskuteres på de nordiske miljøvernministrenes møter og på møter i Embetsmannskomiteén for miljø (EK-M). Man går også nærmere inn på problemstillinger og posisjoner i forhold til enkelt-saker som ligger i Kommisjons- eller Rådsfasen i EU, og hvor de nordiske landene har sammenfallende interesser og synspunkter. Oppfølging av EUs strategi for bærekraftig utvikling og det 6. miljøhandlingsprogrammet, klimapolitikk, EUs kjemikaliestrategi, nytt forslag til kvikksølvstrategi, genmodifiserte organismer, direktiv om miljøansvar, EUs østutvidelse og Den nordlige dimensjonen har vært sentrale tema det siste året.

I de nordiske miljøarbeidsgruppene står også EU/EØS-spørsmål i fokus, både når det gjelder regelutvikling og -implementering.

Når det gjelder det uformelle samarbeidet, har miljøvernministrene i alle de nordiske landene i en årrekke møtt hverandre i frokostmøter forut for EUs miljørådsmøter. På de nordiske formøtene gjennomgås posisjoner for de viktigste sakene. Det gjennomføres også jevnlig bilaterale uformelle kontaktmøter på embetsmannsnivå hvor EUs prioriteringer står sentralt på dagsordenen i tillegg til andre internasjonale saker.

Det nordiske miljøfinansieringsselskapet (NEFCO)

NEFCO er etablert med formål å fremme miljøinvesteringer i Nordens nærområder. Det primære området er Nordvest-Russland med hovedvekt på russisk del av Barentsregionen og Østersjøregionen (Murmansk, Arkhangelsk, Komi, Karelen, Kaliningrad og Leningrad) samt Østersjøens tilrenningsområder (Estland, Latvia, Litauen og Polen samt deler av Tsjekkia, Hviterussland og Ukraina). NEFCO har foreløpig ikke prosjekter i Komi, Hviterussland eller Ukraina. På basis av prosjektenes miljømessige relevans kan også NEFCO delta i prosjekter i de sentraleuropeiske områdene særlig i prosjekter som bidrar til reduksjon av langtransporterte luftforurensninger.

NEFCO kan medvirke med enten egenkapital, lån eller garantier eller en kombinasjon av disse. Det er økning i antall investeringsprosjekter i Russland.

Den evalueringen som ble lagt fram for miljøvernministrene på ministermøtet i februar 2001 viste at NEFCO på en effektiv måte oppfyller målene både finansielt og miljømessig. Det er beregnet at en innsats fra NEFCO på i gjennomsnitt 6 mill. EUR per år har gitt investeringer på 67 mill. EUR per år. Tilsvarende investeringer for å oppnå samme utslippsreduksjoner er beregnet å koste 570 mill EUR per år. Miljøvernministrene besluttet i november 2002 å forlenge innbetaling av grunnkapitalen i 2002 og 2003. En eventuell beslutning om å fortsette frem til 2007, noe som er i samsvar med ministrenes tidligere prinsippbeslutning, skal etterfølges av en diskusjon om NEFCOs geografiske virksomhetsområde. Herunder vil også hastigheten for utfasing av virksomheten i østeuropeiske land som integreres eller blir medlemmer i EU bli vurdert.

Nordisk Ministerråd, miljøvernministrene (MR-M), opprettet i 1996 nordisk miljøutviklingsfond for finansiering av miljøvernprosjekter i Barents- og Østersjøregionen. Fondet administreres av NEFCO og skal i første omgang være virksomt fram til utgangen av 2003 og spørsmål om videreføring blir diskutert på MR-M før årsskiftet. Norges andel er omlag 7 MNOK i året som bevilges fra Regjeringens bevilgning til prosjektsamarbeid med Russland. Av fondets totale ramme på 290 MDKK er 224 MDKK bundet i avtalte og godkjente prosjekter. Gjennom dette fondet har NEFCO mulighet til å bidra med kontant-, drifts- og kredittsubsidier, og det virker således støttende for andre økonomiske virkemidler som NEFCO og andre internasjonale finansieringsinstitusjoner forvalter. Fondet bidrar til gjennomføring av miljøprosjekter

til en verdi av 2 mrd. DKK hvor fondets andel i gjennomsnitt er 11%. Miljøutviklingsfondet har vist seg å være særlig effektivt når det gjelder å utløse prosjekter i Nordvest-Russland. Det er avsatt 50 MDKK av fondet til tiltak i bedrifter som har gjennomgått Program for Renere Produksjon, og denne ordningen har vakt internasjonal oppsikt. Videre er det i tillegg gitt bidrag til enkeltprosjekter, så som etablering av selskap for innsamling og destruksjon av PCB i Nordvest-Russland.

Arbeidsgruppene

Gruppenes arbeidsområder dekker et bredt spekter av miljøvern saker, og aktivitetene er orientert både mot tradisjonelt nordisk samarbeid og samarbeid i forhold til utviklingen i EU og Nordens nær-områder. Med utgangspunkt i det nye miljøhandlingsprogrammet og i strategien for et bærekraftig Norden er miljøsam arbeidet omorganisert. I 2002 rettet man særlig oppmerksomhet mot behovet for å utvikle samarbeidet mellom de ulike arbeidsgruppene, inklusive de tverrsektorielle gruppene.

Nordisk gruppe for produkter og avfall (PA-gruppen)

PA-gruppens arbeid tar utgangspunkt i det Nordiske miljøhandlingsprogrammet for 2001–2004. Sentrale elementer i programmet er å bidra til at avfallsmengdene og innholdet av helse- og miljøfarlige kjemikalier i avfall reduseres, samtidig som ressursene i avfallet utnyttes bedre. Gruppens arbeid kan i hovedsak relateres til områdene produkter, avfall og miljøvennlig teknologi.

Gruppen jobber bl.a. for å fremme nordisk samarbeid, med fokus på sammenfallende politikk- og strategiutvikling, kunnskapsutvikling og miljøøkonomiske og tekniske prosjekter med felles nytte og informasjonsverdi. Det legges stor vekt på koordinering og utarbeidelse av nordiske synspunkter og innspill i forhold til pågående arbeider innen EU/EØS og internasjonale organisasjoner. Sentralt i denne sammenhengen kommer bl.a. arbeidet med EUs direktiver om deponering, forbrenning og bilvrak, revidering av emballasje- og slamdirektivene, kommende direktiver om kompost og EE-avfall, innspill til EUs pågående arbeid innen området *integrert produktpolitikk*, samt bidrag til kommende *BAT-notes* («Best-available-technology»).

Virksomheten utføres i stor grad via PA-gruppens 13 nedsatte prosjekt- og nettverksgrupper.

Natur-, friluftsliv og kulturmiljøgruppen (NFK)

På slutten av 2000 besluttet EK-M at kulturmiljøområdet skulle føres tilbake til det daværende NFG (Natur- og friluftslivsgruppen) og utvide gruppen med kompetanse innenfor kulturmiljøområdet. Den nedlagte Kulturmiljøgruppens forslag til fortsettelse av handlingsplanen ble innarbeidet i NFGs arbeidsområde. I 2001 ble mandatet revidert og kulturmiljø ble integrert i gruppens arbeid og mandat. I tråd med dette endret gruppen navn til Natur-, friluftsliv- og kulturmiljø-gruppen (NFK).

Arbeidsgruppen har utarbeidet et arbeidsprogram for 2001–2004 med utgangspunkt i Den nordiske miljøhandlingsplanen 2001–2004 og bærekraftstrategien. Dette arbeidsprogrammet utgjør en ledesnor i prioriteringer av prosjekter og tiltak i nevnte periode.

Hovedarbeidsområdene for arbeidsgruppen er biologisk mangfold og genetiske ressurser, friluftsliv, landskap og kulturmiljø. Prosjekter med friluftsliv er i mindretall. Det ble derfor i 2002 tatt initiativ til et nærmere samarbeid med de frivillige nordiske friluftslivsorganisasjonene for å få en høyere aktivitet på dette feltet.

På sikt er det ønskelig å integrere NFK-gruppens ulike temaer slik at det kun unntaksvis blir aktiviteter eller prosjekter som berører kun et av gruppens hovedområder. Det pågår om lag 30 prosjekter og der åtte av disse ligger innenfor den arktiske styregruppen (se under). NFK er tverrsektoriell og har samarbeid om flere prosjekter med enkelte andre nordiske arbeidsgrupper, særlig Miljø, Jord og Skogbruk (MJS), Miljø og Fisk (MIFI) og Miljøovervåking og Data (NMD). NFK tar sikte på å vektlegge samordning med andre arbeidsgrupper, både for å unngå dobbeltarbeid men også for å utveksle erfaring og kunnskap fra andre fag og sektorer. NFK har fokusert på å ha høyere aktivitet i forhold til å ta initiativ til og gjennomføre prosjekter med politisk betydning for Ministerrådet. I tillegg til sektorsamarbeidet har prosjekter med relevans i forhold til EU/EØS og Nordområdene/Arktis (se nedenfor) vært prioritert. Prosjekter innen Norden har bygd nettverk mellom personer innen forvaltningene og vært av nytte nasjonalt i de enkelte land. Arbeidsgruppen startet i 1999 arbeidet med et større verk om Nordens natur og naturbeskyttelse på 1900-tallet der Nordens natur sees i et europeisk perspektiv. Verket ble ferdig i år.

Det er en stor spennvidde mellom de ulike prosjektene og de favner prosjekter over tema som for eksempel nordisk våtmarksvern, ferskvannsfisk, erosjon og overbeite, naturvern i skogen, biologisk mangfold og geologisk diversitet. Innen landskap

pågår det et samarbeidsprosjekt med Nærrområdene om tradisjonelle jordbrukslandskap. Forprosjektet for oppfølging av Landskapskonvensjonen ble sluttført og trykt brosjyre og rapport forelå i 2003. Prosjektet og temaet ble behandlet av de nordiske miljøvernministrene i februar 2003 og der videre samarbeid om Landskapskonvensjonen ble understreket. Forprosjektet har også blitt presentert på Konvensjonsmøte i Strasbourg og det følges med stor interesse av Europarådet. Under kulturmiljø pågår det prosjekter i forhold til kystkultur og kulturturisme. Videre har Sverige tatt initiativ til et seminar der natur- og kulturminneforvaltningen skulle drøfte samhandling og aktuelle samarbeidsflater med tanke på nye tverrfaglige og tverrsektorielle prosjekter og erfaringsutveksling. NFK bidrar med tilskudd til å finansiere etter- og videreutdanning i regi av Nordregio der natur og kultur integreres. I 2003 ble imidlertid kurset avlyst pga. manglende deltakelse. Innen friluftslivstemaet pågår det prosjekter om bærekraftig friluftsliv og miljøhensyn i turistsektoren.

Som et ledd i oppfølgingen av det norske formannskapsprogrammet i 1997 satte Natur- og friluftslivsgruppen i gang et prosjektarbeid for å utarbeide en nordisk handlingsplan for natur- og kulturmiljøbeskyttelse på Grønland, Island og Svalbard (fram til 2005). Målet var å utarbeide en handlingsplan basert på en helhetlig analyse av aktuelle behov innen NFKs og NMDs mandatområder samt å foreslå samarbeidsområder med konkrete prosjekter.

Handlingsplanen dekker feltene:

- Biologisk mangfold inkludert biotopbeskyttelse, artsbeskyttelse, jakt og fangst
- Landskapsbeskyttelse, inkludert kulturlandskap- og bygningsmiljøbevaring
- Friluftsliv inkludert økoturisme
- Miljødata/overvåkning.

Handlingsplanen inneholder forslag om 14 prosjekter og 5 tiltak innen oppfølgingsperioden, og berører flere av de ulike nordiske organer. Prosjektsamarbeidet er forutsatt ikke å konkurrere med de øvrige pågående prosessene i Arktis. Strategien er dels å bygge opp under og styrke de samarbeidsformer som fungerer godt, og dels å fokusere på de områder hvor det i dag ikke foregår et samarbeid. Handlingsplanen ble godkjent av de nordiske miljøvernministrene i 1999, og oppfølgingen pågår løpende.

Hav- og luftforurensningsgruppen

Det nordiske samarbeidet innenfor Hav- og luftforurensningsgruppen er først og fremst rettet inn mot arbeid i EU, regionale konvensjoner og handlingsplaner for å bidra til en best mulig miljøtilstand på hav- og luftområdet i Norden og dets nær-områder. Arbeidet sammenfaller med den overordnede strategiske satsingen innen Nordisk Ministerråd med å rette blikket mot Europa og å støtte utviklingen i Nordens nær-områder.

Gruppens fremste oppgave er å få utarbeidet vitenskapelig basert underlagsmateriale for Nordens opptreden i de ulike internasjonale organene. Arbeidet i gruppen baserer seg på det nordiske miljøhandlingsprogrammet. Det legges stor vekt på at prosjektene det gis støtte til er rettet inn mot programmets overgripende mål. Gruppen avsetter også årlig et beløp for mer direkte å kunne sette ut utredningsoppdrag eller arrangere seminarer i tilknytning til aktuelle internasjonale forhandlinger.

Gruppens hovedsatsingsområder er forsuring, overgjødning og bakkenært ozon, eutrofiering i marine miljøer, samt en begrenset aktivitet knyttet til organiske miljøgifter og tungmetaller. I prioriteringen av prosjekter blir det tatt hensyn til at graden av modenhet er forskjellig for de ulike miljøområdene, både mht. kunnskap om miljøproblemet og hvor langt en har kommet med internasjonale reguleringer. Samtidig legges det vekt på å utnytte og overføre kunnskap mellom de ulike satsingsområdene. Gruppen samarbeider også med andre grupper under Nordisk Ministerråd, særlig Kjemikaliegruppen og Miljøovervåknings- og datagruppen, for å utvikle en mer helhetlig innfallsvinkel til miljøproblemene.

På området forsuring, overgjødning og bakkenært ozon har gruppens arbeid kommet inn i en ny fase etter at Gøteborgprotokollen under Konvensjonen om langtransportert grenseoverskridende luftforurensning (LRTAP) ble vedtatt i 1999 og EU-direktiv om nasjonale utslippstak ble vedtatt i EU høsten 2001. Direktivets forhold til EØS-avtalen er nå til vurdering i EFTA-landene.

Selv om en gjennom Gøteborgprotokollen og EUs direktiv er kommet svært langt i det internasjonale arbeidet for å motvirke forsuring, overgjødning og bakkenært ozon, vil det fremdeles være et betydelig forsøringsproblem i Norge og Sverige, selv etter at disse avtalene er gjennomført.

Arbeidet med å utvikle det faglige grunnlaget for revisjon av avtalene om langtransportert luftforurensning både under LRTAP-konvensjonen og i EU har allerede startet. Dette arbeidet vil ha stor betydning for Hav- og luftforurensningsgruppens

videre prioriteringer innen dette området. Gruppen vil legge vekt på å vurdere konsekvensene av de avtaler som har vært inngått, bl.a. for å forberede underlaget for nye forhandlinger. Ved revisjon av avtalene skal det også vurderes å regulere landenes bidrag til grenseoverskridende partikkelforensning. Som en følge av dette gjennomfører Hav- og luftforurensningsgruppen prosjekter for å kartlegge dette problemets omfang og karakter.

Hav- og luftforurensningsgruppen vurderer at den vellykkede satsningen på effektbaserte avtaler om reduksjon i luftforurensninger har overføringsverdi til havforurensningsområdet. Gruppen har lagt opp til å bruke en betydelig andel av sine ressurser de kommende årene på å utvikle grunnlaget for effektbaserte avtaler om forurensende tilførsler til kystnære havområder. Som ledd i dette har gruppen lagt opp til en langsiktig satsing på utvikling av modeller for å beregne eutrofieringsvirkning av atmosfæriske tilførsler av næringssalter. Dette arbeidet retter seg primært mot Helsinki-konvensjonen om beskyttelse av det marine miljø i Østersjøen (HELCOM) og Konvensjonen om beskyttelse av det marine miljø i det nordøstlige Atlanterhav (OSPAR).

Nordisk kjemikaliegruppe (NKG)

Arbeidet i Nordisk kjemikaliegruppe (NKG) tar utgangspunkt i gruppens mandat og i det nye handlingsprogrammet for det nordiske miljøsam arbeidet. En stor del av den nasjonale kjemikalie reguleringen som skjer i dag har bakgrunn i internasjonale forhandlinger og avtaler. Det er derfor en viktig oppgave for NKG å styrke den nordiske innsatsen på kjemikalieområdet i europeiske og andre internasjonale fora. Kjemikaliegruppen fokuserer på aktiviteter på områder hvor det utvikles ny politikk eller nytt regelverk. Mesteparten av NKGs arbeid er innrettet mot et høynet ambisjonsnivå i EU/EØS-arbeidet. Det har i 2002 vært holdt et møte i regi av NKG for å koordinere nordiske synspunkter på EUs nye kjemikaliepolitikk og det kommende regelverket i EØS-området. De fleste av gruppe ne under NKG arbeider direkte inn i pågående prosesser, spesielt innenfor EU. For Norges del er dette arbeidet særlig viktig i forhold til arbeid mot EUs ulike arbeidsgrupper. Erfaringene viser at muligheten til å oppnå resultater internasjonalt bedres når det fremmes koordinert og godt faglig begrunnede felles nordiske synspunkter. Et eksempel på dette er at det nordiske arbeidet med utvikling og utprøving av kriterier for identifisering av stoffer har vært avgjørende for den første utvel gelsen av stoffer i OSPAR. Med hensyn til arbeidet

i Nærområdene har NKG økt innsatsen i de baltiske land noe de senere år. Dette skjer i hovedsak gjennom støtte til utvikling og oppbygging av kompetanse og infrastruktur.

Ved å benytte det nordiske samarbeidet unngår landene unødvendig dobbeltarbeid og drar nytte av hverandres ekspertise og kunnskaper på de aktuelle områdene. Det nordiske samarbeidet i NKGs prosjektgrupper gir dessuten anledning til arbeidsdeling og koordinering av det pågående arbeidet innen EU. Dette gjelder spesielt i forhold til klassifisering og merking av kjemikalier og arbeidet med risikovurdering og risikoreduksjon innenfor flere direktiver og forordninger.

De viktigste konkrete områdene for NKG framover vil være:

- Påvirkning av EUs kjemikaliepolicy i tråd med nordisk strategi. Bidra inn i EUs nye kjemikalie regelverk (REACH)
- Påvirkning for en fortsatt heving i beskyttelsesnivået i den løpende lovgivningsprosessen innen EU
- Påvirke UNEP/POPs konvensjonsarbeid i tråd med nordiske interesser
- Følge «emerging issues» som oppstår nasjonalt som blant annet «nye» problemstoffer (f.eks. brommerte flammehemmere) og «nye» effekter (hormonhermende effekter)
- Videreutvikle informasjonsflyten mellom landene, blant annet gjennom nordisk produktregister samarbeid.

Gruppen for miljøovervåking og data (NMD)

Gruppens overordnede målsettinger er å:

- Bidra til et bedre grunnlag for vurdering av effektiviteten av den miljøpolitiske innsatsen
- Fremskaffe beskrivelser og vurderinger av miljøtilstand, belastninger og utviklingstendenser
- Bidra til mer effektiv overvåking av miljøet i Norden
- Identifisere og vurdere ulike miljøtrusler
- Bidra til bedre forståelse av effektene av menneskelig påvirkning.

De nordiske landene deltar også i EUs miljøbyrå (European Environment Agency – EEA) og relevante arbeidsgrupper i OECD. Dette påvirker arbeidsoppgaver og prioriteringer gjennom at gruppen unngår dobbeltarbeid gjennom å løse oppgavene innenfor EEA, der det er mest hensiktsmessig.

Gruppen arbeider med utvikling av metoder og prinsipper for overvåking og håndtering av miljødata, med utvikling og bruk av miljøindikatorer og

rapportering av miljøtilstanden. Stort sett er arbeidet langsiktig og gir resultater i form av strategiske virkemidler til bruk i de enkelte land. De prioriteringene som kommer til uttrykk i gruppens arbeidsprogram reflekterer de norske prioriteringene godt.

Rapportering av miljøtilstanden har vært et viktig innsatsområde for gruppen, der formålet er å bidra til relevant og pålitelig rapportering om miljøtilstanden som retter seg mot beslutningstakere i Norden og som danner grunnlag for internasjonale forhandlinger.

Arbeidet med en omfattende rapport om biologisk mangfold, *Nature in Northern-Europe*, ble avsluttet i 2001, men rapporten, som er utgitt på engelsk, finsk, russisk, latvisk og estisk og med samendrag på de enkelte språk ble ferdigstilt i 2002.

I tillegg ble det i 2002 utgitt 6 andre sluttrapporter.

Gruppens arbeid med utvikling av miljøovervåkingsmetodikk for Nordens arktiske områder koordineres under NMRs handlingsprogram for Arktis og omfatter aktiviteter på Grønland, Island og Svalbard.

Aktiviteter knyttet til Nordens nærområder utgjør en betydelig del av gruppens arbeid. Utenom tilstandsrapporten om biologisk mangfold, har det vært 4 prosjekter i Nærområdene.

Åtte prosjekter ble avsluttet, og rapporter for disse vil foreligge i 2003.

Gruppen ble i 2002 ledet av Sverige, med sekretariatet i Finland. Fra 2003 har gruppen fått ny organisering som skal sikre bedre samarbeid med andre grupper i det nordisk samarbeidet. Arbeidsområdene blir i hovedsak de samme som tidligere, men alle prosjekter skal ha deltakelse fra en eller flere av de øvrige arbeidsgruppene.

Arbeid med miljøkonsekvensbeskrivelser

For å følge opp nordisk samarbeid på området er det opprettet et nettverk for konsekvensutredning (KU), strategiske konsekvensutredninger (SKU) og regional utvikling, «Nordisk nätverk för miljökonsekvensbeskrivning (MKB) och regional utveckling». Nettverkets administrasjon ligger ved Nordic Centre for Spatial Development (Nordregio).

Konsekvensutredninger er et internasjonalt anerkjent redskap i miljøpolitikken. Diskusjoner om bærekraftig utvikling og det fokus som for eksempel EU nå gir regionalt balansert samfunnsutvikling, har aktualisert behovet for integrering av miljøspørsmål i andre planleggings- og politikkområder. Nettverket vil i den kommende perioden

spesielt fokusere på den sektorovergripende og regionale tilnærmingen til konsekvensutredninger, samt forholdet mellom konsekvensutredninger og arealplanlegging. Dette er interessant også sett i lys av utvikling av lovgivning innenfor EU og i Norge.

Nettverkets hovedformål er å bidra til at konsekvensutredninger utvikles som instrument for analyse, planlegging og beslutningstagning i nordisk og internasjonal sammenheng. I tillegg skal nettverket gi en nordisk basis for informasjons- og erfaringsutveksling mellom forvaltere, brukere og forskere, og for forsknings- og utviklingsprosjekter. Nettverket skal også bidra til å formidle nordiske erfaringer i internasjonale sammenhenger.

For å nå disse målene koordinerer og tilbyr det nordiske nettverket for MKB et elektronisk nyhetsbrev, seminarer og konferanser, samt forsknings- og utviklingsprosjekter.

Det arrangeres jevnlig (hvert tredje/fjerde år) en nordisk konferanse om konsekvensutredninger. En slik konferanse ble arrangert på Island i august 2003. Tittelen på konferansen var «Planning for sustainable development: the practice and potential for environmental assessment».

Tverrsektorielt samarbeid blir fremhevet både i den nordiske miljøstrategien for 1996–2000 og i det nye nordiske miljøhandlingsprogrammet for 2001–2004 (jfr. kap. 5.5). Fra norsk side er det lagt vekt på styrking og videreutvikling av det tverrsektorielle samarbeidet.

Atomsikkerhet og radioaktivt avfall

I Nordens nærområder finnes en rekke atominstallasjoner og store mengder radioaktivt avfall som dels er en kontinuerlig kilde til radioaktiv forurensning, og dels representerer en fare for ulykker og andre hendelser som kan føre til alvorlig radioaktiv forurensning av nordiske områder. Den største forurensningsfaren er knyttet til høyrisikoreaktorer ved atomkraftverk som er i drift på Kola, ved St. Petersburg, i Litauen, i Tsjernobyl og andre steder, samt til de store lagrene av høyaktivt atomavfall ved reprosesseringsanleggene for brukt atombrensel i Sellafield og La Hague. Reaktorer ombord på atomdrevne fartøy representerer også en forurensningsrisiko, noe ikke minst ulykken med atomubåten Kursk er en påminnelse om. De store mengdene brukt kjernebrensel og atomavfall som hopper seg opp i Nordvest-Russland representerer også en betydelig forurensningsfare. Åpning for import av brukt kjernebrensel til Russland, og sjøtransport av kjernebrensel og høyaktivt avfall mellom atomkraftverk i Japan og de vesteuropeiske re-

prosesseringsanleggene i Sellafield og La Hague via den Nordlige Sjøruten, kan også gi opphav til miljøfarlige transporter gjennom nordiske farvann.

Dagens forurensningsnivå for de nordiske landområdene skyldes primært nedfall etter atmosfæriske prøvesprengninger på 50- og 60-tallet, og radioaktivt nedfall fra Tsjernobylulykken våren 1986. I det marine miljø er det også historiske utslipp som har bidratt mest til forurensningen, mens de vesteuropeiske reprosesseringsanleggene for brukt kjernebrensel, og da særlig anlegget i Sellafield, frem til i dag har vært den viktigste utslippskilden til det marine miljøet. De samlede radioaktive utslippene fra reprosesseringsanleggene er redusert betydelig siden slutten av 70-tallet. Utslippene av det radioaktive stoffet technetium-99 fra Sellafield økte kraftig på 90-tallet, etter at et nytt behandlingsanlegg for flytende avfall ble satt i drift i 1994. Dette har ført til økte nivåer av technetium-99 i marine organismer som tang og hummer i nordiske kystfarvann. Utslippene er nå midlertidig stanset, og registrerte nivåer i tang og tare langs Norskekysten har stabilisert seg eller gått noe ned. Fortsatt er uroen stor blant næringsdrivende langs kysten, for at det forhøyede nivået av technetium kan få økonomiske konsekvenser.

Av de nordiske landene er det bare Sverige og Finland som produserer atomkraft. Norge har to mindre forskningsreaktorer i Halden og på Kjeller. Utslippene fra atominstallasjoner innenfor Nordens grenser er i dag meget små. Sikkerhetsnivået er også høyt, slik at faren for alvorlige ulykker og større utslipp fra nordiske atominstallasjoner er liten.

Det er i dag ikke noe formalisert samarbeid under Nordisk Ministerråd når det gjelder arbeid med kjernesikkerhet og atomavfall i Norden. Under Nordisk Kjernesikkerhets Forskning (NKS) finnes det flere programmer som fokuserer på kjernesikkerhet og håndtering av atomavfall i Norden, men dette samarbeidet ligger ikke under NMR.

Det foregår også et visst samarbeid mellom de nordiske landene på prosjektnivå, særlig når det gjelder tiltak rettet mot risikoreaktorer i Nordens nærområder. Det er en regelmessig møtevirksomhet mellom nordiske aktører, deriblant halvårige møter i «Nordic Nuclear Coordination Group» (NNCG) som ledes av utenriksdepartementet fra norsk side. Når det gjelder atomavfallsproblemene i Nordvest-Russland, koordineres den vestlige hjelpen til Russland i en viss grad gjennom den såkalte Contact Expert Group (CEG) under IAEA, der de nordiske landene har en sentral rolle. Samarbeidet mellom de ulike nordiske landene og Russland når

det gjelder atomavfall og kjernesikkerhet er hovedsakelig organisert bilateralt, og særlig Norge, Sverige og Finland er involvert i en rekke bi- og multilaterale prosjekter med Russland og de baltiske statene.

Under sin 6. ekstrasessjon i Kungälv den 26. juni 2001, anbefalte Nordisk Råd at Nordisk Ministerråd inkluderer kjernesikkerhet som et innsatsområde i det nordiske miljøhandlingsprogrammet for 2001–2004. Rådet anbefalte også at Ministerrådet i 2002 prioriterer arbeidet med å stanse radioaktive utslipp fra Sellafield og liknende anlegg. På bakgrunn av den russiske statsdumaens vedtak om å tillate import av brukt kjernebrensel, ba Rådet også om at tiltak for å stanse lekkasjer til miljøet fra brukt kjernebrensel prioriteres.

Samarbeid på ministernivå og koordinering av nordisk opptreden i aktuelle internasjonale fora har stor betydning for arbeidet med å få redusert utslippene av radioaktive stoffer fra reprosesseringsanlegg i Nordens nærområder. Det er gjort flere felles henvendelser fra de nordiske miljøvernministrene vedrørende utslippene av technetium-99 fra Sellafield, og det ble høsten 2001 også avholdt felles møte mellom de nordiske miljøvernministrene og den ansvarlige britiske minister Margaret Beckett om denne saken. Slik samordnet innsats og koordinering av de nordiske posisjonene når det gjelder radioaktive utslipp i fora som f.eks. Oslo- og Pariskonvensjonen (OSPAR), vil bli videreført. Ministermøtet under OSPAR i Bremen 2003 satte et betydelig press på britene. Dette resulterte i en midlertidig stans av technetiumutslippene. Norge er pådriver for at det nå skal bli en varig stans av disse utslippene.

Et initiativ for å styrke det nordiske samarbeidet når det gjelder tiltak rettet mot russiske anlegg for lagring og behandling av brukt kjernebrensel vil bli vurdert når en multilateral avtale som sikrer en løsning på bl.a. ansvars- og skattespørsmål i forbindelse med atomsikkerhetsprosjekter i Russland (MNEPR-avtalen) er på plass. MNEPR-forhandlingene («Multilateral Nuclear Environmental Programme in the Russian Federation») ble innledet i 1999. Sammen med en rekke andre vestlige land, forhandler Norge med Russland om en ny multinasjonal rammeavtale som skal løse juridiske spørsmål knyttet spesielt til skatter/avgifter og kjernefysisk ansvar i forbindelse med gjennomføringen av atomsikkerhetsprosjekter i Russland. En slutføring av MNEPR-avtalen vil være viktig for økt internasjonal innsats i opprydningen av radioaktivt avfall i Russland.

6.4 Energi

Det nordiske energisamarbeidet er konsentrert om tre kjerneområder:

- Det åpne elektrisitetsmarkedet
- Klimapolitiske spørsmål
- Regionalt samarbeid i Østersjøregionen og Nordens nærområder.

I tillegg til arbeidet innenfor kjerneområdene skal man utveksle informasjon og erfaringer og gjennomføre enkeltprosjekt innenfor områder som gass, energieffektivisering og fornybar energi og energiforsyning i tynt befolkede områder. Energisamarbeidets virksomhet i Nærområdene gjelder hovedsakelig oppfølging av Østersjøregionen og prosjektsamarbeid med de baltiske statene og Nordvest-Russland. Det vil også være aktuelt med samarbeid med andre sektorer som transport og jord- og skogbruk i tillegg til miljø.

Den 29.–30. september 2003 vil det bli avholdt nordisk energiministtermøte i Göteborg.

Elektrisitetsmarkedet

Den anstrengte kraftsituasjonen vinteren 2002/2003 har på ny vist hvor gjensidig avhengig de nordiske landene er av hverandres kraftsystemer. Viktigheten av å ha en felles nordisk tilnærming i spørsmål knyttet til forsyningssikkerhet vil derfor bli et sentralt tema på energiministtermøtet i Göteborg samt i det videre arbeidet under Nordisk Ministerråd i tiden framover. Som ledd i dette arbeidet vil det bli satt ytterligere fokus på å videreutvikle samarbeidet både mellom og på tvers av de ulike nordiske myndighetsorgan. Videre vil spørsmål knyttet til håndtering av knapphet på effekt og begrensninger i overføringsnett, EUs forordning om grensehandel med elektrisitet samt felles nordiske investeringer i overføringsnett være prioriterte oppgaver fremover.

Det nordiske el-samarbeidet vil i tillegg støtte opp under utviklingen av et felles baltisk elektrisitetssamarbeid og øvrige spørsmål knyttet til Østersjøregionen.

Samarbeidet innenfor elektrisitetsområdet er med på å sikre en mer effektiv, konkurransedyktig og miljømessig utnyttelse av de samlede kraftressursene innenfor Norden.

Klimapolitiske spørsmål

Energidimensjonen ved klimapolitikken har lenge vært et viktig tema for Nordisk Ministerråd, og energiministrene legger stor vekt på klimaspør-

mål både i det nordiske samarbeidet og i tilknytning til Østersjøregionen. Samarbeidet mellom energi- og miljøsektoren har blant annet blitt utviklet i den tverrsektorielle klimagruppen under Embetsmannskomiteene for energi- og miljø (EK-E og EK-M) med sikte på å utnytte synergiene som ligger i samspillet mellom globale klimapolitiske utfordringer og energipolitiske utfordringer.

De nordiske energiministrene deltar i Baltic Sea Region Energy Cooperations (BASREC) arbeid med å etablere et forsøksområde (Testing Ground) for de fleksible mekanismene i Østersjøregionen som en tidlig oppfølging av Kyotoprotokollen, og har blitt enige om å etablere et felles investeringsfond under NEFCOs ledelse for klimarelaterte tiltak i Østersjøen. Midlene skal investeres i prosjekter i energisektoren som genererer utslippsreduksjoner. Dette er et viktig steg mot gjennomføringen av Østersjøregionen som et testområde for utprøving av Kyotomekanismene. En rammeavtale mellom de land som er interessert i å delta i samarbeidet forutsettes å være på plass i løpet av 2003. Det arbeides videre med en generell kompetanseoppbygging i Østersjøregionen for å understøtte Testing Ground-samarbeidet. I denne sammenheng har det vært gjennomført analyser og simuleringer av utslippsmessige virkninger av kvotehandel og virkninger på kraftbalansen i regionen.

Videre har gruppen arbeidet med hva forslaget til et kvotesystem for klimagasser i EU vil bety for de nordiske landene og med grønne sertifikater. Innenfor rammen av miljøhandlingsprogrammet er det også et mål for det nordiske miljøsamrådet at man i de internasjonale klimaforhandlingene i god tid utarbeider langsiktige mål for perioden etter 2012.

Regionalt samarbeid med Østersjøregionen og Nordens Nærområder

I regionen er det innenfor energisektoren identifisert behov for samarbeid for å forberede fremtiden hvor hensyn tas til miljøspørsmål og en bærekraftig utvikling, energiforsyningssikkerhet og fortsatt økonomisk utvikling. Norge har vært og er sentral i etableringen og oppfølgingen av samarbeidet i regionen, fra de nordiske statsministrene i Bergen i 1997 ble enige om en deklarasjon vedrørende bærekraftig energiforsyning rundt Østersjøen, Statsminister Bondeviks initiativ i Riga 1998, og frem til i dag. Østersjøregionen på energiområdet ligger i dag innenfor Østersjørådets samarbeidsrammer.

Ved energiministtermøtet (Østersjørådet) 19.–

20. november 2002 i Vilnius ble det bl.a. besluttet å fortsette Østersjøsam arbeidet på energiområdet (BASREC) i en ny 3-års periode (2003–2005) på områdene el- og gassmarkeder, klimaspørsmål, energi effektivitet og fornybare energikilder, samt – så tidlig som mulig i 2003 – å etablere Østersjøregionen som utprøvningsområde for Kyotoprotokollens fleksible mekanismer. BASREC er et viktig «energiprojekt» i relasjon til EUs tiltaksplan for nordlig dimensjon.

Innenfor rammen av BASREC er det etablert en embetsgruppe, med et medlem fra hver av medlemsstatene i Østersjørådet, samt EU-Kommisjonen. Ledelsen av gruppen følger formannskapet i Østersjørådet. I tillegg er det opprettet et sekretariat for energisamarbeidet i tilknytning til Østersjørådet. Nordisk Ministerråd (energiministrene) har bevilget midler til sekretariatsfunksjonen for 3-årsperioden 2003–2006.

I tillegg til BASREC-aktiviteter, har de nordiske landene direkte samarbeid med de tre baltiske statene. Bl.a. er det etablert en stipendieordning for å utvikle energisamarbeidet mellom landene. Det er også kontakter/dialog med de sentrale energimyndighetene i Russland.

Nordisk energiforskning

Nordisk energiforskning (NEFP) skal langsiktig bidra til kunnskapsbaserte forutsetninger for en kostnadseffektiv reduksjon av energiforbruket og utvikling av nye fornybare energikilder og miljøvennlig energiteknologi. Dette skal skje gjennom å styrke grunnkompetansen ved universitet og høyskoler og andre forskningsinstitusjoner, samt gjennom å skape velfungerende forskernetverk mellom de nordiske landene, mellom forskning og næringsliv og med ulike aktører i Norden og Nærområdene. Tildeling av stipendier og lønnsbidrag til forskerstipendiatene og forskere står sentralt i programmet. Programmet samfinansieres av de nordiske landene med 27,5 MNOK årlig.

NEFP skal bidra til å støtte og utvikle grunnleggende, anvendt forskning og utvikling innenfor sentrale energifaglige temaer. For programperioden 2003–2006 skal de tematiske forskningsaktivitetene støtte opp under kjerneområdene som er utpekt av energiministrene som hovedsatsingene i det nordiske energisamarbeidet, nemlig det nordiske el-samarbeidet, klimaspørsmål og regionalt samarbeid. Ut i fra dette er det blitt valgt ut fem innsatsområder der ulike problemorienterte forskningsprosjekter inngår:

- Integrasjon av energimarkedet
- Fornybare energikilder

- Energieffektivitet
- Hydrogensamfunnet
- Konsekvenser av klimaendringer på energiområdet.

Norden og EØS

Aktuelle energisaker innenfor EØS-samarbeidet står på dagsorden for de nordiske møtene på embets- og ministernivå. Forut for rådsmøtene i EU har det vært vanlig med en uformell meningsutveksling på ministernivå. Sentrale områder for diskusjonene i 2002 og 2003 har vært forslaget til endringer i elektrisitets- og gassdirektivene, samt forslaget til forordning om vilkår for grensehandel med elektrisitet m.v. I tillegg kommer blant annet forslagene til forsynings-sikkerhetsdirektiv for olje og gass, forslaget til kraftvarmedirektivet (CHP-direktivet), Johannesburgprosessen og oppfølgingen av EUs Nordlige Dimensjon.

6.5 Næring

I den nye organisasjonsstrukturen for Nordisk Råd som er presentert i rapporten «Ny Nordisk Dagsorden» vedtatt på Nordisk Råds sesjon i København høsten 2001 er det formulert 5 satsningsområder hvor Ministerrådet for Næring (MR-Næring) har det overordnede ansvaret for satsningsområdet «Det indre markedet i Norden inkl. samarbeidet for å fjerne grensehindre».

Målsetningen for arbeidet i MR-Næring er å etablere Norden som én næringsregion og derigjennom styrke det nordiske næringslivs konkurransedyktighet i global sammenheng. Den økende interessen innen næringslivet for mer aktivt å utnytte Norden som en resurssterk hjemmebase for å øke mulighetene for sine virksomheter i det internasjonale markedet vil stille nye krav til den politiske delen av det nordiske samarbeidet. De nordiske næringsministrene tok i 2001 initiativ til utarbeidelse av et «Nordisk Næringspolitisk Samarbeidsprogram 2002–2005».

Programmet skal medvirke til at Norden skal fungere som et internt grenseløst område for næringsutvikling. Gjennomføring av harmoniserings tiltak og forenkling av regelverket og prosedyrer i de nordiske landene er i betydelig grad bestemmende for viljen, ikke minst blant små og mellomstore bedrifter, til å utvikle et nærmere samarbeid over landegrensene.

I samarbeid med NHD arrangerte Nordisk Industrifond en konferanse om «Små innovative foretak og entreprenørskap i Norden» i oktober 2002

som samlet 230 deltagere. Under denne konferansen ble det informert om de nordiske næringsministrenes vedtagelse av et «Nordisk Charter for små innovative virksomheter, entreprenører og selvstendige oppfinnere».

Charteret inneholder forpliktelser for de nordiske regjeringer til å arbeide for å bedre vilkårene for målgruppen gjennom forenklede administrative og forvaltningsmessige prosedyrer, vurdering av skattereglene for nyetablering, vurdering av konkurslovgivningen og patentlovgivningen med sikte på å unngå for sterkt belastende prosedyrer som kan hindre innovasjon og kreativitet hos de små bedriftene.

Sverige vil under sitt formannskap i 2003 videreføre arbeidet med å vektlegge og stimulere viljen til innovasjon og kreativitet blant de nordiske bedriftene som kan bidra til økt verdiskapning i regionen. Gjennom 2003 vil det arrangeres en rekke konferanser, seminarer, workshops etc. innen denne sektoren.

Temaet for det svenske formannskapet er «Integrasjon – Norden». Det vil bli satt fokus på å videreføre arbeidet med å fjerne grensehindre og å bidra til at Norden utvikles til en region hvor mennesker, kunnskap og kompetanse, innovasjon og kapital kan flyte fritt.

Nedbygging av grensehindre mellom de nordiske land vil også skje gjennom oppfølging av den nordiske rapporten om Nordboernes rettigheter – Norrback-rapporten – som ble avgitt i 2002. Denne rapporten ble utarbeidet på oppdrag fra samarbeidsministrene, og beskriver mange av de hindringer Nordens innbyggere støter på når de skal flytte, studere, arbeide, sykebehandles osv.

Regjeringen mener det er viktig at rapporten følges opp på fra norsk side.

Selv om denne rapporten i første rekke beskriver de problemer den enkelte nordboer støter på vil disse problemene ha en indirekte virkning for det nordiske nærings samarbeidet ved at de skaper unødige vanskeligheter ved ansettelser av personer med spesiell faglig kompetanse på tvers av landegrensene. Det er av stor viktighet for det nordiske samarbeidet at denne type «grensehindre» fjernes slik at målsetningen om Norden som én grenseløs og konkurransedyktig region kan innfris.

Under Ministerrådsmøtet i Göteborg i september 2003 vil de nordiske næringsministrene behandle temaet «fjerning av grensehindre» hvor Sverige vil legge fram konkrete forslag.

Av særlig interesse for fremdriften av dette arbeidet er utviklingen av Øresund-regionen som omfatter København – Malmø-området til én felles

«arbeidsplass» hvor mennesker, kapital, tjenester, forskning og utdanning flyter fritt. Dette vil gi viktige indikasjoner på viljen og evnen på politisk hold til å fjerne unødvendige grensehindre og dermed forsterke integrasjonen i hele Norden.

Under det norske formannskapet ble det fremlagt en undersøkelse og vurdering av de administrative og juridiske barrierer nordiske bedrifter møter i forbindelse med fusjoner og sammenslåing av bedrifter på tvers av landegrensene i Norden. I rapporten «Over grensen etter konkurrenceevne» utarbeidet av det danske konsulentfirmaet Oxford Research pekes det på at bedrifter med datterselskaper i de øvrige nordiske landene må etablere egne aksjeselskaper i hvert av landene med krav til regnskapsføring, revisjon osv. For fullt ut å kunne utnytte stordriftsfordeler vil en sammenslåing av bedriftene til en juridisk enhet – dvs. et eget «nordisk selskap» som omfatter samtlige bedrifter i konsernet gi betydelige fordeler og ytterligere forsterke integrasjonen innen næringssektoren.

Et eventuelt forslag om å etablere et «nordisk selskap» må ses i lys av det arbeid som pågår i EU med sikte på etablering av «det europeiske selskap» som forventes realisert høsten 2004.

Under Ministerrådsmøtet på Svalbard i april 2002 ble de nordiske næringsministrene orientert om planene for en sammenslåing av de to institusjonene Nordisk Industrifond og Nordtest. Budsjettmessig ligger disse organisasjonene under MR-Næring.

Bakgrunnen for planene om sammenslåing var anbefalingen fra Nordisk Råd i 2001 om at Nordisk Ministerråd, som en oppfølging av tiltakene i budsjettanalysen for 2002, tok initiativ til å klarlegge de administrative, økonomiske og faglige gevinster ved fusjon, samdrift, samlokalisering av enkelte institusjoner.

Planene om sammenslåing med virkning fra medio 2004 ble godkjent på ministerrådsmøtet i Göteborg i september.

Nordisk Industrifond og Nordtest ble etablert for ca. 30 år siden. Nordisk Industrifond initierer og finansierer grenseoverskridende utviklingsprosjekter og aktiviteter rettet mot det nordiske innovasjonssystem. Prosjektene skal bidra til det nordiske næringslivs konkurransevne, styrke den nordiske næringskultur samt bidra til en bæredyktig samfunnsutvikling.

Nordtests virksomhet er fokusert på arbeidet med «Conformity Assessment» (overensstemmelsesvurdering) som bidrar til å fjerne tekniske handelshindre som virker konkurranseforvridende. Målsetningen er å komme fram til ensartede standarder, tekniske spesifikasjoner, myndighets-

krav, dokumentasjon osv. under prinsippet «approved once – accepted everywhere».

6.6 Regionalpolitikk

Mål om en balansert og bærekraftig utvikling som tar i bruk næringspotensialet og sikrer livsgrunnlag og velferd for befolkningen i alle regioner er høyt prioritert i alle de nordiske land. Regionalpolitisk samarbeid har en sentral plass innen det nordiske samarbeidet. Det regionalpolitiske samarbeidet engasjerer og involverer både på sentralt og regionalt nivå. På sentralt nivå bidrar samarbeidet gjennom erfaringsutveksling, diskusjoner med nordiske kolleger og felles innsats innen kunnskapsutvikling til at beslutningstakere får et bedre grunnlag for politikktutvikling. Regionalt og lokalt er politikere, offentlig administrasjon, næringsliv og befolkning for øvrig engasjert i praktisk nordisk samarbeid med andre regioner i Norden. Dette samarbeidet har særlig stort omfang i grenseregionene.

Det nordiske regionalpolitiske samarbeidet må finne sin plass i forhold til den regionalpolitiske innsatsen i hvert enkelt land på den ene siden, og EUs felles regionalpolitikk på den andre. Dette er hovedbildet selv om deler av Norden er utenfor EU. De grunnleggende utfordringene som Nordens regioner står overfor, kan ikke løses gjennom det nordiske regionalpolitiske samarbeidet alene. I forhold til nasjonal regionalpolitisk innsats kan det nordiske samarbeidet bidra ved at løsninger og erfaringer fra et land gjøres bedre tilgjengelig for de andre landene. Innsatser som gjøres bedre i fellesskap fordi man da kan trekke på felles erfaringer og felles faglige ressurser bør derfor prioriteres innenfor det nordiske regionalpolitiske samarbeidet. Samarbeidet må også finne sin plass i forhold til EUs regionalpolitikk. Gjennom strukturfondene kanaliseres betydelige midler til regionale utviklingsprogrammer i de tre medlemslandene, men også til regionalt samarbeid innen Norden og mellom Norden og Nordens naboland.

Det er en stadig utfordring å skape forståelse i EU for de særlige regionalpolitiske utfordringene man står overfor i Norden som lav befolkningstetthet, lange transportavstander og et kaldt klima. Det er nedsatt en arbeidsgruppe for å følge opp aktuelle regionalpolitiske problemstillinger mellom Norden og Europa. Særlig kritisk er dette nå foran forestående revisjonen av strukturfondspolitikken i EU og utvidelsen av EU. Gruppen har vært meget aktiv i 2002 med sikte på at en gjennom en felles nordisk forståelse og innspill kan søke og påvirke

EUs regionalpolitikk og statsstøtte i ønsket retning. Man har i denne forbindelse igangsatt en utredning om «tilgjengelighet og periferitet». EU-kommisjonen (DG Regio) har vært tilstede på disse møtene og man har også hatt et møte med DG Konkurransse. Utvidelsen av EU til også omfatte de baltiske statene og Polen har også vært et viktig tema. I forhold til det nordiske næringsrådesamarbeidet er det viktig bl.a. å kunne bistå de tre baltiske statene i prosessen fram mot medlemskap og de første årene etter medlemskap. Dette gjelder spesielt i forhold til utvikling og implementering av strukturfondsprogrammene.

Gjennom en målrettet erfaringsutveksling skal det nordiske regionalpolitiske samarbeidet bidra til en bedre regionalpolitikk i Norden. Det er fra 2001 satt i gang et eget prosjekt med systematisk erfaringsutveksling og politikdiskusjoner på de viktigste områdene. Arbeidet har vært så vellykket at det følges opp med et toårig program med korte kurs og seminarer på Nordregio for yngre tjenestemenn på særlig viktige fagfelt. Felles innsats innenfor kunnskapsutvikling er et viktig element i det regionalpolitiske samarbeidet. Gjennom felles nordiske miljøer har man fått et høyt kvalitetsnivå både på forskning, produksjon og bearbeiding av regionale data og videreutdanning. Gjennom den nye institusjonen Nordregio har vi fått et redskap til å videreføre denne felles satsingen på et høyt internasjonalt nivå. Ministerrådet har tatt initiativ til et forskningsprogram om fremtidige utfordringer og institusjonelle forutsetninger for regional utviklingspolitikk. I avslutningsfasen av forskningsprogrammet har man fokusert på tre områder: innovasjon, demografi og bærekraftighet.

Det er slutført en større studie av flyttemotiv i de nordiske landene i samarbeid med jordbrukssektoren. Det viste bl.a. at sysselsettingsmotivet er mindre direkte motiverende for flyttingen enn tidligere antatt. En komparativ studie av opplæring i entreprenørskap i de ulike nordiske landene ble ferdigstilt i 2002 og viste interessante forskjeller mellom landene i innretning og begrepsbruk. Det er igangsatt et større prosjekt vedrørende utfordringene og muligheter knyttet til bredbånd i samarbeid med IT-sektoren. Det er også tatt initiativ vedrørende bærekraftig utvikling på miljøsidens og byutvikling på plansiden. I forhold til ESDP er det tatt initiativ overfor ESPON.

Ministerrådet vil fortsatt prioritere samarbeid mellom regioner. De nordiske grenseregionene har vært gjennom en etablerings- og oppbyggingsfase og har betydelig erfaring og resultater som grunnlag for videre handling. Ministerrådet vil stille større krav til grenseregionene mht. vektleg-

ging av konkrete resultater ved tildeling av midler i programperioden. Det har vært en positiv utvikling med en betydelig økt satsing på grenseregionalt samarbeid gjennom EUs Interreg-program. Disse programmene vil utgjøre det viktigste fundamentet for det grenseregionale samarbeidet innen Norden og i forhold til våre Nærområder. Det vil bli en sterkere samordning mellom nordiske midler og EU-midler i de regioner som helt eller delvis omfattes av Interreg. De forskjellene som i dag er i geografi mellom de nordiske grenseregionene og Interreg vil bli vurdert.

Mellom de nordiske grenseregionene er det også satt i gang et prosjekt hvor man systematisk ser på erfaringer med å overvinne grensehindringer med vekt på å integrere arbeidsmarkedene bedre over grensene og få fram bedre pendlingsstatistikk.

6.7 Fiskeri og fangst

Den overordnede målsetting for det nordiske fiskerisamarbeidet er å virke for en bærekraftig utvikling i de nordiske landenes fiskerisektorer, og for et godt havmiljø som en basis for dette. Herved sikres konsumentenes mulighet for å velge sunn og trygg mat av god kvalitet. Denne målsettingen innebærer at en bærekraftig utnyttelse av havets levende ressurser og beskyttelsen av de nordiske landenes marine økosystemer, utgjør et grunnleggende element i det nordiske fiskerisamarbeidet. Det er særlig viktig gjennom det nordiske fiskerisamarbeidet å iverksette aktiviteter som har relevans for de mest fiskeriavhengige områder. Det nordiske fiskerisamarbeidet skal bygge på de enkelte landenes fiskeripolitikk, og bidra til å finne frem til felles løsninger på områder hvor samarbeidet gir bedre resultater enn nasjonale.

De nordiske landenes fiskeriministre (tidligere MR-Fisk) har det overordnede ansvar for det nordiske fiskerisamarbeidet. MR-fisk ble i 2001 slått sammen med MR-Jord/skog til et nytt matministerråd (MR-Mat). Nordisk Embetsmannskomite for Fiskerispørsmål (NEF) og Ministerrådets sekretariat forbereder og initierer virksomheten. Samarbeidet er styrt av 4-årige samarbeidsprogrammer. Den någjeldende strategien for det nordiske fiskerisamarbeidet 2001–2004 omfatter alle aspekter av matvarer med opprinnelse i fiskeri og akvakultur.

Strategien tar videre utgangspunkt i internasjonale prosesser av betydning for fiskeri og havbruk og i statsministrenes deklarasjon om «Et bærekraftig Norden». Programmet må være i overensstem-

melse med de overordnede krav til nordisk samarbeid, og skal bidra til å fremme landenes fiskeripolitiske målsettinger.

Nordisk Arbeidsgruppe for Fiskeriforskning (NAF) har en rådgivende rolle for NEF i forsknings- og utviklingsrelaterte emner, og skal initiere nye innsatsområder innen forskning og utvikling. NAF skal også foreta vitenskapelig vurdering av prosjektsøknader. I 2003 er det besluttet at NAF skal inngå et samarbeid med Nordic Marine Academy om opprettelsen av en nordisk forskerskole. Dette som et ledd i å øke kunnskapsnivået og utdanningen innen den marine sektor.

Nordisk Miljø- og Fiskeristrategi (MIFI) er en satsing mellom Ministerrådets miljø- og fiskerisektor. Det overordnede formålet med strategien er å øke integreringen av miljøhensyn i fiskerisektoren i Norden, samt å sikre et godt havmiljø som basis for det biologiske mangfold og dermed et bærekraftig fiskeri-, fangst- og akvakulturerhverv. MIFI har i 2002 foretatt en evaluering av sitt arbeid, og har som en oppfølging av dette utarbeidet en handlingsplan som vil gjelde ut 2004. Handlingsplanen er utarbeidet med utgangspunkt i de foreliggende overgripende nordiske strategier og vil erstatte MIFIs strategi som utløp i 2002. Handlingsplanen er konkret utformet og legger opp til en mer fokusert virksomhet enn tidligere. NEF har vedtatt å støtte en videreføring av MIFI og har i all hovedsak godkjent MIFIs forslag til handlingsplan.

Fiskerisamarbeidets budsjett for 2003 er på 7,1 MDKK. Dette var tilsvarende det beløp som ble bevilget i 2002. I budsjettforslaget for 2004 har det felles ministerråd for fiskeri, jord- og skogbruk og næringsmidler samlet et budsjett på 37,2 MDKK. Av disse midlene er 5,3 MDKK avsatt til felles prosjekter. Midlene skal anvendes til tverrsektorielle satsninger. Av disse midlene vil ca. 4 MDKK anvendes til tverrsektorielle aktiviteter utenfor Ministerrådets regi, mens de resterende midler vil bli anvendt til politiske satsningsområder innenfor Ministerrådets ansvarsområde. I 2004 vil prosjekter relatert til mattrygghet bli prioritert. NEFs bevilgning til MIFI og støtten til opprettelsen av et forskersamarbeid med Nordic Marine Academy er inkludert i fellespotten, og fiskerisamarbeidet vil etter dette ha 4,9 MDKK til disposisjon i 2004.

Sverige har formannskapet i 2003. Sveriges overordnede program har vært innrettet mot de fire l'er, som i Integrasjon i de nordiske landene, Integrasjon mellom de nordiske landene, Integrasjon med EU og Integrasjon med Nærområdene. Videre har en oppfølging av den nordiske bærekraftighetsstrategien stått sterkt i samarbeidet også i 2003. Internasjonalt samarbeid er nødvendig

for å kunne oppfylle de mål som inngår i strategien. Av særlig interesse er å redusere fiskeriets miljøeffekter, samt en økt integrering av miljøhensyn og bærekraftig utvikling i fiskeripolitikken i de nordiske landene. Mattrygghet har også vært høyt prioritert, og konsumenters rett til sunn og trygg mat samt informasjon om opprinnelse, produksjon, næringsinnhold og kvalitet har inngått i arbeidet. NEF har deltatt aktivt i de prosjekter som har blitt igangsatt som en oppfølging av Grønlandsdeklarasjonen og handlingsplanen for økt mattrygghet i Norden. Sverige har spesielt fremmet problemstillingen om dioksin og dioksinliknende PCB'er i næringsmidler, særlig i fisk. I samarbeid med sektorene for jord- og skogbruk og fødevarer har det i 2003 blitt gjennomført et forprosjekt knyttet til dioksin og dioksinliknende PCB'er i næringsmidler. Forprosjekter vil bli videreført i et eget prosjekt og vil bli finansiert av de tre sektorer i fellesskap, samtidig som det er søkt om ytterligere medfinansiering fra Nordisk Ministerråd. I det videre arbeid med dette og andre mattrygghetsrelaterte prosjekter initiert av de tre sektorene i fellesskap, vil det også være naturlig å trekke inn miljøsektoren, da en rekke mattrygghetsspørsmål kan relateres til havmiljøet.

Island har formannskapet i 2004. Island ønsker i formannskapsperioden å fremheve «Nordens ressurser», og da vil havet og dets ressurser være et naturlig fokus. Et prioritert område er å kople havets klima sammen med forvaltning og prognoser. Det vil også bli rettet spesielt fokus mot fremtidens forvaltning av de menneskelige aktiviteter på havet. Økt forståelse og dialog mellom aktører som høster og forvalter ressursene i havet vil bli vektlagt, slik at man fortsatt skal ha et lønnsomt og bærekraftig fiskeri. For å bidra til dette vil det bli rettet fokus mot bruk av redskaper som er skånsomme mot havmiljøet og som bidrar til å redusere bifangst, øke kunnskapen om artenes samspill i det marine økosystem, bidra til at fiskeriøkonomi blir en del av forvaltningen, samt styrke kunnskapen om havet gjennom økt rekruttering til forskning og utdanning. Det vil imidlertid også være viktig å rekruttere unge til fiskeryrket gjennom å sikre lønnsomhet i fiskeriene, og legge til rette for at unge får mulighet til å etablere seg som ervervsfiskere. Videre vil det bli støttet opp om internasjonale prosesser, samt bidratt med nordisk viten med sikte på å oppnå politiske endringer som har betydning for fremtidens forvaltning av havet.

Et annet prioritert område i 2004 er å styrke det nordiske samarbeidet knyttet til overvåkingen av kontaminanter i fisk og skalldyr og fokusere på de ernæringsmessige sunne aspekter ved sjømat. Det

vil i denne forbindelse arbeides for å få etablert et system for varsling ved for høyt innhold av uønskede stoffer i sjømat til konsum.

Hvalfangst

Alle de nordiske land er medlem av Den Internasjonale Hvalfangstkommisjonen som er opprettet på basis av Den Internasjonale Hvalfangstkonvensjonen av 1946. Konvensjonens målsetting er forvaltning av de store hvalarter basert på vitenskapelig tilråding fra Kommisjonens vitenskapskomité. Kommisjonen er preget av sterke motsetninger. Dette gjelder også for de nordiske land.

Island meldte seg ut av Kommisjonen i protest mot moratoriet på hvalfangst som ble vedtatt i 1982 og det grunnlag dette ble fattet på, men meldte seg inn igjen i 2001 med tilsvarende reservasjon som Norge. En rekke land forsøkte å hindre en slik islandsk innmelding, bl.a. Sverige og Finland. Island ønsker å starte et forskningsprogram for å kartlegge ressursene i sine farvann. En slik forskningsfangst vil etter Konvensjonen ikke rammes av moratoriet mot hvalfangst.

Danmark har under utformingen av sin hvalfangstpolitikk tatt hensyn til Færøyenes og Grønlands interesser i Kommisjonen. Grønland driver omfattende hvalfangst på en rekke arter, men gjør dette under en spesialforordning som Kommisjonen har etablert for å unngå at urfolk rammes av moratoriets forbud mot fangst.

Sverige og Finland har ingen fangst eller ressursinteresser i hvalfangst og har markert seg som sterke motstandere av all hvalfangst.

Hvalfangstspørsmål har tidvis vært drøftet på høyt politisk plan i nordiske sammenhenger uten at det har lyktes de nordiske land å komme nærmere en felles forståelse i synet på hvalfangst.

6.8 Jord- og skogbruk

De faglige og organisatoriske forhold for jord- og skogbrukssektoren har i de siste årene vært under sterk utvikling. Dette gjelder både for interne forhold i sektoren og for samarbeidet med andre sektorer, særlig med næringsmiddel- og fiskerisektoren.

Det er lagt stor vekt på å vitalisere ministerrådsmøtene ved å prioritere saker med høy politisk relevans. Dette har skjedd med bakgrunn i evalueringen av handlingsprogrammet for jord- og skogbruk for perioden 1996–2000, som konkluderte med at de politiske diskusjonene i Ministerrådet burde styrkes. Erfaringene fra de tre avholdte mi-

nisterrådsmøtene for sektorene jord- og skogbruk, fiskeri og næringsmidler er at en i stor grad har lykkes med å vitalisere den politiske diskusjonen mellom ministrene. Dette har resultert i flere deklarasjoner og føringer som legger grunnlag for en samordnet og effektiv oppfølging av mål, strategier og internasjonale forpliktelser.

Ministerdeklarasjonene fra ministerrådsmøtet på Grønland høsten 2002 gir viktige prinsipielle og konkrete føringer for å følge opp målsetningene i Strategien for et bærekraftig Norden og i sektorens egen handlingsplan for 2001–2004. Etableringen av det nye Ministerrådet høsten 2001 for jord- og skogbruk-, fiskeri- og næringsmiddelsektoren har videre lagt et bedre organisatorisk grunnlag for samarbeid mellom sektorene.

Ministerrådsmøte i Kalmar i juni 2003 besluttet å etablere en koordineringsgruppe på høyt nivå for å styrke og påskynde samordningsprosessene mellom jord- og skogbruk, fiskeri og næringsmidler slik at synergieffekter kan oppnås raskt. Sektorens ansvars- og arbeidsfordeling er utredet og vil bli lagt til grunn for videre behandling i koordineringsgruppa.

Forskningssamarbeidet innen jord- og skogbruk har lange tradisjoner og er betydelig. Som et ledd i en videreutvikling av samarbeidet for forskning og utdanning innen Norden, er saken til utredning og ble drøftet på ministerrådsmøtene i 2002 og 2003. Utredningsarbeidet er utvidet til å omfatte fiskeri- og næringsmiddelsektoren, skal ferdigstilles i 2004 og skal etter planen drøftes på det neste ministerrådsmøtet. Utredningsarbeidet skal bygge på hvitboken om nordisk forskning og utdanning og ende opp i et forslag til rammeprogram som skal dekke alle aspekter for Ministerrådets virkefelt.

Jord- og skogbruksnæringen betyr mye for utviklingen i Nærområdene. De naturgitte forholdene i disse områdene er mye de samme som i Norden slik at det ligger godt til rette for et samarbeid mellom de to regionene innen landbruksområdet.

Det politiske samarbeidet fikk et gjennombrudd i 2000 ved at det ble holdt et felles ministermøte mellom de nordiske og baltiske landbruksministre. På møtet ble det vedtatt å institusjonalisere samarbeidet på ministernivå, etablere en konsultasjonskomité for jord- og skogbruksektoren med representanter fra de nordiske og baltiske land, og det ble utpekt aktuelle samarbeidsområder innenfor et bærekraftig jord- og skogbruk. Det siste året er det satt fokus på utvidelsesforhandlingene med EU, og samarbeidet om bevaring og bruk av genressurser er videreutviklet. I 2002 er det ellers tatt initiativ til å vurdere ulike løsninger for en koordi-

nering i forhold til næringsmiddelsektorens samarbeid med Baltikum vedrørende mattrygghet. Det skal holdes et nytt nordisk-baltisk ministermøte 7.- 8. november 2003.

Sektorens budsjett for 2003 er på 23,4 MDKK. Av dette går 18,5 MDKK (79%) til sektorens nordiske institusjoner og permanente samarbeidsorganer, som er henholdsvis Nordisk genbank (NGB), SamNordisk Skogforskning (SNS), Nordisk genbank for husdyr (NGH) og Nordisk kontaktorgan for jordbruksforskning (NKJ). De resterende midlene går til prosjektvirksomhet der samarbeidsprosjekter med andre sektorer er prioritert.

Jord- og skogbrukssektoren er tungt inne i to av de tre overordnede målsetningene som ble utformet under det norske formannskapet i 2002 og som blir videreført under det svenske formannskapet i 2003, dvs. mattrygghet og bærekraftig utvikling. Målsetningene om bærekraftig utvikling gir grunnlaget for en omfattende felles nordisk satsing på genressurser, skogbruk og en rekke tema innen jordbruk.

Mattrygghet

Statusrapporten for oppfølging av Grønlandsdeklarasjonen (2002) om økt mattrygghet i Norden ble behandlet på ministerrådsmøtet i Kalmar i juni 2003. Ministerrådets Grønlandsdeklarasjon fra august 2002 er blitt fulgt opp av mange omfattende aktiviteter både i regi av aktiviteter under Nordisk Ministerråd og nasjonalt i de nordiske landene. Temaet står også sentralt i det svenske formannskapsprogrammet i 2003. Det er lagt til rette for å sikre en videre oppfølging med ytterligere resultater. Mulighetene for å utvide samarbeidet om mattrygghet med de baltiske land, planlegges tatt opp på nordisk-baltiske ministermøte seinere i år. Ministerrådsmøtet i 2003 støttet en fortsatt oppfølging av deklarasjonens målsetninger og oppfordret til samarbeid og felles opptreden om kandidater til internasjonale fora. En mer utførlig omtale av samarbeidet om mattrygghet er tatt inn i pkt. 6.16.

Bærekraftig utvikling

Jord- og skogbrukssektoren har hel- eller delansvar for å følge opp en tredjedel av målsettingene i strategien for et bærekraftig Norden. Det er lagt til rette for et tett samarbeid over sektorgrensene i arbeidet med oppfølgingen av bærekraftstrategien og handlingsprogrammet for jord- og skogbrukssektoren. Ministerdeklarasjoner om rettigheter til genetiske ressurser og om internasjonal skogpoli-

tikk som ble vedtatt på ministerrådsmøtet på Grønland 2002, gir viktige føringer for oppfølgingsarbeidet.

Det siste tiåret har det vært et nært samarbeid mellom landbruks- og miljøsektoren om bærekraftig jord- og skogbruk. Samarbeidet er formalisert gjennom felles embetsmannsmøter og en felles styringsgruppe med budsjett finansiert av de to sektorene. Strategien for landbruksmiljøsam arbeidet for perioden 2001–2004 er utformet for å operasjonalisere målsettingene i bærekraftstrategien som berører sektoren. Som et ledd i dette er det igangsatt prosjekter for å utarbeide en nordisk plan for redusert bruk av pesticider, utvikle nettverk for arbeidet med økologisk jordbruk, utarbeide en handlingsplan for jordbrukets kulturlandskap, utredninger om rettigheter til genressurser, naturvern i skog og utslipp av klimagasser fra jordbruket. Prosjektene og utredningsarbeidene ferdigstilles i 2003.

Genressurser

Det felles ministerrådsmøtet for sektorene jord- og skogbruk, fiskeri og næringsmidler, som ble avholdt på Grønland i august 2002 drøftet spørsmål vedrørende rettigheter til genetiske ressurser og vedtok en deklarasjon for prinsipper og metoder for hvorledes de nordiske landene skal behandle saker mht. adgang og rettigheter til genetiske ressurser. Det ble også satt fokus på den konkrete oppfølgingen av konvensjonen om biologisk mangfold. Deklarasjonen er også vedtatt av ministerrådsmøtet for miljø. Ministerrådsmøtet i Kalmar i 2003 vedtok deklarasjonen om adgang og rettigheter til genetiske ressurser. De politiske anbefalinger er betydelige og omfatter genetisk materiale i Nordisk Genbank samt de genetiske ressurser for ville og domifiserte arter av planter, husdyr, skog og fisk. Deklarasjonen legger til rette for en effektiv forvaltning både nasjonalt og i nordisk regi og vil også være et viktig grunnlag for framtidig verdiskapning basert på de genetiske ressurser.

Samarbeidet om bevaring og bruk av genetiske ressurser er svært høyt prioritert innen det nordiske jord- og skogbrukssamarbeidet. Om lag halvparten av sektorens midler går til dette området. Den nordiske genressursstrategien for perioden 2001–2004 gir retningslinjer for innhold, økonomiske rammer, organisatorisk struktur for det nordiske samarbeidet – koblet til det nasjonale genressursarbeidet – og for samarbeidet i internasjonale fora. Det sterke nordiske samarbeidet om genetiske ressurser har medført at Norden har funnet som en modell for regionalt samarbeid innen

området i verden, og strategien vektlegger fortsatt et høyt engasjement i internasjonale spørsmål og internasjonale organisasjoner.

Strategien innebærer et styrket samarbeid mellom de ulike nordiske samarbeidsorganene for henholdsvis plante-, husdyr-, og skogsgenetiske ressurser og en bedre koordinering i forhold til nasjonale aktiviteter på området. Strategien vektlegger også kompetanseoppbygging og -spredning gjennom bl.a. opprettelsen av en tverrgående informasjonstjeneste. Den skal sikre kommunikasjonen mellom politikk, administrasjon, forskning, næringslivet og allmennheten. For også å sikre en tverrsektoriell koordinering er det etablert et Nordisk Genressursråd som består av representanter fra landbruks- og miljøsektoren. En viktig oppgave for Genressursrådet er å fungere som et rådgivende organ for Ministerrådet.

Som et initiativ under det norske formannskapet er det utarbeidet et program bestående av fire delprosjekter som spenner fra utarbeiding av en bred informasjonsstrategi til utviklingstiltak når det gjelder både bevaring og bruk av plantegenetiske, husdyr genetiske og skogsgenetiske ressurser. Programmet vil bli delfinansiert over posten for strategiske initiativ for 2002 og igangsatt ved årsskiftet 2002/2003.

Nordisk Genbank (NGB) er en felles nordisk institusjon som skal bevare plantegenetisk ressurser og dokumentere den genetisk variasjon av jord- og hagebruksvekster og deres ville slektninger i Norden. NGB har utviklet seg til en internasjonalt kjent institusjon med meget stor samarbeidsflate med mange organisasjoner og land. NGBs strategi for perioden 2001–2004 understreker NGBs rolle som et ledende regionalt kompetansesenter for de plantegenetiske ressurser. NGB har utvidet mandatartene til også å omfatte krydder-, medisinal-, pryde- og landskapsvekster og å styrke NGBs rolle i bærekraftig bruk av de plantegenetiske ressursene. Når det gjelder krydder- og medisinalvekster er det igangsatt aktiviteter i 2002. Det er også et mål å styrke NGBs rolle i undervisningen ved universitetene og i det regionale og internasjonale arbeidet. I stigende grad blir også NGBs personale sett på som en ressurs i utdanningssammenheng nasjonalt og nordisk ved at de får undervisnings- og ekspertoppdrag.

I 2002 har arbeidet med innsamling og dokumentasjon av plantegenetiske ressurser i Norden fortsatt. Samarbeidet med Baltikum og Russland er ført videre ved felles prosjektvirksomhet og ved deltagelse fra Baltikum og Russland i arbeidsgrupper om vekstslag. NGB deltar i seks EU-prosjekter både innenfor direktivet for vekstgenetiske ressur-

ser og innenfor EUs femte rammeprogram for forskning. Det har videre vært deltagelse i arbeidsgrupper under European Cooperative Programme for Plant Genetic Resources.

Nordisk genbank for husdyr (NGH) har ansvaret for samarbeidet i Norden om de husdyrgenetiske ressursene. NGHs strategi for perioden 2001–2004 representerer en forsterket innsats for dette arbeidet. NGHs rolle er å være et kompetansesenter og en pådriver for bevaring og bærekraftig utnyttning av genressursene. NGH skal arbeide gjennom kunnskapsformidling og informasjon, nettverksarbeid, forskning og teknologiutvikling. Ansvaret for det praktiske arbeidet ligger imidlertid hos de nasjonale genressursutvalgene og avlsorganisasjonene.

Nordisk Genbank Husdyr har hatt sitt mest aktive år i 2002 siden starten i 1984. Informasjons-spredning, nettverkssamarbeid og igangsetting av forsknings- og utredningsprosjekter har vært hovedsatsingene. Oppfølging av Ministerrådets strategier for bærekraftig ressursbruk, har vært det bærende grunnlaget for arbeidet. I denne forbindelse er det en viktig utfordring å få fokus på endringer i politikk og praktisk forvaltning av husdyr-genetiske ressurser som er nødvendig for å oppnå bærekraftighet. Det er videre satt i gang syv utredningsprosjekter som vil bli ferdigstillet i løpet av 2003 og som gir økt felles nordisk kompetanse. NGH fungerer også som kontaktorgan mot FAOs avdeling for husdyrgenetiske ressurser. Dette samarbeidet vil øke i 2003 da NGH skal aktivere de nordiske landene i arbeidet med å evaluere FAOs globale strategi og revidere denne til en global strategi for forvaltning av husdyrgenetiske ressurser.

Nordisk skogbruks- frø- og planteråd (NSFP) har som ledd i oppfølging av den nordiske genressursstrategien, innledet et samarbeid med SNS (se nedenfor) for å utvikle et rasjonelt og effektivt nettverk mellom NSFP og SNS vedrørende skogs-genetiske ressurser. Arbeidet med skogs-genetiske ressurser er også i ferd med å bli koblet sterkere til arbeidet med plante- og husdyrgenetiske ressurser. NSFP har fått tilført ekstra midler for å videreutvikle dette nettverket.

Skogbruk

Forskningssamarbeidet innen skogsektoren i Norden er organisert i SamNordisk Skogforskning (SNS). Målsettingen til SNS er å arbeide for økt samarbeid og synergieffekter innen den nordiske skogforskningen, først og fremst når det gjelder forskning om skogens mangesidige funksjoner og

bærekraftig skogbruk. SNS er også rådgiver for Ministerrådet i skogpolitiske forskningsspørsmål. SNS arbeider for å fremme forskning og nettverksbygging både innen Norden, EU og i Nærområdene. Fra 2001 endret SNS status fra å være en nordisk institusjon til å bli et permanent samarbeidsorgan.

Strategien for SNS for perioden 2001–2003, har som mål at SNS skal virke som en initierende kraft innen nordisk skogforskning, og at den rådgivende rollen overfor NMR styrkes. Strategien konsentrerer forskningen til de følgende områder:

- Genetiske ressurser og biodiversitet
- Natur- og miljøvennlige skjøtselsformer
- Skogsektorens betydning i klimasammenheng
- Skogens sosiale funksjoner, for eksempel som rekreasjonskilde
- Økt verdiskapning av miljøvennlige skogsprodukter
- Utnyttning av skogressursene til bioenergi-produksjon
- Økonomiske forhold vedrørende familieskogbruket.

I 2002 har SNS støttet 9 forskningsprosjekter og 18 nettverksaktiviteter med en samlet nasjonal medfinansiering på 61%, tilsvarende 6 MDKK. Ellers har SNS blant annet utredet hvordan de kan fremme økt samarbeid om skogforskning mellom Norden, de baltiske land og Russland, og muligheten til økt nordisk samarbeid om forskerutdanning. De har også kartlagt skogforskningen innen EUs femte rammeprogram, og funnet nordisk deltakelse i 68% av de bevilgede prosjektene.

Ministerrådet har på ulike plan vært aktiv for å følge opp internasjonale prosesser om skogpolitikk. Ved opprettelsen av det mellomstatlige skogpanelet under FN var det enighet mellom de nordiske skogansvarlige ministre om at det var hensiktsmessig med et samarbeid mellom de nordiske landene i arbeidet under Skogpanelet. Nordisk kontaktgruppe for internasjonal skogpolitikk under NEJS er tillagt ansvaret for nordisk samordning foran sesjonene i United Nations Forum on Forest (UNFF) – etterfølgeren etter Skogpanelet og Skogforumet – ministerkonferansene for beskyttelse av europeiske skoger og å forberede Ministerrådets behandling av disse spørsmålene. Kontaktgruppen har fått fram felles synspunkter som har hatt betydning for landene i disse prosessene. Den fjerde ministerkonferansen for beskyttelse av Europas skoger, våren 2003 i Wien, er fulgt opp på det fellesnordiske grunnlaget som er utformet i deklarasjonen fra ministerrådsmøtet på Grønland. Ministerrådsmøtet i Kalmar 2003 ved-

tok en deklarasjon om skogbruk som gir grunnlag for en videre utvikling av nærområdesamarbeidet om skogspørsmål mellom Norden, den baltiske region og med Russland. Et sterkt samarbeid er nødvendig i arbeidet med bærekraftig skogbruk. Dette vil omfatte økologiske, økonomiske, sosiale og kulturelle forhold i området og blant annet spørsmål og problemer knyttet til handel med skogsvirke, herunder illegal handel. Dette må løses på en omforent måte i Østersjøområdet.

Landbrukets kulturlandskap

Det er økende interesse knyttet til jordbrukets kulturlandskap i Norden. Det gjennomføres nå prosjekter i Sverige om landbrukets fremtidige roller og Norge arrangerte en nordisk kulturlandskapskonferanse i juni i 2003 som et ledd i et utredningsarbeid om det framtidige nordiske arbeidet med dette. Konferansen var meget nyttig for erfaringsutveksling, nettverksbygging og utveksling av nye idéer mellom de nordiske landene. På ministerrådsmøtet i Kalmar i 2003 var det enighet om å ta opp arbeidet med en nordisk strategi for kulturlandskapet.

Nordisk kontaktorgan for jordbruksforskning (NKJ) fremmer og støtter forskning som skal bidra til bærekraftig jordbruk i Norden. NKJ er et kontaktorgan mellom de nasjonale forskningsrådene og koordinerer en omfattende forskningsaktivitet som finansieres nasjonalt. NKJ fungerer også som rådgiver for Ministerrådet i forskningspolitiske saker innen jordbrukssektoren. Norge overtok ledelsen av NKJ 1. april 2001.

Strategiplanen for NKJ for perioden 2001–2004 vektlegger forskning for bærekraftig jordbruksproduksjon, mattrygghet og distriktsutvikling. Den strategiske hovedmålsetning er å sikre en best mulig samordning av nordisk aktivitet innen jordbruksforskningen gjennom kontaktskapende virksomhet, informasjonsutveksling, felles utredningsarbeid, nettverksbygging og samarbeid om konkrete forskningsprosjekter og -programmer. Samarbeidet foregår innen områder som er i samsvar med medlemslandenes nasjonale prioriteringer samtidig som den nordiske «Nordiske nytte» er en viktig premis.

I 2002 er 14 forskningsprosjekter i gang i NKJs regi og 6 prosjekter er ferdigstillet. Øvrig aktivitet er knyttet til nettverksbygging, utredninger og støtte til arbeidsgrupper og symposier. Det nordiske budsjettet for NKJ var i 2001 på vel 1 MDKK og var for øvrig basert på totalt omlag 18 MNOK i nasjonal medfinansiering til de nordiske forskningsprosjekter.

Det nordiske budsjettet for NKJ var i 2001 på i overkant av 1 MDKK, som utløste totalt omlag 18 MNOK i nasjonal medfinansiering for til sammen 14 nordiske forskningsprosjekter.

Nordisk Organ for Reindriftsforskning (NOR) er et samarbeidsorgan for rein- og reindriftsforskningen i Norden. NOR finansieres av landbruksdepartementene i Norge, Sverige og Finland. Sekretariatet ligger i Tromsø. Nye vedtekter er gjort gjeldende fra 1.1.2003 og innebærer et utvidet arbeidsområde for NOR da både natur- og samfunnsvitenskaplige oppgaver skal ivaretas. Hovedoppgaven er å fremme forskning og forskningssamarbeid til nytte for reindriftsnæringen i de nordiske landene. Det arrangeres konferanser og seminarer der næring, forvaltning og forskningsmiljøene møtes til kompetanseutvikling og informasjonsutveksling. Tidsskriftet Rangifer kommer ut 2 ganger i året og dekker både grunnforskning og anvendt forskning. Den nordiske forskningskonferansen om rein og reindrift med hovedtema «Renbete och betemarkens utnytjande» ble arrangert i Kiruna 11.–13. mars 2002 med 200 deltagere.

NOR vil bidra til å sette reindriftsrelaterte problemstillinger på den internasjonale agendaen gjennom sitt arbeid. En synliggjøring av urfolks kultur, utfordringer og problemer vil kunne gi dem økt status og bedre fremtidsutsikter i de sirkumpolare områdene.

Norge vil fremheve NORs viktige rolle som samarbeidsorgan innen forskning og kunnskapsformidling, og vil prioritere dette arbeidet fremover. NOR har en sentral rolle å spille i forhold til samarbeidet mellom de nordiske landene og som bidragsyter til departementenes rein- og reindriftsforvaltning.

6.9 Økonomi- og finanspolitikk

Den økonomiske situasjonen i de nordiske landene

De nordiske landene har klart seg relativt bra i nedgangskonjunkturen som startet i 2001. Den gjennomsnittlige økonomiske veksten i Norden har riktignok vært lavere enn i USA og Storbritannia, men en god del høyere enn i euroområdet. Det vedvarende økonomiske tilbakeslaget internasjonalt tynger imidlertid i stadig større grad utviklingen, og spesielt i de skandinaviske landene begynte veksten å avta i andre halvår i fjor. Avdempingen skyldes svak utvikling i eksport og investeringer, og arbeidsledigheten har begynt å øke i alle de nordiske landene.

Som mange andre økonomiske regioner opple-

Tabell 6.1 Anslag for den økonomiske utviklingen i Norden. Prosentvis endring fra året før.

	BNP-vekst			Inflasjon			Arbeidsledighet ¹		
	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2002	2003	2004
Danmark	1,6	1,6	2,4	2,4	2,3	1,9	5,2	5,6	5,3
Finland	1,6	1,2	2,4	1,6	1,2	0,7	9,1	9,3	9,1
Island	-0,6	2,8	3,8	5,2	2,0	2,5	3,1	3,0	2,0
Norge ²	1,0	1,1	2,0	1,3	2,8	1,5	4,0	4,4	4,5
Sverige	1,9	1,4	2,4	2,2	2,4	1,8	4,0	4,5	4,3
Norden	1,5	1,4	2,4	2,0	2,2	1,6	5,2	5,6	5,4
Memo ³ :									
Euroområdet	0,8	0,7	1,8	2,3	1,9	1,5	8,3	8,9	8,8
USA	2,4	2,3	3,6	1,6	2,3	1,9	5,8	6,0	5,8

¹ I prosent av arbeidsstyrken.

² Inklusive petroleumssektoren.

³ Consensus Forecasts, juni 2003.

Kilde: Anslag fra de respektive finansdepartement.

ver Norden for tredje år på rad at den økonomiske veksten ligger godt under den langsiktige trenden. De fleste analysene legger nå til grunn at veksttakten i verdensøkonomien vil ta seg opp i andre halvår i år, ledet av den amerikanske økonomien. På grunnlag av anslagene til de enkelte lands finansdepartementer legges det til grunn en moderat BNP-vekst i Norden på 1,5 pst. i 2003, om lag det samme som i fjor. Forutsatt at etterspørselen hos de viktigste handelspartnere øker neste år, anslås BNP-veksten i Norden å komme opp mot den langsiktige trenden i 2004.

Den relativt lave kapasitetsutnyttelsen i prognoseperioden tilsier lav prisstigning. Konsumprisveksten kan imidlertid bli forbigående relativt høy i 2003, først og fremst i Norge og Sverige, som følge av høye elektrisitetspriser. Arbeidsledigheten forventes å falle i løpet av 2004.

Det har vært en viss svekkelse i offentlige finanser i de nordiske landene de siste årene, særlig som følge av lav vekst i økonomien. Sammenlignet med bl.a. OECD-området samlet er imidlertid situasjonen fortsatt meget god. På lengre sikt står finanspolitikken i Norden, sammen med de fleste vestlige land, overfor betydelige utfordringer som følge av fremtidige pensjonsforpliktelser.

Alle de nordiske landene, bortsett fra Danmark, som følger en fastkurspolitikk mot euro, har i dag et eksplisitt mål om stabil inflasjon i utøvelsen av pengepolitikken. Finland deltar i Den økonomiske og monetære union (ØMU) som har som mål å holde inflasjonen innenfor intervallet 0–2 pst. I de øvrige landene er inflasjonsmålene 2 pst. i Sverige og 2,5 pst. i Norge og Island, med svingningsmarginer i forhold til dette. 14. september avgjøres

det ved folkeavstemming hvorvidt Sverige også skal delta i ØMU.

Rentene har falt i alle landene den siste tiden som følge av den svake økonomiske utviklingen. Generelt er rentenivået for tiden meget lavt. De langsiktige rentene er også lave, selv om de har økt de siste månedene. Aksjemarkedene har økt kraftig siden mars i år. Pengepolitikken i flere av landene har likevel vært stram gjennom en styrking av valutakursen. Siden nyttår har imidlertid norske kroner svekket seg ganske betydelig mot euro, mens svenske kroner har vært stabil.

Nedbygging av grensehindre mellom de nordiske land

Nedbygging av grensehindre mellom de nordiske land er et hovedtema i det svenske formannskapet i det nordiske regjeringssamarbeidet, blant annet ved å følge opp den nordiske rapporten om Nordboernes rettigheter – Norrback-rapporten – som ble avgitt i fjor. Denne uavhengige rapporten, som ble bestilt av samarbeidsministrene, tar for seg mange av de hindringer Nordens innbyggere støter på når de skal flytte, studere, reise, arbeide, sykebehandles osv. i et annet nordisk land. I rapporten foreslås bl.a. at Nordisk Ministerråd ser til at grenseoverskridende betalinger ikke bare i euro, men også i de øvrige nordiske valutaer, skal skje til samme pris som innenlandske betalinger på samme tidspunkt. Det svenske formannskapet har oppnevnt tidligere dansk statsminister Poul Schlüter som særskilt representant for å følge opp anbefalingene i Norrback-rapporten.

Spørsmålet ble drøftet på det nordiske finans-

ministermøtet (MR-Finans) i juni d.å. der også Poul Schlüter var til stede. En arbeidsgruppe har fått i oppdrag å avdekke hvilke problemer som finnes i Norden for personer som pendler eller ønsker å bosette seg i et annet nordisk land, herunder foreslå eventuelle endringer i skatteavtalene. Det ble videre understreket betydningen for små og mellomstore bedrifter av at betalingsoverføringer kan gjøres raskt, sikkert og til lavest mulige kostnader. Dette vil bli fulgt opp nasjonalt og i det videre nordiske samarbeidet.

Skadelig skattekonkurranse

Nordisk Råds Europautvalg nedsatte primo 2001 en arbeidsgruppe med det formål å undersøke karakteren og graden av skadelig skattekonkurranse i Norden. Rapporten ble offentliggjort under Nordisk Råds sesjon i Helsingfors 28.-31. oktober 2002. Rapporten ble behandlet av MR-Finans under møtet i Stockholm 11. juni d.å. Finansministrene sluttet seg til konklusjonen i rapporten om at det for tiden ikke finnes noen vesentlig eller alarmerende problem hva gjelder skadelig skattekonkurranse i Norden. Bl.a. uttalte ministrene at:

«Skattefrågor diskuteras regelmässigt i Nordiska Ministerrådet. Dessutom diskuteras politiska förutsättningar för samordning och gemensamma initiativ på skatteområdet. Bland annat behandlas EU:s och OECD:s initiativ för åtgärder mot skadlig skattekonkurrens på finansministrarnas möten, och en nordisk koordinering äger rum där så bedöms lämpligt. Nordiska Ministerrådet (finansministrarna) fastställde den 1 juni 2001 en nordisk informationsordning om skattefrågor. Syftet med överenskommelsen är bl.a. att information om förestående skatteändringar förmedlas till kontaktpersoner på hög nivå i de övriga nordiska länderna så tidigt som möjligt.»

Reduserte sosiale avgifter som regionalpolitiske virkemidler

På oppdrag av MR-Finans la en nordisk ekspertgruppe med representanter fra de nordiske finansdepartementene høsten 2002 fram rapporten «Regionalstøtte i form av lettelser i sosiale avgifter i et EU-perspektiv» lagt fram høsten 2002 av. Denne ble fulgt opp av en rapport utarbeidet våren 2003 av en arbeidsgruppe med deltakere fra Norge, Finland og Sverige. Rapporten som har tittelen «Regional Reduction in Social Contributions and the Future Review of the European Commission's Guidelines on National Regional Aid», ble behandlet av MR-Finans i juni d.å.

Rapporten konkluderer med at det ikke er store divergenser i vurderingen av de positive økonomiske effektene på sysselsettingen av regionalt differensierte avgifter. En slik ordning stimulerer sysselsetting uten å føre til uønskede effekter på konkurransen og den øvrige ressursbruken. Skatteordningen er dessuten ubyråkratisk og enkel å administrere i forhold til selektive støtteordninger. Rapporten anbefaler at de nasjonale myndigheter fra de tre landene ut fra sine nasjonale prioriteringer tar tilbørlig hensyn til konklusjonene i rapporten ved den forestående gjennomgangen av Kommissjonens retningslinjer for regional støtte.

MR-finans konkluderte med at rapporten er et verdifullt bidrag til forestående drøftinger med Kommissjonen og at EUs retningslinjer for regional støtte må gjøres mer fleksible uten at utgiftsrammene økes.

Miljø og økonomi

Den nordiske miljø- og økonomigruppen, som har deltagelse fra de respektive miljøvern- og finans- og økonomidepartementene, har som hovedmål å gjennomføre analyser i skjæringsflaten mellom miljø og økonomi på fellesnordiske interesseområder. Gruppen gjennomfører blant annet analyser av økonomiske virkemidler som kan bidra til kostnadseffektive løsninger på nasjonale, regionale og globale miljøutfordringer. Miljø- og økonomigruppen er også en nyttig kanal for utveksling av informasjon mellom landene på miljø- og økonomiområdet.

Miljø- og økonomigruppen har valgt å vri prosjektporteføljen i retning av større prosjekter som går over flere år. Det vil i sterkere grad kunne sikre gode bidrag fra gruppen til å oppfylle blant annet mål i det nordiske miljøhandlingsprogrammet og strategien for et bærekraftig Norden. Det pågår for tiden to utredninger i regi av miljø- og økonomigruppen:

- «Virkemidler i forvaltningen av biologisk mangfold i skog og våtmarker.» Prosjektet følger opp gruppens prosjekt om biologisk mangfold i skog som ble avsluttet i 2000. Målet for utredningen er å bidra til å legge grunnlaget for at de nordiske virkemidlene for å forvalte det biologiske mangfoldet i skog og våtmark skal styrkes og samordnes. Prosjektet vil blant annet vurdere i hvilken grad ulike typer virkemidler kan bidra til å nå mål for forvaltningen på en kostnadseffektiv måte. Det tas sikte på å presentere forslag til endringer i bruken av virkemidler. Prosjektet skal avsluttes i løpet av 2004.
- «Economic Instruments for Decoupling Envi-

ronmental Pressure from Economic Growth.» Dette prosjektet tar sikte på å identifisere og evaluere forskjellige typer virkemidler for å redusere miljøbelastningen knyttet til økonomisk vekst. Fokus vil være på de fellesnordiske utfordringene på klimaområdet (oppfylling av Kyoto-protokollen) og i forhold til grenseoverskridende luftforurensninger (oppfylling av Gøteborg-protokollen). Det vil bli gjennomført kvantitative analyser med utgangspunkt i historiske data. Blant annet vil prosjektet foreta en komparativ studie av resultatene av tiltak for å redusere utslippene av klimagasser i noen utvalgte industribransjer i de nordiske landene. Utredningen skal avsluttes høsten 2005.

Ved årskiftet 2002/2003 ble følgende prosjekter/rapporter fullført:

- «The Use of Economic Instruments in Nordic Environmental Policy.» Denne rapporten oppdateres og utgis av miljø- og økonomigruppen hvert andre eller tredje år. Rapporten gir blant annet en oversikt over ulike typer økonomiske virkemidler i de nordiske landene som benyttes i miljøpolitikken, proveny fra miljøavgifter m.m., samt referanser til sentral EU-lovgivning på miljøområdet. Rapporten ble lagt fram på nyåret 2003, jf. TemaNord 2002: 581.
- «Omsettelige gjenvinningsbevis for batterier.» I denne utredningen gis det en oversikt over og vurdering av de nordiske landenes ordninger for innsamling av batterier. Det er også utviklet et EDB-program som demonstrerer hvordan en markeds plass for gjenvinningsbevis kan settes opp på Internett. Ved å åpne for omsetning av slike gjenvinningsbevis kan kostnadene ved å samle inn batteriene reduseres. En rapport fra prosjektet er tilgjengelig på miljø- og økonomigruppens hjemmeside <http://odin.dep.no/fin/nordiskministerrad/>.

Utvidet nordisk-baltisk børssamarbeid

På bakgrunn av den økende integrasjon av verdipapirmarkedene besluttet MR-Finans 25. juni 1998 å sette i gang en nordisk utredning om forutsetningene for økt samarbeid mellom de nordiske børsene, eventuelt mellom de nordiske og baltiske børsene. Formålet er at lovgivningen på det finansielle området både skal sikre en høy standard og reflektere de behov som markedet måtte ha. Det nordiske markedet er en del av det globale markedet og skal fremstå som lett tilgjengelig og effektivt for omverdenen. Det er viktig at det nordiske marke-

det er attraktivt og konkurransedyktig og lever opp til internasjonale standarder.

En nordisk styringsgruppe samt undergrupper ble etablert for å utføre arbeidet. Antallet undergrupper varierer avhengig av hvilke oppgaver som behandles. Mandatet for styringsgruppen er revidert. Gruppens navn ble samtidig endret til «Nordisk Ministerråds arbeidsgruppe for økt nordisk samarbeid på verdipapirmarkedsområdet». Gruppen skal i henhold til det reviderte mandatet utrede særskilte konkrete nordiske behov med hensyn til lovgivningen på verdipapirområdet. Dette gjelder både med hensyn til nasjonal lovgivning og EU/EØS-regelverk. Videre skal gruppen søke å bidra til å fremme effektiviteten i de nordiske og baltiske verdipapirmarkedene. Fokus skal være på saker hvor gruppen kan tilføre en merverdi utover eksisterende samarbeidsformer, for eksempel i EU/EØS-sammenheng.

Gruppen har nylig gjennomført en utredning om oppgjør og registrering ved grensekryssende handel i verdipapirer. Et seminar om dette ble avholdt i september 2002. Seminaret drøftet også problemstillinger rundt det nylig vedtatte direktivet om finansiell sikkerhetsstillelse.

Den nordiske investeringsbankens virksomhet i 2002

Den nordiske investeringsbanken (NIB) ble opprettet i 1975 etter avtale mellom regjeringene i de fem nordiske land. Bankens oppgave er å gi lån og stille garantier på bankmessige vilkår til finansiering av investeringsprosjekter av nordisk interesse i og utenfor Norden. Låneaktivitetene omfatter investeringslån til samarbeidsprosjekter mellom virksomheter i to eller flere nordiske land, finansiering av miljø- og infrastrukturinvesteringer, lån til regionalpolitiske kredittinstitusjoner, ordinære investeringslån utenfor Norden, prosjektinvesteringer til kredittverdige utviklingsland og land i Sentral- og Øst-Europa, samt baltiske investeringslån.

Banken hadde et overskudd på 142 mill. euro eller 1.154 mill. kroner for regnskapsåret 2002, mot 131 mill. euro i 2001. Resultatforbedringen har i hovedsak sammenheng med avkastning på finansielle transaksjoner. Rentenettoen, dvs. differansen mellom renteinntekter og rentekostnader, økte til 150 mill. euro i 2002 fra 147 mill. euro i 2001. Det er i 2003 utbetalt motverdien av 40,3 mill. euro til eierne av overskuddet for regnskapsåret 2002, noe som er det samme som for 2001. Forvaltningskapitalen var 15.948 mill. euro pr. 31. desember 2002 sammenlignet med 15.024 mill. euro ved ut-

gangen av 2001. Bankens egenkapital var ved siste årsskifte 1.540 mill. euro mot 1.440 mill. euro i 2000.

I 2002 beløp utbetalingene og utstedte garantier i Norden seg til 1.268 mill. euro, tilsvarende ca. 10,3 mrd. kroner mot 1.179 mill. euro i 2001. Utestående nordiske lån og garantier tilsvarte 7.919 mill. euro, eller nærmere 64 milliarder kroner, ved utgangen av 2001. Sveriges andel av utestående lån utgjør 35 pst., mens Finlands andel er 30 pst., Danmarks 13 pst., Norges 14 pst. og Islands 7 pst.

Bankens utlån til prosjekter utenfor Norden beløp seg til 3.055 mill. euro eller ca. 28 pst. av bankens samlede utlån. Bankens utlån utenfor Norden domineres av prosjektinvesteringer (PIL) for prosjekter av nordisk interesse i fremvoksende økonomier og transformasjonsland. Bankens internasjonale lån går hovedsakelig til infrastrukturinvesteringer, i første rekke til energi- og transportsektoren. Den største andelen (68 pst.) av internasjonale lån var direkte til stater eller gitt mot statsgaranti. De internasjonale utlånene er fortsatt dominert av aktiviteter i Asia med 34 pst. av utestående PIL-lån. Andre viktige områder er Baltikum og Polen (23 pst.), Latin-Amerika (19 pst.), Afrika og Midtøsten (15 pst.) og Sentral- og Øst-Europa (8 pst.).

NIB deltar i miljøfinansiering. Ved utgangen av 2002 beløp bankens utestående miljølån seg til 1,5 milliarder NOK, som utgjør 14 pst. av bankens totale utlån. NIB har utestående miljølån i alle geografiske områder der banken er virksom. 80 pst. av samlede miljølån er gått til nordiske prosjekter og resten til prosjekter utenfor Norden. Av bankens utestående miljølån er energisektoren størst med 29 pst.

6.10 Samferdsel

Det overordnede målet for det nordiske regjeringssamarbeidet på transportsektoren er å fremme en effektiv, konkurransekraftig, sikker og miljøvennlig transport og trafikk i Norden og Nærområdene. Transportsamarbeidet skal fokusere på områder der landene har felles problemstillinger, men der en konkret merverdi kan oppnås gjennom nordisk samarbeid. Samarbeidet skal også bidra til implementeringen av «Strategien for et bærekraftig Norden» og Ministerrådets strategi for samarbeid med Nordens nærområder, «Nærmere Norden».

Under Norges formannskap i 2002 har det vært lagt vekt på å sikre kontinuiteten i det nordiske transport-, trafikk- og kommunikasjonsarbeidet.

Det har derfor vært en prioritert oppgave å videreføre planlagte og igangsatte prosjekter innenfor de etablerte temaområdene. De nordiske transportministrene har besluttet å ta nye initiativ for å harmonisere de nordiske utdanningene for lokomotivførere og flygeledere. En arbeidsgruppe ledet av Statens Jernbanetilsyn arbeider med å utforme mandat for arbeidet, med siktemål å harmonisere kompetansekravene for lokførerutdanningen i Sverige, Norge og Danmark. Arbeidet slutføres i løpet av høsten 2003.

Handlingsplan 2001–2003 og 2004–2006

En ytterligere konkretisering av innholdet i transportsamarbeidet ligger i handlingsplanen for det nordiske samarbeidet på transport-, trafikk- og kommunikasjonsområdet for perioden 2001–2003. Sammen med strategien for et bærekraftig Norden legger handlingsplanen hovedpremissene og grunnlaget for aktivitetene. I perioden 2001–2003 er følgende temaområder prioritert:

- Trafikksikkerhet i Norden
- Bærekraftig mobilitet
- Intelligente transportsystem
- Samarbeid i Østersjøregionen

For hvert temaområde er det etablert egne tema-grupper som rapporterer til nordisk embetsmannskomite for transport (NET).

Det er nedsatt en arbeidsgruppe som skal utarbeide et nytt handlingsprogram for perioden 2004–2006. De samme temaområdene vil bli prioritert, men en målsetting for transportsamarbeidet i kommende periode er å sette ytterligere fokus på spørsmål og prosjekter som har en tydelig politisk relevans, slik at dette kan danne et grunnlag for konstruktive politiske diskusjoner på ministermøtene.

EU-utvidelsen i denne perioden vil også øke de nordiske landenes behov for samarbeid om EU-spørsmål. Den nye handlingsplanen skal behandles på transportministermøtet i Sverige 9.–10. september 2003. Det vil i denne forbindelse også bli avholdt et eget møte mellom de nordiske og baltiske transportministrene.

Trafikksikkerhet i Norden

Trafikksikkerhetsspørsmål er høyt prioritert og det er en god og tett dialog mellom de nordiske myndighetene på dette området.

Rusmidler er et problem i trafikken, og det er igangsatt et prosjekt for å undersøke forekomsten av alkohol og andre rusmidler blant trafikkdrepte

bilførere i de nordiske landene. Det er opprettet en prosjektgruppe med representanter fra hvert av de nordiske rettstoksiologiske institutter ledet av Folkehelseinstituttet i Oslo. Studien vil omfatte alle trafikkdrepte bilførere innen de enkelte nordiske land som er obdusert i perioden 2000 og 2001. Prosjektet er noe forsinket, men en rapport forventes å foreligge i slutten av 2003 eller begynnelsen av 2004.

Bærekraftig mobilitet

Arbeidet innen temaområdet bærekraftig mobilitet fokuserer bl.a. på oppfølgingen av strategien for en bærekraftig utvikling i Norden og Nærområdene, oppfølging av Kyotoprotokollen, pågående prosesser i EU og økt samarbeid i Østersjøområdet. Det tverrsektorielle samarbeidet med miljøsektoren vil fortsette. Et seminar om vegprising med fokus på muligheter og barrierer for å få tatt dette virkemidlet i bruk, ble arrangert i Oslo høsten 2002. To prosjekter («Urban form, transportation and greenhouse gas emissions» og «Luftfartens utslipp av drivhusgasser – nordiske perspektiver») er påbegynt. Et seminar om infrastrukturavgifter ble arrangert utenfor Stockholm 10.-11. juni 2003.

Intelligente transportsystem (ITS)

Sentrale arbeidsområder innenfor området informasjons- og kommunikasjonsteknologi er bruk av nettverk for utveksling av kunnskap om transporttelematikk, både mellom landene og mellom de ulike transportformene. Et nordisk seminar med tittelen «Samordning av ITS: Systemarkitektur, personvern, integrert reiseplanlegging, multimodal godstransport og nasjonale ITS-organ» skal arrangeres i Oslo i september 2003.

I 2002 ble det gjennomført et utredningsprosjekt om hvordan transporttelematikk påvirker borgerne i Norden som individer og hvordan den personlige integritet kan sikres. Rapporten ble presentert i februar 2003. En sluttrapport om «Nordisk miljøriktig multimodalt reiseplanleggingssystem for persontransporter» ble presentert i 2002.

Det arbeides med å utarbeide forslag til nordiske retningslinjer i tilknytning til transporttelematikk og personvern.

Samarbeid i Østersjøregionen

Østersjøregionen er en transport- og trafikkpolitisk region i utvikling. Samarbeidet med regionen er viktig og et prioritert område i Ministerrådets arbeid. Den forestående utvidelsen av EU til også å

omfatte bl.a. de baltiske landene og Polen forsterker betydningen av et intensivert og utvidet samarbeid med disse landene.

Den etablerte temagruppen som skal arbeide med spørsmål knyttet til samarbeid i Østersjøregionen skal være et transportpolitisk informasjonsforum for de nordiske landene i forhold til andre internasjonale fora som arbeider med Østersjøspørsmål. Bl.a. har gruppen hatt en del fokus på spørsmål knyttet til EUs Nordlige Dimensjon ettersom dette var et prioritert område under det danske EU-formannskapet. I november 2002 ble det avholdt et seminar i Billund i Danmark under tittelen «Towards an integrated transport market in the Northern Dimension area by 2010».

Ferjeforbindelsen mellom Umeå og Vasa (Kvarkenforbindelsen) utgjør en viktig forbindelse i en Midtnordisk transportkorridor. På ministermøtet i Lofoten juni 2002 ble det besluttet å vurdere nærmere hvordan denne forbindelsen i framtiden bør ses som en del av et større trafikk- og transportnettverk i en Midtnordisk transportkorridor, fra Norskekysten til Sverige-Finland via Kvarken og videre til Nordvest-Russland. En arbeidsgruppe med representanter fra Norge, Sverige og Finland er etablert for å bl.a. å vurdere den framtidige person- og godstransportutviklingen i korridoren.

EU/EØS-spørsmål

Informasjonsutveksling og problemstillinger knyttet til EU/EØS-spørsmål står alltid på dagsorden for de nordiske møtene på embets- og ministernivå. Det legges opp til å identifisere EU/EØS-spørsmål innen transport og kommunikasjon der nordisk samarbeid kan ha positive følger for alle de nordiske landene. På transportministermøtet i Lofoten i juni 2002 var det enighet om å styrke det nordiske samarbeid om EU/EØS-spørsmål innen transport og kommunikasjon.

EU/EØS-spørsmål vil få økt aktualitet ved utformingen av transportpolitikken i Norden og Nærområdene når de baltiske landene og Polen om kort tid blir EU-medlemmer. På transportministermøtet i august 2001 ble det derfor også avholdt et eget møte med de baltiske transportministrene, der ett av hovedtemaene var utviklingen og framtidige hovedutfordringer for vegtransporten sett i lys av EUs utvidelse. Et nytt NB 8-møte vil bli avholdt i forbindelse med transportministermøtet i Sverige i september i år.

Sentrale spørsmål som har vært diskutert i både MR-transport og NET har bl.a. vært knyttet til infrastrukturavgifter, innføring av konkurranse

ved drift av jernbanetransport og omdanning av statlige samferdselssetater til egne selskaper.

6.11 Bolig og bygg

Den overordnede rammen for samarbeidet er Nordisk samarbeidsprogram for bolig- og byggesektoren 2002–2005. Programmet ble godkjent av boligministrene i 2001 og behandlet av Nordenutvalget og på Nordisk Råds sesjon samme år. Programmet angir tre prioriterte felt for sektoren:

- Det boligsosiale området
- Bærekraftig utvikling av bolig- og byggesektoren
- Bypolitikk

En ledetråd for samarbeidet er felles nordisk nytte. De utvalgte områdene gjenspeiler politiske prioriteringer i de enkelte nordiske land hvor det vil være mulig å hente synergieffekter av samarbeid.

På det boligsosiale området er siktemålet å bidra til en utvikling av et moderne, sosialt balansert boligmarked. Et viktig del av dette er å finne løsninger som gagnar de svakeste gruppene på boligmarkedet.

Bæredyktighet er viktig på alle samfunnsfelt. Bolig- og byggsektoren forbruker en stor andel av samfunnets samlede ressurser. Bruk av økologiske byggematerialer og etablering av miljøvennlige boliger er i fokus i alle nordiske land. Bypolitikk ble introdusert som et nytt område i det nordiske samarbeidet i denne planperioden. Byenes fysiske rammer innvirker på livskvalitet. Landene bør samarbeide om erfaringsutveksling om utvikling av sunne, attraktive og spennende byer, som kan tilby trygge rammer for borgernes liv. Bærekraftig utvikling er viktig også i denne sammenheng.

I tillegg til de prioriterte samarbeidsområdene vektlegges også samarbeidet med Nordens nær-områder, Baltikum og Nordvest-Russland.

Sektorbevilgningen for 2002 var på 0.8 MDKK. Inklusiv overførte og tilbakeførte midler var det samlet til rådighet et budsjett på 1.3 MDKK i 2002. Budsjettet ble fulldisponert. Norge var formannskapsland i 2002. Prioriteringer på bolig- og byggsektoren tok utgangspunkt i samarbeidsprogrammet, og la opp til samarbeid om by- og boligpolitikk, bæredyktig utvikling av bygge- og boligsektoren og aktiviteter i Nærområdene innenfor temaene vedlikehold, virkninger av privatiseringen, leieboliger og betalingsevne. Under den norske formannskapsperioden er det foretatt oppfølging på alle de satsingsområder hvor vi hadde planlagt aktiviteter i 2002. Det ble avholdt et nordisk boligmi-

nisttermøte i oktober 2002, med statsråd Erna Solberg som vert. På møtet ble disse temaene diskutert: Boliger for unge, innvandrere og andre i etableringsfasen, boligsituasjonen og økt boligbygging i vekstområder, by- og boligpolitikkenes rolle i velferdsstaten under forandring, byggekostnader og andre aktuelle bygge- og boligpolitiske spørsmål. Behovet for det videre samarbeid på sektoren ble også diskutert. Boligministrene besluttet å fortsette det nordiske samarbeidet innenfor bygge- og boligsektoren på ministernivå, og at det skal holdes årlige ministermøter. Embetsmannskomiteens arbeid planlegges for å legge til rette for årlige ministermøter.

Embetsmannskomiteen avholdt fire møter i 2002. Temaer som ble drøftet på møtene var bl. a: Integrasjon av vanskeligstilte grupper i forhold til bolig, generell bypolitikk, problemer knyttet til almenntilgjengelige boliger som står tomme, boligmangel, bostedsløse, og virkemidler til fremme av tilgjengelighet i eksisterende bygg og anlegg i Norden.

Fagseminarer, konferanser og prosjekter som er gjennomført eller igangsatt i 2002:

- Diskusjonsseminar med de baltiske landene ble avholdt i Tallinn. På seminaret ble de baltiske lands problem omkring brukereide boliger og vedlikehold av boligmassen diskutert.
- Nordisk konferanse om bostedsløshet ble avholdt i Oslo. Konferansen var et forum for erfaringsutveksling, som basis for videreutvikling av politikk og praksis på området.
- Prosjektet «Virkemidler til fremme av tilgjengelighet» ble startet opp i 2001, og midler til fase II ble bevilget i 2002. Målsettingen er å kartlegge hvilke incitament som brukes i Norden for å etablere tilgjengelighet til eksisterende bygg og anlegg. Resultatene fra prosjektet er publisert i TemaNord-rapport 2003:511 «Et Norden for alle».
- Det ble bevilget midler til prosjektet «Sammenligning av Nordisk bygningslovgivning». Prosjektets mål er å beskrive modeller for praktisk byggesaksbehandling etter plan- og bygningslovgivningen i de nordiske land, og belyse hvilken rolle det offentlige har i byggesaksprosessen.
- Midler ble bevilget til gjennomføring av et miniseminar til forberedelse av et prosjekt om ønskemål og kartlegging av statistikkproduksjon for bygg- og boligsektoren i Norden.
- Prosjektet «Erfaringer med implementering av bypolitikk i de nordiske land» ble startet opp. Det ble bevilget midler til forprosjekt og hoved-

prosjekt i 2002. Formålet er å kartlegge, sammenligne og analysere erfaringer fra implementeringen av statlige bypolitiske initiativ i Norden.

- Utstillingen «Nordic Architecture as a Resource» deltok i forbindelse med den Internasjonale Arkitektforenings XXI verdenskongress, med støtte fra EK-bygg og bolig. Utstillingen fant sted i de nordiske lands felles ambassadebygning i Berlin.

Rapporter ferdigstilt i 2002:

- «Nordens bostadskonsumenter och det uthållige boendet» (TemaNord 2002:523) er en gjennomgang av hva de nordiske husholdninger kan gjøre for å minske miljøbelastningen fra boligene.
- «Utgifter och kostnader för boendet i Norden» (TemaNord 2002:501). I rapporten foreslås en definisjon av begrepet «bostadsutgift» versus «brukarkostnad». Videre belyses kort noen tendenser i de nordiske land angående boligpolitikk, makroøkonomisk utvikling, utvikling av byggevirksomhet og utvikling av leieutgifter.
- «Bostadsløshet som problem och politik» (TemaNord 2002:558). Rapporten gir et innblikk i den aktuelle nordiske forskning på området, og behandler møtet mellom de bostedsløse som individ eller som samfunnsproblem og de institusjoner som har en rolle i å motvirke bostedsløshet.
- «Apartment Ownership and Mortgage Finance in Lithuania» (TemaNord 2002:579), inneholder en gjennomgang av lovgivning og praksis omkring boliglån i Litauen sammenlignet med de nordiske land.
- «Housing Law Conference» (TemaNord 2002:507), er en rapport fra konferansen om temaet i Riga i desember 2001, hvor man undersøkte mulighetene for å iverksette et prosjekt om boliglovgivning i de baltiske land.

Særskilt om aktivitetene i forhold til Nærrområdene:

På seminaret med de baltiske land i Tallinn ble det foretatt en bred drøftelse av behov og muligheter for et utbygget samarbeid mellom de nordiske og de baltiske land. Seminaret bekreftet den gjensidige interessen for et fortsatt og utbygget samarbeid innen bolig- og byggeområdet. Nordisk Ministerråd har som direkte følge av seminaret bevilget tilskudd til programmet «Developing Professionalism for Housing Maintenance Management in the

Baltic Countries» og til «Baltic Housing Conference» som fant sted i mai 2003.

Budsjett og planer for 2003

Sektorbevilgningen for 2003 er økt med 13,7% fra 2002 til 873.000 DKK.

Sverige er formannskapsland i 2003, og vektlegger temaet *integrasjon* under sin formannskapsperiode. Det omfatter integrasjon internt i Norden, integrasjon mellom de nordiske landene, integrasjon med Nærrområdene og integrasjon i det europeiske samarbeidet. Innvandrernes deltagelse i samfunnet vil være et gjennomgående tema, og det vil spesielt fokuseres på innvandrerkvinnenes rolle. En konferanse om integrasjon planlegges, og temaet «mangfold» vil bli satt på dagsorden i det videre arbeid. Alle de tre prioriteringene i samarbeidsprogrammet skal følges opp. Med utgangspunkt i *integrasjon* vil sektoren jobbe med problemstillinger og løsningsforslag i relasjon til samfunnets svakeste grupper, herunder svake eldre, mennesker med handicap, utstøtte og bostedsløse, flyktninger, innvandrere og etniske minoriteter. I overensstemmelse med målsettingene i samarbeidsprogrammet vil det bli lagt vekt på byutvikling og bypolitikk. Samarbeidet har til formål å utveksle erfaringer og iverksette initiativer for en samordnet politikk, som skal sikre sammenhengen mellom de forskjellige interessene i byene og legge rammer for en bærekraftig utvikling – økonomisk, forretningsmessig, sosialt og miljømessig.

Det avholdes et nordisk-baltisk ministermøte i Gøteborg den 17.-18. september 2003. Temaet for møtet er byggekostnader. Det svenske vertskapet peker på at høye byggekostnader er et problem i mange land, ikke bare i de nordiske.

6.12 Narkotikasamarbeidet

Nordisk samarbeid om narkotikaproblemene har helt siden begynnelsen av 1970-tallet vært høyt prioritert av Nordisk Råd, Nordisk Ministerråd og de nordiske landenes regjeringer. Fra 1. januar 1997 er samarbeidet videreført i et eget Ministerråd (MR-Nark), sammensatt av ministre med hovedansvar for narkotikabekjempelse. Det er etablert en tverrsektoriell embetsmannskomite (EK-Narko), direkte underlagt Ministerrådet. Komiteens mandat er politisk og praktisk samråd, informasjons- og erfaringsutveksling, samt i størst mulig utstrekning koordinering av landenes synspunkter og innsatser i det internasjonale narkotikasamarbeidet. Det kan gis tilskudd til prosjekter

av fellesnordisk betydning. Det er vedtatt et overordnet samarbeidsprogram for 2001–2005, som bl.a. vektlegger samarbeidsinitiativ i forhold til Nærområdene og felles innsats i internasjonale fora. Det legges også stor vekt på kontakt og samarbeid med politi- og tollsamarbeidet i Norden (PTN) og med Nordisk nemnd for alkohol- og narkotikaforskning (NAD), se kapittel 6.13, Sosial og helse.

Det norske formannskapsprogrammet for 2002 la, innenfor rammene av det overordnede samarbeidsprogrammet, særlig vekt på følgende tre konkrete områder:

- Gjøre opp kunnskapsstatus for nye misbruksmønstre blant unge, og tiltak for å møte disse
- Erfaringsutveksling og samarbeid om helsetjenester til de tyngst problembelastede misbrukerne
- Arbeid for i større grad å trekke Nærområdene med i narkotikasamarbeidet.

Det ble holdt fellesnordiske ekspertkonferanser (Gardermoen og Bergen) om de nye misbruksmønstrene og om helsetjenester til de tyngste misbrukerne. Materialet, som ble lagt frem i konferansene, er publisert. Ministermøtet (MR-Nark) holdt i Oslo 19. november 2002, vedtok en strategi for å styrke samarbeidet med Nærområdene. Strategien følges opp av det svenske formannskapet, bl. a. med et nordisk-baltisk ministermøte i 2003.

6.13 Sosial og helse

Personer med nedsatt funksjonsevne

Ministerrådets institusjon for nordisk samarbeid på funksjonshemmede-området, Nordisk Samarbeidsorgan for Handikapfrågor (NSH), har i 2002 satt økt fokus på tiltak som fremmer like muligheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne bl.a. gjennom bruken av strategier for universell design. Norge har gjennom NSH satt fokus på sektoransvarsprinsippet. Formålet har både vært å synliggjøre NSHs primære oppgaver innenfor helse- og sosialområdet, samt å bidra til at ulike deler av Nordisk Ministerråd i større grad inntar en mer aktiv rolle når det gjelder situasjonen for personer med nedsatt funksjonsevne.

Samordning av nordiske standpunkter til saker som behandles i EU ser ut til å kunne bli en viktig del av det nordiske samarbeidet. Sverige legger vekt på dette i sitt program for formannskapet i Nordisk Råd i 2003.

Fattigdom og sosial utstøtning

Under Nordisk Ministerrådsmøte i Svolve 13. – 14. juni 2002 ble det innledet et tettere samarbeid mellom de nordiske landene for å forebygge fattigdom og sosial utstøtning. Som en forberedelse til Ministerrådsmøtet og i anledning sitt formannskap i Nordisk Ministerråd inviterte Norge de nordiske sosial- og helseministerier til en ekspertkonferanse om temaet 3. – 4. juni s.å. På konferansen ble det enkelte lands handlingsplan mot fattigdom og sosial utstøtning presentert, det ble holdt forskerinnlegg og deltakerne drøftet videre samarbeid på feltet i regi av Nordisk Ministerråd. Blant annet ble det fremmet forslag om en årlig ekspertkonferanse der de nordiske landene utveksler erfaringer og lærer av hverandre i forhold til forskning, planlegging, tiltak og virkemidler. Sverige har under sin formannskapsperiode arrangert et nordisk ekspertseminar om kunnskapsbasert sosialt arbeid som et ledd i arbeidet mot fattigdom og sosial utstøtning (14. – 15. mai 2003). Det nordiske samarbeidet støtter opp om landenes deltakelse i EUs rammeprogram for bekjempelse av fattigdom og sosial utstøtning, og gjennomføringen av den nasjonale tiltaksplanen mot fattigdom, jf. St.meld. nr. 6 (2002–2003).

Et prioritert innsatsområde i Regjeringens tiltaksplan mot fattigdom er å utvikle og styrke boligløsninger tilknyttet oppfølgingstjenester for bostedsløse. Dette er også et arbeid som pågår i de andre nordiske landene. En nordisk konferanse om bostedsløshet ble arrangert i Oslo 14. – 15. november 2002.

Brukermedvirkning i sosiale tjenester

Norge vil delta i et nordisk samarbeid om bruk av IKT som verktøy for økt brukermedvirkning i sosiale tjenester, som Nordisk utdanningsprogram for utvikling av sosiale tjenester (NOPUS) vil ta initiativ til i 2003.

Samarbeid på trygdeområdet

Den nordisk konvensjon om trygd av 15. juni 1992 (i kraft fra 1. januar 1994) tilsvarer i hovedsak reglene i EØS-avtalen, men supplerer den for så vidt gjelder enkelte persongrupper og forhold. Reglene tar primært sikte på å koordinere trygderettighetene for personer som arbeider og/eller oppholder seg i forskjellige avtaleland over livsløpet. Nærme informasjon er gitt i brosjyren «De nordiske sosialkonvensjoner – en kort orientering», utgitt av Nordisk Ministerråd.

Nordisk sosialpolitisk komite besluttet i 2000 å opprette en særskilt arbeidsgruppe for å se på behovet for endringer og oppdatering av Den nordisk konvensjon om trygd. Arbeidsgruppen hadde som mandat å foreta en gjennomgang av konvensjonen på bakgrunn av endringer i nasjonal og internasjonal lovgivning. Dette omfatter bl.a. endringer av pensjonslovgivningen i Sverige og Finland og utviklingen av forordning nr. 1408/71.

Arbeidsgruppen avholdt sitt første møte i desember 2000 og hadde i alt fem møter i løpet av 2001. Formann for gruppen var Poul Vorre (Socialministeriet i Danmark) og Håkan Martin Rahm (tidligere Socialdepartementet i Sverige) var sekretær. Gruppen avga sin rapport til Nordisk Ministerråd 27. november 2001 med forslag om en ny nordisk konvensjon om trygd, som i enda større grad knytter seg opp til forordning nr. 1408/71 og klarere viser forholdet mellom de to regelsystemene. Hovedbegrunnelsen er ønsket om at konvensjonen i fremtiden ikke skal komme i konflikt med forordningens regler. I tillegg kan det nevnes at bidragsforskudd, som i Norden har vært koordinert gjennom den nordiske konvensjon om sosial bistand og sosiale tjenester, etter EF-retten nå er klassifisert som en familieytelse (jf. sakene C-85/99 Offermanns og C-255/99 Humer).

Arbeidsgruppen sto samlet bak forslaget til en ny nordisk konvensjon om trygd. Forslaget omfatter ikke lovvalgsregler for studenter, men arbeidsgruppen gjorde oppmerksom på at det synes å være behov for en slik regulering, bl a fordi forordning nr. 1408/71 mangler slike regler. Det konstateres likevel at det i arbeidsgruppen ikke har vært mulig å samle seg om hvilke regler som bør gjelde for denne gruppen.

Forslaget til ny konvensjon ble behandlet av Nordisk sosialpolitisk komite (EK-S) i april 2002, og deretter sendt på høring til berørte instanser i de enkelte land. Under høringsrunden fremkom at det også vil være behov for å ta hensyn til den nye EF-forordningen om å utvide bestemmelsene i forordning nr. 1408/71 til tredjelandsborgere som man har kommet til enighet om i EU, men som foreløpig ikke vil gjelde for Danmark eller EØS-landene. Det tas sikte på ny behandling i EK-S i løpet av våren 2003 og endelig behandling i Nordisk Ministerråd med undertegning av de nordiske lands sosialministre høsten 2003.

Permanente komiteer

Nordisk sosialstatistisk komite (NOSOSKO) har som formål å legge et grunnlag for en best mulig sammenlignbar sosial- og trygdestatistikk for de

nordiske land. Fra og med statistikkåret 1994 er det lagt opp til årlige publikasjoner i serien «Sosial trygghet i de nordiske land». Sammenlignbar statistikk og utgiftsdata for året 2001 vil foreligge høsten 2003. Fra og med 1999 har NOSOSKO lagt opp til å presentere særskilte tema i publikasjonen. Temaet for 2002-utgaven var finansiering av sosial- og helseutgifter i de nordiske landene på 1990-tallet. Temaet for 2003-utgaven er levekår for enslige forsørgere.

Institusjoner

Nordisk utdanningsprogram for utvikling av sosiale tjenester (NOPUS) er en institusjon under Nordisk Ministerråd for etter- og videreutdanning av personell innen sosialtjenesten.

I årene 1998/1999 ble virksomheten evaluert, og en nordisk arbeidsgruppe fikk i oppdrag å foreslå innhold og form for et sosialfaglig videreutdanningstilbud på nordisk nivå. På denne bakgrunn har institusjonen gjennomgått en omorganisering, og er nå under oppbygging etter den nye organisasjonsmodellen.

Samarbeid på sosialtjenesteområdet

En ny nordisk konvensjon om sosialhjelp og sosiale tjenester trådte i kraft 1. oktober 1996. Konvensjonen omfatter bestemmelsene om sosialhjelp/sosiale tjenester og bidragsforskott fra den nordiske konvensjonen om trygd fra 1981, samt visse andre bestemmelser. Konvensjonens siktemål er å sidestille nordiske borgeres rett til sosiale tjenester m.v. ved opphold i et nordisk land.

Nordisk sosialpolitisk komite (EK-S) har i 2001 oppnevnt en nordisk arbeidsgruppe med mandat å overvåke iverksettingen av konvensjonen, samt å være rådgivende organ overfor landene. Arbeidsgruppen som har en representant fra hvert av de nordiske land skal også løpende vurdere behov for endringer i konvensjonen som følge av endringer i nasjonal lovgivning.

Arbeidsgruppen har i 2002 utarbeidet en revidert utgave av kommentarene til konvensjonen.

Nordisk prosjekt om demens

Grunnleggende for prosjektet er å oppnå bedre kvalitet i tjenestetilbudet til personer med demens. Norge ved Sosial- og helsedirektoratet leder prosjektet med faglig bistand fra Nasjonalt kompetansesenter for aldersdemens. Det er oppnevnt en styringsgruppe bestående av Helseministeriene i Sverige, Danmark, Åland og Finland.

Det er avholdt et nordisk seminar på Voksenåsen i Oslo 6.–7. februar med til sammen 45 deltakere fra de nordiske land (Sverige, Danmark, Finland, Åland, Færøyene og Norge). Seminaret fokuserte på at de dementes rettigheter er ivaretatt i de nordiske land, lov og regelverk og tiltak som kan redusere bruken av tvang og rettighetsbegrensninger. Videre ble det prioritert følgende områder som bør satses på i den videre utviklingen av prosjektet:

- Opplæring overfor personer med minoritetsbakgrunn
- Nettbasert opplæring spesielt rettet mot tiltak som kan redusere bruken av tvang og rettighetsbegrensninger
- Opplæring innenfor målgruppen yngre personer med demens.

Nasjonalt kompetansesenter for aldersdemens har innhentet informasjon fra alle de nordiske land om tjenestetilbudet og utarbeidet en rapport som viser status. Prosjektet vil videre få oversikt over forskning innen demensområdet som er foretatt i de enkelte land, innhente erfaringer fra gode tiltak og tilbud og bearbeide dette slik at det enkelte land kan nyttiggjøre seg dette i planarbeid og opplæringstiltak. Prosjektet skal også etablere en nettbasert felles nordisk opplæringsmodul for å effektivisere og utnyttet de tilgjengelige faglige og økonomiske ressurser i prosjektet best mulig. I dette arbeidet vil Nasjonalt senter for telemedisin i Tromsø ha en viktig rolle. Hjemmesiden vil bli opprett høsten 2003 og den nettbaserte opplæringen vil bli iverksatt våren 2004.

Nordisk Ministerråd har bevilget 360 000 DKK til prosjektet for 2003. Det er videre planlagt søknad om midler for 2004 med 300 000 DKK og for 2005 med samme sum. I søknaden er det antydning nasjonale midler og egenfinansiering fra de deltakende land i størrelsesorden 430 000 DKK pr. år i 2003, 2004 og 2005. Norge har allerede bevilget 300 000 NOK for 2003. Prosjektet søker nasjonale midler fra de deltakende land etter samme fordelingsnøkkel som ellers i NMR.

Helsesamarbeid med nærområdene

På norsk initiativ besluttet de elleve statsministrene i Østersjøregionen og Europakommisjonen på Østersjørådets toppmøte i april 2000 å samarbeide for å bekjempe spredningen av smittsomme sykdommer. De opprettet en aksjonsgruppe for smittevern i Østersjøregionen, bestående av personlige representanter for statsministrene. Statssekretær i Helsedepartementet Kristin Ravnanger leder gruppen.

I de neste to årene skal Aksjonsgruppen arbeide for å begrense og forebygge spredning av tuberkulose, HIV/AIDS, antibiotikaresistente bakterier og for å redusere risikoen for sykehusinfeksjoner, utvikling av folkehelseutdanning og bedring av helseforholdene i fengsler.

Bakgrunnen for initiativet er at det i løpet av de siste årene har kommet sterkt urovekkende rapporter om helsesituasjonen i Russland, Estland, Latvia og Litauen. De helsemessige og sosiale forskjellene mellom nabolandene i øst og vest er ikke akseptable.

I den østlige del av regionen har det vært en sterk økning i antall tilfeller av tuberkulose. Sykdommen sprer seg særlig raskt når levekårene er dårlige, folk bor trangt, tilgangen på mat er begrenset og hygien mangelfull. Særlig innsatte i fengsler har vært hardt rammet. Tuberkulose som er motstandsdyktig mot antibiotika er en særskilt stor utfordring. De tre baltiske land har verdens høyeste forekomst av slik multiresistent tuberkulose.

HIV-epidemien er i ferd med å eksplodere i store deler av Østersjøregionen.

Det er ingen fyllestgjørende oversikt over forekomsten av antibiotikaresistens og sykehusinfeksjoner i Østersjøregionen. Det man imidlertid vet er at dette er problemer vi sliter med både i den østlige og vestlige del av regionen.

Smittsomme sykdommer bidrar til frykt. Situasjonen når det gjelder infeksjonssykdommer kan bli et hinder for økt samhandel og samkvem rundt Østersjøen. Det er et klart politisk mål at folk skal kunne reise fritt mellom landene, søke arbeid og handle med hverandre.

På toppmøtet 10. juni 2002 i Østersjøsammenheng møttes statsministrene igjen, bekreftet mandatet for Aksjonsgruppen for to år videre, og uttalte sterk støtte for en intensivering av innsatsen. Norge har satt av 18 millioner på årets statsbudsjett.

Aksjonsgruppens tiltaksplan og rapporter finnes på www.baltichealth.org, sammen med en database over prosjekter.

Barentsrådet vedtok i 1999 et samarbeidsprogram for helse i Barentsregionen. I 2002 ble det utbetalt 15 millioner kroner til helseprosjekter rettet mot smittsomme sykdommer, mor-barn helse, livsstilsproblemer, tiltak for urfolk og kvalitetsheving av helsetjenester. En evaluering utført av Fridtjof Nansens institutt konkluderte med at satsingen har vært vellykket og har ført til forbedringer i Russisk helsevesen. I programperioden er det hittil tildelt nærmere 50 millioner kroner, og over 60 samarbeidsprosjekter mellom norske og

russiske partnere er igangsatt. Aktørene er helseinstitusjoner, universiteter, frivillige organisasjoner og lokale/regionale forvaltninger. Høsten 2002 vil ble det besluttet en videreføring av programmet i 2003. Et nytt Barents samarbeidsprogram for helse og relaterte sosiale spørsmål 2004–2007 forventes vedtatt av Barentsrådet 3. oktober 2003.

I 2002 ble det også igangsatt et arbeid for å etablere et «Partnerskap for helse og livskvalitet» innenfor rammen av EUs nordlige dimensjon. Dette forventes lansert på en konferanse på ministernivå i Oslo 27. oktober 2003. Det videre helsesamarbeidet under Barents- og Østersjørådet vil sees i sammenheng med ND-partnerskapet.

Handlingsplanen for barn og unge i Nærrområdene

Arbeidet med handlingsplanen er et tverrsektorielt prosjekt mellom Nærområdegruppen under EK-S, Gruppen for barne- og ungdomskultur i Norden (BUK) og Nordisk Skolesamarbeid (NSS).

Det har vært lagt vekt på utvikling av et system for håndtering av prosjekter og konkretisering av tiltak og de nordiske informasjonskontorene i Nærrområdene har hatt en sentral rolle i dette arbeidet. Både frivillige organisasjoner, offentlige myndigheter (fylker og kommuner) og forskningsinstitusjoner har fått støtte til prosjekter gjennom handlingsplanen. Arbeidet følges opp gjennom årlige aksjonsplaner og gruppen rapporterer til EK-S. Handlingsplanen initierer prosjekter av tverrsektoriell karakter på helse-, sosial-, kultur- og skoleområdet. Målgruppen er utsatte barn og unge i Nærrområdene og Norge har i sitt formannskap spesielt fokusert på prosjekter i Nordvest-Russland i tråd med nærområdestrategien. Det har i særlig grad vært aktuelt å prioritere prosjekter som har som formål å bygge opp kompetanse på alternative måter å utøve omsorg for utsatte barn og unge på. Andre områder som spesielt skal prioriteres fremover er forebyggende arbeid mot rus, særlig gjennom holdningsarbeid i skoler og fritidstilbud.

Omorganiseringen av folkehelseprogrammene i EU

EU-programmet for folkehelse (2003–2008) ble formelt vedtatt i EU i september 2002. Dette nye programmet samler EUs eksisterende handlingsprogram for folkehelse i ett program, samtidig som virkeområdet for programmet blir utvidet. EFTA-landene tiltrådte dette samarbeidet sommeren 2003.

Det er så langt ikke utviklet noe omfattende nordisk samarbeid rundt det nye folkehelsepro-

grammet i EU. Under det någjeldende delprogrammet om kreft ble det imidlertid etablert et kontaktforum mellom de nordiske land når det gjelder tobakksforebygging generelt og i arbeidet med WHO's tobakkskonvensjon spesielt.

Norsk formannskap

Det norske formannskapet i 2002 la vekt på å utnytte potensialet for oppbygging av kompetansenettverk innenfor høyspesialisert medisin, samarbeid om analyse av det nordiske arbeidsmarkedet for helsepersonell og en samlet videreutvikling av de nordiske systemene for overvåking av antibiotikaresistens. Forslaget fra Nordisk Råd om en felles nordisk satsing på demens ble fulgt opp. Også alkoholpolitikken og samarbeidet om problemstillinger knyttet til pleie- og omsorgssektoren ble prioritert. Det nordiske samarbeidsprogrammet for sosial- og helsesektoren 2001–2005 legger grunnlaget for arbeidet innenfor sektoren og står sentralt i arbeidet.

Samarbeidet i Norden

Det nordiske ministerrådssamarbeidet innenfor sosial- og helsesektoren spenner over et vidt felt fra forskning og utdanning til informasjons- og erfaringsutveksling og tilrettelegging for samkvem mellom landene gjennom konvensjoner og overenskomster.

På ministermøtene (MR-S) blir aktuelle saker på helse- og sosialområdet tatt opp til diskusjon. I tillegg til disse møtene arrangeres det temakonferanser i tilknytning til møtene.

I forbindelse med de ordinære møtene i Nordisk sosialpolitisk embetsmannskomiteé (EK-S) vår og høst drøfter og utveksler landene informasjon om viktige utviklingstrekk, nye lover, lovforslag og viktige utredninger.

Norden og Europa

Ved alle nordiske møter på minister- eller embetsnivå er det åpnet for informasjon og drøfting av EU/EØS-spørsmål. I nødvendig grad er det også konsultasjoner før rådsmøter i EU.

Norden og Nærrområdene

Nærområdesamarbeidets aktiviteter innen sosial- og helsesektoren er hovedsakelig forankret i sektorens samarbeidsinstitusjoner. Denne forankringen vurderes å gi større sikkerhet for prosjektenes kvalitet.

Sosial- og helsesektorens budsjetttramme for prosjektmidler innen nærrområdesamarbeidet er i 2002 på 4,3 MDKK. Det er særlig områdene bekjempelse av smittsomme sykdommer og handlingsplanen for barn og unge i Nærrområdene som blir økonomisk prioritert i 2001.

Sektorsamarbeidet

Norden utgjør et felles arbeidsmarked for *helsepersonell*. Norge har nytt godt av import av helsepersonell fra andre nordiske land, særlig fra Sverige og Danmark. Det har tidligere vært gjort forsøk på å få fram sammenlignbar statistikk for helsepersonell i Norden. Forventning om framtidig mangel på helsepersonell også i de andre nordiske landene gjør at det nå har blitt større interesse for slike framskrivninger. I tråd med formannskapsprogrammet har Norge arbeidet for å få bedre oversikt over personellsituasjonen i Norden. Det er interesse for et videre samarbeid mellom Danmark, Sverige og Norge om statistikk og framskrivninger for helsepersonell, først og fremst for leger og sykepleiere. OECD arbeider for tiden med tilsvarende prosjekter som det nordiske arbeidet vil bli sett i sammenheng med.

De nordiske land har over flere år samarbeidet om *helseberedskap*. Etter 11. september 2001 er dette samarbeidet utvidet og forsterket. Det har vært flere møter mellom de nordiske helseministrene. På et møte i Stockholm 28. november 2001 besluttet ministrene at de nordiske land innenfor helseberedskapsområdet med umiddelbar virkning skulle hjelpe hverandre dersom et av landene ble rammet av en krise eller katastrofe. Bistanden skal ytes etter anmodning og i den utstrekning det enkelte land har mulighet for det.

I tillegg ønsket ministrene en rask forbedring av status. En arbeidsgruppe fikk i oppdrag å komme med forslag til strakstiltak, og til mer langsiktige tiltak for å bedre den samlede nordiske helseberedskapen. Det ble satt fokus på beredskap mot terroristanslag med nukleære, biologiske og kjemiske stoffer (ABC). Arbeidsgruppen fremmet på dette grunnlag en rekke forslag til tiltak. Tiltakene omfatter bl. a. arbeid med å inngå en nordisk helseberedskapsavtale, beredskap mot hendelser med bruk av atom/nukleære, biologiske og kjemiske midler og vurdering av samarbeid om innkjøp og logistikk. Helseministermøtet i Oslo 5. mars 2002 sluttet seg til at det skulle arbeides videre i tråd med forslagene.

Under MR-S møtet i Svolvær 14. juni 2002 ble Nordisk helseberedskapsavtale undertegnet. Samtlige nordiske land har inngått avtale med det

svenske Smittskyddsinstitutet i Stockholm om bruk av laboratoriet med høyeste smitteklassifisering (P4). Det er utarbeidet et utkast til nordisk plan for håndtering av et utbrudd av kopper. Helseministrene ga under Nordisk Ministerråds møte i Karlskrona i august 2003 sin tilslutning til en deklarasjon om samarbeid om håndtering av kopper.

Arbeid med utvikling av indikatorer innenfor forebyggende helsearbeid

Det er i løpet av 2002 arbeidet med en nærmere konkretisering av dette punktet i programmet til i første omgang å gjelde indikatorer for barns psykiske helse. Dette vil bli fremmet som et konkret forslag gjennom Norges deltakelse i NOMESKO-samarbeidet.

Det er tatt initiativ til å vurdere felles nordiske utfordringer og behov for samarbeid innen *barn og unges psykiske helse*.

Nasjonalt folkehelseinstitutt i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet er gitt i oppdrag å følge opp og vurdere etablering av lignende nettverk for forskning på forebygging av psykiske lidelser hos barn og unge, som vi i dag har på behandlingsforskning.

Sosial- og helsedirektoratet har i 2002 etablert et samarbeid med Sverige i forbindelse med utredning av tilbudet innen ADHD i Norge. Det nordiske samarbeidet og felles møte med alle nordiske land vil bli fulgt opp i 2003.

Samarbeidet mellom de nordiske land angående *antibiotikaresistens* skjer fortrinnsvis mellom smitteverninstituttene i de nordiske land. Disse instituttene har årlige samarbeidsmøter, hvor bl.a. antibiotikaspørsmål er på dagsorden. Også de baltiske land er trukket inn i dette samarbeidet.

Etter nedlegging av Nordisk legemiddelnemnd (NLN) legges det opp til at *legemiddelsamarbeidet* skjer på ad-hoc basis ut fra et behov for erfaringsutveksling, overvåking av utvalgte problemstillinger og eventuelle behov for felles utredninger. I november 2002 ble det avholdt et uformelt ekspertmøte i Norge om håndteringen av regelverket for legemiddelreklame og de utfordringene som de nordiske landene står overfor på dette feltet. Alle de nordiske landene var representert. Det er også avholdt et felles nordisk møte om utvalgte legemiddelspørsmål i København i 2003.

Når det gjelder *markedsføring av reseptbelagte legemidler (EU-direktivforslag)* ble det arrangert et uformelt ekspertmøte om dette spørsmålet i Norge 20. november 2002.

Institusjoner

Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV) er en institusjon som skal ivareta høyere utdanning og forskning innenfor området folkehelsevitenskap. NHV gir ulike grupper helsepersonell forskjellige former for folkehelseutdanning. NHV utgir publikasjoner, lager utredninger og arrangerer konferanser.

Kurstilbudet har økt og blitt endret i forhold til tidligere år. Kursplassene fordeles mellom de nordiske land.

Finansieringsordningen for *Nordiska Hälsovårdshögskolan (NHV)* har vært slik at det har vært uforutsigbart hvor mye hvert land må bidra med. En nordisk arbeidsgruppe la våren 2002 fram forslag til en ny finansieringsmodell for skolen. Dette forslaget ble drøftet på sosial- og helseministermøtet i Svolve juni 2002. Det ble der ikke oppnådd enighet om en ny modell for finansieringen av skolen. Ministerrådssekretariatet fikk i oppgave i samarbeid med Danmark og NHVs styre og formannskapet å søke å komme fram til et forslag til finansieringsmodell med utgangspunkt i drøftelsene. Under EK-S møte på Island i april i år ble det enighet om en ny finansieringsmodell som gir større forutsigbarhet for medlemslandenes budsjetter.

Formell godkjenning av skolens eksamener har lenge vært et problem. Hvert enkelt nordisk land har sine egne lover og regler for universiteter og høyskoler. NHV er en nordisk skole og har derfor ingen egen lov for sin virksomhet. Studenter som har eksamen/tentamen fra NHV må derfor søke om å få godkjent slike eksamener på individuell basis, dersom de fortsetter på nasjonalt universitet eller høyskole. Det aktuelle nasjonale universitet eller høyskole vil derfor i hvert enkelt tilfelle ta standpunkt til om den aksepterer den aktuelle eksamen/tentamen i en større fagkrets. Videre oppfølging av dette spørsmålet skjer i forbindelse med oppfølgingen av Lisboa-erklæringen og Sigtuna-overenskomsten. Spørsmålet er tatt opp med utdanningsdepartementet i Sverige, som vurderer å ta opp NHV i den svenske høgskoleordningen. Dette vil bety at en tilpasning vil bli mulig også i de øvrige nordiske land.

Nordisk institutt for odontologisk materialprøving (NIOM) består av NIOM Laboratorium (NIOM Lab) og NIOM Certifisering (NIOM Cert). NIOM Lab er et kompetansesenter og rådgivende organ for de nordiske helsemyndigheter, tannhelsetjenesten i Norden og for publikum. Kjernevirksomheten er knyttet til forskning på tannbehandlingsmaterialer og materialenes egenskaper og bivirkninger. Forskning utgjør kunnskapsgrunnla-

get for NIOMs bidrag i internasjonalt standardiseringsarbeid, materialprøving og informasjonsvirksomhet. Nordiske gjesteforskere bidrar til et bredt faglig nettverk.

NIOM Cert er teknisk kontrollorgan for Norge under EØS-avtalens direktiv nr. 93/42/EØF om medisinsk utstyr. Som teknisk kontrollorgan er NIOM utpekt til å foreta samsvarsvurderinger av medisinsk utstyr innen tannhelsetjenesten, og å utstede CE-merke til de tannbehandlingsmaterialer som skal markedsføres innen EØS-området. Virksomheten til NIOM Cert forutsettes å være selvfinansierende.

NIOMs bredde i kunnskap og internasjonal anerkjennelse innen forskning og laboratoriekunnskap har bl.a. resultert i at medarbeidere på NIOM har fått sentrale verv i internasjonale standardiseringskomitéer og i arbeidsgrupper eller komitéer innen EØS-området for medisinsk utstyr og tekniske kontrollorgan. EØS-direktivet om medisinsk utstyr innebærer at Norge ikke lenger kan stille samme kvalitetskrav til tannbehandlingsmaterialer. En utfordring for NIOM er at institusjonens renommé og internasjonale posisjon kan bidra til at internasjonale produsenter etterspør og bruker NIOM Cert til sertifisering og NIOM Lab til materialprøving.

Under det nordiske helse- og sosialministermøtet på Åland i august 2001 ble det besluttet at NIOMs sertifiseringsvirksomhet skulle utskilles juridisk og økonomisk fra NIOMs laboratorievirksomhet og opprettes som en uavhengig stiftelse med økonomisk garanti fra Norge. Styrets sammensetning med nordisk representasjon m.m. skulle reguleres i stiftelsens vedtekter. I statsbudsjettet for 2002 ble det under kap. 701.21 på Helsedepartementets budsjett avsatt inntil 1 MNOK til stiftelseskapital for den nye stiftelsen. Arbeidet med etableringen av stiftelsen er iverksatt og forventes avklart i løpet av 3. kvartal 2002.

Videre har Ministerrådet besluttet at NIOMs laboratorievirksomhet fortsatt skal være en nordisk institusjon med finansiering over det nordiske budsjettet og med en endret virksomhetsinnretning der det skal legges større vekt på nordisk nettverkssamarbeid med andre nordiske forskningsinstitusjoner. NIOM har behov for nyinvesteringer i utstyr for å kunne ivareta sin internasjonale rolle framover. Nordisk Ministerråd arbeider nå med å finansiere den strategiske investeringsplan for perioden 2002–2004.

Under ministermøtet på Åland i 2001 ble besluttet at NIOMs laboratorievirksomhet fortsatt skal være en nordisk institusjon med finansiering over det nordiske budsjettet og med en endret

virksomhetsinnretning der det skal legges større vekt på nordisk nettverkssamarbeid med andre nordiske forskningsinstitusjoner. I 2002 har det vært arbeidet med å legge om driften i samsvar med retningslinjene, og det er utarbeidet en plan for investeringer i nytt utstyr for at NIOM skal kunne ivareta sin internasjonale rolle framover. EK-S har i 2002 besluttet å delta i finansieringen av investeringsplanen under visse betingelser. Det arbeides nå med oppfølging av planen.

Permanente komitéer

Nordisk medisinalstatistisk komité (NOMESKO) har som formål å lage et grunnlag for sammenlignbar helsestatistikk for de nordiske land og å følge opp og overvåke den internasjonale utviklingen på området. I arbeidet inngår bl.a. koordinering av kode- og klassifikasjonssystemer.

NOMESKO er et viktig forum for nordisk og annet internasjonalt samarbeid. Ikke minst gjelder dette kontakten med WHO og WHO's arbeid med den internasjonale sykdomsklassifikasjon ICD. Det er også utviklet et samarbeidsprogram med de baltiske land, bl.a. om dødsårsaksstatistikk og sykdomsklassifisering.

For å få bedre oversikt over tilgangen på leger og sykepleiere i de nordiske land, har NOMESKO tatt initiativ til en arbeidsgruppe som har utredet landenes muligheter for å bidra med statistikk om utenlandsk – i første rekke nordisk – personell som oppholder seg og arbeider i de respektive land. Arbeidsgruppen la fram sin rapport i februar 2000 med tittelen «Nordiske læger og sygepleiersker med autorisation i et annet nordisk land». Gruppen konkluderer med at det er relativt mange leger og sykepleiere som benytter seg av muligheten til å arbeide i et annet nordisk land og at en del av disse arbeider der i lengre tid. På 90-tallet har interessen vært særlig vendt mot Norge. Arbeidsgruppen anbefaler at man fortsetter bestrebelsene på å få sammenlignbare tall for nordiske leger og sykepleiere som arbeider i et annet nordisk land.

NOMESKO publiserer årlig «Health Statistics in the Nordic Countries». Det spesielle temaet for 2001 er medisinførbruk. I 2000-utgaven var spesialtemaet validitet og sammenlignbarhet i nordisk pasientstatistikk.

I 2000 begynte NOMESKO arbeidet med 2. utgave av *Nordic/Baltic health statistics* som skal inneholde data for 1999. Publikasjonen ble utgitt i 2001.

Det er inngått et samarbeid med NOSOSKO om utvikling av en sosial- og medisinalstatistisk indikator database.

Det nordiske WHO-senter for klassifikasjon av sykdommer er finansiert av de nasjonale helsemyndigheter etter en nordisk fordelingsnøkkel. Senteret arbeider nært sammen med NOMESKO og har i de senere år fått stadig større betydning som et nordisk koordinerende senter for koder og klassifikasjoner. Etter hvert som IT-teknologi tas i bruk utvides behovet for kodeverk for medisinske og kirurgiske prosedyrer, laboratorier, røntgen osv.

En sentral oppgave for senteret er å vedlikeholde og oppdatere den 10. revisjon av WHO's sykdomsklassifikasjon, den nordiske klassifikasjon for kirurgiske prosedyrer (NCSP) og å forberede ny versjon av det internasjonale klassifikasjonssystemet for funksjonssvikt, funksjonshemming og handikapp (ICIDH). Senteret vil også videreføre det nordiske DRG-utviklingssamarbeidet (diagnoserelaterte grupper) og anvende klassifikasjonsprogrammet i nordiske sammenligninger av sykehusenes produksjon, liggetider, behandlingsmetoder m.m. hvor det tas hensyn til sykehusenes pasientsammenheng.

Strålevernssamarbeidet

Strålevern-, atomsikkerhet- og atomulykkeberedskapsmyndighetene i de nordiske landene har samarbeidet nært gjennom en årrekke. I Norge er det Statens Strålevern som har disse tre rollene. Det avholdes årlige nordiske sjefsmøter der det legges føringer for konkret prosjektsamarbeid. Det fokuseres særlig på områder hvor nordisk fellesinnsats kan bidra til optimal ressursbruk i arbeidet med å etablere nye normer og retningslinjer. Nordisk utviklet samsyn kan bidra konstruktivt til utvikling av normer og retningslinjer innenfor FN-organisasjoner (først og fremst Det internasjonale atomenergibyrå, IAEA) og innenfor OECD. Også når det gjelder Euratom, hvor Sverige, Danmark og Finland er tilsluttet, kan Norge bidra til utviklingen gjennom det nordiske samarbeidet. Sjefsmøtet behandler rapporter og innspill fra arbeidsgrupper som også forestår løpende informasjonsutveksling. Sjefsmøtet fungerer som en embetsmannskomite, selv om dette samarbeidet ikke er koplet til Nordisk Ministerråd.

De ovennevnte myndighetene i Norden finansierer i tillegg et omfattende FoU-program, Nordisk kjernesikkerhetsforskning (NKS). Programmet som nå løper har to hoveddeler, en reaktordel som omhandler sikkerhet ved atomanlegg og en beredskapsdel som omhandler atomberedskap inklusive utslippsprognoser og radioøkologiske problemstillinger. De årlige budsjetter er på ca. 10 MDKK hvorav Statens strålevern bidrar med ca. 1 MDKK.

Programmet gir konkrete faglige resultater, bidrar til nordisk samsyn og sikrer et bredt og velfungerende kontaktnett. Dette nettverket er særlig viktig for Norge og Island, som ikke er tilknyttet EU. NKS har for tiden norsk formann.

Norge samordner sin bilaterale innsats på atomsikkerhetsområdet i de baltiske land og Russland med de øvrige nordiske landene. Flere konkrete atomsikkerhetsprosjekter i Russland og Baltikum utføres i samarbeid mellom Norge og ett eller flere av de andre nordiske landene. Likeledes foregår det nordisk samarbeid også innenfor multilaterale arenaer som for eksempel Østersjørådet og Barentsrådet.

6.14 Arbeidsmarked og arbeidsmiljø

Full sysselsetting og det gode arbeid er to viktige hovedmål for Nordisk Ministerråds samarbeid på arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøområdet for 2001–2004.

Norge hadde «Et inkluderende arbeidsliv» som gjennomgående tema for arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøsektoren under sitt formannskap i 2002. Vi fokuserte på innsatsen for å sikre høy sysselsetting gjennom å mobilisere innenlandske arbeidskraftressurser og motvirke utstøting og avgang fra arbeidslivet.

En forskningsrapport kartla hvordan de nordiske land har organisert arbeidet på feltet og hvilke strategier og virkemidler som brukes eller vurderes. Rapporten «Inkluderende arbeidsliv i Norden» dannet utgangspunkt for nyttige diskusjoner i flere fora på nordisk plan.

Drøftingene bekreftet at vi står overfor samme langsiktige hovedutfordringer i de nordiske land: mangel på arbeidskraft. Landene synes også enige om de grunnleggende prioriteringer. Alle legger til grunn arbeidslinjen og er opptatt av å utforme rammebetingelser og virkemidler slik at de stimulerer til arbeid. Når det gjelder virkemidler, har drøftingene vist at landene velger noe forskjellig. Det gir den nordiske erfaringsutveksling ekstra nytteverdi, ettersom det enkelte land kan bygge på en bredere erfaringsbase.

I den norske formannskapsperioden ble det også gjennomført et prosjekt om omstillinger i den offentlige arbeidsformidling i Norden, og det har vært foretatt en utredning av spørsmål knyttet til medarbeiderrepresentasjon i styrene i nordiske virksomheter.

Arbeidsministrene besluttet på sitt årlige møte høsten 2002 å foreta en gjennomgang av de nordiske avtaler på arbeidsmarkedsområdet med sikte

på å gjøre arbeidsmarkedet mer velfungerende. I forbindelse med gjennomgangen av overenskomsten om et felles nordisk arbeidsmarked skal det vurderes om nordboere med permanent oppholds- og arbeidstillatelse i et nordisk land skal inkluderes. Det er også satt ned en nordisk arbeidsgruppe som skal finne måter å styrke den nordiske arbeidsformidling innenfor rammen av EURES-samarbeidet. De to siste tiltakene er ledd i oppfølgingen av rapporten om nordboernes rettigheter.

Det svenske formannskapet har i sitt program for 2003 fortsatt fokuset for å bryte ned grensehindre, jf. gjennomgangen av de nordiske avtaler som nevnt over. Videre legger de vekt på en fortsatt dialog om hvordan en kan øke tilbudet av arbeidskraft blant innvandrere, eldre, funksjonshemmede og delvis arbeidsledige. Det gjennomføres en sammenlignende analyse av innvandrernes integrasjon på de nordiske arbeidsmarkeder samt en vurdering av effekten av EUs utvidelse på arbeidskrafttilbudet i Norden. Sverige har også satt seg som mål å få til en erfaringsutveksling om arbeidsmiljøspørsmål knyttet til organisatoriske og sosiale faktorer samt samarbeid for å finne fram til indikatorer som kan vurdere utviklingen i arbeidsmiljø («Quality of Work»).

Organisering av samarbeidet og arbeid i enkelte utvalg

Embetsmannskomiteen for arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøspørsmål (EK-A) har det overordnede ansvar for iverksetting av de vedtak som treffes av arbeidsministrene (MR-A). Videre kan EK-A innenfor rammen av samarbeidsordningen på selvstendig grunnlag initiere tiltak på feltet. EK-A skal også føre kontroll med virksomheten i underlagte utvalg, grupper, prosjekter m.v.

En egen EU-koordineringsgruppe behandler spørsmål knyttet både til arbeidsmarked og arbeidsmiljøfeltet. Gruppen holder møter i forkant av EUs rådsmøter for sosial- og arbeidsministrene. Formålet med gruppen er å bidra til å koordinere landenes holdninger til temaer som tas opp på rådsmøtene, og diskutere emnene ut fra en nordisk synsvinkel. I tillegg tar den opp problemstillinger som kan være felles for de nordiske landene, som regelverksutforming og «den nordiske modellen» i forhold til arbeidslivets parter. Gruppen gir norske myndigheter nyttig informasjon om aktuelle saker som behandles i EU, herunder saker som er EØS-relevante.

En informasjonsgruppe for arbeidslivsspørsmål under EK-A er redaksjonsråd for tidsskriftet

Arbeidsliv i Norden/Tidsskrift for arbeidsmarked og arbeidsmiljø.

På arbeidsmarkedsfeltet er det to utvalg under EK-A. Nordisk Ministerråds samarbeidsprogram på arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøområdet 2001–2004 og de årlige formannskapsprogram danner grunnlaget for utvalgenes arbeid. Nordisk Arbeidsmarkedsutvalg har ansvaret for det operative samarbeidet og skal videreutvikle arbeidsmarkedspolitikken i de nordiske land. Det skjer blant annet gjennom prosjekter og konferanser på området. Nordisk Migrasjonsutvalg er nedsatt for å utveksle informasjon om spørsmål knyttet til migrasjonsområdet. Utvalget skal også diskutere nye initiativ til integrasjon av innvandrere og flyktninger, spesielt i relasjon til arbeidsmarkedet

På arbeidsmiljøfeltet er det tre utvalg.

Nordisk arbeidsmiljøutvalg skal styrke og utvikle det nordiske samarbeidet for bedre arbeidsmiljø i landene. Det skjer gjennom informasjons- og erfaringsutveksling om mål og metoder samt initiering og oppfølging av felles prosjekter. Utvalget har medlemmer fra berørte departementer og tilsynsmyndigheter i landene. Utvalget drøfter løpende arbeidsmiljømyndighetenes virksomhet, herunder regelverksutvikling og tilsynsmetoder.

Samarbeidsprogrammet på arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøområdet 2001–2004 danner grunnlaget også for dette utvalgets arbeid. Viktige delmål er:

- Utvikling av en dypere forståelse for nye arbeidstidsordninger, økt omstilling og nye organisasjonsformer i arbeidslivet
- Forebygging av slitasjelidelser, tidlig utstøting og tilbaketrekning fra arbeidsmarkedet, herunder tverrsektorielle strategier som bygger på samarbeid mellom arbeidsmiljø- og helsemyndighetene
- Samarbeid om arbeidsmiljøforskning og kurs på områder som bl.a. arbeidsliv, sikkerhet, psykososiale spørsmål og arbeidsorganisering.

Utvalget prioriterer i 2003 å påvirke virksomhetenes arbeidsmiljøarbeid i en positiv retning ved blant annet å videreutvikle tilsynsmetoder, gjennomføre FOU-prosjekter og konferanser om forebyggende arbeid. Utvalget vil også sikre løpende informasjon og meningsutveksling om EU-aktiviteter, påvirke det europeiske standardiseringsarbeidet på arbeidsmiljøområdet og videreutvikle samarbeidet med Nordens nærrområder.

Nordisk Arbeidsmiljøforskningsutvalg har som oppgave å utvikle det nordiske samarbeidet på arbeidsmiljøforskningens område. Målet er å få frem bedre forskning gjennom å utnytte felles ressurser

og gi vitenskapelig støtte til samarbeidsprosjekter. Forskningsutvalget bidrar til å koordinere de nasjonale institutters forskning og til å iverksette prosjekter med nordisk nytte gjennom utredninger, felles metodeutvikling, felles databaseanvendelse og felles utarbeidelse av verktøy (spørreskjemaer mm).

Arbeidsmiljøutvalget og Arbeidsmiljøforskningsutvalget har felles prosjektmidler og skal i fellesskap utveksle informasjon og gjennomføre prosjekter.

Forskningsutvalget og NIVAs styre holder sine møter i umiddelbar forlengelse av hverandre for best mulig å sikre at ny viten overføres effektivt til praksis via nordiske forskningspublikasjoner og via NIVAs kursvirksomhet.

Nordisk arbeidslivs- og arbeidsrettsutvalg (NAU) skal ivareta samarbeidet om arbeidsliv og arbeidsrett. Utvalget er særlig opptatt av den økende internasjonaliseringens betydning for arbeidslivet og arbeidsretten i Norden. NAUs område er bl.a. individuell og kollektiv arbeidsrett, medinnflytelse, arbeidets organisering i virksomhetene, arbeidstid, samt likebehandling i arbeidslivet i forhold til kjønn, rase, etnisk, religiøs og regional tilhørighet m.v. NAUs formål er i første rekke å utveksle informasjon om spørsmål på arbeidslivs- og arbeidsrettsområdet i relasjon til den nordiske modell på arbeidsmarkedsområdet og samarbeid om implementeringen av EU-direktiver. NAU initierer møter, seminarer, forsknings- og utredningsarbeid innenfor områder av felles nordisk interesse. Dette gjelder for eksempel nye ansettelsesformer, arbeidstidsordninger og organisasjonsformer i arbeidslivet. NAU samarbeider med arbeidslivets parter i Norden, bl.a. ved å invitere dem til å drøfte utvalgte temaer med utvalget.

NIVA – nordisk arbeidsmiljøutdannelse er en separat institusjon under EK-A. NIVA organiserer videreutdannelse av eksperter på arbeidsmiljø i Norden. Gjennom kurs og seminarer bidrar NIVA også til å forsterke det nordiske nettverket og til å knytte kontakter til eksperter utenfor Norden. NIVA har egne «Baltikum-kurs» og gir stipend til deltagere fra de baltiske landene.

På attføringsfeltet er det egne samarbeidsorganer i tillegg til samarbeidet som skjer innenfor Embetsmannskomiteen for arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøspørsmål (EK-A). Nordisk handikappolitisk råd, som er et rådgivende og policy-skapende organ for Nordisk Ministerråd, har som hovedoppgave å sørge for at hensynet til funksjonshemmede blir tatt opp innenfor alle sektorområder. Rådet er tverrsektorielt sammensatt, og for hver sektor finnes et nordisk sektornettverk med representanter

fra de respektive fagdepartementene. Sektornettverket for arbeidsmarkedsspørsmål tar opp temaer knyttet til funksjonshemmedes situasjon på arbeidsmarkedet og dermed attføring.

På brann-, eksplosjons- og elektrisitetssikkerhetsområdet er det en rekke nordiske samarbeidsorganer, hvor Direktoratet for brann- og elsikkerhet (DBE) står sentralt i samarbeidet.

På det brannforebyggende området samarbeider direktoratet med de andre sentrale nordiske brannvernmyndigheter, og deltar på nordisk forebyggende møte. Direktoratet deltar også på felles nordiske samarbeidsmøter om utdanning for personell i brannvesen og sivilforsvar.

De øvrige nordiske land har for øvrig i stor grad en samordnet nasjonal fredstids- og krigstidsberedskap, og har felles nordiske møter på brann- og sivilforsvarsområdet, hvor også DBE deltar. Sentrale temaer i dette arbeidet er nordiske interesser i EØS-samarbeidet, innsats i utlandet og innen Partnerskap for fred. Det er også et nordisk samarbeid i forbindelse med EU-program på Civil Protection-området.

Oppfølging av Nordisk redningsavtale og gjennomføring av ulike tiltak skjer gjennom en egen arbeidsgruppe. Nordisk redningstjenestekonferanse arrangeres annet hvert år.

Direktoratet deltar i NORDEX, som er et samarbeidsorgan for de nordiske tilsynsorganene på området brannfarlige og eksplosive varer. Arbeidet her er konsentrert rundt standardisering på eksplosiv-området, implementeringen av EUs nye storulykkesdirektiv (Seveso II), flere produktdirektiver samt nordisk harmonisering av kravene til fyrverkeri.

Med det formål å bekjempe kjemikalieulykker deltar direktoratet i Nordisk kontaktgruppe for kjemikalieulykker, som ble opprettet etter avviklingen av Nordisk Ministerråds styringsgruppe for FOU-samarbeid vedrørende bekjempelse av kjemikalieulykker.

Direktoratet deltar også i arbeidet i SAMGAS, som er et nordisk samarbeidsorgan for tilsynsmyndigheter og testlaboratorier på gassområdet, og i den nordiske gruppen for landtransport av farlig gods.

På trykkbeholder-området er det en egen nordisk gruppe, som samordner de nordiske holdninger til det omfattende standardiseringsarbeidet som pågår på dette området, samt om nasjonal gjennomføring av EU-direktivet om trykkpåkjent utstyr.

På el-siden deltar DBE i Nordisk komité for samordning av elektriske sikkerhetsspørsmål

(NSS), hvor Norge også har hatt sekretariatet siden 1990.

Formålet med samarbeidet er:

- Å fremme effektiviteten i el-sikkerhetsarbeidet og dermed bidra til økt el-sikkerhet i de nordiske land
- Å arbeide for fri bevegelse av varer og tjenester innen el-sikkerhetsområdet
- Harmonisere tekniske krav og sikkerhetsforskrifter i Norden
- Samarbeid om forberedende arbeid til EUs direktivkomitéer
- Utvikling av informasjon om sikkerhetskampanjer og farlige elektriske produkter. NSS har bl.a. særlig konsentrert seg om spørsmål knyttet til de nordiske lands autorisasjonsordninger, landenes internkontrollsystemer, analyser av brann- og ulykkesstatistikkene, samordning av markedskontrollen og samarbeid med andre tilsynsmyndigheter.

På produktsiden har tidligere «Nordisk samarbeidsforum for produktsikkerhet» og «Konsumenten i standardisering» blitt slått sammen til ett fora, hvor direktoratet deltar. Møter avholdes etter behov.

Oljedirektoratets nordiske samarbeid på sikkerhets- og arbeidsmiljøområdet

Oljedirektoratet har årlige samarbeidsmøter med den danske Energistyrelsen, hvor erfaringer utveksles om forhold av betydning for regulering av sikkerhet og arbeidsmiljø i petroleumsvirksomheten. Hensikten med samarbeidet er å bidra til å opprettholde og videreutvikle sikkerhet og arbeidsmiljø i virksomheten gjennom mest mulig ensartede regler og praktisering av disse på de to lands kontinentalsokler.

Arbeids- og administrasjonsdepartementet og Oljedirektoratet deltar også i North Sea Offshore Authorities Forum (NSOAF), hvor samtlige nordsjølands myndigheter med tilsynsansvar for petroleumsvirksomheten til havs er representert. De nordiske landene er representert ved Danmark og Norge i to arbeidsgrupper som er nedsatt under dette forumet. Den ene arbeidsgruppen arbeider for å oppnå størst mulig grad av gjensidig anerkjennelse av sikkerhetsopplæringen i de forskjellige landene. Den andre arbeidsgruppen arbeider for å komme fram til ordninger som kan gjøre det enklere å forflytte flyttbare innretninger over sokkelgrensene i Nordsjøen. Man har kommet fram til en ordning som gjør at kontrollarbeid utført av et lands myndighet innenfor gitte begrensninger kan

inngå som dokumentasjon av samsvar med regelverkskrav i de andre landene. Arbeidsgruppen har samarbeidet med IADC (International Association of Drilling Contractors) om utarbeidelse av et søknadsgrunnlag (retningslinje) som kan brukes i forhold til alle nordvesteuropeiske land. Dette representerer en betydelig rasjonaliseringsmulighet, både for industri og myndigheter. Det er opp til industrien å ta retningslinjen i bruk. Dette vil bidra til kostnadseffektivitet både for myndighetene og for eierne av innretningene, noe som igjen innebærer at ressursene kan settes inn mest mulig hensiktsmessig for å ivareta felles interesser med hensyn til beskyttelse av menneskers liv og helse, miljø og materielle verdier.

Fra 1982 har Oljedirektoratet hatt observatørstatus for Norge innenfor EUs arbeid med sikkerhet og arbeidsmiljø i petroleumsvirksomheten til havs. Dette arbeidet er underlagt EUs kommisjon «Safety and Health Commission for the Mining and other Extractive Industries» (SHCMOEI). Arbeidet blir gjennomført av en arbeidsgruppe «Committee on Borehole Operations» – borehullskomiteén.

6.15 Forbrukerpolitikk

Grunnlaget for arbeidet på forbrukerområdet er «Handlingsprogram for det nordiske konsument-samarbeidet til år 2004».

Status

Forbrukersektoren kjennetegnes av et bredt nordisk samarbeid mellom myndigheter, forbrukerinstitusjoner, interesseorganisasjoner og forskningsmiljøer. Samarbeidet omfatter de aller fleste forbrukerpolitiske områder. Overordnede linjer for det nordiske arbeidet trekkes opp av embetsmannskomiteén, og følges opp under de tilknyttede styringsgruppene, i form av utredninger, seminarer og nettverk. Resultatene utnyttes på nasjonalt plan i forbrukermyndighetenes- og organisasjonenes daglige arbeid.

Prioriteringer

De overordnede mål i handlingsprogrammet er å styrke forbrukernes rettslige og økonomiske stilling, fremme deres rett til informasjon og undervisning og til å organisere seg for å beskytte sine interesser, samt ivareta helse og sikkerhet innenfor et økonomisk system som bygger på bærekraftig utvikling.

For å oppfylle disse mål vil det nordiske forbrukerpolitiske samarbeidet være rettet mot å:

- Delta i og påvirke den europeiske utvikling på forbrukerområdet
- Utvikle forbrukerpolitikken som et instrument i velferdssamfunnet
- Innarbeide forbrukerpolitikken som en del av næringsutviklingen og -politikken
- Innarbeide miljøaspektet i forbrukerpolitikken
- Arbeide for å sikre de grunnleggende forbrukerrettigheter i Nordens nærrområder
- Utvikle gunstige vilkår for forbruksforskning i Norden og internasjonalt.

Forbrukerøkonomi og – informasjon

Det ble i 2002 startet et arbeid for å kartlegge forhold i kredittmarkedet som begrenser priskonkurranse og «mobilitet» på kundesiden. En annen undersøkelse fokuserte på forbrukernes oppfatning om etiske aspekter knyttet til produksjonsforhold, og deres holdning til temaet «bedriftenes samfunnsansvar». Videre ble det foretatt en kartlegging av hva som foreligger på Internett av forbrukerrettet informasjon om miljøaspekter ved varer og tjenester. I prosjektet ble også muligheten utredet for et nærmere samarbeid mellom organisasjoner og myndigheter i Norden når det gjelder forbrukerinformasjon på nettet om miljø, produkter og testresultater. Det mangeårige nordiske samarbeidet for å styrke undervisningen i forbrukeremner i skolen ble videreført i 2002.

Forbrukerrett

Gjennom styringsgruppen for juridiske spørsmål koordineres arbeidet med å påvirke utviklingen av regelverk og tiltak som beskytter forbrukerne i EU. Det har bl.a. vært et nordisk diskusjonsmøte i forbindelse med EUs grønnbok om markedsføringsretten. En rapport som analyserer hvordan en best kan harmonisere markedsføringsretten i EU er også utarbeidet og vil fra nordisk side bli benyttet i debatten om grønnboken. Samarbeidet om gjennomføringen av allerede vedtatte direktiver tar sikte på å få til en felles tolkning og forståelse av direktivene. Dette samarbeidet har vist seg å være nyttig fordi det også utveksles bakgrunnsinformasjon om direktivene som ikke er tilgjengelig for EFTA-landene som ikke har vært med i vedtaksprosessen. Videre gir samarbeid om gjennomføring av direktiver mulighet for felles regler med høyere nivå av forbrukerbeskyttelse enn direktivene legger opp til hvis landene ønsker dette. I inneværende år har det for eksempel vært et nordisk

møte om implementeringen av e-handelsdirektivet.

Av forbrukerrettslige spørsmål har det videre vært prosjekter om reklamens bindende virkning, flypassasjerers rettigheter ved forsinkelse og kansellering, pasientrettigheter, utenomrettslig tvisteløsning og om finansielle tjenester. Det har i tillegg vært avholdt et klagesaksseminar, som bl.a. har satt fokus på ny teknologi og internasjonalisering.

Bærekraftig forbruk

En produktorientert miljøstrategi ble vedtatt av de nordiske miljø-, nærings- og konsumentministrene i 2001. Strategien beskriver et sett av virkemidler som skal bidra til å minimalisere produktenes samlede miljøbelastning i et livssyklusperspektiv, og inngår som ledd i den overordnede strategi for et bærekraftig Norden. For å følge opp strategien ble en tverrsektoriell arbeidsgruppe for integrert produktpolitikk (NMRIPP) etablert i 2002. Gruppen har sitt utspring i POMS-gruppen (produktorientert miljøstrategi) fra 1998 og den tverrsektorielle gruppen mellom EK-miljø og EK-konsument. NMRIPP-gruppen legger stor vekt på å følge og påvirke arbeidet med IPP (Integrated Product Policy) i EU.

Ved utgangen av 2002 hadde NMRIPP-gruppen etablert fire undergrupper som skal fokusere på spesifikke temaer innen gruppens ansvarsområde. Undergruppene styrer prosjekter og fremmer informasjonsutveksling mellom nordiske eksperter og myndigheter. En av undergruppene arbeider med miljøinformasjon til konsumenter. Denne gruppen følger blant annet opp forstudien «Miljöinformation som drivkraft för att skapa beteendeförändringar» fra 2002. Med forstudien som grunnlag planlegges en nordisk og europeisk konferanse om informasjon som verktøy for å påvirke forbrukeratferd. Konferansen forventes gjennomført sent i 2003 eller tidlig i 2004. Undergruppen har i 2003 dessuten satt i gang et forprosjekt om miljøinformasjon i bruksanvisninger for produkter.

Nordisk miljømerking

Den nordiske miljømerkeordningen Svanen hadde ved utgangen av 2002, gyldige kriterier for 54 produktgrupper. Nordisk Miljømerking arbeider kontinuerlig med å effektivisere kriterieutviklingen og beslutningssystemet. Det ble i løpet av 2002 utstedt 132 nye lisenser. 277 lisenser utløp eller ble sagt opp. I all hovedsak var dette lisenser som utløp som følge av reviderte kriterier for produktgrupper. Ved utgangen av året var det 839 gyldige

lisenser for Svanemerket. Nordisk Miljømerking har som mål å tildele 200 nye lisenser for Svanemerket i 2003. Stiftelsen Miljømerking i Norge har ambisjoner om at 85 pst. av befolkningen i Norge skal ha kjennskap til Svanemerket. I 2003 er store deler av markedsføringsinnsatsen gått med til å øke oppmerksomheten rundt småbarnsfamilier og miljø, med fokus på både Svanemerket, EUs miljøblomst og Debio-merket.

Forbrukersikkerhet

Arbeidet i den nordiske styringsgruppen for produktspørsmål ble videreført i 2002. Produktsikkerhetsforumet under styringsgruppen utarbeidet i 2002 en rapport om leketøy til salg på Internett. Rapporten dokumenterer den fellesnordiske markedskontrollen som ble gjennomført i 2001, og gir forslag til retningslinjer på området.

En felles nordisk strategi for forbrukerinnflytelse i internasjonalt standardiseringsarbeid ble vedtatt av konsumentministrene i 2002. Standardiseringsforumet under styringsgruppen for produktspørsmål utarbeidet etter dette en arbeidsplan for oppfølgingspunkter i strategien som kan utføres av forumet.

Våren 2003 besluttet styringsgruppen for produktspørsmål å slå sammen forumet for produktsikkerhet og forumet for standardisering. Det nye «Nordisk Samarbeidsforum for Produktsikkerhet og Konsumentinnflytelse på Standardisering» arrangerte i 2003 et seminar om forslaget til revidert EU-direktiv om sikkerhet ved leketøy.

En prosjektgruppe har utarbeidet en nordisk handlingsplan for økt mattrygghet i Norden, *Styrking av forbrukerinnflytelsen på matområdet*. Prosjektet er ledd i prioriteringene under det norske formannskapsprogrammet for 2002. Det nordiske samarbeidet på dette området er en oppfølging av FAOs toppmøte om mattrygghet i Roma i 1996. Forslaget til en nordisk handlingsplan ble til på bakgrunn av de nordiske lands felles vilje til å analysere industrilandenes ansvar for sitt eget jordbruk, og uttrykker en felles holdning til arbeidet for global mattrygghet.

De nordiske ministrene som er ansvarlige for matpolitikken i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt politisk ansvarlige for matpolitikken på Færøyene, Grønland og Åland godkjente forslaget til handlingsplan under sitt møte på Grønland i august 2002 (Grønlandsdeklarasjonen) og vedtok at de nordiske land skal arbeide videre med sikte på realisering av forslagene i handlingsplanen.

Nærrområdene

I tråd med den reviderte strategien for det nordiske nærrområdesamarbeidet forutses en fortsatt omlegging med en økt innsats i Russland, mens den rene bistandsaktiviteten overfor Baltikum trappes ned. Særlig med de baltiske statenes tilslutning til EU vil samarbeidet med disse etter hvert få karakter av ordinært myndighetssamarbeid. EK-Konsument hadde et første møte med sine baltiske kolleger i mai 2003 for å legge grunnlaget for den fremtidige kontakten på embetsmannsnivå og diskutere øvrige former for erfaringsutveksling og samarbeid, særlig med EU/EØS-orienterte aktiviteter. I Russland vil samarbeidet bli utvidet til regionene Pskov og Novgorod også på forbrukersektoren. Det er i 2003 holdt seminar for de russiske regionene om produktsikkerhet. Det er også avholdt et pilotprosjekt for én region (Kaliningrad) om forbrukerpolitikk og forbrukerinnflytelse på det regionale planet.

6.16 Ernæring og mattrygghet

Det nordiske samarbeidet på næringsmiddelområdet ledes av Embedsmannskomiteén for næringsmidler (EK-Livs). EK-Livs arbeider med prinsipielle næringsmiddelspørsmål og fungerer som et kontaktnett for å innhente informasjon, samordne forvaltningen og koordinere innspill i internasjonale fora. EK-Livs' aktiviteter er fastsatt i næringsmiddelområdets samarbeidsprogram fra 1993 og i de tverrsektorielle handlingsplaner.

De siste årene har det vært en økende politisk prioritering av næringsmiddelspørsmål i de nordiske landene, og samarbeidet på området er blitt vesentlig styrket. For det første gjennom ministermøtet om mat i København i juni 2000. Dernest gjennom etableringen av et nytt Ministerråd for jord- og skogbruks-, fiskeri- og næringsmiddelsektoren høsten 2001. Videre ved at mattrygghet har fått en sentral plass i den nordiske bærekraftstrategien. Det nordiske samarbeidet om mattrygghet bygger på verdikjede-prinsippet fra jord/fjord til bord. Det vil si et helhetsperspektiv som forutsetter samarbeid over tradisjonelle sektorgrenser.

Også Nordisk Råd har de siste årene flere ganger pekt på behovet for å prioritere mattrygghet, og viktigheten av at Nordisk Ministerråd (NMR) bevilger tilstrekkelige midler til dette formålet – både i forbindelse med forskning (rek. 19/2000) og Ministerrådsforslaget om økt mattrygghet (rek. 11/2002).

Mattrygghet var ett av tre hovedsatsingsområ-

der for det norske formannskapet i 2002. Som ledd i oppfølgingen av dette ble det høsten 2001 igangsatt et tverrsektorielt prosjekt for utarbeiding av et *nordisk handlingsprogram for mattrygghet («Økt mattrygghet i Norden»)*, med deltakelse fra NEF, EK-Livs, NEJS, EK-Konsument og EK-Miljø. Resultatet av prosjektet ble framlagt på ministermøtet for fiskeri-, jord- og skogbruks- og næringsmiddelministrene på Grønland i august 2002. Med basis i resultatene av prosjektet vedtok ministrene en deklarasjon for økt mattrygghet i Norden (*«Grønlands-deklarasjonen»*) som for det første viser at de nordiske land er enige om å arbeide sammen for å øke sin innflytelse i internasjonale organisasjoner og prosesser. For det andre er landene enige om å sikre en effektiv forbrukerinnflytelse i beslutningsprosesser ved utvikling av regler og kontroll av matvarer. Med dette er det gitt sterke politiske føringer for det fremtidige nordiske næringsmiddel-samarbeidet.

De internasjonale prosesser det her er snakk om, omfatter blant annet EU/EØS, FAO, WHO, Codex Alimentarius og FN-systemet. Ministrene ble også enige om samarbeidsmåter for å oppnå den ønskede nordiske samordningen, og ga embetsmannskomiteéene på matområdet ansvaret for løpende å vurdere og velge ut tema hvor Norden bør øke sin innflytelse. I første omgang vil dette være innenfor områdene sporbarhet, zoonoser, modernisering av den offentlige kjøttkontrollen og akrylamid. På EK-Livs-møte 3. – 4. april 2003 identifiserte man flere nye satsingsområder, bl.a. EU-regulering av pesticider, merking og Codex-samarbeid.

Arbeidet med å øke forbrukernes innflytelse er utformet som et forbrukerpolitisk handlingsprogram som ministrene vedtok iverksatt. Handlingsprogrammet har følgende delmål:

- Øke kompetansen hos nordiske forbrukere innen matområdet
- Bidra til tilstrekkelig med ressurser til forbrukerinvolvering
- Skape møteplasser for dialog og reell medvirkning mellom forbrukerinteresser og myndigheter
- Legge til rette for gjensidig åpenhet mellom myndigheter og forbrukere.

Ernæring

Nordisk arbeidsgruppe for kost- og ernærings-spørsmål (NKE) ivaretar det nordiske samarbeidet om ernæring, kosthold og helse. NKE legger vekt på å arbeide med de kostbestanddeler og de virkemidler som man til enhver tid mener kan ha betyd-

ning for helsen i de nordiske land. Arbeidet med revisjon av «Nordiska näringsrekommendationer» utgitt i 1996 startet i 2000, og man vurderer også å ta inn anbefalinger for mosjon i disse. Neste utgave forventes å være ferdig sommeren 2004.

Stadig raskere forandringer i produksjonsteknologi, internasjonal handel, tilbud og forbruk av matvarer øker behovet for at en i Norden styrker kunnskapen om forandringer i kostholds- og ernæringsssituasjonen og matvarenes sammensetning, samt øker kunnskapen om kostholdsrelaterte helseproblemer og risikogrupper. Opplysning er et viktig virkemiddel og man vil prioritere prosjekt som gjelder evaluering og utvikling av opplysningsmetoder. Det skal arbeides for forandringer i befolkningens kosthold, som å minske inntaket av mettet fett og salt, samt økt inntak av frukt og grønnsaker. Videre arbeides det for å sikre et godt kosthold for sped- og småbarn, bl.a. ved å stimulere til amming. Det anses viktig å styrke innsatsen på områdene:

- Matvarenes sammensetning
- Utviklingen av kosthold og ernæringsssituasjon i befolkningen generelt og i ulike grupper
- Kostholdsmessige konsekvenser av innføring av nye produkter i kostholdet
- Ernæringsmessige aspekter av merking og markedsføring.

Det tverrsektorielle samarbeidet

Samarbeidet mellom fiskeri-, jord- og skogbruks- og næringsmiddelsektoren er blitt vesentlig utviklet i løpet av 2002, både ved samling og styrking av sekretariatet i NMR og gjennom en rekke felles prosjekter og andre aktiviteter. Samarbeidet vil bli ytterligere utviklet i 2003 med fokus på å skape synergier og å sikre effektive samarbeidsformer.

En rekke tverrsektorielle prosjekter er gjennomført:

- Prosjektet om «Økt mattrygghet» resulterte i *Ministerdeklarasjonen for økt mattrygghet i Norden (Grønlandsdeklarasjonen)* og *Handlingsplanen for økt forbrukerinnflytelse*. Begge er publisert.
- Som oppfølging av Grønlandsdeklarasjonen ble det i siste halvår 2002 igangsatt prosjekter innen følgende temaer: Sporbarhet, modernisering av kjøttkontrollen, akrylamid og et forprosjekt om dioksin.
- «TværMærk»-prosjektet ferdigstilte i 2002 en rapport om felles nordisk politikk ved merking av fødevarer. Rapporten vil bli brukt i internasjonale forhandlinger om merking.
- Prosjektet «*Etisk merking av fødevarer*» er av-

sluttet og endelig rapport foreligger. Prosjektet ble fulgt opp med en ministerrådsdeklarasjon under ministrenes sommermøte i juni 2003. Her ble også en rapport med anbefalinger om en felles nordisk politikk vedrørende adgang og rettigheter til genetiske ressurser drøftet. Rapporten er utarbeidet av en nordisk prosjektgruppe oppnevnt av Nordisk Genressursråd.

- Prosjektet om indikatorer for bærekraftig utvikling ble startet i februar 2003 og har som mål å identifisere et omfattende sett av relevante, gode og målbare indikatorer som kan brukes som instrument for rapportering av fremskritt og varsling av farer vedrørende næringsmidler. Prosjektgruppen arrangerer en nordisk workshop i juni 2003 hvor tema blir nye mål- og innsatsområder for bærekraftig utvikling i perioden 2005–2008 og indikatorer for disse målene.
- Forprosjektet «*Kunnskap om mat i skolen*», som ble avsluttet i 2002, har ført til et større hovedprosjekt.
- Prosjektet om «*Risikokommunikasjon*» har til formål å etablere et nordisk samarbeid for å utvikle og gjennomføre et nordisk kurs.
- Prosjektet «*Utvikling av en risikoanalysemodell for infeksjoner med resistente salmonellabakterier i Norden*» ble fortsatt i 2002 og avsluttes i 2003.

I relasjon til Nærområdene samarbeides det innen særlige prosjektgrupper, *Nordic Baltic Project Group on Food Control* og *Nordic Baltic Project Group on Food Nutrition*. NordBalt-samarbeidet vurderes som meget betydningsfullt for alle parter, og arbeidet bidrar til å fremme forbrukersikkerheten for næringsmidler i forbindelse med handelen mellom de nordiske og baltiske landene. De baltiske land samarbeidet i 2000–2002 med EK-Livs og WHO's Europakontor for å utvikle nasjonal ernæringspolitikk i de baltiske land. I 2002 er samarbeidet formalisert ved at «Nordic-Baltic Network on Public Health Nutrition» er etablert. Dessuten er det gjennomført et prosjekt for å kartlegge forbruket av frukt og grønnsaker i Norden, Baltikum og Vest-Norden.

Den tverrsektorielle arbeidsgruppen med EK-Livs og EK-Konsument fortsatte i 2002 implementeringen av «*Tverrsektoriell handlingsplan for forbruker aspekter i næringsmiddelsspørsmål*», og hadde fokus på to hovedprosjekter: «*Genteknologi og matvarer – forbrukerinnflytelse og forbrukerpolitikk i en nordisk sammenheng*» og «*Oppfølging og avprøving av modeller for næringsdeklarasjon*». Gruppen arrangerte et nordisk seminar våren 2002, der man

presenterte resultatene av de gjennomførte prosjekter. I tillegg evaluerte eksterne konsulenter gruppens arbeid i forbindelse med seminaret. På bakgrunn av evalueringen er gruppens mandat forlenget til utgangen av 2003. I forbindelse med EK-Livs prosjekt om optimering av arbeidsgruppene vil det fremtidige samarbeidet med forbrukersektoen vurderes nærmere.

Det norske formannskapet arrangerte våren 2002 en temadiskusjon i EK-Livs om fremtidens matvarekontroll. Dette førte til den første nordiske tilsynskonferansen «Fremtidens næringsmiddeltilsyn» i januar 2003. Den overordnede målsetningen for konferansen var å skape et nordisk forum for faglig diskusjon om utviklingen av næringsmiddeltilsynet og et nettverk blant det utøvende tilsynspersonellet. Konferansen kan bli starten på en rekke av årlige konferanser.

Det er også avholdt et FoU-seminar 24. – 25. mars 2003 i EK-Livs regi. Målet var å finne felles tema for det nordiske samarbeidet vedrørende forvaltningsrettet forskning og utdanning, hvilke muligheter og barrierer som finnes og hvordan samarbeidet kan utvikles. Anbefalinger fra denne samlingen følges opp videre i 2003.

6.17 Likestilling

Det nordiske samarbeidet på likestillingsområdet ledes av embetsmannskomiteen for likestilling. Det er redegjort for utfordringer og utviklingsstrekk i heftet «Nordisk likestillingssamarbeid for 2001–2005», ANP 2001:753 – ISBN 92–893–0745–5.

Grunnbevilgning gis av komiteen til Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning (NIKK), og komiteen er ansvarlig for oppnevning av styremedlemmer til instituttet. NIKK er lokalisert i Norge ved Universitetet i Oslo. Instituttet er samarbeidsorgan for feministisk-, kvinne-, manns-, kjønns- og likestillingsforskning i Norden, og koordinerer og informerer om kvinne- og kjønnsforskning samt driver, fremmer og initierer forskning, primært innen Norden.

Det nordisk-baltiske samarbeidsprogrammet for likestilling 2001–2003

Hensikten med programmet som ble avsluttet i 2002 var å støtte integrasjon av likestilling i politiske beslutningsprosesser på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå og bidra til å utvikle likestillingslovgivning og opprettelse av nasjonale institusjoner og organisasjoner som kan fremme likestilling i samfunnet. Programmet bygget på gjensidig dialog, og

aktivitetene ble finansiert gjennom Nordisk Ministerråds årlige budsjett for næringsrådesamarbeid.

For 2002 ble det besluttet å satse på integrering av likestilling i samtlige nordisk-baltiske samarbeidsprogram og i finanspolitikken generelt. Dessuten er kvinner og entreprenørskap, vold mot kvinner, handel med kvinner, menn og likestilling, og ungdom og likestilling satt på dagsorden.

Det ble holdt et seminar om *strategier for likestilling* i Latvia våren 2002 som tok opp både teoretiske og praktiske aspekter ved strategier for integrering av likestilling i de baltiske landene.

Det ble gjennomført to seminarer om *vold mot kvinner* som bygget på erfaringer og anbefalinger fra EU-konferansen om vold mot kvinner i Spania i februar 2002. Seminarene har blant annet lagt grunnlag for utarbeidelse av nasjonale handlingsplaner.

Når det gjelder *forskning* ble det gjennomført et studiebesøksprogram for forskere og forskningsforvaltere i september 2002. Et oppfølgingsseminar vil bli gjennomført i Latvia neste år.

Ungdom og likestilling er et tema hvor programmet ønsker å styrke kompetansen blant dem som arbeider med barn og unge, og at det skal gis støtte til nettverksbygging og erfaringsdeling mellom ungdomsorganisasjoner som har likestilling på dagsorden.

For øvrig kan det vises til Nordisk Ministerråds tverrsektorielle handlingsplan for barne- og ungdomspolitisk samarbeid 2001–2005, som også omfatter samarbeid med Nærømrådene og Arktis. De overordnede målsettingene er å fremme sikkerhet og bidra til en trygg og stabil utvikling, samt økt felles verdigrunnlag og økonomisk samarbeid. I planen heter det at:

«relativt høy grad av likestilling mellom kjønnene kan forstås som en viktig felles identitet for Nordens barn og unge, ikke minst i det internasjonale samarbeidet. Særlig viktig er det å fremme likestilling som en positiv identitet som kan bidra til å fremme likestilling mellom kjønnene i oppfølgingen av Handlingsplanen om barn og unge i Nærømrådene, der selve likestillingsbegrepet har kommet i miskreditt etter de gamle kommunistregimenes fall».

Nordisk-baltisk samarbeid mot handel med kvinner

En kampanje som tok sikte på å bevisstgjøre allmennheten om denne formen for kriminalitet og den vanskelige situasjonen ofrene er i, ble lansert i 2002.

Det ble lansert egne kampanjer i alle landene

med utgangspunkt i den lokale situasjonen. Det ble i 2002 foretatt et skifte i den norske koordineringen ved at Justisdepartementet tok over etter Barne- og Familiedepartementet. En nordisk/baltisk planleggingskomité med representanter fra *justis- og likestillingsdepartementene* i de deltagende landene utarbeidet en plan for kampanjen. Det ble ansatt en svensk koordinator for den felles kampanjen som også fungerte som sekretær for arbeidsgruppen. Anbefalinger i protokollen for å forebygge, bekjempe og straffe handel med mennesker, særlig kvinner og barn, til FN konvensjonen mot grenseoverskridende organisert kriminalitet, lå til grunn for utforming av aktiviteter i kampanjeperioden.

De avsatte kampanjeressursene på NMRs budsjett ble nyttet i de baltiske landene og til fellestilltak, blant annet opplysningsmaterieell rettet mot ulike målgrupper. En felles web-side for kampanjen ble utformet og vedlikeholdt av Estland.

Den nordisk-baltiske kampanjen ble lansert i Tallin, Estland med et seminar i mai 2002. Et seminar om bistand og støtte til ofre for handel med kvinner ble arrangert i Vilnius medio oktober. Planlegging og gjennomføring av seminaret skjedde i samarbeid med myndigheter og frivillige organisasjoner i de nordiske og baltiske landene.

Kampanjen ble formelt avsluttet med et seminar i Riga i slutten av november 2002.

Her ble det satt fokus på hvordan landene kan oppfylle kravene om at statspartene skal vedta eller styrke lovgivningsmessige eller andre tiltak, for eksempel utdanningstiltak, sosiale tiltak eller kulturelle tiltak, blant annet gjennom bilateralt eller multilateralt samarbeid, for å *motvirke etterspørselen* som fremmer alle former for utnyttning av personer, særlig kvinner og barn, som igjen fører til handel med mennesker.

Med midler fra Barne- og familiedepartementet arrangerte Likestillingssenteret en norsk konferanse om menn og prostitusjon høsten 2002 som et oppspill til å utvikle det faglige innholdet i avslutningskonferansen i Riga.

Man tok sikte på at kampanjeperioden skulle kunne ut i en felles tverrpolitisk nordisk-baltisk plattform for samarbeid i årene som kommer, der man også tok sikte på at samarbeidet etterhvert skulle inkludere Nordvest-Russland. Dette ble gjort i februar 2003 der ministre fra de åtte nordiske og baltiske landene møttes.

Kampanjen i Norge ble utformet som et opplysnings- og mobiliseringsarbeid rettet til allmennheten, men også til fagfolk som er berørt av problemstillingene i sitt arbeid. Dessuten ble det satt fokus på etterspørselsiden for prostitusjon og seksuell

utnyttelse som bidrar til å skape og opprettholde markedet for handel med kvinner og unge jenter. Kampanjen ble sett i sammenheng med og knyttet an til Regjeringens arbeid mot kommersiell seksuell utnyttelse av barn («Children at Risk»).

Høsten 2002 la Justisdepartementet, etter forarbeid av et statssekretærutvalg sammensatt av statssekretærene i BFD, KR D, SOS, UD og JD, fram Regjeringens toårige handlingsplan mot handel med kvinner og barn med ikrafttreden fra 2003.

Tiltak mot vold

Barne- og familiedepartementet inviterte i november 2002 de øvrige nordiske landene til et dagsmøte der arbeidet mot vold sto på dagsorden. Målet med møtet var gjensidig informasjon om voldsarbeidet i de nordiske landene og utveksling av erfaringer med gjennomføringen av de nasjonale handlingsplanene mot vold. Møtet konkluderte med at tilsvarende møter ble holdt årlig, i regi av Nordisk Ministerråd, med formannskapslandet som initiativtaker.

Nordisk Råds rekommandasjoner til Nordisk Ministerråd. Utvalgsforslaget om kvinne og barnehandel (A1258/NORD)

Det foregår både på justis- og likestillingsområdet et aktivt og kontinuerlig samarbeid mellom de nordiske landene og mellom de nordiske landene og Nærområdene for å forebygge og bekjempe kvinne- og barnehandel.

Nordisk Råd har disse anbefalinger til de nordiske regjeringene som angår likestilling:

1. Om å i fellesskap å følge opp nåværende lovstiftning mot kvinne- og barnehandel, og i den sammenhengen vurdere behovet for eventuelle lovendringer eller tiltak.

Arbeidet med å innarbeide FNs kvinnekonsensjon (CEDAW) i norsk rett ble startet. I artikkel 6 heter det at konsensjonspartene skal treffe alle tjenlige tiltak, herunder tiltak i lovs form for å gjøre ende på enhver form for handel med kvinner og utnyttelse av kvinneprostitusjon.

FNs konsensjon mot grenseoverskridende organisert kriminalitet (CATOC), med protokoll for å forebygge, bekjempe og straffe handel med mennesker, særlig kvinner og barn, er et viktig grunnlag for det nasjonale og det internasjonale samarbeidet på området. Konsensjonen med protokoller ble signert i Palermo i desember 2000 av Norge og de øvrige nordiske landene. Arbeidet med å forberede ratifikasjon startet opp i løpet av 2002 og skal

ferdigstilles 2003. I denne forbindelse vil lovendringer bli vurdert.

2. Om å i europeisk og i internasjonalt samarbeid intensivere arbeidet mot handel med kvinner.

Norge deltar i et bredt europeisk samarbeid mot handel med kvinner gjennom Europarådet (Likestillingskomiteen). Europarådet utarbeidet i 1999 en rekommendasjon mot «Trafficking». Det er også utarbeidet en lovoversikt (1998) på området for Europarådets medlemsland. Temaet står fortsatt høyt på dagsorden.

Likestillingsministeren tok i 2001 initiativet til å få utarbeidet etiske retningslinjer for statsansatte mot kjøp og aksept av seksuelle tjenester. Regjeringen støttet saken, og i november 2002 ble rundskriv om retningslinjene sendt statsforvaltningen fra AAD som forvalter av Tjenestemannsloven der retningslinjene er tillagt som et supplement.

Likestillingsminister Dávøy sendte i desember 2002 brev til samarbeidsministeren der hun ba om at de nordiske samarbeidsministrene vurderte å innføre tilsvarende regler for alle tjenestemenn i Nordisk Ministerråd og Nordisk Råd.

Samarbeidsministrene behandlet saken i sitt møte samme måned, og støttet det norske initiativet. Slike retningslinjer er nå utarbeidet, og vil tre i kraft i løpet av 2003.

Norge har fra sommeren 2001 inngått en avtale med politienheten i EU, Europol. Europolis mandat er å styrke og effektivisere den samlede bekjempelse av alvorlig organisert kriminalitet, hvor handel med mennesker inngår. Det betyr at norsk politi kan drive informasjonsutveksling med kolleger i EU-land.

Innenfor Østersjø samarbeidet er en ekspertgruppe om handel med kvinner nedsatt under «Baltic Sea Task Force on Organized Crime» og har fått permanent status. Gruppen består av eksperter innenfor justis- og politisektoren, samt Interpol og Europol.

3. Om å medvirke til informasjon og kunnskaps-spredning angående kvinne- og barnehandel.

I 2002 ble det som tidligere omtalt gjennomført en nordisk-baltisk kampanje mot handel med kvinner i de nordiske og baltiske landene.

Planer for nordisk likelønnsprosjekt

I alle de nordiske land pågår det nasjonalt arbeid med å minske og endelig fjerne lønnsforskjellen mellom menn og kvinner. De nordiske arbeids- og likestillingsministrene besluttet i 2001 å innlede et samarbeid for å utrede og finne felles løsninger for hvordan oppnå lik lønn for kvinner og menn i Norden. Det ble opprettet en nordisk arbeidsgruppe

representert med representanter fra likestillings- og arbeidsmarkedsfeltet.

Gruppen fikk i mandat å gi en oversikt over utviklingen innen likelønn mellom kvinner og menn og utarbeide et prosjektforslag til et felles nordisk prosjekt. Prosjektforslaget ble ferdigstilt i 2003 og fokuserer på bedre nordisk likelønnsstatistikk og kunnskapsanalyser som skal identifisere hva som påvirker lønnsforskjellene mellom kvinner og menn.

Prosjektet er todelt:

- *Bedre likelønnsstatistikk.* Det er behov for sammenlignbar og oversiktlig nordisk statistikk på området likelønn og det kjønnsdelte arbeidsmarkedet som kan publiseres i Yearbook of Nordic statistics.
- *Kunnskapsprosjekt* som utvikler ny kunnskap, informerer og utvikler aktiviteter i arbeidslivet. Prosjektet vil ta utgangspunkt i utviklingen på 90-tallet og gi en analyse av krefter som virker for og imot likelønn.

Aktuelle tema i prosjektet er kjønnssegregering i arbeidsmarkedet, privatisering, individualisering og internasjonalisering, og hvilken betydning disse faktorene har for lønnsgapet mellom kvinner og menn. De nordiske landene er kjent for meget liten lønnsbredning og hittil med en begrenset individuell lønnsfastsettelse. Spørsmålet er om disse faktorene påvirker lønnsforskjellene positivt eller negativt.

Interaksjonen mellom det kjønnsdelte arbeidsmarkedet og sammenhengen mellom arbeidsliv og familieliv er en annen viktig faktor for fastsettelsen av menns og kvinners lønn. Kollektivavtaler i et kjønnssegregert arbeidsmarked avspeiler kvinners og menns preferanser og det får betydning for lønnsforskjellene.

På grunnlag av analysen – og dagens situasjon – skal verktøy og politikktutforming vurderes.

Arbeidsseminar

Arbeidsgruppen arrangerte et arbeidsseminar for partene i arbeidslivet og representanter for landenes statistiske byrå, i Oslo i oktober 2002 der en diskuterte valg av tema for prosjektet, etablerte kontakter og forankret fremtidig samarbeid.

Fristen for gruppens arbeid var satt til 30. juni 2002, men på grunn av forsinkelser i startfasen og behovet for å drøfte gruppens forslag med arbeidslivets parter, ble gruppens arbeid forlenget. Prosjektforslaget vil bli drøftet i embetsmannskomiteene for arbeidsliv og likestilling våren 2003. På det grunnlag er det utarbeidet en prosjektsøknad for

et treårig prosjekt med total ramme på 3 MDKK. Prosjektsøknaden vil bli behandlet i embetsmannskomiteene for arbeidsliv og likestilling høsten 2003.

Integrering av kjønns- og likestillingsperspektiv i nordisk økonomisk politikk

Integrering av kjønnsperspektiv i økonomisk politikk og budsjettarbeid er en hovedsatsing for det nordiske likestillingssamarbeidet. De nordiske økonomi- og finansministrene besluttet 1. juni 2001 å innlede et tverrsektorielt samarbeid med likestillingssektoren. En nordisk arbeidsgruppe startet i januar 2002 arbeidet med å utarbeide et forslag til samarbeidsprosjekt om integrering av likestilling i nordisk økonomisk politikk og budsjettarbeid. Arbeidsgruppen har bestått av representanter fra de nordiske landenes finansdepartementer og likestillingsapparat. Arbeidsgruppen la i september 2002 fram for embetsmannskomiteene på de to sektorene sitt forslag til samarbeidsprosjekt. Målet er at nordisk økonomisk politikk, herunder statsbudsjettene, skal bidra til det overordnede målet om et samfunn basert på full likestilling mellom kjønnene. Innenfor rammen av handlingsprogramperioden 2001–2005 er målet å utvikle metoder og modeller for integrering av kjønnsperspektiv og likestilling i nordisk økonomisk politikk, herunder statsbudsjettene. Bakgrunnen for arbeidet er bl.a. at de nordiske landene har gitt sin tilsutning til Handlingsplanen fra den 4. verdenskvinnekonferansen i Beijing i 1995 og derigjennom forpliktet seg til å innarbeide et kjønnsperspektiv i alle vesentlige politiske beslutninger («Gender Mainstreaming»). Dette omfatter de nasjonale statsbudsjettene, som spiller en nøkkelrolle i landenes politiske prioriteringer. Ifølge mandatet skal prosjektforslaget inneholde konkrete forslag med anvisning av metoder og tiltak på de ulike budsjettområdene.

MR-likestilling godkjente prosjektforslaget på sitt møte i oktober 2002. Statsråd Dávøy la under de nordiske finansministrenes møte i Helsingfors senere i oktober 2002 fram forslaget til drøfting. Også Finansministrene vedtok samarbeid om prosjektet. Prosjektet starter 2003 og skal gå i to år, og består av to deler – et felles nordisk og nasjonale delprosjekter. En startkonferanse vil finne sted i 2003.

Handlingsplanen for menn og likestilling 1997–2000, forlenget til 2002

For arbeidet med oppfølging av handlingsplanen ble det i 1998 oppnevnt en arbeidsgruppe som har bestått av en deltaker fra hvert av de nordiske landene. Gruppen ble videreført med funksjonstid til 30. juni 2002. Høsten 2002 ble det framlagt og vedtatt at arbeidsgruppen skal fortsette også i 2003, ut fra at Nordisk Ministerråd har vedtatt at det ene av i alt tre prioriterte innsatsområder i arbeidsperioden 2001–2005 skal være menn og likestilling.

Gruppen har gjennomført eller tatt initiativ til å få gjennomført samtlige tiltakspunkter i handlingsplanen, med ett unntak, punkt 15 – Prosjekter knyttet til menn i militæret. Det er utarbeidet statusrapport for handlingsplanen som kan hentes på nettstedsadressen <http://www.nikk.uio.no/mansforskning/status.html> Det er imidlertid noen av punktene som er foreslått tatt med i forbindelse med det nordiske forskningsprogrammet om menn – se nedenfor.

Det ble søkt om og bevilget penger fra Samarbeidsministrenes strategiske satsinger til en nordisk konferanse om kjønnssoialisering i det offentlige rom som ble holdt i Norge i desember 2002. Konferansen samlet 180 deltakere fra Norden og ble et viktig bidrag til arbeidet med et idéhefte om samme emne, begrenset til barnehage og skole – jf. Handlingsplanens pkt. 14. Boken vil bli utgitt i samarbeid med forlaget Cappelen høsten 2003.

Som oppfølging til det norske formannskapet, lanserte Barne- og familieminister Laila Dávøy på et møte med de nordiske likestillingsministrene i Helsingfors i november 2001 idéen om å utvikle et nordisk forskningsprogram om den nordiske mannen. Forarbeidet med programmet startet opp våren 2002, og ble finansiert av norske midler. Saken ble vedtatt av de nordiske likestillingsministrene etter sitt møte i Oslo i oktober 2002. Målet er å få fram ny kunnskap om menn og maskulinitet i et nordisk perspektiv, for bedre å kunne løse konkrete utfordringer de nordiske landene står overfor i forhold til utvikling av likestilling og demokrati.

Innsatsområder vil være:

- Kulturelle og historiske likheter og forskjeller mellom menn i Norden
- Menn og maskulinitet i familie, arbeidsliv og økonomi, herunder menns bruk av vold i familien
- Farskap, vennskap, kjærighet – menns nære relasjoner
- Oppvekst og maskulinitetsutforming
- Motstanden mot likestilling.

Kjønnsperspektiv på minoritetspolitikk

I forbindelse med likestillingsministermøtet i Oslo i oktober 2002 ble det holdt en konferanse om kjønnsperspektiv på minoritetspolitikk, der representanter for ulike organisasjoner for innvandrerkvinner i samarbeid med likestillingsmyndighetene i de nordiske landene møttes til drøfting av felles utfordringer og problemer. En viktig utfordring også her vil være å trekke med innvandrer menn i arbeidet i årene framover.

Sverige fulgte dette opp i sin formannskapsperiode med et større arrangement for samme målgrupper i Malmø i mai 2003.

Pornofisering av det offentlige rom og oppfatninger om kjønnsroller

Under det nordiske likestillingsministermøtet i Oslo i oktober 2002 ble den danske likestillingsministerens forslag om å se nærmere på hvordan pornografiske uttrykk i det offentlige rom påvirker oppfatningen av kjønnsroller vedtatt. På grunnlag av en dansk undersøkelse viser det seg at kunnskapene om dette er svært mangelfulle. Ministrene ga NIKK i oppdrag å presentere en prosjektbeskrivelse i 2003, der en vil forsøke å kartlegge hvordan utbredelsen av pornografiske uttrykk påvirker oppfatninger om kvinner og menn. NMR og landene oppfordres til å støtte undersøkelsen økonomisk.

Som en oppfølging av vedtaket ledet statsråd Dávøy i februar 2003 på en konferanse i Estland om «Women and Democracy» en work-shop om «pornofisering» av det offentlige rom – hvordan pornografiens estetikk og uttrykk stadig blir vanligere i det offentlige rom gjennom ulike bildemedier, motebransjen og reklame.

Informasjonstiltak

Informasjonsmedarbeidere i de nordiske land har i samarbeid med en norsk prosjektleder drøftet en felles informasjonsstrategi for likestillingsarbeidet i Norden, og herunder utviklet en hjemmeside for likestillingssektoren. Denne ble lansert av likestillingsministrene i Norge, Danmark og Finland under Nordisk Råds sesjon i Helsingfors ultimo oktober – jf. <http://gender.norden.org>

6.18 Justissektoren

Justissektoren spenner over forskjellige livsforhold og virksomheter. Den alminnelige lovgiv-

ning, særlig av privatrettslig art, har den tilknytning til justissektoren at tvister løses og håndheving av regelverket skjer ved domstolene. Det tradisjonelle nordiske lovsamarbeidet knytter seg til slik lovgivning. Andre sider av samarbeidet i justissektoren er knyttet sterkere opp mot de enkelte institusjoner i justissektoren og skjer dels på institusjonsnivå, dels på departements- og regjeringsnivå.

Lovsamarbeid

Det nordiske lovsamarbeidet har på grunnlag av Helsingforsavtalen av 1962 som mål å skape mest mulig ensartet lovgivning for de nordiske land. Det pågår kontinuerlig arbeid med å tilpasse og revidere lovgivning med dette for øye. Regjeringen har i 2003 gitt direktiv om at man i alt regelverksarbeid skal ha konsekvensene for nordisk rettsenhet for øye. Innenfor justissektoren skjer arbeidet i stor grad i direkte kontakt mellom departementene i de nordiske land, og det blir fortløpende utvekslet informasjon mellom landene om planlagte lovgivningsprosjekter.

Lovgivningen i de nordiske land er i stigende grad en refleks av EUs regelverk og internasjonale konvensjoner. Arbeidet med ny konstitusjon for EU, som vil danne grunnlaget for utviklingen av fremtidig regelverk i EU, blir derfor fulgt av en nordisk departemental arbeidsgruppe for gjensidig informasjon og konsultasjon.

Det er et viktig ledd i samarbeidet å sikre nordisk enhet ved gjennomføringen av EUs regelverk i nasjonal lovgivning. Det tilstrebes også å sikre nordisk samarbeid ved forberedelsen av nytt EU-regelverk. Det legges vekt på å utforme nye bestemmelser i samsvar med nordiske lovgivnings-tradisjoner, bl.a. med sikte på et mest mulig oversiktlig lovverk.

Lovgivningspolitikk i de nordiske land var emnet for et nordisk seminar i Borgå høsten 2002. Det tas sikte på å følge opp seminaret med en evaluering av erfaringene med OECDs landrapporter om regelreform, som har vært gjennomført i Danmark, Finland og Norge.

De nordiske justisministrene fikk på sitt årlige møte i juni 2003 overlevert de to første bind av en større sammenlignende analyse av familie- og arvelovgivning i Norden. Arbeidet har pågått i flere år under ledelse av professorene Anders Agell (Uppsala) og Peter Lødrup (Oslo). Den avsluttende del om barn og foreldre vil foreligge i 2004. Analysen tar sikte på å avdekke forskjeller i lovgivningen som kan skape vansker eller overraskelser i nordisk samkvem og å gi grunnlag for å utvikle en

nordisk modell i familie- og arvelovgivning i møtet med Europa. Det vil nå bli tatt stilling til hvordan dette arbeidet bør følges opp med lovendringsprosjekter i nordisk samarbeid.

Under det norske formannskapet har det vært avholdt et nordisk seminar om ytringsfriheten, særlig i konstitusjonelt perspektiv, i Oslo. Ansattes ytringsfrihet, ytringsfriheten på internett og politisk reklame var blant de temaer som ble tatt opp. Det arbeides på fellesnordisk basis med å utvikle et nytt regelverk for offentlighet i Nordisk Ministerråd.

En egen strafferettsgruppe som består av embetsmenn fra de nordiske justisdepartementene, har et særlig ansvar for nordisk samarbeid innenfor områdene strafferett og straffeprosess. Det er holdt et nordisk seminar i Oslo om fornærmedes (kriminalitetsofres) straffeprosessuelle stilling. En egen arbeidsgruppe er nedsatt for å vurdere innføringen av regler mot terrorisme også i lys av rettsikkerhetshensyn og menneskerettighetene. En annen ekspertgruppe har avgitt en rapport om det nordiske samarbeid mot kriminalitet med nazistiske eller rasistiske motiver. Gruppen konstaterer at det i hovedsak fungerer meget bra, men har også enkelte forslag til forbedring av det praktiske samarbeidet. Det er satt i gang arbeid med å revidere de nordiske utleveringslover i lys av EUs rammebeslutning. Det er videre i gang et prosjekt for å kartlegge likheter og forskjeller i straffutmålingsnivå for utvalgte forbrytelser i de nordiske land. Også arbeidet mot menneskehandel og seksuelle overgrep mot barn er prioriterte områder for det nordiske strafferettslige samarbeidet.

Politisamarbeidet generelt

Samarbeidet mellom de nordiske lands politimyndigheter er forankret i avtaler og enkelte uniforme lover (blant annet nordisk lov om utlevering). Sentralt i denne forbindelse står den nordiske politisamarbeidsavtalen fra 2002 som nå har avløst den tidligere politisamarbeidsavtalen fra 1972. Det nordiske politisamarbeidet karakteriseres ved at lokal politimyndighet stort sett kan forholde seg direkte til lokal politimyndighet i annet nordisk land uten å måtte gå via sentrale myndigheter. Et annet karakteristisk trekk er den mange steder nære regionale kontakten mellom politidistriktene på begge sider av grensene og regelmessige møter der strategier for bekjempelse av grenseoverskridende kriminalitet avtales.

De nordiske rikspolitisjefer møtes en gang i året. Dette møtet er både av orienterende art og initierer en felles nordisk kamp mot kriminalitet.

Det avholdes også en rekke møter på forskjellig nivå, blant annet på kriminalteknisk nivå, på det utdanningsmessige området og på operativt og strategisk plan mellom de nordiske land.

Den nye politisamarbeidsavtalen av 2002 bygger på 1972-avtalen. Avtalen omfatter ved siden av å regulere samarbeidet på de kriminalitetsbekjempende og kriminalitetsforebyggende områder, også informasjonsutveksling i politiets forvaltningssaker. Den nye avtalen muliggjør også til en viss grad en fordypning av samarbeidet. Avtalen oppfordrer blant annet til at det avholdes regionale møter over grensene for å fordype samarbeidet.

I tillegg til de ovenfor nevnte møter, pågår det et arbeid i regi av en nordisk arbeidsgruppe som skal komme med forslag til ytterligere utbygging og fordypning av det nordiske politisamarbeidet. Arbeidsgruppen ledes av en representant for Politidirektoratet.

Samarbeidet mellom de nordiske land skjer også gjennom det internasjonale politisamarbeidet innen Schengen-, Europol- og Interpolsamarbeidet.

Politi- og tollsamarbeidet i Norden (PTN)

Samarbeidet som nå er av generell kriminalitetsbekjempende karakter, er av vesentlig betydning for det arbeid som drives fra Norden for å bekjempe grenseoverskridende, organisert kriminalitet. Samarbeidet er av dynamisk karakter, og samarbeidet justeres etter hvert som utviklingen i det internasjonale kriminalitetsbildet gjør det nødvendig, for eksempel evalueres hver enkelt utplassering av sambandsmenn hvert år.

Politisambandsmenn

I samarbeid med de andre nordiske land er det utplassert politisambandsmenn i en rekke land. Hovedoppgaven med ordningen er å skape et kontaktledd med landenes myndigheter. Hovedoppgaven er å lette samarbeidet mellom landene og formidle informasjon innen kriminalitetsbekjempelse. Det er også utplassert politisambandsmenn med særskilte oppgaver innen utlendingsfeltet.

Nordisk materiellsamarbeid

Utvexling av informasjon om politimateriell og spesifisering av dette sammen med andre nordiske politimyndigheter har vært et satsingsområde i flere år. Dette er de senere år ytterligere forsterket ved at samarbeidet er utvidet til også å omfatte felles utlysning av materiellanskaffelser og felles kontraktsforhandlinger.

Felles nordiske kontrakter gir større volum av materiell og derved muligheter for gunstige priser. Samarbeidet medfører også at de nordiske politimyndighetene kan utnytte hverandres kapasitet og kompetanse mht. testing og evaluering av produkter.

Østersjøsamarbeidet

Østersjøregionen er i dag et prioritert samarbeidsområde for Norge og de øvrige nordiske land. Østersjøen fungerer som en felles grense for en rekke land med forskjellige samfunnssystemer og historie. Som et ledd i samarbeidet med de baltiske landene har Norge sammen med de øvrige nordiske land, tatt del i forskjellige tiltak innenfor justisområdet. Norsk justissamarbeid med de baltiske land omfatter politisamarbeid og kriminalitetsbekjempelse, utlendingsspørsmål, fengselsamarbeid, rettslige spørsmål og grensekontroll. Politisamarbeidet foregår særlig gjennom Baltic Sea Task Force on Organized Crime (BSTF).

I tillegg til BSTF hvor statsministrenes personlige representanter møter med rådgivere, er det opprettet en operativ komite, OPC. Her deltar tjenestemenn på operativt nivå fra politi, påtalemyndighet, toll og i noen tilfeller kystvakt og grensestyrker. OPC følger opp og iverksetter samarbeidstiltak etter signaler fra BSTF. EU ved formannskapet og rådsekretariatet deltar som observatør i BSTF. I tillegg deltar Interpol og Europol samt i spesielle sammenhenger også andre lov- håndhevende, internasjonale fora.

Et sentralt siktemål for BSTF er at samarbeidet skal utvikle konkrete, operative tiltak. Det vektlegges at samarbeidet skal være så uformelt og fleksibelt som mulig og at eksisterende strukturer og samarbeid skal nyttes så langt som mulig. Videre er økt deltakelse fra EUs side gjennom bistandsprogrammene ønskelig.

Arbeidet i BSTF er organisert slik at de ulike deltakerlandene har hovedansvaret for å utvikle samarbeidet innenfor de åtte, prioriterte områdene:

- Narkotika (Polen)
- Stjålne kjøretøy (Norge og Russland)
- Illegal immigrasjon (Tyskland)
- Hvitvasking (Finland)
- Avgiftspliktige varer (Litauen)
- Kvinnehandel (Sverige)
- Utenlandske gjenger (Danmark)
- Miljøkriminalitet (Norge).

En rekke felles aksjoner er gjennomført og det har blitt en vesentlig utvidelse av det praktiske samar-

beidet i området. Når det gjelder stjålne kjøretøy, har man fra norsk side arrangert flere ekspertmøter med sikte på å kartlegge problemer ved samarbeidet om stjålne biler og søke å forbedre de generelle betingelser for samarbeid på dette området. Det er gjennomført en rekke kontrollaksjoner, dels i fellesskap mellom alle deltakerlandene og dels bilateralt/nasjonalt.

Samarbeidet mellom de nordiske riksadvokater

Det er en nær kontakt og godt samarbeid mellom de nordiske riksadvokater. Årlig avholdes møter for erfaringsutveksling og diskusjon av faglige temaer som kriminalitetsutvikling, lovspørsmål, metodespørsmål, innsats mot særskilte kriminalitetsformer mv. Det foregår også et nært samarbeid mellom riksadvokatene både på det generelle plan og i forbindelse med enkeltsaker.

Som ledd i den strategiske bekjempelsen av organisert kriminalitet i Østersjøområdet er det etablert et samarbeid mellom riksadvokatene i regionen, blant annet gjennom det årlige Baltic-Sea-møtet. Dette holdes høsten 2003 i Norge med Riksadvokaten som arrangør og programansvarlig. I tillegg til å rette søkelyset på aktuelle kriminalpolitiske felt arbeides det også for å finne praktiske løsninger på felles problemer og å forbedre og effektivisere kommunikasjonen mellom påtalemyndighetene i landene.

Forholdet til EU

Norges posisjon som ikke-medlem i EU gjør det påkrevet med blant annet nære bilaterale forbindelser til EU-landene. Det er en viktig strategi for Norge først og fremst å samarbeide med de øvrige nordiske land som er medlemmer av EU for å kunne få anledning til å fremme våre interesser overfor EU og for å innhente ønsket informasjon om de pågående justispolitiske prosesser i unionen. Kontaktene med de andre nordiske land skjer som oftest uformelt utenfor de etablerte strukturer, og må sies å være generelt sett meget godt og av stor verdi for oss.

Miljøkriminalitet

I april 1999 besluttet riksadvokatene i Østersjølandene å nedsette en ekspertgruppe som skulle foreta undersøkelser omkring internasjonal miljøkriminalitet i Østersjølandene. Gruppen avholdt møter i København i april 2000, 2001 og 2002. Gruppen har utarbeidet to rapporter om bekjempelse av forurensing fra skip i Østersjøområdet. I tillegg

har det foregått et uformelt samarbeid mellom påtalemyndighetene i de nordiske land. Det er blant annet avholdt to konferanser i Malmø om miljøkriminalitet. I 2002 ble ekspertgruppen slått sammen med en gruppe representanter fra påtalemyndigheten og politiet under Baltic Task Force. Den nye gruppen skal i særlig grad ha fokus på oljeforurensning og grensekryssende transport av farlig avfall, og arbeider med å utarbeide felles etterforskningsmanualer. Norge har pt. formannsvervet i gruppen som har avholdt en konferanse og vil avholde en ny konferanse høsten 2003.

Etterutdanning av nordiske dommere

Gjennom SEND (Samarbetsorganet för Efterutbildning av Nordens Domare) er det etablert et verdifullt, forpliktende samarbeid med finske, svenske og danske dommerkollegaer om etterutdannings spørsmål. Årlig avholdes dommerseminarer for erfaringsutveksling og diskusjon av faglige temaer.

Samarbeid mellom de nordiske domstoladministrasjoner

Det er nær kontakt og godt samarbeid mellom de nordiske domstoladministrasjoner. Årlig avholdes det møte for erfaringsutveksling og diskusjon av faglige temaer som budsjettspørsmål, IKT, dommerkruttering osv.

Nordisk samarbeidsråd for kriminologi

Nordisk samarbeidsråd for kriminologi arbeider for felles forskning på det kriminalpolitiske området. Det arrangeres forskerseminarer, utdeles stipender til forskning, og kriminologiske og kriminalpolitiske nyheter distribueres i de nordiske landene.

Nordisk samarbeid om kriminalomsorg

De nordiske land har et tett samarbeid på kriminalomsorgens område. Det er på mange viktige områder etablert faste samarbeidsfora. For å diskutere felles utfordringer når det gjelder organisering av straffegjennomføringen og faglige spørsmål på et overordnet plan, møtes ledelsen for de nordiske lands kriminalomsorger til et årlig møte (Generaldirektørmøtet). Generaldirektørmøtet er en viktig arena for diskusjon av felles nordiske utfordringer og en overordnet strategi for kriminalomsorgen.

Det er etablert faste samarbeidsfora på sentrale områder som sikkerhetsspørsmål, utvikling av

fengselsbygg og når det gjelder innholdet i straffegjennomføringen. De ansvarlige på sikkerhetsområdet i de nordiske land har jevnlig kontaktmøter for å utveksle erfaringer. Når det gjelder innholdet i straffegjennomføringen avholdes det årlige møter om arbeidsdriften og fengselsundervisningen. Arbeidsdrift og undervisning har stor betydning for innholdet i fengselsstraffen, og representerer fortsatt de viktigste tiltak på innholdssiden i fengsel. Programvirksomhet og liknende tiltak blir en stadig viktigere del av innholdet både når det gjelder gjennomføring av fengselsstraff og samfunnsstraffer. Det er tatt initiativ til et felles nordisk programforum for å kunne utveksle kunnskap og erfaringer om denne virksomheten. Det tas sikte på at programforumet skal være formelt etablert i løpet av høsten 2003. For å kunne dra nytte av nordiske erfaringer når det gjelder utviklingen av friomsorgsledere, er det etablert en årlig møtearena for friomsorgsledere. Denne møtearenaen har vært særdeles viktig de senere år i forbindelse med utviklingen av samfunnsstraffen. Likeledes er det et nært samarbeid mellom Kriminalomsorgens Utdannings senter og de tilsvarende institusjoner i de andre nordiske land.

Fengselsprosjektenes forankring i Norden

Åtte norske fengsler er med i en fadderordning med fem latviske fengsler (Nord-Balt Prison Project) og syv russiske fengsler (Twin Prison Project). Fengsels samarbeidet med Latvia forvaltes i tett samarbeid med de andre nordiske land. Finland, Danmark og Sverige har liknende samarbeidsavtaler med enkelte fengsler og utdanningsinstitusjoner i hele Baltikum. Under Europarådets ledelse møtes de nordiske prosjektansvarlige til et styremøte hvert år.

Fengsels samarbeidet med Russland skaper ulike berøringspunkter med nordiske og russiske samarbeidspartnere. Fem av fengslene ligger i Murmansk fylke. Disse faller inn i det geografiske området som dekkes av Barentssamarbeidet, hvor det nylig er etablert nærmere kontakt.

I 2002 ble det startet et arbeid med å kartlegge varetektspraksis i Østersjøområdet i samarbeid med Østersjørådet. Samarbeidet har foreløpig ledet frem til en undersøkelse om varetektspraksis i hele regionen som ble diskutert på et møte i St. Petersburg i februar 2003. Ekspertter og praktikere fra Norden, Baltikum, Polen og Nordvest-Russland møttes på seminaret som munnet ut i et sett med anbefalinger, den såkalte «Pushkin Recommendation on Pre-Trial Detention in the Baltic Sea Area.»

Redningstjenestesamarbeid

Det nordiske redningstjenestesamarbeidet NORDRED bygger på en rammeavtale mellom Danmark, Finland, Norge og Sverige om samarbeid over territorialgrensene for å hindre eller begrense skader på mennesker, eiendom eller miljøet ved ulykkeshendelser. Island deltok under en nordisk redningstjenestekonferanse i Malmø 9.-11. mai 2000 og tiltrådte nevnte avtale den 5. april 2001. De baltiske statene var også invitert og deltok med observatører på konferansen.

Avtalen forutsettes å komplettere andre nordiske multilaterale eller bilaterale overenskomster på området. Overordnede mål er å utveksle informasjon, bringe mennesker sammen og bryte ned faggrenser. NORDRED-kontaktgruppen møtes 2–4 ganger i året, og konferanser har hittil vært gjennomført annet hvert år.

Det er utarbeidet en nordisk redningstjenestehåndbok, arrangert alarmøvelser og oppmuntret til grensekommunalt og lokalt samarbeid. Etter som Norges samarbeidspartnere i NORDRED er EU-medlemmer, kan EU-direktiver på fagområdet ha betydning også for Norge og samarbeidet mellom NORDRED-landene.

I Barentssamarbeidet (Barents Euro-Arctic Council) mellom Norge, Sverige, Finland og Russland er det opprettet en arbeidsgruppe som skal vurdere felles avtaler, øvelser og utdanning innen rednings- og beredskapsarbeid i regionen, herunder skal det høsten 2005 avholdes en felles øvelse med Norge i lederstolen (Øvelse Barents Rescue).

Det er undertegnet en redningsavtale mellom Norge og Russland. Avtalen utfyller bestemmelsene i den internasjonale IMO-konvensjonen av 1979 om sjøredning. Det gjennomføres årlig redningsøvelser i samarbeid med Russland (sjøredning i Barentshavet). Det pågår for øvrig et arbeid med sikte på å utvide avtalen til også å gjelde landredning, katastrofe- og miljøvernssamarbeid, samarbeid om bekjempelse av forurensning, herunder atomnedfall etc. Norge tar sikte på å inngå en sjøredningsavtale med Sverige i løpet av inneværende år.

Norsk redningstjeneste v/Hovedredningssentralene, Kystradioen og Sjøfartsdirektoratet har årlige faste møter med nord-europeiske land for å bedre kommunikasjonen til sjøs over det internasjonale satelittsystemet Global Maritime Distress and Safety System (GMDSS).

Samarbeid om samfunnssikkerhet

Det er nær kontakt og godt samarbeid mellom de nordiske landene om samfunnssikkerhetsarbeid. Justisdepartementet har jevnlig kontakt med svenske og danske kolleger. Det avholdes jevnlig informasjonsmøter mellom Generaldirektørene og på mellomledernivå. Direktoratet for sivilt beredskap har en aktiv dialog med ulike svenske myndigheter knyttet til utveksling av kunnskap og erfaringer innen blant annet temaene informasjonsberedskap, geografiske informasjonssystemer (GIS), og ivaretagelse av beredskapsmessige hensyn i samfunnsplanleggingen (BIS), risiko- og sårbarhetsanalyser og generell forskning innen temaet samfunnssikkerhet.

For å støtte opp om FN's rolle i humanitære hjelpeoperasjoner har OCHA (Office for the Coordination of Humanitarian Affairs) avtaler med alle de nordiske landene, samt med Storbritannia og Nederland om deltakelse i UNDAC-systemet (United Nations Disaster Assessment and Coordination). Disse landene samarbeider innenfor nettverket International Humanitarian Partnership (IHP) om å gi ressurser til FN i praktisk nødhjelpsarbeid. I dette nettverket arrangeres det fellesøvelser for internasjonale innsatsstyrker. Direktoratet for sivilt beredskap deltar i planlegging og gjennomføring av Triplex-øvelsene og Norge har påtatt seg å avholde neste Triplex-øvelse høsten 2004.

Alle de nordiske landene deltar i EUs handlingsprogram for sivil beredskap. Formålet med handlingsprogrammet er å støtte opp om og utfylle virksomheten til lokale, regionale og sentrale styresmakter innen det sivile beredskapsområdet. Fra norsk side er det innledet samarbeid med de andre nordiske landenes myndigheter ut fra konkrete prosjekter. Som en videreføring av Handlingsprogrammet har EU opprettet en felles Samordningsmekanisme for sivil krisehåndtering. Mekanismen gjør EU mer operativ og legger til rette for mobilisering av intervensjonsteam, eksperter og andre ressurser til et kriseområde i eller utenfor EU. Norge og Island har deltatt i mekanismen fra 1. januar 2003 og har utviklet et godt samarbeid med de andre nordiske land når det gjelder sivile beredskapssaker i EU.

Alle de nordiske landene deltar videre i NATOs samarbeid om sivil beredskap, innen rammen av Partnerskap for Fred (PfP). Her er Sverige et av de mest aktive partnerlandene. Fra norsk side er det lagt stor vekt på å styrke partnersamarbeidet i NATO.

Et godt eksempel på konkret samarbeid innen NATO er det felles nordiske prosjektet om utvik-

lingen av generelle retningslinjer for beskyttelse av sivilbefolkningen mot CBRN-angrep. Som en følge av et økt fokus på beredskap mot hendelser med bruk av kjemiske, biologiske, radiologiske (CBRN) våpen i NATO ble det fra norsk side tatt initiativ for å utarbeide et grunnlagsdokument med generelle retningslinjer innen utstyr, opplæring og prosedyrer. Prosjektet har vært utført i samarbeid med svenske og finske myndigheter, og har blitt koordinert av Direktoratet for sivilt beredskap. Prosjektet har som siktemål å øke landenes evne til beskyttelse av sivilbefolkningen gjennom økt evne til samhandling innen NATO. Gruppens arbeid ble presentert for NATOs komité for sivilt beredskap i april 2003. Det tas sikte på sluttbehandling av dokumentet i løpet av våren.

6.19 Informasjonsteknologi

Målsettingen med det nordiske samarbeidet på området er å videreutvikle de muligheter som ligger i den sterke utbredelsen og bruk av informasjonsteknologi som er i regionen. Siktemålet med et eget ministerråd er å styrke det nordiske IT-samarbeidet, både gjennom egne initiativ og gjennom samarbeid med andre fagsektorer.

Dokumentet «Strategi og handlingsplan på IT-området for 2002–2004» bygger bl a videre på Nordisk Ministerråds og Nordisk Råds strategidokument *Ny Nordisk Dagsorden* samt en rekke rekommandasjoner fra Nordisk Råd. Strategien ble behandlet av Nordisk Råd høsten 2002, og har følgende fokusområder: Bredbånd og digitalt innhold, Digital forvaltning, IT-sikkerhet og tillit, Et kunnskapssamfunn for alle samt Indikatorer for og benchmarking av kunnskapssamfunnet.

Norge valgte i sin formannskapsperiode å fokusere på bredbånd og digitalt innhold. Det ble avholdt IT-ministtermøte i Oslo 10. oktober 2002. Temaet for møtet var «Bredbånd og digitalt innhold i et nordisk perspektiv». Fire ministre, samt en representant for et av de selvstyrte områdene møtte. I tilknytning til møtet ble det avholdt et lukket seminar med til sammen 35 representanter for offentlig og privat sektor fra de andre nordiske landene.

Bredbåndsutbyggingen i de nordiske landene har kommet langt, men det er betydelige individuelle forskjeller i tempoet i utbyggingen. Danmark og Island hadde i desember 2002 begge en dekning på anslagsvis 95 pst., mens Finland, Sverige og Norge hadde en dekning på henholdsvis 75, 72 og 60 pst. Dekning er her målt som andel private hjem som har et tilbud. Penetrasjonen var i samme periode 19,5 pst. for Danmark, 29 pst. for

Island, 12,5 pst. for Finland, 17,8 pst. for Sverige og 10,4 pst. for Norge. Utviklingen går raskt, og forventet dekning og penetrasjon i desember for Norge er hhv 65 pst. og 19,8 pst.

Det er i samarbeid med regionalsektoren i Nordisk Ministerråd iverksatt en IT infrastruktur-studie som skal fokusere på de nordiske landenes bredbåndspolitikk, digitalt innhold og sammenheng med regionalpolitikken. Utredningen gjennomføres eksternt og var ferdig 1. august 2003.

Ministerrådet for IT har sett på mulighetene for å følge opp Nordisk Råds rekommandasjon om å stimulere utvikling av IT basert oversettelsesteknikk til bruk mellom de nordiske språk og utvalgte verdensspråk. Det er i samarbeid med utdanningssektoren i Nordisk Ministerråd utarbeidet en rapport som konkluderer med en anbefaling om å samle det begrensede materialet som er tilgjengelig som ordbøker. Utvikling av andre tjenester vil kunne ta utgangspunkt i dette.

Under det finske formannskapet i 2001 besluttet MR-IT å iverksette prosjektet «Nordic cooperation concerning Society statistics». Prosjektet er gjennomført av de fem nordiske statistikkbyråer. Publikasjonen har en generell del som fokuserer på IT samfunnet generelt, samt en spesifikk del som fokuserer på den digitale todelingen. Publikasjonen ble lagt frem i desember 2002.

Sverige fokuserer i sin formannskapsperiode i 2003, på IT-sikkerhet og tillit. Arbeidet startet i 2002, bl.a. med utformingen av samarbeidsprosjekt mellom de nordiske land, Østersjørådet (Northern eDimension Action Plan) og EU med tittelen «Digital Signature Interoperability».

6.20 Flyktninger og migrasjon

Nordisk samrådsgruppe på høyt nivå for flyktningsspørsmål

Det nordiske samarbeidet på asyl- og migrasjonsområdet, finner i stor grad sted innenfor rammene av Nordisk samrådsgruppe på høyt nivå for flyktningsspørsmål (NSHF). Gruppen drøfter aktuelle flyktning- og migrasjonspolitiske spørsmål, og målet er å legge et grunnlag for utviklingen av fellesnordiske holdninger og ordninger på området. Formannskapet roterer mellom landene og utøves for ett år av gangen. Danmark innehar for tiden formannskapet, og Norge overtok formannskapet fra juli 2003.

Det avholdes to møter i året på embetsnivå. I tilknytning til det ene embetsmannsmøtet, avholdes det et årlig ministermøte. Dersom det er behov

for å gå mer i dybden med utvalgte emner, kan det innkalles til ad-hoc møter.

NSHF kan etter behov nedsette arbeidsgrupper for mer inngående drøfting av enkelte temaer. For tiden eksisterer følgende arbeidsgrupper: EU/Schengen, Baltikum, Gjenbosetting, Tilbakevenning og Arbeidsinnvandring.

Nordisk utlendingsutvalg

Dette er et utvalg som har som mandat å samordne kontrollen av utlendingers innreise i de nordiske land, og for øvrig drøfte saker av betydning for det felles passkontrollområdet. De nordiske land gikk inn i det praktiske Schengen-samarbeidet 25. mars 2001, og det er stort behov for et forum hvor man kan drøfte praktiske Schengen-relaterte spørsmål, og samordne nordiske synspunkter. Også spørsmål knyttet til anvendelsen av Dublinkonvensjonen om hvilket land som har plikt til å behandle en søknad om asyl, drøftes i dette forum. Arbeidet i utvalget vil bli tillagt vekt de kommende år

Nordisk migrasjonsutvalg

Migrasjonsutvalget er underlagt embetsmannskomiteen for arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøpolitikk (EK-A). Utvalget er tverrsektorielt sammensatt med representanter fra de berørte departement i Norge, Sverige, Danmark, Finland og Island. Formannskapet er fra 2002 ettårig og ambulerende, mens utvalgets sekretær fungerer i perioder på 2–3 år for å sikre kontinuitet.

Migrasjonsutvalget er nedsatt for å utveksle informasjon om spørsmål på migrasjonsområdet, herunder informasjon om lovgivende og administrative tiltak, samt statistikk på utlendingsområdet. Migrasjonsutvalget skal også diskutere nye initiativ til integrasjon av innvandrere og flyktninger i samfunnet generelt og på arbeidsmarkedet spesielt. Utvalgets oppgave er å forberede embetsmannskomiteens møter innenfor utvalgets faglige arbeidsområde, herunder årsrapporter, virksomhetsplaner og øvrig materiale til bruk for EK-As arbeid. Videre fordeler utvalget sine prosjektmidler innen aktuelle politiske områder. Prosjektene forankres i de ulike land avhengig av tilgjengelig kompetanse, og blir fulgt opp underveis og vurdert før trykking i TemaNords rapportserie. Migrasjonsutvalget skal også bidra til formidling av forskningsresultater og informasjon om migrasjonen i nordisk sammenheng. Den løpende koordineringen under EK-As fellesnordiske aktiviteter er også en oppgave for Migrasjonsutvalget.

Oppfølgingen av arbeidet med prosjektvirk-

somhet har vært i tråd med hva som ble skissert i St.meld. nr. 30 (1999–2000). Det er besluttet at virksomheten fremover skal dreies mer over på formidling i form av konferanser. Det vil fortsatt bli igangsatt prosjekter, om enn i mindre omfang enn tidligere. Norge hadde formannskapet i 2002. Utvalget innførte i 2002 en mer standardisert landrapportering, slik at det skal bli lettere å sammenligne opplysninger om de forskjellige nordiske landene. I oktober 2002 ble det arrangert en nordisk konferanse i Sverige om «Den kulturelle og etniske mangfolden i arbeidslivet i Norden», og i november ble det arrangert en konferanse i Danmark med tittelen «Overgangen fra skole til erhverv – hvordan sikrer vi, at unge med annen etnisk baggrunn får en erhvervskompetencegivende uddannelse?» Den planlagte konferansen i Norge om innvandrerkvinnens tilpassing til arbeidsmarkedet, ble avholdt i februar 2003.

6.21 Administrasjon og forvaltning

De sentrale statlige arbeidsgiverorganene i de nordiske land har i mange år hatt et nært samarbeid. Dette skjer gjennom en statlig arbeidsgiverkonferanse for alle nordiske land som arrangeres annethvert år. Høsten 2002 ble konferansen arrangert i Norge. Samarbeidet skjer også gjennom arbeid i grupper som er etablert på forskjellige personalpolitiske områder. Årlig arrangeres en nordisk pensjonskonferanse der representanter for de statlige tjenestepensjonsordninger møtes. Det er enighet om at konferansen i 2003 utsettes til 2004, med Finland som vertskap.

Nordisk Ministerråd har etablert et nordisk lønns- og personalutvalg, som består av ledende representanter for den statlige arbeidsgiversiden i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige. Lønns- og personalutvalget er et rådgivende organ for Nordisk Ministerråd (samarbeidsministrene) og Nordisk Råds Presidium i lønns- og personalspørsmål.

I 1978 opprettet Nordisk Ministerråd en utvekslingsordning for statsansatte i de nordiske land. Nordisk tjenesteutveksling omfatter alle grupper statsansatte i de nordiske land, og har til formål å styrke samarbeidet mellom de nordiske statsetater og gi impulser til nytenkning når det gjelder eget arbeidsfelt. Nordisk Ministerråd bevilger hvert år penger til stipendmidler for tjenesteutvekslingen.

I de 25 år Nordisk tjenesteutveksling har eksistert er det et stort antall nordiske statsansatte som har benyttet seg av ordningen. Tilbakemeldin-

ger fra norske stipendiater etter endt utvekslingsopphold, gir uttrykk for verdifull læring og nye innfallsvinkler til egne arbeidsoppgaver. Oppholdet har også gitt et faglig kontaktnett for stipendiatene og deres virksomheter. Interessen for nordisk tjenesteutveksling er stadig stor i alle de nordiske land. Det er ikke mulig å tildele stipend til alle gode søkere, og de stipendier som tildeles blir ofte nedkortet i tid i forhold til søknaden.

Det Globale Norden er et nettverk som består av representanter for arbeidsgivere i den statlige forvaltningen i Sverige, Danmark og Norge. Nettverket har eksistert siden 1997. Formålet er å finne felles arenaer for erfaringsutveksling når det gjelder mangfoldsproblematikk. Det er spesielt integrering av personer med innvandrerbakgrunn i arbeidslivet som er hovedfokus i nettverkssamarbeidet.

Konkurransopolitisk samarbeid

De nordiske konkurransemyndighetene har et nært samarbeid i form av regelmessige møter, gjennom daglig arbeid både med nasjonale saker og utvikling av konkurranseregler i EU og EØS, samt gjennom nordiske prosjekter.

Det er to typer regelmessige møter: Nordisk plenums møte og ledelses møte (generaldirektørmøte). Nordisk plenums møte arrangeres hvert år i september. Det har rundt seksti deltakere fra Norge, Danmark, Finland, Færøyene, Island, Sverige og Grønland. I 2002 ble møtet arrangert av islandske konkurransemyndigheter. Emnet for møtet på Island var blant annet det nordiske kraftmarkedet, byggemarkedet i Norden, regler om offentlighet og innsyn, og den nye prosessuelle reformen av konkurransereglene i EU. Plenums møtet i september 2003 skal holdes i Stockholm.

Ledelses møtene finner sted hver vår. Fra Konkurransetilsynet deltar regelmessig konkurranse direktøren og nordisk kontaktperson. På ledelses møtene blir linjene for nordisk samarbeid trukket opp. Foruten faglige spørsmål tas det opp ledelses spørsmål og andre temaer av felles interesse.

6.22 Det utenrikspolitiske samarbeid

Det er lang tradisjon for et nært utenrikspolitisk samarbeid mellom de fem nordiske land. På tross av ulik forankring i forhold til EU og NATO, fungerer det utenrikspolitiske samarbeidet nært og godt. Integrasjonsbestrebelsene i Europa og den endrede sikkerhetspolitiske arkitekturen innebærer at Norden i dag i stadig større utstrekning har

felles utenriks- og sikkerhetspolitiske interesser. Dette interessefellesskap, sammen med vårt felles kultur- og verdigrunnlag, bidrar til at vi kan utnytte ulik tilknytning til internasjonale organisasjoner til felles initiativ og tiltak.

Imidlertid har samarbeidet i de internasjonale organisasjonene endret karakter etter at Danmark, Finland og Sverige ble medlemmer av EU. Tidligere var det nordiske samarbeidet tettere og mer formelt. Dette manifesterte seg bl.a. i et betydelig antall felles nordiske innlegg, kommunikeer og presseuttalelser. Enkelte slike innlegg og uttalelser holdes fortsatt, men det er likevel en utfordring å opprettholde den nordiske profilen i samarbeidet samtidig som de nordiske EU-land må avstemme sin politikk med de øvrige EU-land. Fra norsk side er man derfor opptatt av å bidra aktivt til et fortsatt nært og fortløpig samarbeid om aktuelle utenrikspolitiske spørsmål.

Det utenrikspolitiske samarbeidet er de siste årene i økende grad utvidet til å inkludere også de baltiske land i det såkalte NB 8- samarbeidet. De nordiske og baltiske utenriksministre møtes nå årlig i tilknytning til det nordiske utenriksminister møtet i august. I tillegg avholdes halvårlige nordiske statssekretærmøter og regelmessige nordisk-baltiske polsjefmøter. Til polsjefmøtene inviterer man tidvis også representanter fra andre naboland i regionen, og også USA, som har uttrykt ønske om et tettere kontakt med det nordisk-baltiske samarbeidet. De baltiske land oppfatter seg langt på vei som «nordiske», og deres kommende medlemskap i både NATO og EU vil trolig medføre økt interesse for det nordisk-baltiske utenrikspolitiske samarbeidet i tiden som kommer.

Norge har særlig stor nytte av samrådet med de øvrige nordiske land om spørsmål som gjelder utviklingen innenfor EU, EØS og Schengen-samarbeidet, samarbeidet med våre naboland og i de regionale samarbeidsfora, og knyttet til samarbeidet om de konfliktforebyggende og fredsbevarende oppgaver som de nordiske land er involvert i.

Nordisk samarbeid i EU-relaterte saker gir anledning til å gjøre norske synspunkter og interesser kjent blant EU-landene. Danmarks, Finlands og Sveriges EU-medlemskap har satt et sterkere nordisk preg på EU. Dette har bidratt til at åpenhet og innsyn, miljøpolitikk, arbeidsmiljø og sysselsetting, sosiale spørsmål og likestilling, forbrukervern og mattrygghet nå står mer sentralt på EUs dagsorden enn før EU-utvidelsen i 1995. Det er i felles nordisk interesse å styrke denne utviklingen ytterligere. I lys av EUs fortsatt dynamiske utvikling er det naturlig at Europaspørsmål nå utgjør en stor del av den nordiske dagsordenen og at EU-sa-

ker er et fast og viktig innslag på nordiske ministermøter. Ordningen med tidlig varslings av relevante EU-saker innenfor kretsen av nordiske land er av stor betydning for Norge.

Alle de nordiske land har støttet fullt opp om utvidelsen av EU og tiltredelseslandenes forberedelser til medlemskap. Det har vært lagt særlig vekt på å støtte de baltiske lands integrasjonsprosess i EU, også gjennom Ministerrådets næringsprogram (se for øvrig kapittel 4.1). Det er viktig at de nordiske land viderefører dette samarbeidet og støtter særlig de baltiske land, også etter deres inntreden i EU. Landene er enige om betydningen av styrket satsing og behovet for økt samråd når det gjelder utformingen av de respektive lands politikk i forhold til de nordiske nærområdene.

Selv om rommet for nordiske samarbeid i FN er blitt mindre som følge av Danmarks, Sveriges og Finlands EU-medlemskap, er det like fullt løpende kontakt og tett samarbeid med utveksling av synspunkter og informasjon innen den nordiske krets. Ved FN-delegasjonene i New York møtes bl.a. de nordiske ambassadørene ukentlig og det er jevnlig FN-konsultasjoner på embetsnivå i de nordiske hovedsteder. For Norge er det viktig å få informasjon om EUs arbeid på aktuelle områder, samtidig som vi fra norsk side kan bidra med informasjon fra kontakter med likesinnede land som ikke er medlemmer av EU. Dette gjelder bl.a. informasjon fra samarbeidet i JUSCANNZ (en forkortelse for landene som deltar, dvs Japan, USA, Canada, Australia, Norge, New Zealand og Sveits).

De nordiske land samarbeider også nært i kandidaturspørsmål. Det er etablert en intern nordisk rotasjonsordning for kandidatur til FNs Sikkerhetsråd. Norge fikk god og aktiv støtte fra de øvrige nordiske land for plassen i FNs Sikkerhetsråd for perioden 2001–2002. Danmarks forventede kandidatur til Sikkerhetsrådet i perioden 2005–2006 vil få tilsvarende nordisk støtte. Innen gruppen av vestlige land (WEOG) har det over tid vært en forståelse for at de nordiske land i en rekke valgsammenhenger i realiteten utgjør en egen «undergruppe». Dette gjelder i stor grad på det økonomiske og sosiale området, hvor de nordiske land samlet er blant de største bidragsytere. Men også når det gjelder kampen for demokrati og menneskerettigheter er det tradisjon for at de nordiske land står sammen. MR-spørsmål er blitt et viktig tema for drøftelser og samordning på nordisk nivå. Internasjonal strafferettspleie er også et tema for nordisk samarbeid, hvor det fremmes kandidater fra den nordiske krets til stillinger i den internasjonale straffedomstol (ICC) og til straffedomstolene

for det tidligere Jugoslavia (ICTY) og Rwanda (ICTR).

OSSE er den internasjonale organisasjon hvor EU-landene har etablert det tetteste utenrikspolitiske samarbeidet. Felles nordiske innspill er her i praksis blitt en umulighet etter at Finland og Sverige ble EU-medlemmer. Imidlertid fortsetter det ukentlige nordiske samråd mellom OSSE-delegasjonene, og de halvårlige nordiske og årlige nordisk-baltiske OSSE-konsultasjonene på hovedstadsnivå.

Forsvars- og sikkerhetspolitiske spørsmål er de siste årene tilført som en ny og viktig dimensjon i det nordiske samarbeidet. Landenes ulike sikkerhetspolitiske orientering er ikke til hinder for jevnlig konsultasjoner, et nært praktisk samarbeid og felles innsats.

De nordiske lands ulike sikkerhetspolitiske forankring begrenser det formelle samarbeidet. Samtidig er det uformelle samarbeidet verdifullt. Gjennom åpne informasjonskanaler på politisk såvel som embetsnivå, har de nordiske land en gjensidig interesse i et nært samarbeid på det forsvars- og sikkerhetspolitiske området. Det samarbeides også tett på arbeidsnivå.

De nordiske land har etablert et godt uformelt samarbeid om sivil krisehåndtering. (Se for øvrig også kapittel 6.24)

Gjennom det norsk-initierte NORDCAPS (Nordic Coordinated Arrangement for Military Peace Support) samarbeider de nordiske land i forhold til fredsoperasjoner i FN-regi, bl.a. gjennom opplæring av såvel nordisk som internasjonalt personell. De nordiske land samarbeider også innen den såkalte SHIRBRIG-rammen, som til sammen teller 12 fulle medlemmer, hovedsakelig europeiske land. SHIRBRIG (Multinational Stand-by High Readiness Brigade) er etablert for å styrke FNs evne til rask utplassering av hovedkvarter og styrker, og kan også bidra i planleggingsfasen av nye operasjoner.

De nordiske land og Tyskland har siden høsten 2000 hatt et uformelt samarbeid om sivil krisehåndtering, et samarbeid som senere er utvidet til å gjelde også Polen og de baltiske land. Innenfor denne rammen drøftes samarbeid om sivilt politi i internasjonale fredsoperasjoner og sivile innsatsstyrker i fredsoperasjoner. Det eksisterer for øvrig et godt nordisk samarbeid innen utdanning og kursing av politiinstruktører.

Det nordiske militære samarbeidet på Balkan har vist at Norden samlet effektivt kan bidra til krisehåndtering. Regjeringens mål er at de praktiske erfaringer vi har fått på Balkan skal reflekteres i tett kontakt mellom disse land innenfor rammene

av EUs felles utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeid (ESDP). Regjeringen arbeider også aktivt for å trekke Sverige og Finland så tett som mulig inn mot NATOs arbeid med fredsoperasjoner og krisehåndtering, de såkalte ikke-Artikkel 5 operasjonene. Dette omfatter jevnlig konsultasjoner om NATO-ledede fredsoperasjoner der disse landene deltar.

Norge tok i 2002 på seg ledelsen av observatørpoppågaver i forbindelse med fredsprosesser i Sri Lanka og Sudan. På bakgrunn av felles erfaring og tilnærming er det lagt stor vekt på å få med de nordiske landene.

I fredsforhandlingene for Sudan i regi av den regionale organisasjonen Intergovernmental Authority on Development (IGAD) har særlig Norge samarbeidet nært med andre land og organisasjoner som følger forhandlingene. Det nordiske engasjementet har vært sterkt i den humanitære innsatsen og i deltakelsen i Joint Military Commission (JMC) som har ansvaret for overvåking av våpenhvileavtalen for Nuba-fjellene i Sudan. De nordiske land har vært aktivt med i drøftelser om organisering av humanitær bistand og i forberedelsene av bistand ved en fredsavtale i Sudan.

Overvåkingen av våpenhvilen i Sri Lanka er utelukkende et nordisk prosjekt foreløpig, med deltakelse fra alle de fem nordiske landene. Partene i fredsprosessen ønsker å bruke nordiske monitører så langt som mulig av politiske grunner og etter god erfaring med observatørgruppen.

De nordiske land deltar fremdeles aktivt i kampen mot internasjonal terrorisme, blant annet gjennom bidrag til de militære operasjonene i Afghanistan. Kampen mot terrorisme fordrer nødvendigvis fokus på de grunnleggende årsaker til terrorisme. Av denne grunn har de nordiske land med sitt sterke engasjement for bekjempelse av fattigdom og fremme av demokrati og menneskerettigheter, også bidratt til den langsiktige forebyggingen av terrorisme.

Det har i de senere år vært tett nordisk samråd i EAPC (Det euro-atlantiske partnerskapsråd). Det militære samarbeidet i Partnerskap for fred (PfP) gir også god mulighet til å videreutvikle det regionale samarbeidet om fredsbevaring i Norden.

Norge, sammen med Sverige og Finland, har tatt ansvaret for å utvikle retningslinjer for minstandarder i EAPC-land for å beskytte sivilbefolkningen mot masseødeleggelsesvåpen. Dette arbeidet finner sted innen rammen av NATOs høynivågruppe for sivil beredskapsplanlegging (SCEPC) og omfatter standarder for opplæring, utstyr og prosedyrer. En prosjektgruppe under ledelse av Direktoratet for Sivilt Beredskap har utarbeidet et

forslag som nå er til behandling i NATOs organer. Det er første gang i NATO-sammenheng at det er utarbeidet forslag til felles standarder for sivile nasjonale kapasiteter.

Det nordiske utenrikspolitiske samarbeidet omfatter for øvrig også administrative spørsmål knyttet til de nordiske lands utenriktjenester. I kjølvannet av etableringen av ambassadefellesskapet i Berlin blir nå ytterligere nordiske samlokaliseringssjekter vurdert, om enn mindre omfattende enn i Berlin. I forlengelsen av diskusjonene om samlokalisering drøfter man også en mulig videreutvikling av det nordiske konsulære samarbeidet på utenriksstasjonene.

6.23 Utenrikshandel

Det utenrikshandelspolitiske samarbeidet mellom Norge og de nordiske naboland er i all hovedsak konstruktivt og nært. De nordiske utenrikshandelsministre møtes årlig til uformelt samråd om aktuelle handelspolitiske saker. Erfaringene fra de siste åtte årene, med tre av de nordiske landene innenfor EU og to utenfor, viser at samarbeidet om Europaspørsmål har fått større betydning i det nordiske utenrikshandelspolitiske samarbeidet. Likeledes har samarbeidet med Nordens nærområder på det økonomiske og handelspolitiske området blitt viktigere.

De uformelle informasjons- og konsultasjonsordningene er styrket de senere år, både mellom de nordiske hovedstedene, mellom delegasjonene/representasjonene i Brussel og Genève, mellom de nordiske ambassadene og mellom EU-delegasjonene og Nordisk Ministerråds sekretariat. I mange spørsmål som det arbeides med i EU og som kommer til behandling i EØS, er det forut for møter i EU, nær kontakt mellom de nordiske hovedsteder. I tillegg vil Nordisk Ministerråd være en kanal for regelmessig nordisk samråd om aktuelle EU/EØS-spørsmål. Et «tidlig varslingsystem» er etablert, slik at vi i den nordiske krets på et tidlig stadium kan identifisere og drøfte EU/EØS-saker med sikte på å identifisere felles interesser mellom de nordiske land. Fra norsk side legger vi stor vekt på at dette samarbeidet gir anledning til å gjøre norske synspunkter kjent i saker på den europeiske dagsorden og der Norge har viktige interesser. Dette er blant annet et av de prioriterte satsingsområdene i Regjeringens Europapolitiske plattform.

Norge deltar for øvrig i en uformell nordisk samrådsgruppe for indre markedsspørsmål. Hensikten med samrådsgruppen er å utveksle informa-

sjon om aktuelle saker knyttet til utviklingen av det indre marked, og om mulig koordinere nasjonale posisjoner. Gruppen arbeider med å styrke utviklingen av det indre marked i Norden, herunder fjerne gjenstående handels- og grensehindre og andre tiltak som kan styrke det økonomiske samarbeidet mellom de nordiske land. Samrådsgruppen rapporterer til utenrikshandelsministrene. Gruppen har bl.a. arbeidet med gjensidig anerkjennelse av kompetansebevis og sakkyndig kontroll for mobile bygg- og anleggsmaskiner. Tilsynsmyndigheter i hvert land har drøftet mulige løsninger. Regelverk og praksis er svært ulik i de nordiske landene. Arbeidet er derfor tidkrevende, og landene har ennå ikke kommet til enighet.

I forbindelse med den forestående utvidelse av EU og EØS, har Sverige som formannskapsland i det nordiske regjeringssamarbeidet i 2003 tatt initiativ til et samarbeid med de baltiske landene og Polen om indre markedssaker. Samarbeidet vil konkret bli knyttet til administrative rutiner.

Det tidligere formelle samarbeidet mellom nordiske land om felles posisjoner i GATT/WTO er falt bort som følge av Danmarks, Sveriges og Finlands EU-medlemskap, ettersom EUs ytre handelspolitikk er Kommisjonens ansvarsområde. De nordiske land har imidlertid god uformell kontakt om WTO-spørsmål via møter mellom de nordiske delegasjonene i Genève og med nordiske deltakere på møter i OECDs handelskomite. På hovedstadsnivå avholdes det nordiske handelssjefsmøter der man bl.a. tar opp spørsmål knyttet til den pågående forhandlingsrunden i WTO. Videre holdes det nordiske møter om handel og miljø.

Den uformelle nordiske kontakten gir Norge innblikk i EUs drøftelser, samtidig som de øvrige nordiske land kan dra nytte av at Norge deltar i grupperinger hvor EU kun er representert ved Kommisjonen.

6.24 Forsvar

Det nordiske sikkerhets- og forsvarspolitiske samarbeidet er omfattende, og prioriteres høyt på alle nivå, både politisk, administrativt og fagmilitært. De nordiske forsvarsministremøtene, som avholdes hver vår og høst, er et viktig forum der ministrene diskuterer substansielle politiske spørsmål av felles interesse, herunder forsvarsreformer og internasjonal krisehåndtering.

Det nordiske forsvarsmateriellsamarbeidet, Nordic Defence Armament Co-operation, (NORDAC) arbeider for å fremme utvikling av kostnads effektivt samarbeid for innkjøp og vedlikehold, og

samarbeidet har siden etableringen i 1994 gitt betydelige besparelser. Det pågår i dag mer enn 30 ulike prosjekt- og samarbeidsgrupper.

Etableringen av Nordic Co-ordinated Arrangement for Military Peace Support (NORDCAPS) i 1998 representerte en ytterligere forsterkning av dette samarbeidet. NORDCAPS skal i første rekke kunne stille en fellesnordisk styrke opp til brigadestørrelse i operasjoner ledet av FN, OSSE, EU eller NATO. En ikke-permanent nukleus brigadestab ble opprettet i 2002. Vertskapet for brigadestaben roterer mellom de nordiske land på toårs basis hvor nå Finland har ansvaret frem til 2004. Island vil fra og med høsten 2003 delta i NORDCAPS-samarbeidet. NORDCAPS-samarbeidet har fra 1. juli 2003 gjort det mulig å generere en styrke opp til brigadestørrelse for innsettelse i fredsstøttende operasjoner. NORDCAPS illustrerer godt hvorledes NATO og partnerland, EU og ikke-EU land, kan operere sammen i fredsstøttende operasjoner.

De nordiske land har lenge samarbeidet om fellesnordiske avdelinger i internasjonale operasjoner. Fra 1. mai 2003 overtok Finland, med norsk og svensk støtte, ledelsen av en av fire brigader i den NATO-ledete fredsstøttende operasjonen Kosovo Force (KFOR). Det arbeides for et styrket nordisk samarbeid i KFOR. På sikt kan dette bli den første avdelingen i en større internasjonal fredsoperasjon som er organisert under NORDCAPS-samarbeidet.

De nordiske land har gjennom flere år samarbeidet med de baltiske land, og Norge tok i 2002 initiativ til å inkludere de baltiske land tettere i det nordiske forsvars- og sikkerhetspolitiske samarbeid. Som første steg i et tettere samarbeid vil de baltiske forsvarsministrene fra høsten 2003 delta på de årlige nordiske høstmøtene.

6.25 Utviklingssamarbeid

De nordiske land har på svært mange områder sammenfallende syn knyttet til utviklingssaker. Dette fører til samarbeid på mange plan; gjennom policy-dialog både på politisk og embetsnivå, koordinering av synspunkter og posisjoner i forhold til FN, Verdensbanken og internasjonale organisasjoner samt praktisk samarbeid på landnivå. I dette kapitlet vil det bli gitt eksempler på alle disse.

Når det gjelder den politiske dialogen er det vanlig at de nordiske ministre med ansvar for utviklingssamarbeidet møtes en gang i året for å diskutere aktuelle saker av felles interesse, og hvordan disse best kan følges opp. Årets møte vil finne sted i Stockholm i løpet av høsten 2003. Den sam-

me rutinen gjelder for de respektive statssekretærer. I april møttes statssekretærene i København, hvor de blant annet diskuterte aktuelle landsituasjoner som Irak, Sri Lanka og Zimbabwe. I tillegg ble det diskutert hvordan etablerte givere bør forholde seg til at utvidelsen av EU fører til at det vil komme ti nye givere uten særlig bistandserfaring.

I tillegg til de politiske møtene har man regelmessige konsultasjoner på embetsnivå knyttet til forskjellige bistandsområdene. De nordisk utviklingsdirektorater konsulterer om bilaterale bistandssaker, mens det i tilknytning til humanitære spørsmål gjennomføres konsultasjoner to ganger årlig. I tillegg kommer kontinuerlig dialog mellom de nordiske lands ambassader, samt løpende uformell dialog knyttet til enkeltsaker av felles interesse.

Nordisk samarbeid vedrørende bilateral bistand

I mars 2003 ble det inngått en avtale mellom de nordiske landene Finland, Sverige, Danmark og Norge, samt Nederland og Storbritannia på den ene siden og zambiske myndigheter på den andre. Avtalen knyttes an til harmonisering av bistanden – det såkalte Harmonisering i Praksis-initiativet (HIP). Partene forplikter seg til å støtte opp om viktige reformer i den zambiske forvaltningen, samt å kanalisere bistanden gjennom sektorprogram og muligens også budsjettstøtte. Støtten skal baseres på Zambias strategi for fattigdomsreduksjon (PRSP). Giverene forplikter seg ikke bare til å koordinere sine krav og rutiner for oppfølging av bistanden (harmonisering), men også å basere denne oppfølgingen på Zambias nasjonale system og prioriteringer (innordning). Dette innebærer en betydelig administrativ lettelse for Zambias forvaltningsapparat.

Arbeidet med harmonisering og innordning av bistanden har høy prioritet innenfor OECD/DAC (Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling/Utviklingskomiteen). Allerede i 1999 tok de nordiske land et viktig initiativ gjennom den såkalte «the Stockholm Workshop», et høynivå-møte for de nordiske land, EU, FN-organisasjoner, utviklingsbankene og et utvalg samarbeidsland. Høynivå-møtet utarbeidet sentrale anbefalinger for styrket samarbeid på landnivå. De nordiske landene fortsetter å være en drivkraft for dette arbeidet i OECD/DAC-sammenheng. I mai 2003 var jurister fra HIP-gruppen samlet i Oslo for å bli enige om et felles avtaleverk til bruk i giversamarbeid.

I Afrika er det foreløpig samarbeidet mellom Norge og Sverige som har gitt flest konkrete resultater. Norske og svenske ambassadører i det sør-

lige Afrika møtes nå hver 18. måned for å diskutere hvordan samarbeidet dem imellom kan styrkes. I det østlige/vestlige Afrika har det foreløpig vært ett slikt møte. Møtene bekrefter at det er et betydelig samarbeid på landnivå, ikke minst omkring informasjonsinnhenting som forskningsrapporter, gjennomganger og evalueringer. I to av landene har man også klart å etablere konkrete samarbeidsprosjekt:

I 2001 inngikk Sverige og Norge en samarbeidsavtale om delegert samarbeid omkring bistanden til Malawi. Sverige har ikke representasjon i landet, og den norske ambassaden i Lilongwe forvalter svensk støtte til godt styresett, helse og hiv/aids. Disse områdene er også de sentrale områdene for Norges utviklingssamarbeid med Malawi. Sverige og Norge skyter hver inn 50 prosent av dette programmet, som i 2002 var på 90 MNOK. I 2003 er dette planlagt økt til 100 MNOK. Tilsvarende har Norge delegert forvaltningsansvaret for støtten til helsesektoren i Uganda til Sverige. Norges bidrag til dette programmet var 30 MNOK i 2001, 20 MNOK i 2002 og er planlagt økt igjen til 30 MNOK i 2003.

I tillegg til at det norsk/svenske samarbeidet har en verdi og en effektiviseringsgevinst i seg selv, vil det også gi konkret erfaring som vil ha stor verdi i det videre arbeidet med å utvikle modeller for harmonisering og innordning mellom flere givere og i flere land.

Andre former for samarbeid på landnivå kan eksemplifiseres ved at den norske ambassaden i Nicaragua har vært koordinator for en rapport vedrørende implementeringen av Nicaraguas PRSP-prosess, og vurderingen av Verdensbankens og IMF's (Det internasjonale Valutafond) rolle i dette (se nedenfor).

Nordisk felles opptreden vedrørende multilateral bistand

Det finner sted et nært samarbeid mellom de nordiske land i forhold til de multilaterale utviklingsorganer, både gjennom formelle og uformelle kontakter. I forberedelsene til styremøter i FNs fond og programmer (FNs utviklingsprogram UNDP, FNs barnefond UNICEF, FNs befolkningsfond UNPFA, FNs miljøprogram UNEP, Verdens matvareprogram WFP, m.v.) holder regelmessige nordiske møter for å samordne de nordiske lands holdninger, og det samordnes også nært under styremøtene. Det er god kontakt og nært samarbeid overfor viktige særorganisasjoner i FN, slik som Verdens helseorganisasjon WHO, Den internasjonale arbeidsorganisasjon ILO, FNs organisa-

sjon for utdanning, vitenskap og kultur UNESCO og FNs organisasjon for ernæring og landbruk FAO. Samarbeidet med Verdensbanken og de regionale utviklingsbankene er formalisert gjennom en omfattende nordisk koordineringsprosess og en rotasjonsordning for representasjon i de styrende organer. I det internasjonale fond for jordbruksutvikling IFAD har man nordisk koordinering på hovedstadsnivå etter modell fra de øvrige bankene.

De nordiske land legger i sitt løpende arbeid vekt på å sikre at den overordnede målsetting om fattigdomsreduksjon blir styrende for utformingen og gjennomføringen av virksomheten i Verdensbanken og de regionale utviklingsbankene. De nordiske land er i ferd med å gjennomføre et pilotprosjekt for i fellesskap å se nærmere på Verdensbankens og IMF's rolle i PRSP-prosessen i en rekke land (Bolivia, Mosambik, Nicaragua, Tanzania, Uganda, Vietnam og Zambia). Blant annet vil man vurdere om prosessen skjer i henhold til hva man er blitt enige om i politiske fora, og om banken klarer å ta et skritt tilbake og la landene selv bygge opp eierskap. Gjennom dette ønsker man å kunne føre en informert dialog med banken om videreutviklingen og gjennomføringen av strategiene for fattigdomsbekjempelse. Rapporten fra pilotprosjektet skal foreligge til Verdensbankens og IMF's årsmøter høsten 2003.

De nordiske land har engasjert seg sterkt i utformingen og iverksettelsen av Verdensbankens og Det internasjonale valutafondets (IMF) gjeldsletteordning for de fattigste utviklingslandene, den såkalte HIPC-ordningen. Etter vedvarende politisk press fra de nordiske landene ble det i juni 2000 besluttet at det skulle iverksettes periodiske drøftelser av finansieringsbehovet i HIPC Trust Fund. Dette skal skje i tilknytning til, men separat i forhold til påfyllingsforhandlingene i IDA. Slike drøftelser ble avholdt i.f.m. IDA 13-forhandlingene i 2001 og skal videreføres under IDA 14-forhandlingene som starter i 2004. Fra nordisk side arbeider man aktivt for å få på plass et formelt forhandlingsopplegg for å sørge for at denne prosessen videreføres med jevnlige møter gjennom HIPC-ordningens levetid, også i årene mellom IDA-forhandlinger. Dette er særlig viktig for å sikre at det blir mobilisert midler til å dekke Verdensbankens store gjeldslettekostnader slik at dens evne til å bistå de fattigste landene ikke blir svekket.

Til sammen 26 land drar nå nytte av gjeldslette etter å ha nådd «Decision Point» under HIPC-ordningen og ha utarbeidet helhetlige utviklingsstrategier. I tråd med nordiske synspunkter er nå fokus dreid fra hurtighet til kvalitet, med det for øye

at strategiene skal utgjøre et best mulig grunnlag for langsiktig, fattigdomsbekjempende politikk. Det er bred enighet vedrørende de nordiske lands holdning om at PRSP må danne grunnlaget for samtlige giveres engasjement i de aktuelle land. PRSP innebærer et styrket fokus på fattigdom i Verdensbanken og IMF. Spørsmålet om hvordan man skal bistå land som ikke når en håndterbar gjeldssituasjon etter å ha fått HIPC-behandling, er en stor utfordring som nå er satt på dagsorden i det nordiske samarbeidet.

I september 2000 ble den syvende påfyllingen av Det asiatiske utviklingsfondet (Asiafondet) avsluttet, med samlet påfylling av nye konsesjonelle utlånsmidler på USD 5,6 milliarder. De nordiske land hadde tett koordinering i hele forhandlingsprosessen. Midtveisgjennomgangen av den syvende Asiafondspåfyllingen (ADF VIII) (2001–2004) fant sted i april 2003 og viste at bankens arbeid med fattigdomsorientering, integrering av tverrsektorielle hensyn slik som miljø og likestilling og godt styresett er styrket sammenlignet med tidligere perioder. De nordiske har koordinert sine innspill i denne prosessen og lagt særlig vekt på ovennevnte forhold i tillegg til økt samarbeid og harmonisering på landnivå. Forhandlinger om nytt påfyll (ADF IX) forventes å komme i gang høsten 2003 og også her vil de nordiske samarbeide tett.

Den niende påfylling av Det afrikanske utviklingsfondet ble ferdigforhandlet i Oslo i 2002 med en økning i andelen av midlene som skal gis på gavevilkår. Den nordiske koordinering gjennom forhandlingene har vært tett. Det ble i 2002 ellers undertegnet en avtale mellom de nordiske land og Afrikabanken om opprettelse av et Trust Fund som banken kan benytte i sitt arbeid med godt styresett. Øvrige tverrsektorielle prioriteringer er fortsatt høyt prioritert av de nordiske land.

Grunnet urolighetene som brøt ut i Elfenbenskysten høsten 2002 flyttet Afrikabankgruppen i februar 2003 hovedkvarteret til Tunis. Flyttingen har forstyrret bankens virksomhet, men også satt i gang en prosess for forsterket desentralisering, noe de nordiske land har argumentert for i lengre tid.

Nordisk samarbeid om FN-reform

De nordiske land har gjennom flere år samarbeidet for å styrke og effektivisere FN på det økonomiske og sosiale området. Rapporten fra det andre nordiske FN-prosjektet, «The United Nations in Development: Strengthening the UN Through Change, Fulfilling its Economic and Social Mandate», har vært et viktig innspill i reformprosessen i

FN. Mange av forslagene ble reflektert i Generalsekretærens reformprogram som ble lagt fram i 1997, og flere av de administrative endringer som er foretatt er i tråd med intensjonen i det nordiske FN-prosjektet.

Generalsekretær Kofi Annan la i 2002 fram en ny reformpakke med vekt på administrative effektiviseringer. De nordiske land samarbeider nært for å opprettholde fremdriften i prosessen, både når det gjelder å sikre gjennomføring av allerede vedtatte reformer og for å vinne tilslutning til de nye reformtiltakene.

Nordisk Utviklingsfond

Det nordiske utviklingsfondet (Nordic Development Fund – NDF) er en samnordisk bistandsorganisasjon som finansieres over de nordiske lands bistandsbudsjetter. NDF gir lån over 40 år på myke vilkår som inkluderer rentefrihet og 10 års avdragsfrihet, og med en administrasjonsavgift på 0,75% pr. år. Lån fra fondet er forbeholdt de fattigste utviklingsland og benyttes mot høyt prioriterte prosjekter med positive miljøvirkninger. Prosjektene skal være av nordisk interesse. Den største del av NDFs kreditter benyttes til å finansiere leveranser av varer og tjenester fra de nordiske land. NDF samfinansierer med andre multilaterale institusjoner, hovedsakelig Verdensbanken, de regionale utviklingsbankene og Den nordiske investeringsbank (NIB).

De nordiske utviklingsmyndigheter avsluttet i 2000 en forhandlingsrunde om en ny kapitalutvidelse av fondet (NDF IV). Resultatet av forhandlingene ble lagt fram i St.prp. nr. 83 (1999–2000). De nordiske utviklingsmyndighetene har i sluttrapporten fra forhandlingene slått fast at NDF fortsatt skal legge en fattigdomsrettet utlånsstrategi til grunn som det overordnede mål for virksomheten. I tillegg bør NDF bidra til å:

- Fremme hensyntagen til miljø og en bærekraftig utvikling
- Fremme likestilling mellom menn og kvinner
- Fremme en utviklingspolitikk som involverer det sivile samfunn i samarbeidslandene og som tar hensyn til menneskerettighetene
- Forebygge korrupsjon og fremme godt styret på sine virksomhetsområder.

Utvidelsen av NDFs grunnkapital ble fastsatt til EURO 330 mill. Kapitalutvidelsen dekker NDFs utlån for perioden 2001–2005. Norges andel av påfyllingen utgjør 22,5%.

6.26 Samiske spørsmål

Samene er urfolk og lever i fire land: Norge, Sverige, Finland og Russland. I utviklingen av en helhetlig samepolitikk er det viktig å se samiske spørsmål i et felles nordisk perspektiv med utvikling og etablering av samarbeid på tvers av landegrensene.

Nordisk samarbeid om samiske spørsmål

Det er i 2000 etablert et fast samarbeid mellom ministrene ansvarlig for samiske saker og sametingspresidentene i Finland, Sverige og Norge for regelmessig orientering, drøfting og behandling av samiske spørsmål av felles interesse. Målsettingen med samarbeidet er å styrke og utvikle det samiske folkets språk, kultur, næringer og samfunnsliv. Samarbeidet har uformell, men nær, tilknytning til Nordisk Ministerråd.

Ministrene og presidentene har i perioden drøftet igangsetting av arbeidet med en samekonvensjon, planene om bygging av skoltessamisk museum i Neiden i Sør-Varanger og kulturhus i Sevet-tjärvi i Finland, initiering av arbeidet med en nordisk fellesløsning for støtte av samiske tegn i data-systemer, høyere samisk utdanning, herunder kunstutdanning og økonomiske forutsetninger for arbeidet til FN's permanente forum for urfolks-spørsmål og sametingenes fellsorgan, Samisk parlamentarisk råd. Det arbeides også med spørsmål som informasjonssatsning om samer og samiske forhold, samisk forskning, bruken av det samiske flagget og Samefolkets dag som offisiell flaggdag.

Forberedelse og oppfølging av saker ivaretas av Embetsmannsorganet for samiske spørsmål. Dette organet erstatter Nordisk samarbeidsorgan for same- og reindriftsspørsmål som ble opprettet ved Kgl. res. av 26. juni 1964 på grunnlag av Nordisk Råds Rek. Nr. 13/1962 for behandling av felles same- og reindriftsspørsmål. For å sikre og ivareta samarbeidsformene med fellesmøter mellom ministrene og sametingspresidentene, ble embetsmannsorganet utvidet med representasjon fra sametingene i Finland, Sverige og Norge. Nordisk Ministerråds sekretariat blir orientert om saker som drøftes og behandles. Sverige overtar ansvaret for formannskapsfunksjonen i 2004 fra Norge som har hatt denne i 2003.

Nordisk samekonvensjon

Ministrene og sametingspresidentene besluttet i 2001 å opprette en ekspertgruppe med representanter fra Finland, Sverige og Norge til å utarbeide

utkast til en nordisk samekonvensjon. Ekspertgruppen består av to medlemmer fra hvert land, hvorav statene og sametingene har utnevnt hvert sitt medlem. Arbeidet startet i januar 2003 og ventes avsluttet om 3 år.

Ekspertgruppen skal avklare hvorvidt det er en rammekonvensjon, eller en konvensjon som mer detaljert angir rettigheter og plikter for staten og samene, som skal utarbeides. Det skal ses nærmere på om bestemte temaer og/eller saksområder bør og kan reguleres i en konvensjon. Temaer som kan være aktuelt å vurdere, er samenes status, definisjon av samebegrepet, selvbestemmelse, samarbeid mellom statene og sametingene, språk, kultur, utdanning, miljø, kulturminnevern, helse, forskning, samarbeid med tiltak for barn og unge, og samiske næringer. Konvensjonsteksten skal utarbeides på bakgrunn av de internasjonale instrumenter som de respektive land er bundet av, samt sedvanerett. Ekspertgruppen skal også ta stilling til, og eventuelt fremme forslag om, klagemulighetene på etterlevelsen av konvensjonen og behovet for overvåkingsorgan.

Samisk parlamentarisk råd

Sametingenes samarbeidsorgan, Samisk parlamentarisk råd, ble vedtatt opprettet av sametingene i Finland, Sverige og Norge i 1996. Rådet er et institusjonalisert samarbeid mellom sametingene i saker som berører samer i flere stater eller samene som ett folk. Hvert sameting velger 7 sametingsre-

presentanter med personlige vararepresentanter til rådet. Sekretariatsfunksjonen følger det sameeting som har presidentvervet.

Sametingenes formål med samarbeidet er å legge forholdene til rette for at samene skal kunne bevare og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv innenfor den enkelte nasjonalstat, samt at samene som ett folk i flere stater skal kunne bevare og utvikle disse forholdene uten hinder av statsgrensene. Rådet er et sentralt organ i det nye nordiske samarbeidet om samiske spørsmål, og sametingene tar sikte på at rådet har en aktiv rolle i det internasjonale arbeidet, i bl.a. FN-erklæring om urfolks rettigheter, urfolksspørsmål i Barentssamarbeidet, FN's permanente forum for urfolksspørsmål og i arbeidet overfor Arktisk råd.

Regjeringen anser opprettelsen av Samisk parlamentarisk råd som et positivt tiltak. Rådet vil være et viktig organ for det nordiske samarbeidet framover, og vil også kunne ha betydning i en internasjonal sammenheng. Regjeringen legger vekt på at rådet skal gis gode samarbeidsvilkår og utviklingsmuligheter.

Fiskeridepartementet

tilrår:

Tilråding fra Fiskeridepartementet av 26. september 2003 om nordisk samarbeid blir sendt Stortinget.

Vedlegg 1

Statsminister Kjell Magne Bondevik: Innlegg i generaldebatten, Nordisk Råds 54. sesjon 30. oktober 2002

President, kolleger, kjære nordiske venner,

Vi opplever nå økende terrorisme i nye og rystende former. FN's sikkerhetsråd drøfter spørsmål som angår vår alles fremtid, også FN's. Fattigdom, overgrep og urettferdighet preger alt for mange land.

I denne tid fremstår nordisk samarbeid på nytt som et godt eksempel. Vi i Norden oppnår gode resultater gjennom mange, kanskje små, men konkrete skritt. Vårt tempo og våre planer må være realistiske. I vårt samkvem må vi ikke snuble over en stein fordi vi løper etter stjernene.

Men det nordiske samarbeidet må ha visjoner og planer dersom det skal ha bærekraft.

Jeg setter det nordiske samarbeidet høyt. Selv har jeg hatt gleden av å delta i Nordisk Råd og Ministerråd i mange år og i ulike kapasiteter.

De nordiske landene har definitivt et spesielt og nært fellesskap. Det forplikter. Og forpliktelsen hilser jeg med glede.

Derfor har det vært en plikt og en glede å lede det norske formannskapet i regjeringssamarbeidet i år. Vi har søkt å bringe fellesskapet videre, bygge på det og forsterke det gjennom et aktivt formannskap.

Vi har søkt et nært forhold til Nordisk Råd. Ministerrådet og Rådet er to sider av samme sak – kulturfellesskapet som grunnlag for felles handling. Vi trenger hverandre for å skape politisk dynamikk, for å drive fram gode saker.

President,

Norge kaller sitt formannskap «Morgendagens Norden».

Fremtiden har vært stikkordet for den norske ledelsen i regjeringssamarbeidet.

Derfor satte vi *barn og unge* øverst på dagsorden, fulgt av ny innsats for nordisk *matvaretrygghet* og oppfølgingen av vårt felles arbeid for *bærekraftig utvikling*.

For det første: 13 regjeringsmedlemmer fra de nordiske landene og de selvstyrte områdene møttes i Oslo i august. Ministermøtet ga fokus til det videre nordiske samarbeidet om barn og unge, og vårt arbeid overfor Nærområdene og EU. Den

norske barne- og familieministeren vil redegjøre for vårt arbeid for barn og unge under sesjonen.

For det andre: Matvaretrygghet. Vi har nådd nordisk enighet om en felles handlingsplan for økt matvaretrygghet. Norden samler sine krefter. Slik får vi gjennomslag i internasjonale fora. Slik blir vi bedre i stand til å ta vare på forbrukernes interesser. Den norske samarbeidsministeren vil gjøre rede for et eget ministerrådsforslag om matvaretrygghet.

For det tredje: Vi følger opp den felles nordiske 20-årsstrategien for bærekraftig utvikling. Det norske formannskapet i Ministerrådet har fordelt midler til konkrete aktiviteter. Vi har sammen markert arbeidet overfor EU og globalt på FN-toppmøtet i Johannesburg. Den nordiske strategien er et nybrottsarbeid.

I tillegg har Norrback-rapporten om nordboernes rettigheter i andre nordiske land og nordiske grensehindringer hatt vår systematiske støtte. Dette er praktisk nordisk virke på sitt beste. Regjeringene og parlamentarikerne må se sine muligheter og sitt ansvar. Regjeringen og parlamentarikerne må samvirke hvis vi skal oppnå resultater. Jeg hilser velkommen at min gode kollega Göran Persson har valgt integrasjon som hovedtema for det svenske formannskapet. Det berger for videre oppfølging av Norrback-rapporten.

Jeg kan konstatere, og takke nordiske regjeringsskolleger og parlamentarikere for, at hovedsakene i det norske formannskapsprogrammet har fått bred politisk, finansiell og administrativ tilslutning.

President,

Det nordiske samarbeidet er også en plattform for å ivareta felles nordiske interesser overfor EU.

Vår nordiske samhörighet er fornyet når vi har åpnet oss mot våre naboer sørover og østover. Baltikum er vårt nye, gamle nærområde.

De nordiske statsministrene har fordypet sine drøftelser om EU-spørsmål.

Med et nordisk perspektiv følger vi prosessene som former EUs utvidelse og debatten om EUs fremtid. Vi har valgt forskjellige tilknytningsfor-

mer til EU. Men både et medlemskap og en EØS-løsning gir tette, om enn ulike bånd.

Denne utvidede rammen er blitt en ryggrad i nordisk samkvem. I januar neste år er Barentssamarbeidet ti år. Derfor inviterer jeg mine nordiske kolleger til Kirkenes i Nord-Norge. Sammen skal vi, og representanter for Russland og EU, drøfte det nordligste Europas fremtid.

President,
Sammen kan vi fortsette å bygge vår nordiske velferd.

I dette ønsker vi hverandre lykke til. Og i denne ånd ønsker jeg Sverige velkommen som påtroppende formannskap i det nordiske regjeringssamarbeidet.

Vedlegg 2

Statsminister Kjell Magne Bondeviks tale ved åpningen av Nordisk Råds 54. sesjon 29. oktober 2002

Deres majesteter, ærede presidenter, kjære nordiske kolleger og venner,

Diktet «Nordens svaner» ble skrevet til Nordens dag i 1936. Hans Hartvig Seedorf gir en trefende beskrivelse av det nordiske fellesskapet, det fellesskapet som siden ga grunnlaget for opprettelsen av Nordisk Råd:

Fem hvide svaner følgende hver sin bane, men i fuldendt indbyrdes balance, symbolet på de fem nordiske lande, brødrefolk af samme stamme.

Felles historie, felles kulturarv, felles demokratiske tradisjoner og en langt på vei likeartet samfunnsstruktur er fundamentet for at de fem nordiske land – og de selvstyrte områdene – har etablert et formalisert samarbeid. At de nordiske land fra tid til annen har fulgt *hver sin bane*, har ikke vært til hinder for en *fuldendt indbyrdes balance* som har vist at vi er *brødrefolk af samme stamme*, for å holde oss til den danske dikterens ord. Det er ingen tilfeldighet at det er de nordiske *svaner* som preger Nordisk Råds logo.

Våre land har sine særtrekk i språk, tradisjon, økonomi og væremåte. Men dette nordiske mangfoldet har vært en berikelse for det 50-årige samarbeidet. Dette mangfoldet har vært en gjensidig inspirasjonskilde, en spore og oppmuntring til nytenkning og økt innsats. Det har vært en veiviser til større forståelse for de andre nordiske lands sjarmerende egenart.

Vi er venner i Norden, men samtidig konkurrenter. I økonomi, kunst og kultur, og på ulike idrettsarenaer, kommer konkurranseinstinktet til overflaten – for en stund. Å være «best i Norden» er et kvalitetsstempel. Når Norge spiller fotballkamp mot Danmark, er den nordiske samhörigheten og det nære vennskapet ikke spesielt påtreggende.

Men når kampen er over, samler vi oss på ny.

Det nordiske samarbeidet har folkelig forankring i hele Norden. Da Nordisk Råd ble opprettet, var det i realiteten allerede etablert forlengst. Selv om det i første rekke er markeringen av det formaliserte samarbeidet vi markerer her i Helsingfors, favner det nordiske samarbeidet langt videre enn

det politiske og parlamentariske. Husk at 700 frivillige organisasjoner i våre land har nordisk samarbeid som en viktig del av sin virksomhet. Over 1000 kommuner i Norden har vennskapskommuner i andre nordiske land, vennskapskommuner som møtes årlig for å knytte kontakt og utveksle erfaringer til gjensidig glede. Under siste krig ble det knyttet sterke bånd mellom de nordiske land.

Stor betydning har Foreningene Norden hatt. I sin bok *Nordisk Råd 1952–1978* sier Franz Wendt at Norden-foreningenes virke «har en meget stor del av æren for at det nordiske samarbeidet møter så bred tilslutning i befolkningen».

Frivillighetssektoren ble trukket med i det formaliserte samarbeidet i siste halvdel av 1990-årene. Intet er mer naturlig. I demokrati- og nettverksbygging i de baltiske land spiller de frivillige organisasjonene førstefiolin.

Den store jubileumsboken om Nordisk Råds første 50 år kan fortelle om epokegjørende resultater, men også om skuffelser. Gjennomføringen av passfriheten mellom de nordiske land, felles arbeidsmarked og felles sosiale rettigheter var banebrytende reformer som ble gjennomført i Rådets startfase, reformer som ga nordiske borgere målbare bevis på at Nordisk Råd var liv laga.

Disse fyrtårnene vil stå som milepæler i nordisk samarbeid. Men de står ikke alene. Det er en rekke store og mindre saker som har funnet sin praktiske og fornuftige løsning gjennom nordisk samarbeid. Som i enhver organisasjon har Nordisk Råd måttet tåle tilbakeslag, som planene for Nordøk og Nordsat. Men slik er det der politiske og nasjonale meninger skal brytes mot hverandre.

Og nå har mye av intensjonene bak disse planene senere blitt realisert gjennom den bredere EU- og EØS-løsningen, og ved moderne medieteknologi.

Nordisk Investeringsbank er en institusjon for den nye tid, også for å befeste nærområdenes plass i vårt økonomiske fellesskap. Nordisk Råds litteratur- og musikkpriser og øvrige priser følges med den største interesse. Rettsfellesskapet er trygt fundert. Det nordiske samarbeidets struktur er et

forbilde for andre regionale samarbeid. Norden alene er ikke en tilstrekkelig ambisjon for nordisk samkvem. For de baltiske republikkene er nordiske kontakter en port til det europeiske fellesskapet.

Norge har formannskapet i Nordisk Ministerråd i jubileumsåret 2002.

Vi må innse at folk i Norden har forventninger til praktiske resultater.

Dette er vi oss bevisst, slik Sverige vil være det når Ministerrådets formannskap overtas av Göran Persson ved nyttår.

En kjerne er at nordboernes rettigheter i Norden blir ivaretatt.

Derfor ble Finlands ambassadør i Norge, Ole Norrback, en god nordist, bedt om å klargjøre hva som stadig står i veien for et grenseløst samarbeid i Norden, et samarbeid som skal være tettere og mer grenseløst enn mellom noen land i EU.

Hans rapport har identifisert et titalls eksempler på rettslige og forvaltningsmessige skranker, i utdanning, sosiale rettigheter og arbeidsliv. Rapporten *Nordbornas rättigheter* er tankevekkende. Den bekrefter kravene til oss, bekrefter hva vi skal

vie vår oppmerksomhet, bekrefter våre borgeres forventninger.

I en annen rapport, *Öppet för världens vindar*, illustrerte et vismannspanel, ja, de er vise, hvor sterkt de nordiske land påvirkes av internasjonale trender, og at det nordiske samarbeidet må evne å gå inn i sin tid.

Det gjelder fremfor noe åpningen for et nærmere samarbeid med de baltiske land og nærområdene for øvrig. Og det gjelder tilpasningen til de nordiske lands økte engasjement, men ulike tilknytningsform, i forholdet til EU.

Under rådssesjonen i fjor ble struktur og arbeidsform endret i vismannspanelet's ånd. Men vi tok vare på positive elementer fra tidligere reformer, slik som det partipolitiske arbeidet i Nordisk Råd.

På vegne av regjeringene i de nordiske land gratulerer jeg 50-årsjubilanten med dagen. Også vi forventer at Nordisk Råd fortsatt skal være møtestedet for nordiske parlamentarikere og regjeringsrepresentanter. For, som den islandske litteraturprisvinneren Einar Már Guðmundsson sa da han fikk prisen i 1995, *Norden er i orden*.

Vedlegg 3**Nordisk Ministerråds budsjett 2003
og forslag til budsjett 2004**

	2004 TDKK	2003 TDKK	Differanse TDKK	%
<i>Kultur, utdanning, forskning og IT</i>	356.692	356.342	350	0,1%
Kultursamarbeidet	151.397	151.397	0	0%
Utdanning og forskning	204.238	204.238	0	0%
IT-samarbeidet	1.057	707	350	49,5%
<i>Miljø-, ressurspolitikk og Nærområdene</i>	197.494	198.994	-1.500	-0,8%
Miljø	37.469	39.469	-2.000	-5,1%
Regionalpolitikk	28.712	29.212	-500	-1,7%
Energi	7.160	6.160	1.000	16,2%
Jord- og skogbruk, fiskeri, næringsmidler	37.159	37.159	0	0%
Transport	1.043	1.043	0	0%
Nærområdene	85.951	85.951	0	0%
<i>Velferds- og næringspolitikk</i>	146.388	149.639	-3.251	-2,2%
Sosial og helse	41.422	41.422	0	0%
Forbrukerpolitikk	8.415	8.915	-500	-5,6%
Narkotikasamarbeid	1.500	1.431	69	4,8%
Lovgivning	1.497	1.247	250	20,0%
Arbeidsmarked og -miljø	12.966	12.966	0	0%
Likestilling	8.427	8.427	0	0%
Bygg og bolig	873	873	0	0%
Næring	69.653	72.723	-3.070	-4,2%
Økonomi	1.635	1.635	0	0%
<i>Øvrig virksomhet</i>	110.689	106.288	4.401	4,1%
<i>Totalt</i>	811.263	811.263	0	0,0%

Budsjettet for 2004 blir endelig vedtatt i november/desember etter at Nordisk Råd har behandlet det. Det vil samtidig bli justert for prisstigning.

Vedlegg 4**Forkortelsesregister**

ÅK-JÅM	Nordiska ämbetsmannakommittén för jämställdhet
ÅK-Livs	Nordiska ämbetsmannakommittén för livsmedelsfrågor
BUK	Ledningsgruppen för nordisk barn- och ungdomskultur
EK-A	Nordisk Embedsmandskomit� for arbeidsmarkeds- og arbeidsmilj�opolitikk
EK-BYGG	Nordisk Embedsmandskomit� for bygge- og boligsamarbejde
EK-ENERGI	Nordisk Embedsmandskomit� for energipolitikk
EK-FINANS	Nordisk Embedsmandskomit� for �konomi og finanspolitikk
EK-IT	Nordisk Embedsmandskomit� for IT-politikk
EK-K	Nordisk Embedsmandskomit� for nordisk kulturelt samarbejde
EK-KONS	Nordisk Embedsmandskomit� for konsumentsp�rgesmål
EK-LOV	Nordisk Embedsmandskomit� for lovsamarbejde
EK-M	Nordisk Embedsmandskomit� for milj�sp�rgesmål
EK-N	Nordisk Embedsmandskomit� for n�ringspolitikk
EK-Narko	Nordisk Embedsmandskomite for narkotikasp�rgesmål
EK-S	Nordisk socialpolitiske Embedsmandskomit�
EK-U	Nordisk Embedsmandskomit� for uddannelse og forskning
FNF	Foreningarna Nordens F�rbund
FOVU	Nordisk folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejde
FPR	Nordiska forskningspolitiska r�det
H�GUT	Ledningsgruppen f�r nordiskt samarbeide inom h�gre utbildning
LOP	L�nns- og personalutvalget
MR-U	Den spr�kpolitiske referensgruppen
MR-U	IT-Policygruppen
AB	Nordiska r�dgivande n�mnden f�r energiinformasjon
NAD	Nordiska n�mnden f�r alkohol- og drogforskning
NAF	Nordisk arbeidsgruppe for fiskeriforskning
NAI	Nordiska Afrikainstituttet
NAPA	Nordens institutt i Gr�nland
NAR	Nordisk amatørteaterr�d
N�RP	Nordiska �mbetsmannakommitt�n f�r regionalpolitikk
N�T	Nordiska �mbetsmannakommitt�n f�r transportfr�gor
NBIC	Nordic Baltic Investment Committee
NDF	Nordiska Utvecklingsfonden
NEF	Nordisk Embedsmandskomit� for fiskerisp�rgesmål
NEFCO	Nordiska milj�finansieringsbolaget
NEFP	Nordisk Energiforskning
NEJS	Nordisk Embedsmandskomit� for jord- og skovbrugssp�rgesmål
NFA	Nordens folkliga akademi
NFS	Nordens Facklige Samorganisation
NGB	Nordiska Genbanken
NGH	Nordisk Genbank for husdyr
NHV	Nordiska h�lsov�rdsh�gskolan
NI	Nordisk Industrifond
NIAS	Nordisk Institutt for Asienstudier
NIB	Nordiska Investeringsbanken
NIFCA	Nordisk institutt f�r samtidskunst
NIFIN	Nordens Institutt i Finland

NIFS	Nordisk institutt for sjørett
NIKK	Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning
NIOM	Nordisk institutt for odontologisk materialprøvning
NIVA	Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet
NKB	Nordisk kommitté för bioetik
NKF	Nordiska Konstförbundet
NKJ	Nordiskt Kontaktorgan för Jordbruksforskning
NKR	Nordkalottrådet
NKS	Nordisk kontakt om statsbyggeri
NKU	Nordisk Konsumentudvalg
NKV	Nordisk kollegium for viltforskning
NMKL	Nordisk metodikkomité for næringsmidler
NMR	Nordisk Ministerråd
NOMESKO	Nordisk medicinalstatistikkomite
NOMUS	Nordiska Musikkommittén
NOPEF	Nordiska Projektexportfonden
NOP-H	Nordiska publiceringsnämnden för humanistiska tidskrifter
NOP-S	Nordiska publiceringsnämnden för samhällsvetenskapliga tidskrifter
NOPUS	Nordiska utbildningsprogrammet för utveckling av social service
NOR	Nordisk organ for reinforskning
NORA	Nordisk atlantsamarbejde
NORDA	Nordiskt samarbeide om teknisk akkreditering
NORDBOK	Nordiska litteratur- og bibliotekskommittén
NORDEX	Nordisk samarbeidskomite for offentlig tilsyn med brannfarlige og eksplosive varer
NORDICOM	Nordiskt informationscenter för medie- og kommunikationsforskning
NORDINFO	Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig informasjon
NORDITA	Nordisk institut for teoretisk fysik
NORDVULK	Nordisk vulkanologisk institut
NorFA	Nordisk Forskerutdanningsakademi
NORMET	Samarbetsforum för nordisk metrologi (mäteteknik)
NOS-H	Nordiska samarbetsnämnden för humanistisk forskning
NOS-M	Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning
NOS-N	Nordisk samarbeidsnemnd for naturvitenskap
NOSOSKO	Nordisk socialstatistikkomite
NOS-S	Nordiska samarbetsnämnden för samhällsforskning
NR	Nordiska rådet
NSfK	Nordisk samarbejdsråd for Kriminologi
NSFP	Nordisk Skovbrugs Frø- og Planteråd
NSH	Nordiska samarbetsorganet för handikappfrågor
NSHF	Nordisk samrådsgruppe på højt niveau for flygtningespørgsmål
NSI	Nordisk samisk institutt
NSK	Nordiska samarbetskommittén
NSS	Nordisk samarbejde inden for skoleområdet
NSS	Nordiska kommittén för samordning av elektriska säkerhetsfrågor
NSU	Nordisk Sommeruniversitet
NTR	Nordiska träskyddsrådet
NTR	Nordiska tulladministrativa rådet
NUD	Nordisk Uddannelsescenter for Døvblindepersonale
NUK	Nordiska ungdomskommittén
ODIN	Nordisk skolenet
SLEIPNIR	Rejsestipendieordning for unge kunstnere i Norden under 36 år
SNEIL	Sekretariatet för de nordiska energiinformationsbiblioteken
SNS	SamNordisk Skogsforskning
VALHALLA	Nordisk netværk for børne- og ungdomskultur

Vedlegg 5**Tillegg til St.meld. nr. 50 (2002–2003)****Rapport fra den norske delegasjon til Nordisk Råd om virksomheten i 2. halvår 2002 – 1. halvår 2003****1 Innledning**

På Nordisk Råds 50-års jubileumssesjon i Helsingfors i oktober 2002 ble det nordiske samarbeidets folkelige forankring fremhevet av flere talere. En rekke frivillige organisasjoner i de nordiske land har nordisk samarbeid som en viktig del av sin virksomhet. Svært mange kommuner i Norden har vennskapskommuner i andre nordiske land, som årlig knytter kontakter og utveksler erfaringer. Det nordiske samarbeidets folkelige forankring er rådets styrke og den fremste garanti for det fremtidige nordiske samarbeidet.

Det er derfor ingen tilfeldighet at det viktigste arbeidet som nå gjøres både i Nordisk Råd og i Nordisk Ministerråd er å få fjernet mange av de problemer som folk i Norden møter i sin hverdag når de for eksempel arbeider i et nordisk land og bor i et annet. I den rapport som ambassadør Ole Norrback la frem til sesjonen, ble det presentert en rekke eksempler på rettslige og forvaltningsmessige hindringer i utdanning, sosiale rettigheter og arbeidsliv. På sesjonen fremkom det at kanskje får problemene omkring nordiske avtaler for liten oppmerksomhet fordi forvaltningene bare fokuserer på å tilpasse nasjonale regelverk til EUs direktiv. Eller med andre ord, sentralforvaltningene ser ingen problem med de nordiske avtaler, og de deler av forvaltningen som skal tillempe avtalene har for liten kunnskap. Delegasjonen finner det gledelig at ministerrådet har iverksatt opplæringstiltak for å bøte på disse manglene.

Nordisk Råds presidium har nedsatt en særskilt referansegruppe som skal følge opp arbeidet i rådet og i ministerrådet med å fjerne grensehindre. Den svenske samarbeidsminister Berit Andnor som leder det nordiske samarbeidet i 2003, har engasjert tidligere statsminister Poul Schlüter som særskilt representant med oppgave å få fart på regjeringenes arbeid med å avskaffe hindringene. Delegationen forventer at ministerrådet og regjeringene kan fremlegge konkrete resultat på sesjonen i Oslo i 2003. Det er imidlertid også ve-

sentlig at dette arbeidet fortsetter i årene fremover slik at den nordiske kompetanse i forvaltningen kan øke, og at vedtak som gjøres i EU og EØS får en likeartet tilpasning i de nordiske lands regelverk.

Delegasjonen har derfor med utgangspunkt i et vedtak på sesjonen i Helsingfors, bedt regjeringen om å innarbeide henvisning til de øvrige nordiske landenes lovgivning for området, når forslag til nye lover fremlegges og behandles i Stortinget samt å opplyse om eventuelle konsekvenser i forhold til de øvrige nordiske land. Delegationen konstaterer med tilfredshet at regjeringen har opplyst at den vil gjennomføre dette så langt det er relevant og praktisk mulig. Det er dessuten opplyst at den nordiske samarbeidsminister vil holde regjeringen orientert om status i oppfølgingsarbeidet av Norrback-rapporten og om nordiske grensehindre i sin alminnelighet. Delegationen vil følge dette arbeidet nøye og vil for sin del orientere Stortingets komiteer og presidentskap om arbeidet med å fjerne nordiske grensehindre.

I stigende grad er landenes innenrikspolitikkk påvirket og utformet i lys av internasjonale handlinger og internasjonalt samarbeid. Den samme utvikling har også vært tydelig for det nordiske samarbeidet som har vært nødt til å tilpasse seg til internasjonalt regelverk. Samtidig ønsker Nordisk Råd å påvirke denne utviklingen ved å være aktiv i internasjonalt samarbeid. Utvidelsen av EU med ti nye medlemsland, deriblant de tre baltiske stater, vil påvirke samarbeidet mellom Nordisk Råd og Baltisk parlamentarisk forsamling. Dette samarbeidet utvikler seg nå til et samarbeid mellom åtte likeverdige partnere, selv om det på det økonomiske plan er store forskjeller. Det er nå etablert et fast samarbeid, og i april 2003 ble det fjerde fellesmøte mellom Nordisk Råd og Baltisk parlamentarisk forsamling holdt i Lund.

I årene som kommer vil Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd bli mer aktiv i forhold til Nordvest-Russland. For rådets del vil dette innebære nærmere samarbeid med Det russiske parlament,

men det vil også være nødvendig med tettere kontakter med de lokale parlament i regionene i Nordvest-Russland. Rådet skal i april 2004 arrangere et temamøte i Helsingfors om «Den nordlige dimensjon med fokus på Nordvest-Russland».

Nordisk Råd anser at fortsettelsen og utviklingen av EUs Nordlige dimensjon er svært viktig for Nord-Europa. I den kommende aksjonsplan er det nå bl.a. inkludert et s.k. arktisk vindu samt de sosiale aspekt. Dette siste elementet har delegasjonen prioritert sterkt i sin deltakelse i Østersjøsam arbeidet. Delegasjonen vil arbeide for at dette tema skal bli et av hovedtemaene ved neste parlamentariske østersjøkonferanse som skal finne sted i Bergen i august 2004.

Delegasjonsrapporten avgitt 30. juni 2003

Arne Lyngstad
delegasjonsleder

2 Rådets organisasjon

Nordisk Råd er et samarbeidsorgan for de nordiske landenes parlament og regjeringer. Samarbeidet bygger på Helsingforsavtalen fra 1962 med senere endringer, samt rådets arbeidsordning.

Nordisk Ministerråd er et samarbeidsorgan for de nordiske landenes regjeringer. Det gjennomfører rekommandasjoner vedtatt av rådet, og fremmer forslag til beslutninger for rådet. Ministerrådet fremlegger hvert år en årsberetning og virksomhetsplan for det kommende året.

Plenarforsamlingen

Plenarforsamlingen utgjøres av rådets 87 valgte medlemmer, samt regjeringsrepresentanter, som møtes til sesjon en gang om året til høsten.

Plenarforsamlingen er rådets høyeste beslutende organ, og vedtar bl.a. rådets rekommandasjoner og uttalelser, og interne beslutninger. Stemmerett har bare de valgte medlemmene, dvs. parlamentarikerne.

Presidiet

Rådets presidium består av en president og tolv øvrige medlemmer, som utpekes av plenarforsamlingen. Alle landenes delegasjoner skal være representert i presidiet. Presidiet har ansvaret for rådets løpende virksomhet under og mellom sesjonene. I tillegg har presidiet ansvaret for behandlingen av utenriks- og sikkerhetspolitiske spørsmål, samt

behandlingen av det nordiske samarbeidsbudsjett og medlemsforslag som ikke sendes til utvalgene for behandling. Presidiet kan agere på vegne av plenarforsamlingen i de tilfeller man ikke kan vente til neste sesjon for å fatte en beslutning.

Utvalgene

Rådet har fem fagutvalg, Kultur- og utdanningsutvalget (15 medlemmer), Medborger- og forbrukerutvalget (15 medlemmer), Miljø- og naturressur-utvalget (15 medlemmer), Velferdsutvalget (14 medlemmer) og Næringsutvalget (14 medlemmer). Utvalgene forbereder sakene innen det tas beslutninger i plenum eller i presidiet. De behandler medlems-, regjerings- og ministerforslag, beretninger fra nordiske institusjoner, ministerrådets meldinger om vedtatte rekommandasjoner og andre gjøremål.

Kontrollkomiteen

Kontrollkomiteens oppgave er å utøve kontroll over virksomheten som finansieres over det nordiske budsjett, samt for saker som berører tolkningen av Helsingforsavtalen og andre nordiske samarbeidsavtaler. Kontrollkomiteen har 7 medlemmer.

Valgkomiteen

Valgkomiteens oppgave er å forberede valg som besluttes av plenarforsamlingen, samt eventuelle suppleringsvalg som vedtas på plenarforsamlingens vegne. Valgkomiteen har syv medlemmer.

Delegasjonene

Hvert lands valgte medlemmer, varamedlemmer og regjeringsrepresentantene utgjør landets delegasjon i rådet. Den norske delegasjonen består av 20 medlemmer valgt av Stortinget, samt de av regjeringen utpekte representanter.

Delegasjonen konstituerer seg, velger leder, nestleder og ytterligere seks medlemmer som danner delegasjonens arbeidsutvalg. Delegasjonen har ansvar for sine egne utgifter innen den budsjetttramme som Stortinget vedtar.

Partigruppene

Rådets medlemmer og varamedlemmer velges av parlamentene med hensyn til partienes styrkeforhold. Det finnes fire nordiske partigrupper: Den sosialdemokratiske partigruppe, Midtengruppen,

Den konservative partigruppe og Den venstresosialistiske grønne partigruppe. Fordelingen av tillitsposter og ulike spørsmål drøftes og forberedes i gruppene før man tar beslutning i rådets organer. Partigruppene får økonomisk støtte og hver gruppe har ansatt sin partigruppesekretær.

Statsministrene

Statsministrene har en ledende rolle og det overgripende ansvaret for det nordiske samarbeidet, og møtes regelmessig 3–4 ganger årlig. Formannskapet har ansvar for møtene.

Samarbeidsministrene

Samarbeidsministrene har ansvaret for samordningen av nordiske samarbeidsspørsmål i regjeringen og er ansvarlig for behandlingen av det nordiske samarbeidsbudsjettet. Statsråd Svein Ludvigsen er norsk samarbeidsminister. Den norske delegasjonen har jevnlig kontakt med samarbeidsministeren og hans sekretariat.

Internettadressen til de nordiske hjemmesider: www.norden.org

E-postadressen til delegasjonen: nordiskrad.postmottak@stortinget.no

3 Delegasjonens sammensetning

Stortinget valgte den 17. oktober 2002 følgende delegasjon til Nordisk Råd:

Odelstingets visepresident Berit Brørby
Stortingsrepresentant Jens Stoltenberg
Stortingsrepresentant Aud Gaundal
Stortingsrepresentant Asmund Kristoffersen
Stortingsrepresentant Britt Hildeng
Stortingsrepresentant Anne Berit Andersen
Stortingsrepresentant Elisabeth Røbekk Nørve
Stortingsrepresentant Trond Helleland
Stortingets visepresident Inge Lønning
Stortingsrepresentant Raymond Robertsen
Stortingsrepresentant John I. Alvheim
Stortingsrepresentant Øyvind Korsberg
Stortingsrepresentant Thore A. Nistad
Stortingsrepresentant Inge Ryan
Stortingsrepresentant May Hansen
Stortingsrepresentant Lena Jensen
Stortingsrepresentant May-Helen Molvær Grimstad
Stortingsrepresentant Jan Sahl
Stortingsrepresentant Arne Lyngstad
Stortingsrepresentant Rune J. Skjælaaen
Ved delegasjonens konstituering 22. oktober

ble stortingsrepresentant Arne Lyngstad og Odelstingets visepresident Berit Brørby valgt til hhv delegasjonens leder og nestleder, med funksjonstid frem til oktober 2003.

Til medlemmer i Arbeidsutvalget ble i tillegg valgt:

Stortingsrepresentant Asmund Kristoffersen
Stortingsrepresentant Trond Helleland
Stortingets visepresident Inge Lønning
Stortingsrepresentant John I. Alvheim
Stortingsrepresentant Inge Ryan
Stortingsrepresentant Rune J. Skjælaaen

Valg foretatt på Nordisk Råds 54. sesjon

På rådets 54. sesjon i Helsingfors ble fordeling på presidium, utvalg og komiteer som følger:

Presidiet (13 medlemmer)

Nordisk Råds president i 2003, Inge Lønning (H)
Berit Brørby (A)
Jan Sahl (KrF)

Kultur- og utdanningsutvalget (15 medlemmer)

Britt Hildeng (A)
Trond Helleland (H)
Lena Jensen (SV)

Medborger- og forbrukerutvalget (15 medlemmer)

Jens Stoltenberg (A)
Arne Lyngstad (KrF), leder
May-Helen Molvær Grimstad (KrF)
Anne Berit Andersen (H)

Miljø- og naturressursutvalget (16 medlemmer)

Asmund Kristoffersen (A), leder
Inge Ryan (SV)
Øyvind Korsberg (FrP)

Velferdsutvalget (15 medlemmer)

Aud Gaundal (A)
Elisabeth Røbekk Nørve (H)
May Hansen (SV)
John I. Alvheim (FrP)

Næringsutvalget (14 medlemmer)

Rune J. Skjælaaen (Sp)
Raymond Robertsen (H)
Thore A. Nistad (FrP)

Kontrollkomiteen (7 medlemmer)

Aud Gaundal (A)

Raymond Robertsen (H)

Valgkomiteen (7 medlemmer)

Berit Brørby (A)

Stortingsrepresentant *Elisabeth Røbekk Nørve* ble valgt norsk medlem av Nordisk Handikappolitisk Råd for perioden 1. januar 2003 – 31. desember 2005.

Stortingsrepresentant *Trond Helleland* ble innvalgt i Nordisk Investeringsbanks kontrollkomité for perioden 1. mai 2003 – 30. april 2005.

Stortingsrepresentant *Arne Lyngstad* ble innvalgt i styret for Nordisk Kulturfond med stortingsrepresentant *Trond Helleland* som suppleant for årene 2003 og 2004.

På grunn av forfall til delegasjonen til Nordisk Råds 54. sesjon møtte varamedlemmene

Bendiks H. Arnesen (A), Åse Gunhild Woie Duesund (KrF) og Anne Helen Rui (A)

4 Nordisk Råds 54. sesjon

50-årsjubileum

Sesjonen ble, ikke minst i media, preget av Nordisk Råds 50-årsjubileum. Den ble innledet med et høytidlig åpningsmøte den 29. oktober i nærvær av de nordiske statsoverhodene, de nordiske parlamentspresidentene og tidligere presidenter i Nordisk Råd. Gratulasjoner og hilsmingstaler ble fremført av bl.a. Finlands og Danmarks parlamentspresidenter, Europarådets president, Norges statsminister og EUs miljøkommisær. Samme kveld deltok samtlige ved en festforestilling i Finlands nasjonalopera, der også Nordisk Råds priser ble utdelt.

4.1 Statsministrenes redegjørelse og generaldebatt

Den svenske statsminister *Göran Persson* innledet med å presentere Sveriges formannskapsprogram for det kommende år. Programmet har overskriften «Integrasjon Norden» og gjelder integrasjon på fire nivåer. Først og fremst en integrasjon innen de nordiske land, dvs. de som kommer til de nordiske land som flyktninger og innvandrere må fullt ut integreres, slik at de får større muligheter til å delta i arbeidslivet, tilegner seg våre språk og at de beskyttes mot diskriminering og andre overgrep. Det andre nivået for integrasjon gjelder mellom de nordiske landene, der det ennå finnes gjenstående problem f.eks. innen sosialforsikringer/trygdeordninger og skattespørsmål, som oppleves som

svært irriterende for folk som flytter eller pendler over de nordiske grensene. Det tredje nivået er integrasjon med Nordens nærområder, og det fjerde er integrasjonen mellom Norden og Europa, og fullt ut å utvikle de muligheter som utvidelsen av EU innebærer.

I sitt innlegg tok statsminister *Kjell Magne Bondevik* utgangspunkt i den økende terrorisme og påpekte at de nordiske land må fortsette å kjempe for en multilateral tilnærming i arbeidet for fred, menneskerettigheter og utvikling. Han redegjorde videre for den norske ledelsen av det nordiske regjeringssamarbeidet i 2002. Norge hadde latt fremtiden være stikkordet for prioriteringene og hadde satt barn og unge øverst på dagsordenen, fulgt av ny innsats for nordisk matvaretrygghet og oppfølgingen av den nordiske strategi for bærekraftig utvikling.

I tillegg har oppfølgingen av Norrback-rapporten om nordboernes rettigheter i andre nordiske land og nordiske grensehindre hatt Norges systematiske støtte. Dette er praktisk nordisk virke på sitt beste. Regjeringene og parlamentarikerne må se sine muligheter og sitt ansvar, uttalte Bondevik.

Bondevik kom også inn på europasamarbeidet og sa at de nordiske statsministrene har fordypet sine drøftelser om EU-spørsmål, og med et nordisk perspektiv følger prosessen som former EUs utvidelse og debatten om EUs fremtid. De nordiske land har valgt forskjellige tilknytningsformer til EU. Men både et medlemskap og en EØS-løsning gir tette, om enn ulike bånd.

I sitt innlegg uttrykte samarbeidsminister *Svein Ludvigsen* tilfredshet med at de tre hovedområdene i formannskapsprogrammet: barn og ungdom, matvaretrygghet og bærekraftig utvikling hadde – ikke minst takket være god støtte fra de øvrige nordiske land – fått bred politisk og forvaltningsmessig oppmerksomhet og styrket finansiering i det nordiske samarbeidet dette året.

Statsråd *Laila Dåvøy* viste til at det norske formannskapet i 2002 har arbeidet for å styrke det tverrsektorielle barne- og ungdomspolitiske samarbeidet, og at man så vidt hun visste inviterte til historiens første nordiske tverrsektorielle ministerkonferanse om barne- og ungdomspolitisk samarbeid. Tretten ministre og statssekretærer diskuterte hvordan man kan styrke det tverrsektorielle samarbeidet om barn og ungdom.

Asmund Kristoffersen mente i sitt innlegg at det er særdeles viktig å komme i gang med testingen av Kyoto-mekanismen i Østersjøregionen. Bare ved å sette dette systemet ut i livet har vi en sjanse til å få med den største forurenseren – USA. Vi i

Norden må bruke Nordisk Råd som en plattform for samarbeid og en pådriver internasjonalt for å redusere utslipp av klimagasser.

Trond Helleland pekte i sitt innlegg bl.a. på det nordiske samarbeidet mot organisert kriminalitet og samarbeidet på utdanningsområdet. Han minnet om at det brede folkelige engasjementet for det nordiske er språklig og kulturelt betinget, og det er de frivillige organisasjonene som bærer dette engasjementet fram.

Jan Sahl viste til det nordiske prosjektet «Verdier i skolen» og var blitt imponert av barn og unge som var sterkt engasjert i sin egen framtid. Det gir grunn til optimisme i en tid med sterkt økende samlivsproblemer at ungdommen kommer til Nordisk Råd og vil snakke om samliv. Hans erfaring var at de unge er opptatt av omsorg og ønsker seg en framtid med stabile samlivs- og familiemønstre.

4.2 Spørretime med samarbeidsministrene

Under sesjonen svarte samarbeidsministrene på direkte spørsmål fra parlamentarikerne.

Arne Lyngstad spurte den nye svenske samarbeidsministeren *Berit Andnor* hvordan det svenske formannskapet vil ta med Nordisk Råd i den politiske dialogen om en nordisk samekonvensjon. *Marianne Jelved* fra Danmark spurte den norske samarbeidsminister, *Svein Ludvigsen*, hva han ville gjøre for å sikre, at det er utdanningsplasser nok i Norge, især for medisinstudenter. *Joannes Eidesgård* fra Færøyene spurte *Svein Ludvigsen* om man kan tenke sig å ta et initiativ for få harmonisert de regler som gjelder for skipsinspeksjon i de nordiske land. *Thore A. Nistad* stilte spørsmål til den norske samarbeidsministeren om det er mulig å gjøre Nordisk Råd til et organ som fatter vedtak som er bindende for de nordiske regjeringene. Den norske samarbeidsministeren fikk også spørsmål om grensetrafikken mellom Norge og Sverige og TV-samarbeidet mellom de to landene. *Berit Brørby* utfordret de tre samarbeidsministrene fra Finland, Sverige og Norge og spurte hvilken mulighet de så for å samordne et stort nordisk energiselskap, hvor Vattenfall, Fortum og Statkraft inngår, for å møte konkurransen fra de store tyske og franske selskapene. *Jens Christian Larsen* fra Danmark rettet følgende spørsmål til *Svein Ludvigsen*: Når kan man i Danmark regne med, at fisk som man importerer fra Norge, er norsk fisk og ikke russisk?

4.3 EUs regionalpolitikk

Grunnlaget for diskusjonen om EUs regionalpolitikk (fremstilling 2/2002) under sesjonen var Europautvalgets (nå Næringsutvalget) rapport om temaet. I korte trekk går rekommandasjonen ut på at de nordiske landene formulerer et felles standpunkt i forhandlinger om EUs regionalpolitikk, hvor de arktiske deler av Norden særlig framheves. Videre anbefales det at de nordiske lands regjeringer samarbeider om å gi EUs Nordlige Dimensjon et innhold, samarbeider innenfor EU for en friere nasjonal regionalpolitikk, og samarbeider for at EUs strukturfondsprogram muliggjør støtte til utbygging av infrastruktur i utkantstrøk.

Under debatten redegjorde statsråd *Erna Solberg* for ministrenes syn på rapporten, hvor det er en viss uenighet mellom landene i forhold til de føringer og anbefalinger som ligger i den. Hun understreket at årsaken til at ministrene ikke har kommet til enighet, ligger i ulike nasjonale beslutningsprosesser når det gjelder samarbeid i forhold til EUs videre arbeid. Det betyr ikke at det er en reell uenighet som kommer til å bestå fremover.

I debatten som fulgte ble det lagt vekt på at EUs utvidelse vil føre til store endringer i EUs regionalpolitikk. Det ble av flere representanter lagt vekt på at problemer i Nordens perifere områder per i dag ikke blir løst av EUs regelverk. *Inge Ryan* la i sitt innlegg vekt på at det må være en vilje til stede hvis en skal snu fraflyttingstrenden fra periferien, og at Norden trenger en selvstendig regionalpolitikk som ikke er koplet mot EU. I flere av innleggene kom det klart frem at regionalpolitikk er et tema som kommer til å stå høyt på Nordisk Råds agenda også i fremtiden.

På bakgrunn av uenighet om anbefalingene i rapporten ble det ikke fattet vedtak om EUs regionalpolitikk ved sesjonen. Saken behandles videre i Næringsutvalget.

4.4 Nordboernes rettigheter og hverdagsintegrasjon

Et grenseløst Norden

Debatten om arbeidet med å fjerne byråkratiske og juridiske grensehindre mellom de nordiske landene baserte seg på B 215 «Ministerrådsforslaget om oppfølging av «Nordboernes rettigheter» (Norrback-rapporten)», B 214 «Ministerrådsforslaget om oppfølging av rapporten» «Fri rörlighet för alla – gränshinder för funktionhinderades rörlighet i Norden», Fremstilling 1/2002 Overføring av penger mellom de nordiske landene, og A 1265 «Med-

lemsforslag om innførsel av hunder og katter til Sverige og Norge».

Nordisk samarbeidsminister Svein *Ludvigsen* presenterte ministerrådsforslag B 215, hvor man kan dele tiltakene inn i tre hovedkategorier: kunnskapsspredning og informasjonstiltak, styrking og forenkling av de nordiske avtalene, og nordisk lovharmonisering. Arbeidet gjennom sørvistelefonen «Hallo Norden» ble særlig vektlagt.

Ole *Stavad*, presidets talsmann, pekte på at arbeidet med dette området er en troverdighetstest for det nordiske samarbeidet. Dersom dette arbeidet ikke gir resultater vil mange spørre om berettigelsen av det nordiske samarbeidet. Han mente videre at forslagene fremsatt av ministerrådet på feltet var for lite konkrete.

Arne *Lyngstad* var medborger- og forbrukerutvalgets talsmann vedrørende dette forslaget. Lyngstad fokuserte på situasjonen for tredjelandsborgere med oppholdstillatelse i et nordisk land. Disse menneskene er ikke omfattet av de nordiske avtalene da disse baserer seg på statsborgerskap. Lyngstad pekte spesielt på muligheten for deltakelse på det felles nordiske arbeidsmarkedet.

Sosialminister Ingjerd *Schou* var ministerrådets talsmann for ministerrådsforslag B 214 «Fri rörlighet för alla – gränshinder för funktionhindrades rörlighet i Norden». Forslaget bygger på en rapport laget av «Det nordiske samarbeidsorganet for handikapspørsmål (NSH). Forslaget må ses i sammenheng med B 215, og tar for seg grensehindre i Norden generelt og de spesielle grensehindre funksjonshemmede møter når de flytter fra et nordisk land til et annet.

Britt *Hildeng* pekte på viktigheten av å kunne gjøre seg forstått på sitt eget språk, og ba på vegne av den sosialdemokratiske gruppen Nordisk Ministerråd forta en kartlegging av hva som skal til for å innlemme de døves tegnspråk i den nordiske språkkonvensjonen.

4.5 Rasisme og integrasjon

Til grunn for behandlingen av dette punkt lå utvalgsforslag A 1299 fra Medborger- og Forbrukerutvalget om «bekjempelse av rasisme og fremmedfientlighet samt fremme av integrasjon», og fremstilling 1/2001 om «rasisme og nynazisme i Norden». Utvalgets talsmann i saken var Arne *Lyngstad*. Lyngstad pekte innledningsvis på sammenhengen mellom en vellykket integrasjonspolitik og bekjempelsen av rasisme og fremmedfrykt. Deretter redegjorde han nærmere for hovedtrekkene i forslaget som er rettet mot å bedre innvanderes deltakelse i yrkeslivet og utdanningssystemet.

Han kom avslutningsvis inn på forslaget om å opprette en nordisk kunnskapsbase på Internet, hvor blant annet gode eksempler innen arbeidet med integrasjon er samlet.

Statsråd Kristin *Clemet* redegjorde for arbeidet med fremstilling 1/2001 om rasisme og nynazisme i Norden. *Clemet* pekte på de tiltakene som er satt i verk for å fremme integrasjonen innenfor kultursektoren, som musikk og kunst, og oppbygging av nettverk mellom innvandrersorganisasjoner i Norden. Hun redegjorde videre for tiltak innenfor arbeidsmarkedet, boligpolitikk, og sosial- og helseområdet. Endelig kom hun inn på det forsterkede samarbeidet mellom justismyndighetene i Norden for å bekjempe kriminalitet, rasistiske eller nynazistiske motiver.

Statsråd Ingjerd *Schou* orienterte om den norske regjeringens innsats for å bekjempe rasisme og fremme integrasjon med særlig vekt på regjeringens handlingsplan mot diskriminering og rasisme (2002–2006).

Arne *Lyngstad* kommenterte senere i debatten utvalgets forslag i relasjon til medias rolle, ansvar for å komme med korrekt informasjon og belyse saker fra flere sider.

4.6 Arbeidsmarked – skattekonkurranse – finans

Til behandling under temaene arbeidsmarked, skattekonkurranse og finans forelå følgende dokumenter: Sosial dumping i EU/EØS (rek. 15/2000), Medlemsforslag om utvikling av nordisk – baltisk arbeidsmarkedssamarbeid (A 1284/næring), Medlemsforslag om faglig informasjonsformidling ved flytting av næringsvirksomhet (A 1288/næring), Utvalgsforslag om skadelig skattekonkurranse i nordisk perspektiv (A 1300/næring) og Medlemsforslag om igangsetting av en utredning om følgene en mangel på en felles valuta forårsaker i det nordiske samarbeidet (A 1273/næring).

Statsråd Victor D. *Norman* innledet med å legge frem Nordisk arbeidsmarkedetsrelatert temarapport for 2002. Han la vekt på at det inkluderende arbeidsliv var et tema for ministerrådet i 2002. Han refererte til en forskningsrapport ministerrådet fikk laget om det inkluderende arbeidsliv i Norden. I korte trekk konkluderer denne rapporten med viktigheten av å redusere sykefraværet, forhindre utstøting og å inkludere flere arbeidstakere i arbeidsmarkedet. Næringsutvalgets talsmann Ole Vagn *Christensen* var glad for rapporten og oppfordret ministerrådets til å følge opp emnet, med særlig vekt på at arbeidsplassdemokratiet kan få en større plass i det fremtidige arbeidet. Ole

Vagn *Christensen* var også Næringsutvalgets talsmann for sosial dumping i EU/EØS, og understreket at sosial dumping er et reelt problem i Europa, og at rekommandasjonen ikke kan avskrives. Statsråd Norman svarte med at dette er et problem, men ikke så stort at eksisterende kontrollapparat ikke kan håndtere dette.

Medlemsforslag om utvikling av nordisk – baltisk arbeidsmarkedssamarbeid (A 1284/næring) og Medlemsforslag om faglig informasjonsformidling ved flytting av næringsvirksomhet (A 1288/næring) ble besluttet sendt tilbake til Næringsutvalget da det var intern uenighet i utvalget om sakene.

Næringsutvalgets talsmann for Utvalgsforslag om skadelig skattekonkurranse i nordisk perspektiv (A 1300/næring) Per Erik *Granström*, redegjorde for det arbeidet som er gjort i arbeidsgruppen. Gruppen har sett på bedriftsbeskatning som bare utgjør 6 – 7% av skatteinntektene i Norden. For øvrig har arbeidsgruppen funnet at det ikke forekommer særlig skadelig skattekonkurranse i Norden, men det er et behov for kommunikasjon på lovgivningssiden for å unngå problemer i fremtiden. Det fulgte ingen debatt.

Medlemsforslag om igangsetting av en utredning om følgene en mangel på en felles valuta forårsaker i det nordiske samarbeidet (A 1273/næring) gikk til votering hvor forslaget ble vedtatt med 40 mot 18 stemmer.

4.7 Kultur, kommunikasjon, mobilitet og forskning

Under temaet kultur ble det behandlet to utvalgsforslag og et medlemsforslag.

Utvalgsforslag A 1304/k om den nordiske kulturpolitikken, A 1306/k om evaluering av Nordisk Ministerråds strategi for samarbeid med frivilligsektoren, samt A 1280/k medlemsforslag om felles innsatser for nordisk formgivning og design. Under temaet kommunikasjon ble det behandlet tre medlemsforslag, A 1280/kultur om Nordisk TV-samarbeid, A 1279/k om vern av det nordiske språkfelleskap, A 1292 /v om felles nordiske tiltak for å sikre tilgang til elektroniske fagbøker for synshemmede. Ministerrådsforslag om strategi og handlingsplan for ministerrådet for informasjonsteknologi (MR-IT) 2002–2004 ble også behandlet.

I forbindelse med A 1292 /v viste May *Hansen* (Venstresosialistiske grønne gruppe) til at flere utredninger har avdekket håpløse forhold når det gjelder tilgang til litteratur for syns- og lesehemmede akademikere. Det er ifølge Hansen i dag mulig å gi synshemmede lesbare utgaver av nyprodu-

serte fagbøker, og oppfordret de nordiske land til å bidra for å bedre forholdene for denne gruppen. Britt *Hildeng* (Den sosialdemokratiske gruppe) tok til orde for at også tegnspråk blir omfattet av den nordiske språkkonvensjonen, og la til at den sosialdemokratiske gruppe i Nordisk Råd vil ta opp dette spørsmålet i form av et medlemsforslag.

Under temaet mobilitet, ble Ministerrådsforslag A 211/k om utviklingsplan for Nordisk Ministerråds mobilitets og støtteprogrammer innenfor utdanningsområdet behandlet. Utdannings- og forskningsminister Kristin *Clemet* holdt hovedinnlegget på vegne av ministerrådet. Medlemsforslag A 1289/k om informasjon om unges muligheter for utdanning i hele Norden, herunder muligheten for et nordisk utdanningsår, samt utvalgsforslag A 1305/k om informasjon om unges muligheter på området høyere utdanning ble også behandlet under dette temaet. Under debatten om A 1289/k ga Lena *Jensen* (Den venstresosialistiske grønne gruppe) uttrykk for at avtaleverket for utdanning og utvekslingsopphold i andre nordiske land må bli bedre kjent både blant studerende og på de høyere utdanningsinstitusjonene.

Lena *Jensen* var talskvinne for ministerrådsforslag B 211/ k og la frem utvalgets merknader til forslaget. Under temaet forskning ble Ministerrådsforslag B 212/k om utbygging av Norden til en internasjonal ledende region for forskning og innovasjon behandlet. Utdannings- og forskningsminister Kristin *Clemet* holdt hovedinnlegget også under dette temaet.

4.8 Bærekraftig utvikling – En ny kurs for Norden

Midtveisrapporten om strategien for bærekraftig utvikling og indikatorsettet var utgangspunktet for diskusjonen om miljøsaker. Videre var også «Bærekraftig utvikling – en ny kurs for Norden» (rek. 9/2001), Ministerrådsforslag om økt matvaretrygghet – styrket gjennomslag i internasjonale fora og styrket forbrukerinnyflytelse (B 216/medb), Medlemsforslag om EUs beslutning om dioksin (A 1287/miljø) og Utvalgsforslag om nordisk innsats for å styrke gjennomslag av forskerrådgivning i forbindelse med beslutninger om fiskekvoter m.m. (A 1301/miljø) var også oppe til diskusjon.

Miljøminister Siv *Friðleifsdóttir*, ministerrådets talskvinne for miljø informerte om arbeidet med midtveisrapporten om strategien «Bærekraftig utvikling – En ny kurs for Norden», og indikatorsettet. Sistnevnte er utviklet for å kunne vise utviklingen i forhold til målsetningene. Videre informerte hun om det videre arbeidet med oppfølging av stra-

tegien for neste virkeperiode som er 2005–2008. Dette arbeidet er i gang og det er lagt vekt på å trekke inn forskjellige fag- og interesse miljøer. Friðleifsdóttir så for seg at det foreløpige utkast til oppdatert strategi kan presenteres på sesjonen i 2003, mens det endelige forslaget vil presenteres et år senere.

Marianne *Jelved*, som var Miljø- og naturressurssutvalgets talskvinne for strategien «Bærekraftig utvikling – En ny kurs for Norden» understreket at det er et viktig arbeid som er satt i gang. Ambisjonsnivået i den nordiske strategien kunne vært høyere, men en nordisk konsensus er en god begynnelse mente hun. Det er viktig å huske at strategien går frem til 2020 og at det vil være en løpende rapportering og oppfølging av strategien. *Jelved* lovet at parlamentarikerne vil følge arbeidet med å implementere strategien nøye, både nasjonalt og nordisk. Hun la til at både strategien og indikatorsettet er svake på den sosiale og økonomiske dimensjonen av bærekraftig utvikling og oppfordret alle Nordisk Råds utvalg til å interessere seg for prosessen og for å påvirke den.

Ministerrådsforslag om økt matvaretrygghet – styrket gjennomslag i internasjonale fora og styrket forbrukerinnflytelse (B 216/medb) ble presentert av statsråd Svein *Ludvigsen*. I korte trekk går forslaget ut på at Norden skal være en pådriver for å sikre trygge matvarer av høy kvalitet gjennom en sunn produksjon. Dette skal gjøres ved å:

- etablere en nordisk plattform for matvaretrygghet for å styrke den nordiske innflytelsen i internasjonale forhandlinger og prosesser
- iverksette en handlingsplan for å involvere forbrukerne i større grad i beslutningsprosessen.

Ministerrådet har utarbeidet en strategi for å oppnå målene, og ansvaret for iverksettelsen ligger i de enkelte landene med støtte fra ministerrådet. Marianne *Carlström*, kommenterte presentasjonen som talskvinne for Medborger- og forbrukerutvalget, og kunne berette at utvalget støttet forslaget.

Sinikka *Bohlin* presenterte Medlemsforslag om EUs beslutning om dioksin (A 1287/miljø) samt Utvalgsforslag om nordisk innsats for å styrke gjennomslag av forskerrådgivning i forbindelse med beslutninger om fiskekvoter m.m. (A 1301/miljø). Hun så en klar sammenheng mellom dette og forslaget om matvaretrygghet. Videre understreket hun behovet for å verne om marine ressurser i denne sammenheng. Når det gjelder behovet for å styrke gjennomslagskraften for forskning i fastsettelse av fiskekvoter, refererer utvalgsforslaget til havforskningsrådet ICES, og at deres anbefalinger skal følges. Dette vakte en del disku-

sjon, hvor Asmund *Kristoffersen* tok til orde for at hovedintensjonen i forslaget var å styrke forskningsgrunnlaget i fastsettelse av kvoter. Det ble vedtatt at forslaget skulle sendes tilbake til utvalget for å utarbeide en tekst alle kunne enes om.

4.9 Utenriks- og forsvarsministrenes redegjørelser og debatt

Utenriksminister Jan *Petersen* viste til at vi i dag ser konturene av et EU med 28 medlemsland og at samarbeidet innad i EU utvides både i dybden og bredden. Samtidig utvides NATO med sju nye europeiske land. På denne bakgrunn er det naturlig at Europa-spørsmålene nå utgjør en stor del av den nordiske dagsorden. De nordiske land som er medlemmer av EU, har allerede satt et sterkere nordisk preg på EU, f.eks. i sosiale spørsmål, arbeidsmiljø og miljøpolitikk. Han viste også til at de nordiske land har mange felles interesser og synspunkter i forhold til EUs fremtidsdebatt. De nordiske land støtter helhjertet den forestående utvidelse av EU, en utvidelse som vil endre det politiske landskap omkring Norden. Fortsatt vil det være naturlig å støtte de baltiske land i den første fasen etter deres inntreden i EU. EUs nordlige dimensjon er et viktig instrument i å bringe Russland tettere inn i de europeiske samarbeidsstrukturer. De nordiske land er aktive i utformingen av den nordlige dimensjons neste handlingsplan. Petersen pekte på at Kaliningrad-problematikken må løses innenfor eksisterende Schengen-regelverk. Ministerrådet arbeider for å etablere et nordisk informasjonskontor i Kaliningrad.

Petersen berørte også spørsmålet om den radioaktive forurensning i nordområdene og pekte på at det kreves en internasjonal innsats for opprydding. Viktige bidrag til å redusere forurensningen vil være miljøfondet innenfor den nordlige dimensjon og Avtalen for det multilaterale atomprogram for Russland.

Petersen fant at Nordisk Råds anbefaling om å styrke det nordiske samarbeidet om sivil krisehåndtering og konfliktforebygging er i tråd med de nordiske lands felles nasjonale prioriteringer. Eksempler på dette er de nordiske lands samarbeid om utdanning av politistyrker, aktiv deltakelse i fredsprosessen i Sri Lanka og Sudan og deltakelse gjennom NATOs fredsoperasjoner på Balkan. Petersen fremholdt at de nordiske land legger vekt på å utvikle en selvstendig europeisk krisehåndteringsevne og har erklært seg rede til å bidra konkret til krisehåndtering i EU-regi på det sivile område, Norge, Sverige og Finland også på det militære.

Petersen nevnte at det nordiske samarbeid er fortsatt en viktig del av de nordiske lands FN-politikk, f.eks. i arbeidet for effektivisering og nyskaping av FN. De nordiske land har også en tradisjon for felles nordiske kandidaturer til valg i FN og har en egen rotasjonsordning for medlemskap i Sikkerhetsrådet. De nordiske lands ulike tilknytning til EU, legger imidlertid føringer for samarbeidet i FN.

I forbindelse med Nordisk Råds anbefaling om å styrke det nordiske administrative samarbeidet på utenriksområdet, viste Petersen til det felles nordiske ambassadekompleks i Berlin som et godt eksempel. Ytterligere samlokalisering av utenriksstasjoner blir vurdert.

Petersen la vekt på at de nordiske land støtter utvidelsen av NATO, og til tross av ulik forankring i forhold til NATO og EU fungerer det nordiske utenrikspolitiske samarbeidet godt. Den internasjonale utvikling innebærer at Norden i større utstrekning har felles utenriks- og sikkerhetspolitiske interesser. Dette gjelder f.eks. synet på internasjonal terrorisme og spredning av masseødeleggelsesvåpen. Situasjonen i Irak er en trussel mot internasjonal fred og stabilitet. Samtidig illustrerer også usikkerheten i Midtøsten behovet for internasjonalt samarbeid. Petersen anførte at de nordiske land tar sterk avstand fra israelske militære angrep i palestinske byer og flyktningleire samt fra de palestinske selvmordsaksjoner.

Forsvarsminister Kristin Krohn *Devold* pekte på at trusselbildet nå har endret seg. Krigstid og fredstid glir over i hverandre og viste til flere terroraksjoner og engasjementet i Afghanistan. Stilt overfor disse utfordringene, har det nordiske forsvarspolitiske samarbeidet styrket sin relevans. Endrede trusselbilder, internasjonale forpliktelser og stramme budsjetter krever omstilling, spesialisering og internasjonalisering av forsvaret. Verneplikten er et kjerneprinsipp i de nordiske lands forsvar og må utvikles i takt med endringene: Den som ikke er i utvikling, er under avvikling. *Devold* viste til det materiellteknologiske gapet mellom Europa og USA, nye trusselbilder og utviklingen av NATOs og EUs forsvarskapasiteter, og fremholdt at de nordiske land må foreta betydelige investeringer. I denne prosess er det nordiske forsvarsmaterielsamarbeid som ble inngått i 1994, viktig.

Terroranslaget 11. september 2001 skapte en helt ny sikkerhetspolitisk situasjon. NATO gjenomgår en grunnleggende organisatorisk omstilling med formålet større fleksibilitet. Samtidig vil utvidelsen av NATO gi økt sikkerhetspolitisk stabilitet i Europa. De nordiske land er viktige bidrags-

ytere i den institusjonelle utvikling innenfor EU og NATO. *Devold* viste til at utviklingen i Baltikum er av stor betydning for den nordiske dagsorden. De nordiske land har bidratt aktivt til de baltiske staters integrering i de euro-atlantiske sikkerhetsstrukturer i form av bilateral støtte og multilateralt gjennom Baltic Security Assistance.

Devold pekte på at de nordiske lands fredsstøttende innsats verden over har vist styrken ved det nordiske sikkerhetspolitiske samarbeidet. Dette vil fortsette, men utfordringene blir også større. De nordiske land har vist stor evne og vilje til å bidra til FN- og NATO-styrte operasjoner på Balkan. Ny utfordring blir å nedjustere brigadestrukturen i KFOR. Hun anså også at den nordiske krisehåndteringsstyrken NORDCAPS (Nordic Coordinated Arrangement for Military Peace Support) som ble etablert i 1998, har skapt en troverdig nordisk kapasitet for å kunne operere sammen i regi av FN, NATO og OSSE. Samarbeidet blir nå utvidet med Storbritannia. NORDCAPS-samarbeidet resulterte også i at et koordineringssenter for lufttransport i Sverige, Finland og Norge til den internasjonale sikkerhetsstyrken i Afghanistan, ble etablert på Gardermoen. Avslutningsvis fremholdt *Devold* at de nordiske lands internasjonale forpliktelser aldri har vært større. Med begrensede ressurser må det nordiske forsvarspolitiske samarbeidet derfor først og fremst være et virkemiddel for å optimalisere ressursbruken, ikke å legge stein til byrden.

I den etterfølgende debatt deltok fra norsk side *Lena Jensen*, *Inge Lønning* og *Arne Lyngstad*.

4.10 Nærområdene

Debatten om nærområdene tok utgangspunkt i to forslag, A 1307 «presidieforslag om støtte til demokratiutviklingen i Kaliningrad», og A 1293/miljø «om nordiske tiltak for bedre vann og helse i den Karelske republikken».

Presidiets talsmann for forslag A 1307, *Eero Akaan-Penttilä*, pekte på forskjellen i utvikling mellom Kaliningrad og nabolandene som snart vil bli medlemmer av EU. Han kom videre inn på de problemene som Kaliningrad sliter med innenfor områder som kriminalitet og helse. Han argumenterte for en form for bistandskonferanse for bedre å koordinere tiltakene i Kaliningrad og øket parlamentarisk samarbeid mellom nordiske parlamentarikere og parlamentarikere fra Kaliningrad.

Miljø- og naturressursutvalgets talskvinne, *Paula Lehtomäki*, redegjorde for utvalgsforslag A 1293 og tiltakene for å bedre vannforsyningen og helsen i Karelen. Hun pekte på at dårlig drikkevannskvalitet var den viktigste kilden til dårlig hel-

se hos den karelske befolkning. Tiltakene i forslaget retter seg mot investeringer i vannrenningsanlegg, for eksempel gjennom Nefco, (Nordic Environment Finance Corporation) og en styrking av innsatsene i Karelen gjennom nærområdeprogrammet i Nordisk Ministerråd og den nordlige dimensjon i EU.

4.11 Menneskehandel og kriminalitet

Til behandling under dette temaet forelå følgende dokumenter:

Ministerrådsforslag B 217 om program og prinsipper for det nordiske lovsamarbeidet 2002–2005, og handlingsplan med prioriteringer for det nordiske lovsamarbeidet i justissektoren 2002–2003. Utvalgsforslagene A 1302 om tiltak for bekjempelse av menneskehandel (trafficking) og om Nordens ansvar for ofre for trafficking, A 1310 om felles tiltak i Norden for bekjempelse av korrupsjon, herunder forbindelsen til organisert kriminalitet og hvitvasking av penger, A 1311 om politiet i et nordisk perspektiv. Medlemsforslag A 1271 om en nordisk kampanje om verdien av åpne samfunn. Rek. 20/2001 beskyttelse av vitner og involverte i straffesaker mod vold, trusler og represalier, rek. 23/2001 tiltak mot tvangsekteskap, rek. 30/2000 narkotikabekjempning. Fremstilling. 4/2001 narkotikahandelen.

Justisminister Odd Einar *Dørum* redegjorde for ministerrådsforslag B 217. Samarbeidsprogrammet fastlegger de overordnede prioriteringene og de administrative rammene for det nordiske lovgivningssamarbeidet. De konkrete politiske prioriteringer og mål for sektoren ble inntatt i handlingsplanen. Blant prioriteringene er overgrep mot barn og barnepornografi på Internett, og videre bekjempelse av nazistisk og rasistisk motivert kriminalitet.

Lennart *Gustavsson* var Medborger- og forbrukerutvalgets talsmann for utvalgsforslag A 1302 hvor han redegjorde for de tiltakene utvalget ønsket for å bekjempe handel med kvinner. Midtengruppens talsmann for forslaget, Arne Lyngstad, fremhevet i sitt innlegg betydningen av å etablere opplæringsprogrammer for næringsutvikling for kvinner i form av låneordninger eller mikrokreditordninger. Han løftet også frem viktigheten av å gi de kvinner som er utsatt for trafficking den beskyttelse de har krav på, enten på humanitært grunnlag eller etter internasjonale konvensjoner.

Som Midtengruppens talsmann for utvalgsforslag A 1310 om bekjempelse av hvitvasking og korrupsjon, fremhevet Arne *Lyngstad* de negative effektene korrupsjon har på et samfunn i form av un-

dergravning av demokratiet og velferdssamfunnet. Avslutningsvis pekte han på nødvendigheten av internasjonalt samarbeid for å bekjempe den organiserte kriminaliteten.

Medborger- og forbrukerutvalgets talsmann i forbindelse med rekommandasjon 23/2001 om tiltak mot tvangsekteskap, Bendiks Harald *Arnesen*, fremhevet verdier som likeverd og likestilling. Han etterlyste en større nordisk samordning på området, og vil avventer ny meddelelse om dette fra ministerrådet neste år.

Justisminister Odd Einar *Dørum* redegjorde for arbeidet med rekommandasjon 20/2001 om beskyttelse av vitner og andre involverte i straffesaker. Han fortalte at arbeidet var i gang og at saken hadde høy prioritet fra hans side.

Barne- og familieminister Laila *Dåvøy* redegjorde for arbeidet mot tvangsekteskap. Hun fremla tiltak fra den norske regjeringen på dette feltet og sa seg enig med Medborger- og forbrukerutvalgets talsmann i saken (*Arnesen*) at det var behov for større nordisk samordning av tiltakene.

Velferdsutvalgets talsmann for rekommandasjon 30/2000 og fremstilling 4/2001 vedrørende bekjempelse av narkotika, Jan *Sahl*, pekte på de prioriteringene på dette området i det norske formannskapsprogrammet for ministerrådet og de øvrige fellesnordiske innsatser. Han konstaterte at samarbeidet mellom forskjellige nordiske instanser fungerer godt og at innsatsene er omfattende. Han gikk inn for å avskrive rek. 30/2000 og fremst. 4/2001.

4.12 Pasientrettigheter – tiltak for barn.

Medlemsforslag A 1278/ v om små diagnosegruppers pasientforeningers muligheter for å muliggjøre å bedrive virksomhet på nordisk basis ble behandlet under sesjonen. Likeledes ble medlemsforslag A 1283/v om samordning av regelverk i Norden for å muliggjøre bruk av telemedisin mellom de nordiske land behandlet. Utvalgsforslag A 1308/v om å garantere helseomsorgssystemet i Norden, og medlemsforslag A 1285/v om hjelp til barn og unge som har vokst opp i isolerte trossamfunn ble også behandlet under denne delen av sesjonen. Med bakgrunn i sistnevnte forslag viste Anne Helen *Rui* (Den sosialdemokratiske gruppe) til at Redd Barna i Norge, og en svensk utredning foretatt av sosialmyndighetene, har avdekket skremmende forhold for barn og unge som vokser opp i deler av isolerte trossamfunn. Gjennom forslaget ber utvalget om at Nordisk Ministerråd samordner og sprer kunnskap om hjelpebehov for barn og unge i disse utsatte trossamfunn. May

Hansen (Den venstresosialistiske grønne gruppen) deltok også i debatten om isolerte trossamfunn, og poengterte at hele utvalget står samlet bak forslaget.

4.13 Budsjett og planer for det nordiske samarbeidet

Formannen for samarbeidsministrene, Svein *Ludvigsen*, la fram ministerrådets forslag til planer og budsjett for 2003. Han opplyste at forslaget innebar en videreføring av aktivitetsrammen fra 2002 og omfattet til sammen 787,2 mill. danske kroner. Med forslaget til budsjett for 2003 er oppfølgingen av «Budsjettanalyse 2000 – Det nordiske budsjett» slutført i budsjettsammenheng. Budsjettanalysen inneholdt også en del om de nordiske institusjonene, og han gjorde oppmerksom på at de forskjellige fagministerråd og institusjonsstyrer ville vurdere mulighetene for eventuelle omlegginger innenfor institusjonsområdene som fremmer fleksibilitet, effektivitet, faglig innhold og nordisk nytte.

Berit *Brørby* – Presidiets talskvinne – takket først for den gode dialogen som har vært mellom budsjettgruppen og samarbeidsministeren, og viste til at alle partigruppene slutter opp om det foreliggende forslag. Hun opplyste at budsjettgruppen har bedt ministerrådet om en oversikt over de 800 prosjektene som man nå finansierer over det nordiske budsjettet.

Hun henledet videre oppmerksomheten på presidiets betenkning side 2, hvor det også er angitt hvilke ønsker man har for 2004. Hun presiserte at skal vi bli tydeligere i det nordiske budsjettet, flinkere til å prioritere, flinkere til å konsentrere, må vi få en bedre oversikt over prosjektene slik at vi vet når de starter, når de slutter og om de har oppfylt de mål som rådet og ministerrådet har hatt.

5 Nordisk Råds priser

Nordisk Råd delte i 2002 ut fire priser, en litteraturpris, en musikkpris, en natur- og miljøpris og en filmpris. Prisen for hver kategori er på kr. 350.000 danske kroner.

Nordisk Råds Filmpris ble utdelt for første gang i år 2002, i forbindelse med rådets 50-års jubileum. Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige kunne nominere to filmer hver, samt eventuelt film på samisk, grønlandsk eller færøysk. Dette skulle være aktuelle filmer som er kunstnerisk verdifulle og ha en spilletid på minst 72 minutter. Det kunne enten være en spillefilm eller en dokumentar. For å kunne være kandidat, skulle filmen ha premiere

senest i september 2002. Nordisk Råds filmpris for 2002 ble tildelt den finske spillefilmen «Mannen uten minne». Aki *Kaurismäki* er både instruktør, manusforfatter og produsent. Det er ennå ikke bestemt om filmprisen blir en permanent ordning. Norske medlemmer av filmprisens jury var filmkritiker Finn *Skårderud* og kulturjournalist Astrid *Kolbjørnsen*. Varamedlem var kulturjournalist Anne *Hoff*.

Nordisk Råds Natur- og Miljøpris ble opprettet i 1994. I følge statuttene kan prisen gis til en person som har gjort en spesiell innsats for natur og miljøvern i Norden, eller til en gruppe, en organisasjon, et medium, en bedrift eller institusjon som i sin virksomhet spesielt har lyktes med å integrere hensynet til naturen på en spesiell god måte. Årets natur- og miljøpris skulle gå til en som i særlig grad har utviklet og utbredt tanker som ved det 21. århundrets begynnelse kritisk reflekterer det moderne menneskets vilkår og samfunnets forhold til naturen. Nordisk Råds Natur- og miljøpris for 2002 gikk til Professor *Arne Næss*. Norske medlemmer av juryen var styreleder i den Norske Turistforening Øystein *Dahle*, og stortingsrepresentant Gunn Karin *Gjul*.

Nordisk Råds musikkpris ble første gang delt ut i 1965, og deretter hvert annet år. Siden 1990 deles den ut hvert år, hvert annet år for det skapende musikkområdet til et verk av en nålevende nordisk komponist, og hvert annet år til en utøver på musikkområdet. Tema for årets musikkpris var «verdensmusikk», og gikk til *Mari Boine*. Juryens begrunnelse var at Boine i et kvart århundre har vært en av Nordens fremste utøvere innenfor etnisk musikk. Hennes virksomhet er preget av høy kunstnerisk kvalitet og har satt den samiske musikkultur på den nasjonale, nordiske og internasjonale musikalske agenda. Prisen deles ut ved Nordisk Råds 55. sesjon i Oslo den 28. oktober i år. Norske medlemmer av juryen er professor Bjørn *Kruse*, og varamedlem fløytist Gro *Sandvik*.

Nordisk Råds litteraturpris ble opprettet i 1961, men først utdelt i 1962. Prisen for 2003 gikk til forfatteren *Eva Ström* for diktsamlingen «Revbenstäderna». Prisen deles ut ved Nordisk Råds 55. sesjon den 28. oktober 2003. Norske medlemmer i bedømmelseskomiteen er professor *Hans H. Skei*, forfatter *Oskar Stein Bjørlykke*. Varamedlem er bibliotekar *Aud Nordgarden Grimstad*.

6 Nordisk Råds virksomhet 2. halvår 2002 – 1. halvår 2003

6.1 Presidiet

Presidiet består av 13 medlemmer fordelt mellom de fire nordiske partigrupper i Nordisk Råd samtidig som at alle land er representert. Norge har i 2002 vært representert ved Berit Brørby. President for 2002 var Outi Ojala (Den venstresosialistiske grønne gruppe), Finland.

Ved rådets sesjon i oktober 2002 ble Inge Lønning (Den konservative gruppe), Norge valgt som president for 2003. Norge er i 2003 representert i presidiet ved Inge Lønning, Berit Brørby og Jan Sahl.

I andre halvår 2002 har presidiet holdt fire møter. I tilknytning til sesjonen i Helsingfors i oktober hadde presidiet et møte med de nordiske statsministre. Hovedsakene ved møtet var oppfølging av Norrback-rapporten, EUs utvidelse samt et utvidet nordisk samarbeide: Vestnordens naboområder, Arktis og Barents. Presidiet hadde også et møte med utenriksministrene hvor temaene var den nordlige dimensjon, Kaliningradområdet. Konfliktforebygging og sivil krisehåndtering ble også berørt.

På presidiets møte 31. oktober vedtok presidiet en uttalelse som støtter de demokratiske rettigheter i anledning av Russlands protest mot en privat konferanse om forholdene i Tsjetsjenia. (bilag 2)

I forbindelse med rådets møter i Stockholm 23.–24. september, hadde presidiet møte med leder for Østersjørådets sekretariat, ambassadør Hannu Halinen og dennes medhjelper ambassadør Alar Olljum. Presidiet hadde også møte med sentralstyremedlem Knut Edmund Berthelsen, UNR om UNRs fremtid og en mulig utvidet finansiering av dets virksomhet. I forbindelse med Stockholmsmøtene ble det arrangert et seminar for rådets medlemmer om grensehindre i Norden med tre arbeidsgrupper. Den første gruppen drøftet spørsmål om langtidssykeskrivning, rehabilitering og fortidspensjonering. Den andre tok opp den nordiske språkkonvensjon og den tredje, som ble ledet av Asmund Kristoffersen, drøftet spørsmål om pensjoner. Presidiet drøftet ministerrådets budsjettforslag for 2003 på møte 9. oktober i Helsingfors.

På presidiets møte 9. desember på Jevnaker ble det konstatert at UNR er kommet igang med mer formalisert arbeid med representanter for alle partier og det ble besluttet å innlede et mer aktivt samarbeid med UNR samt bevilge en betydelig økning i støtten for 2003.

I første halvår 2003 har presidiet holdt fire møter. I forbindelse med rådets møter i Stockholm 3.–4. februar, hadde presidiet møte med Inger Segelström, leder for EU-nämnden i Sveriges Riksdag om de nasjonale parlamenters innflytelse i EU. Presidiet hadde også møte med samarbeidsminister Berit Andnor og hennes særskilte representant, tidligere statsminister Poul Schlüter, som skal arbeide med å få fjernet hindringer mellom de nordiske land. Ved dette møtet utså presidiet Jens Christian Larsen, Danmark som rapportør for den nordlige dimensjon. Presidiet vedtok en uttalelse om at «Oljekatastrofe truer Østersjøen». På et fellesmøte for alle rådsmedlemmer presenterte det svenske formannskapet sitt program for ministerrådets arbeid i 2003. Temaet er integrasjon. Møtet ble ledet av Inge Lønning og innledere var samarbeidsminister Berit Andnor, biträdande finansminister Gunnar Lund, miljøminister Lena Sommerstad og statssekretær Lise Bergh.

Presidiet hadde 18. mars møte i Brussel. Ved dette møtet vedtok presidiet en uttalelse til støtte for Nordisk Ministerråds notat om den nordlige dimensjon som var oversendt til EUs kommisjon. Presidiet hadde i denne sammenheng et møte med nordiske medlemmer av konventet. Ved presidiets møte 28. april i Lund ble gjennomføringen av fellesmøtet med Baltisk Forsamling drøftet.

I forbindelse med rådets møter i Villmanstrand, Finland 24.–25. juni, hadde presidiet møte med samarbeidsminister Berit Andnor og generalsekretær Per Unckel om aktuelle nordiske spørsmål som ministerrådets budsjettforslag for 2004 og den nordlige dimensjon. Presidiet hadde også møte med Helle Degn, kommissær for menneskelige og demokratiske rettigheter i Østersjøregionen, om demokratiutviklingen i Kaliningrad. Det ble også holdt et fellesmøte for rådsmedlemmene. Møtet ble ledet av Inge Lønning. Temaet var næromsamarbeidet, den nordlige dimensjons partnerskap for miljø samt situasjonen i Nordvest-Russland. De ulike aspekt ble presentert av samarbeidsminister Berit Andnor, Nordisk investeringsbanks direktør Jon Sigurðsson, generalsekretær Per Unckel og direktør for Nordisk miljøfinansieringsselskap Harro Pitkänen.

Nordisk Råds fellesbudsjett i 2003 er på 30 mill. DKK. Landenes betalingsandel bestemmes etter en særskilt fordelingsnøkkel som baserer seg på landenes andel av den samlede nordiske bruttonasjonalinntekt. Norges andel i 2003 er på 23,4 %. Rådets felles sekretariat er i København, og har for tiden om lag 20 ansatte. Direktør for sekretariatet er Frida Nokken.

Presidietts arbeidsgrupper

Presidiet har ansvaret for samordningen av rådets behandling av *Nordisk Ministerråds budsjett og planer for det nordiske samarbeidet*. Presidiet nedsatte en arbeidsgruppe med ett medlem fra hver av rådets fire nordiske partigrupper. Leder er Berit Brørby, sosialdemokratiske gruppe med bl.a. Inge Ryan som representant for den Venstresosialistiske-grønne gruppe.

Vedrørende arbeidet med å følge opp ambassadør Norrbacks rapport om «Nordbornas rettigheter» har presidiet nedsatt en *referansegruppe*. Hver av de fire nordiske partigrupper har en representant i gruppen som ledes av Ole Stavad. Fra norsk side deltar Arne Lyngstad.

Presidiet har utpekt Jens Christian Larsen som *rapportør* til å følge arbeidet med den nordlige dimensjon.

Presidiet har nedsatt en oppfølgingsgruppe for arbeidet med *konfliktforebyggende tiltak og sivil kri-
sehåndtering*. I gruppen på fem medlemmer er de fire partigrupper og de fem nordiske land representert. Gruppen ledes av Inge Lønning.

Presidiet har nedsatt en *informasjonsgruppe* på fem medlemmer slik at alle land og partigrupper er representert. Fra norsk side deltar Lena Jensen.

Presidiet har vedtatt å nedsette en arbeidsgruppe som i forbindelse med forslaget om å opprette en *nordisk filmpris*, skal foreta en samlet oversikt over de *nordiske priser*.

Presidiet har utsett en rapportør for den nordlige dimensjon, Jens Christian Larsen som skal følge utviklingen på dette området.

Presidietts internasjonale kontakter

Rådet var representert på 11. parlamentariske Østersjøkonferanse, 30. september – 1. oktober 2002 i St. Petersburg. I den faste parlamentarikerkomite er rådet representert ved Outi Ojala og Kent Olsson.

Rådet er representert i Den faste parlamentarikerkomite for det arktiske samarbeid som observatør ved Rannveig Gudmundsdottir. Komiteen har siden august 2002 hatt møter i Tromsø, Ottawa, København og Stockholm. Rådet var representert på den 5. arktiske parlamentarikerkonferanse, Tromsø 11–13 ved rådsresident Outi Ojala og Rannveig Gudmundsdottir.

Rådet var representert ved IPU's konferanse i Geneve i oktober 2002 ved stortingsrepresentant Thore Nistad. Han representerte også rådet på IPU's konferanse i Santiago, Chile i april 2003.

I forbindelse med rådets sesjon i Helsingfors hadde presidiet separate møter med henholdsvis

representanter for det russiske parlament og for representantene for Baltisk Forsamling.

Rådet var representert ved påtroppende president Inge Lønning ved nordisk seminar i Edinburgh 19. november.

Rådet var representert ved Asmund Kristoffersen ved sesjonen til Britisk-irsk parlamentarikerorganisasjon (British-Irish Inter-Parliamentary Body) 24.–26. november i Manchester.

Rådet var representert ved den påtroppende president Inge Lønning ved det 20. møte i Den interparlamentariske forsamling i Samveldet av uavhengige stater (SUS) 6.–7. desember i St. Petersburg.

Rådet var representert ved en delegasjon under ledelse av rådsresident Outi Ojala på møtet i Baltisk Forsamling i Riga 12.–14. desember. Delegationen hadde møte med presidiet i Baltisk Forsamling. Fra norsk side deltok Berit Brørby, Inge Lønning, Arne Lyngstad og Asmund Kristoffersen.

Nordisk Råd, Føderasjonsrådet og Statsdumaen arrangerte 16. desember i Moskva en workshop om den nordlige dimensjon. Fra rådets side ble den ledet av rådsresident Outi Ojala. Fra norsk side deltok Inge Lønning.

Rådet var representert ved rådsresident Inge Lønning ved minnemøte i Litauens parlament 13. januar 2003.

Rådet var representert på konferanse om «Murmansk og nye muligheter i Barentsregionen» i Murmansk 24.–25. januar ved Jens Christian Larsen.

Rådets president Inge Lønning orienterte 6. februar det diplomatiske korps i Stockholm om det aktuelle nordiske samarbeid.

Rådets president Inge Lønning deltok på den 4. årlige konferanse for Verdensbankens parlamentariske nettverk, 9.–10. mars i Aten.

Rådet var representert ved Inge Lønning ved møtet i Benelux konsultative råd 14.–15. mars i Bruxelles. Presidiet besluttet 4. februar at rådet skulle være vertskap for et felles seminar i 2004 mellom Nordisk Råd, Baltisk Forsamling og Benelux for å følge opp tilsvarende seminar i 2001 og 2002.

Rådet tok i mot i juni i København en parlamentarikerdelegasjon fra East Africa Legislative Assembly.

Rådet var representert ved Outi Ojala ved Østersjørådets (utenriksministrenes) møte 10.–11. juni i Bjerneborg, Finland.

Rådets president Inge Lønning deltok 11. juni i Stockholm i en paneldebatt arrangert av «The Economist» i forbindelse med et spesialnummer om Norden.

Rådets president Inge *Lønning* var med å åpne den internasjonale konferanse «Kvinner deltakelse for fred i Midtøsten» i Oslo 12. juni.

Rådet var representert ved en delegasjon under ledelse av rådets president Inge *Lønning* på en konferanse om forutsetninger for økonomisk samarbeid mellom Europa og Russland arrangert av parlamentarikerforsamlingen for Samveldet av uavhengige stater (SUS), Europaparlamentet og Europarådet i St. Petersburg 17. juni. I denne forbindelse hadde *Lønning* møter med henholdsvis Føderasjonsrådets president Sergey *Mironov* og Statsdumaens president Gennadij *Seleznev*.

Rådet var representert ved rådets president i St. Petersburgs Økonomisk Forum, St. Petersburg 18.–19. juni.

Rådet var representert ved Berit *Brørby* ved Latvias parlaments 10 års minne for gjenetablering 7. juli.

Rådet var representert ved Inge *Lønning* på OSCE-PAs konferanse i Rotterdam i juli 2003.

6.2 Næringsutvalget

Næringsutvalget har hatt fem møter i løpet av høsten 2002 og våren 2003. De norske medlemmene har i denne perioden vært Odd Roger *Enoksen*, Thore A. *Nistad* og Raymond *Robertson*. Fra 1. januar 2003 gikk Rune *Skjælaaen* inn i Odd Roger *Enoksens* sted.

Utvalget har i denne perioden fokusert mye av sitt arbeid på skattepolitikk, vilkår for innovasjon og små- og mellomstore bedrifter, EUs regionalpolitikk, samt såkalte «business angels».

På møtet i Stockholm den 24. september 2002 sluttbehandlet utvalget en rekke medlemsforslag for fremlegging på sesjonen i oktober. Den 15. og 16. oktober var utvalget representert ved en konferanse arrangert av Nordisk Industrifond i Oslo. Tema for konferansen var «Små innovative foretak og entreprenørskap i Norden».

Den 28. oktober, på Næringsutvalgets møte i forbindelse med sesjonen, var et av temaene grensehindre i den nordiske innovasjonspolitikken, og oppfølging av konferansen tidligere i måneden. 30. oktober under sesjonen hadde Næringsutvalget møtet med ministrene ansvarlig for regionalpolitikk. Hensikten med møtet var å diskutere rapporten EUs regionalpolitikk med ministrene.

Når utvalget møttes igjen 4. februar 2003 i Stockholm var det i all hovedsak små og innovative foretak som var tema, og Kjetil *Storvik* fra Nordisk Industrifond var til stede og diskuterte mulighetene for et nordisk nettverk av «Business Angels». Under temamøtet i Lund, Sverige den 28. og 29.

april hadde utvalget, i tillegg til ordinært møte, felles møte med Baltisk Forsamlings Finans-, kommunikasjon- og informasjonskomitee. I Villmanstrand den 25. juni avholdt utvalget et seminar Open Source. Seminariet hadde til hensikt å gi utvalget informasjon om potensialet og omfanget av Open Source-anvendelse i privat og offentlige sektor. Raymond *Robertson* er med i referansegruppen som forankrer Open source-diskusjonen politisk.

Det årlige sommermøtet ble i 2003 lagt til Lofoten. Her hadde utvalgets medlemmer møter med ordførere og lokalpolitikere for å orientere seg om næringslivet i de kommuner som ble besøkt. Deltakerne hadde også et besøk på Gravdal sykehus og fikk demonstrert hvordan sykehuset benytter telemedisin.

Utvalget har i perioden hatt en arbeidsgruppe om Baltisk-Nordisk arbeidsmarked. Denne vil avlevere sin rapport til utvalget høsten 2003.

6.3 Miljø- og naturressursutvalget

Miljø- og naturressursutvalget har hatt fem møter i løpet av høsten 2002 og våren 2003. Medlemmene i utvalget har i perioden vært Øyvind *Korsberg*, Inge *Ryan* og Asmund *Kristoffersen* (leder).

Utvalgets møter

Utvalget har i all hovedsak konsentrert sitt arbeid i perioden om følgende saker; rovdyrforvaltning, forvaltning av havpattedyr og problematikken forbundet med utslipp fra atomgjenvinningsanlegget i Sellafield i England. I tillegg har utvalget arbeidet med to medlemsforslag som berører skipstrafikk og forurensing i Østersjøen.

I forbindelse med utvalgsmøtet i Stockholm den 4. september 2002 arrangerte utvalget en høring om forvaltning av rovdyr i Norden, med utgangspunkt i Nordisk Råds rekommandasjon om rovdyrforvaltning. Det var bred deltakelse fra alle berørte parter, inkludert bondeorganisasjonene og dyrevernsinteresser. Under sesjonen i oktober ble det avholdt ordinære møter. I tillegg hadde Miljø- og naturressursutvalget et møte med samarbeidsministrene hvor midtveisrapporten og indikatorsettet til strategien «Bærekraftig utvikling – en ny kurs for Norden» ble diskutert. Medborgerutvalget deltok også på møtet.

Når utvalget møttes i Stockholm den 4. februar 2003 avholdt Miljø- og naturressursutvalget en høring om fangst av hval og sel. Her var igjen de forskjellige interesser representert i form av miljøvernsorganisasjoner, forvaltningsmyndigheter og fangstinteresser. Konklusjonen fra begge semina-

rene var entydig i retning av at det er behov for en møteplass for de forskjellige interessene i denne type spørsmål.

I forbindelse med Nordisk Råds møter i Villmanstrand, Finland i juni 2003, hadde Miljø- og naturressursutvalget et felles møte med Velferdsutvalget og Medborger- og forbrukerutvalget om situasjonen i Murmansk. Diskusjonen tok utgangspunkt i et medlemsforslag fra den Venstresosialistiske Grønne gruppe.

Miljø- og naturressursutvalgets sommermøte gikk i juni 2003 til Estland. Her så utvalget på miljøproblemer knyttet til energiproduksjon basert på oljeskifer, samt et gjenvinningsanlegg for farlig avfall.

Samarbeid med Baltikum og øvrige Østersjøland

Utvalget har hatt samarbeid med Baltisk forsamlings Energi- og Miljøutvalg. Det har vært flere møter i løpet av perioden, og den 23. mai 2003 ble en samarbeidsavtale underskrevet i Tallin av lederne for utvalgene. Samarbeidsavtalen omfatter blant annet forvaltning av Østersjøen og energispørsmål. Håpet er at i løpet av høsten 2003/våren 2004 vil det bli formulert en felles rekommandasjon fra de nordiske og baltiske miljøutvalgene.

Den 19. november 2002 var utvalget representert ved en parlamentarisk minikonferanse innenfor BASREC (Baltic Sea Region Energy Co-operation) samarbeidet. Til stede var parlamentarikere fra landene som grenser til Østersjøen. Også representanter fra Stortingets energi- og miljøkomité var til stede.

Formannens deltakelse på øvrige møter

Miljø- og naturressursutvalget var representert ved formannen på FNs verdenstoppmøte om bærekraftig utvikling i Johannesburg, Sør Afrika i september 2002. Her deltok han blant annet på et nordisk møte hvor strategien «Bæredyktig utvikling – En ny kurs for Norden» ble presentert. Nordisk Råds president Outi *Ojala* og den tidligere finske presidenten Martti *Ahtisaari* deltok sammen med de nordiske miljøministrene i et panel som diskuterte synspunkter rundt strategien.

Asmund *Kristoffersen* har ved to anledninger representert utvalget i sammenheng med arbeidet for å stoppe utslippene fra Sellafield. I november 2002 var *Kristoffersen* invitert av British – Irish Inter-Parliamentary Body (BIIPB) til deres årsmøte i Manchester, England, hvor Sellafield var en av hovedsakene. I april 2003 deltok *Kristoffersen* på et møte i Sellafield arrangert av Lofoten mot Sellafield.

eld. Ved begge anledninger ga *Kristoffersen* uttrykk for Nordisk Råds standpunkt at utslippene fra Sellafield-anlegget må stoppes.

Asmund *Kristoffersen* var til stede på Nordisk Ministerråds seminar om bærekraftig utvikling i København i januar 2003. Formålet med seminaret var å få innspill til handlingsplanen «Bæredyktig utvikling – En ny kurs for Norden» 2005–2008. I sitt innlegg på seminaret la *Kristoffersen* vekt på behovet for å fokusere arbeidet på områder hvor en kan oppnå resultater. Han understreket også behovet for et bredt samarbeid mellom interesseorganisasjoner, offentlig forvaltning og forskningsmiljøer for å sikre så godt miljøvern som mulig.

6.4 Kultur- og utdanningsutvalget

Kultur- og utdanningsutvalget ledes av det svenske riksdagsmedlem Lars *Wegendal*. Norske medlemmer i utvalget er Britt *Hildeng* (A), Lena *Jensen* (SV), og Trond *Helleland* (H). Utvalget har i perioden september 2002 til juli 2003 hatt 6 utvalgsmøter.

I forbindelse med den 54. sesjon i Helsingfors i oktober 2002, hadde utvalget møter med representanter fra Norvisjonen. Fra Norge deltok NV-sekretær Steffen *Johansen*. Temaer som ble tatt opp var Public-service i den digitale, multimediale, interaktive audiovisuelle fremtiden, Nordisk nabolands-TV, TV-selskapenes tilgang til egne arkiv, Nordisk Tekst-tv, EUs mediepolitikk og sportsrettigheter og tilgang til andre store begivenheter. Utvalget deltok den 29. oktober i et seminar hvor temaet var «Demokrati i skolens hverdag – verdier i skolen». Den 30. oktober hadde utvalget møte med de nordiske kultur- og utdanningsministrene. Temaet var Nordiske kultursatsninger, og presentasjon av utvalgsforslaget om den nordiske kulturpolitikken. Kulturminister Valgerd *Svarstad Haugland* deltok fra Norge.

Utvalget hadde møte den 4. februar 2003 med den fungerende svenske utdanningsministeren Lena *Hallengren* som orienterte om det svenske formannskapsprogrammet. Andre temaer som ble tatt opp var Nordisk språkforståelse og kunnskap om nordiske språk i nordiske læreplaner, innsatser for å fremme samarbeid og gjensidig respekt i utdanningssektoren, unges utdannings- og mobilitetsmuligheter innen Norden herunder rådets rekommandasjon om et nordisk utdanningsår. Nordisk tentamensgyldighet innen høyere utdanning, forskningsrådets prioriteringer og den globale prosessen angående «Education for all» ble også tatt opp.

På utvalgets møte i Lund den 28. april 2003 had-

de utvalget møte med Baltisk Råds utdannings, forsknings- og kulturkomité. På møtet ble det vedtatt å sette ned arbeidsgrupper i hvert utvalg, som skal komme med forslag til samarbeid på området høyere utdanning og forskning. Forslagene vil bli presentert på Nordisk Råds 55. sesjon i Oslo i oktober 2003. Lena Jensen (SV) er norsk medlem i den nordiske arbeidsgruppen. Utvalget hadde møte med den svenske undervisningsminister Thomas Östros som orienterte om arbeidet med en nordisk hvitbok og tankene omkring et nordisk forskningsrom. Östros orienterte også utvalget om prosessen med evalueringen av ministerrådets institusjoner for forskning, utdanning og IKT. Utvalget fikk i Lund en nærmere redegjørelse for Nordisk Ministerråds samarbeid med nærområdene på utdannings- og forskningsområdet av rådgiver Alf Rasmussen, og en orientering av Nordisk Ministerråds samarbeid med nærområdet på kulturområdet av rådgiver Martin Sundin. På utvalgets møter i Villmanstrand den 25. juni 2003 fikk utvalget en orientering av professor Dan Brändström om arbeidet med evalueringen av Nordisk Ministerråds institusjoners rolle for nordisk samarbeid på området utdanning, forskning og IKT. Britt Hildeng og Lena Jensen besøkte nordisk Samisk Institutt og Samisk Høyskole den 16. juni 2003, og Nordisk Institutt for Sjørett den 19. juni, i forbindelse med evalueringen av Nordisk Ministerråds institusjoner. Kultur- og utdanningsutvalget holdt sitt sommermøte på Færøyene den 30.juli-2.august 2003.

6.5 Velferdsutvalget

Velferdsutvalget ledes av det finske riksdagsmedlem Pehr Löfv. Norske medlemmer av utvalget er John Alvheim, Aud Gaundal, May Hansen og Elisabeth Røbekk Norge. Jan Sahl var medlem av utvalget frem til den 54.sesjon, for så å gå over til Presidiet. Utvalget hadde seks møter i perioden september til juli 2003.

På møte i Stockholm den 24. september 2002 fikk utvalget en orientering om velferdsforskningsprogrammet av forskningskoordinator Steinar Kristiansen. Norges forskningsråd er tildelt sekretariat for programmet som går fra 2001–2005, og har en samlet budsjetttramme på 35 millioner danske kroner.

Utvalget nedsatte på samme møte en arbeidsgruppe som skal følge opp det nordiske samarbeidet for barn og unge både i Norden og i våre nærområder. May Hansen er norsk medlem i arbeidsgruppen.

I forbindelse med Nordisk Råds 54. sesjon i Helsingfors i oktober 2002, deltok utvalget på et

seminar om «Demokrati i skolen – verdispørsmål i Norden sett fra et barne- og ungdomsperspektiv».

På utvalgsmøtet i Stockholm den 4. februar fikk medlemmene en orientering om det svenske formannskapsprogrammet innen helse- og sosialsektoren av Departementsråd Carl Älvfåg, leder av Nordisk sosialpolitisk komite (ÄK-S). Utvalget fikk også en orientering om narkotikabekjempingens ulike målsettinger og aspekter i Sverige av den nasjonale sambandsmannen Björn Fries. Arbeidsgruppen for barn og unge hadde møter den 4. februar med det svenske barneombudet Lena Nyberg, departementssekretær Tarja Birkoff, barnekonvensjonssamordningen i det svenske sosialdepartementet, generalsekretær Göran Harnesk og pressesjef Gunnar Sandelin i BRIS, og Börje Svensson i Rädda Barnen.

I Lund den 29.april 2003 hadde velferdsutvalget fellesmøte med baltisk forsamlings sosialutvalg og lovutvalg. Tema for dette møtet var det fremtidige samarbeidet mellom de to utvalgene, blant annet håndtering av narkotikapolitikk.

På møtet i Villmanstrand den 25. juni hadde utvalget en høring om diabetesproblematikken i Norden, der medlemmene fikk en orientering av professor Leif Groop fra Lunds universitetssykehus, samt av viseordfører Marjatta Stenius-Kaukonen, fra Diabetesforbundet i Finland. Velferdsutvalget deltok også på et fellesmøte med Medborgerutvalget og Miljø- og naturressursutvalget, hvor rådgiver Astrid Nærum fra Nordisk Ministerråd ga en orientering om ministerrådets innsatser i Baltikum og Nordvest-Russland. Bakgrunnen for møtet var innhenting av informasjon i forbindelse med behandlingen av medlemsforslag A 1313 om miljø og livskvalitet i Murmansk, Russland.

Utvalget holdt sitt sommermøte i Vyborg, Russland den 25–26. juni, hvor medlemmene besøkte en sommerferiekoloni for barnehjemsbarn, EGOS – et mottakingssenter for gatebarn, barnehjemmet Kalinino, og et barnesykehus i Vyborg. I forlengelsen av utvalgets møter i Vyborg, reiste arbeidsgruppen for barn og unge til Tallin, hvor gruppen besøkte ungdomsfengslet Maardu utenfor Tallin. Medlemmene hadde også møter med estiske politikere og representanter for frivillige organisasjoner som arbeider med barn og unge. Arbeidsgruppen reiste til Grønland i midten av august 2003 for å se på situasjonen for barn og unge der.

6.6 Medborger- og Forbrukerutvalget

Norske medlemmer av Medborger- og forbrukerutvalget i perioden 1. juli 2002 til 30. juni 2003 var; Arne Lyngstad, Anne Berit Andersen, May-Helen

Molvær Grimstad og *Jens Stoltenberg*. *Bendiks Harald Arnesen* har imidlertid møtt fast for *Jens Stoltenberg*, og *Anita Apelthun Sæle* har vært suppleant for *May-Helen Molvær Grimstad*. Utvalget har i hele perioden vært ledet av *Arne Lyngstad*.

Utvalget har i perioden avholdt fem utvalgsmøter og ett sommermøte. På utvalgets møte den 24. september 2002 i Stockholm hadde de møte med den svenske likestillingsminister *Margareta Winberg* hvor handel med kvinner og andre likestillingsspørsmål ble drøftet. Handel med kvinner og barn (trafficking) og bekjempelse av annen organisert kriminalitet som hvitvasking av penger og korrupsjon, var en viktig del av utvalgets arbeid i 2002, og førte til vedtakelse av flere rekommandasjoner på feltet under sesjonen i Helsingfors 28.–30. oktober 2002.

På utvalgets møte under sesjonen i Helsingfors var «Samenes livssituasjon» på dagsordenen, hvor *Sven-Roald Nystø*, norsk sametingspresident og president i Samisk parlamentarisk råd (SPR) innledet.

På utvalgets møte under sesjonen sluttførte man videre arbeidet til arbeidsgruppen i utvalget, hvor blant andre *Arne Lyngstad* var medlem, som hadde fremmet flere forslag vedrørende bekjempelse av rasisme og fremme av integrasjon i Norden.

På utvalgsmøtet den 4. februar var forbrukerspørsmål satt i fokus. Utvalget arrangerte et seminar om temaet hvor blant andre statsråd *Ann-Christin Nykvist* var innleder. Utvalget besluttet å sette ned en arbeidsgruppe som skulle arbeide videre med forbrukerspørsmål (se nedenfor).

Utvalget holdt også møte i forbindelse med Nordisk Råds fellesmøte med Baltisk forsamling i Lund den 27. april. Til et kort møte, hvor også medlemmer fra Baltisk forsamlings Legal Committee deltok, var *Bjørn Janson* invitert for å orientere om arbeidet mot korrupsjon i regi av Greco.

Det siste utvalgsmøtet i perioden fant sted i Villmanstrand den 25. juni. På dette møtet var det særlig fokus på utviklingen av demokratiet. Kommissær for demokrati og menneskelige rettigheter i Østersjørådet, *Helle Degn*, innledet om temaet. Det andre temaet som ble særskilt drøftet var utviklingen av en ny asylpolitikk i EU. Endelig hadde utvalget et fellesmøte med Velferdsutvalget og Natur- og miljøressursutvalget hvor rådgiver i Nordisk Ministerråd *Astrid Nærum* orienterte om planer og aktiviteter i Nordvest-Russland. På møtet i Villmanstrand ble det også vedtatt at utvalget skulle sende et brev til komiteen i Europaparlamentet som arbeider med likestillingsspørsmål (Committee on Women's Rights and Equal Opportunities),

med sikte på å få til et møte hvor man drøfter mulighetene for et samarbeid på feltet.

Utvalget holdt møte i Finnmark den 2.–5. april og hadde samenes livssituasjon som hovedtema. Utvalget hadde møter med sametingspresident og president i Samisk parlamentarisk råd (SPR), *Sven-Roald Nystø*, og visepresident i sametinget, *Ragnhild Lydia Nystad*. Her ble særlig det fremtidige samarbeidet mellom SPR og Nordisk Råd drøftet. Videre hadde utvalget møter med representanter fra Nordisk Samisk Institutt (NSI) og Samisk Høgskole. Utvalget hadde også et møte med presidenten for FN's urfolksforum, *Ole Henrik Magga*, som gav en oppdatering på det internasjonale arbeidet med urfolksspørsmål.

På møtet den 4. februar nedsatte utvalget en arbeidsgruppe for forbrukerspørsmål som særlig har i oppgave å føre en dialog med ministerrådet i forbindelse med utforming av et nytt handlingsprogram for forbrukersektoren gjeldende fra 2005–2008. Norske medlemmer i denne arbeidsgruppen er *Arne Lyngstad* og *Anne Berit Andersen*. Arbeidsgruppen hadde møte med forskningssjef *Eivind Stø* fra Statens institutt for forbruksforskning (Sifo) den 13. mars og med representanter fra EU-kommisjonen, Europaparlamentet og BEUC den 21. mai i Brussel.

Den 25. januar innledet *Arne Lyngstad* på nordisk skolekongress på Lysebu om nordisk samarbeid.

6.7 Kontrollkomiteen

Kontrollkomiteens hovedsakelige oppgaver er å utøve den parlamentariske kontrollen over den virksomheten som finansieres over Nordisk Ministerråds budsjett, inklusive de nordiske institusjonene, utføre særskilte kontrolloppgaver, kontrollere og godkjenne årsberetninger og revisjonsberetninger innen ministerrådets virksomhetsområde, samt granske rådets årsberetning og revisjonsberetning. *Aud Gaundal* har vært medlem av komiteen hele perioden, mens *Raymond Robertsen* ble valgt inn fra 1. januar 2003.

Kontrollkomiteen har i løpet av perioden avholdt 6 møter. Komiteens sommermøte fant sted i Vasa den 28.–30. august hvor man fikk en innføring i «Kvarkensamarbeidet».

Høsten 2001 og våren 2002 tok oppfølgingen av rapporten fra NIFU (Norsk institutt for studier av forskning og utdanning) om bruk av nordiske forskningsmidler mye av kontrollkomiteens oppmerksomhet. Dette resulterte i vedtakelse av rekommandasjon 41/2002 på sesjonen som retter oppmerksomheten mot økt parlamentarisk styring

av forskningsmidlene og etterlyser økt nordisk synergieffekt av de anvendte midler.

I løpet av perioden har kontrollkomiteen også hatt tett kontakt med rapportørene professor Bengt *Sundelius* og fil. cand. Claes *Wiklund* som har hatt oppdraget å evaluere Nordisk Råds nye utvalgsstruktur som startet 1. januar 2002. Rapporten fra *Sundelius* og *Wiklund* ble overlevert kontrollkomiteen på møtet den 24. juni 2003.

På samme møte den 24. juni ble også rapporten om informasjonen om det offisielle nordiske samarbeidet overlevert til komiteen. Rapporten er skrevet av Lars *Hägmark* fra KPMG i Stockholm. Oppdraget ble gitt av kontrollkomiteen på møtet den 4. februar 2003 og bunnet i et ønske om å få en evaluering av hvordan informasjonsavdelingen i Nordisk Råd/Nordisk Ministerråd fungerer, og hvordan informasjonen når ut til de forskjellige interessegruppene.

6.8 Fellesmøte Baltisk forsamling – Nordisk Råd

Det 4. fellesmøte mellom Nordisk Råd og Baltisk forsamling fant sted i Lund, Sverige 28.–29. april 2003. På møtet ble det drøftet tre hovedtema: Kamp mot organisert kriminalitet, inklusiv narkotika samt tiltak mot korrupsjon, sivil sikkerhet og sivil krisehåndtering samt utvikling av regionalpolitikken innenfor EU, inkludert den nordlige dimensjon og EU-konventet.

De to organisasjoners presidier vedtok en felles uttalelse hvor det også er inntatt et avsnitt om prioriterte områder som Nordisk Råd og Baltisk forsamling skal samarbeide om i perioden 2003–2005 (Bilag 4).

7 Nordiske saker i Stortinget

7.1 Debatt om St.meld. nr. 5 (2003–2003) Om nordisk samarbeid

Den 24. oktober 2002 diskuterte Stortinget innstillingen fra Utenrikskomiteen om nordisk samarbeid (Innst.S. nr. 7 (2002–2003), jf. St.meld. nr. 5 (2002–2003)). Saksordfører var Åslaug *Haga*.

Debatten viste at det var bred enighet om hovedlinjene i det nordiske samarbeidet. Flere debattanter viste til at det nordiske samarbeidet primært dreier seg om hverdagslivet for hverdagsmennesker i Norden. Saksordfører *Haga* viste til at Nordisk Råd som nå markerte sitt 50 års arbeid, har vist vilje og evne til å omstille seg til de betydelige endringer som har skjedd i Norden og i dets nærområder. Hun viste til at effekten av økt globalise-

ring og fordypningen av integrasjonen i Europa vil øke behovet for en nordisk samordning for å forsterke Nordens innflytelse og for å fremme nordiske verdier og interesser. Saksordfører understreket at det nordiske samarbeidet er en viktig kanal for å gjøre nordiske synspunkter kjent og for å fremme nordiske interesser med henblikk på viktige prosesser i EU. Komiteen mener det er viktig å styrke de kontakter, den informasjonsutvikling og de påvirkningsmuligheter i forhold til EU som skjer gjennom det nordiske samarbeidet. Haga pekte på at det er viktig at det økende internasjonale element i det nordiske samarbeid ikke fører til at det tradisjonelle samarbeidet nedprioriteres. Hun uttrykte bekymring for kulturbudsjettet og understrekte viktigheten av kulturens sentrale plass i det nordiske samarbeid.

Komiteens saksordfører viste til at utvidelsen av EU og de baltiske lands forventede inntreden i unionen vil endre innholdet i nærområdepolitikken. Hun pekte på at det utenrikspolitiske samarbeidet i de seneste år er utvidet til å omfatte nordisk-baltisk samarbeid i det såkalte 8-lands samarbeidet. Dette samarbeidet har også omfattet forsvars- og sikkerhetspolitikk. Haga trakk fram samarbeidet i Arktisk Råd, Barentsrådet og Østersjørådet i sitt innlegg og fremholdt betydningen av at arbeidet i de ulike regionale fora samordnes. Hun anså også at EUs arbeid med den nordlige dimensjon bør bygge på og utnytte den aktivitet som finner sted i de regionale samarbeidsorganisasjoner i nord. Samarbeidet i Arktisk Råd bør videreutvikles og Barentssamarbeidet bør styrkes gjennom økt prosjektsamarbeid både sentralt og på regionalt nivå.

Haga pekte på at oppfølgingsarbeidet med ambassadør Norrbacks rapport «Nordboernes rettigheter» må få stor oppmerksomhet. Regjeringen må arbeide aktivt videre med å fjerne grensehindre mellom innbyggerne i Norden. I denne sammenheng er det viktig å fornye avtaleverket på utdanningsområdet. Regjeringen oppfordres også til å vurdere å videreutvikle det felles nordiske arbeidsmarkedet slik at det omfatter alle som bor i Norden, ikke bare landenes egne statsborgere. Hun viste til at Nordisk Ministerråd har vedtatt «Ny nordisk dagsorden – nye strategiske satsinger» med fem prioriterte områder: teknologisk utvikling, velferd, det indre nordiske marked, samarbeid med naboland og regioner samt miljø og bærekraftig utvikling. Denne strategien skal bidra til større politisk forankring for nordiske saker i de nasjonale parlamentene. Komiteen mener at de fem prioriteringer gir et godt utgangspunkt for det videre samarbeid i Norden og i nærområdene. Haga kom inn på samarbeidet med samiske organer

og opplyste at ministrene som er ansvarlige for samiske saker, vil, sammen med sametingspresidentene i Norge, Sverige og Finland, utarbeide et utkast til en nordisk samekonvensjon. Arbeidet skal påbegynnes i 2003 og være avsluttet i 2004.

Samarbeidsminister Svein *Ludvigsen* viste til at regjeringen hadde vært svært aktivt i 2002, da Norge hadde formannskapet i Nordisk Ministerråd, med programmet «Morgendagens Norden». De tre hovedområdene hadde vært: barn og ungdom, matvaretrygghet og bærekraftig utvikling. Vedrørende barn og unge hadde det vært holdt et ministermøte med stor deltakelse og hvor hovedtemaene var bekjempelse av vold og mobbing samt tiltak mot rasisme og intoleranse. På matvareområdet er det vedtatt en felles nordisk handlingsplan for økt matvaretrygghet i Norden. Oppfølgingen av den nordiske strategi for bærekraftig utvikling var vesentlig i formannskapsprogrammet, og erfaringene fra dette arbeidet ble også presentert på FN's toppmøte i Johannesburg. *Ludvigsen* fremholdt også at det norske formannskapet har sørget for at ministerrådets samarbeid i Vest-Norden og med Vest-Nordens naboland og regioner skal evalueres, primært for å gi dette samarbeidet et politisk løft.

Ludvigsen viste til at Nordens omgivelser er i stadig og ofte dramatisk endring og pekte på at det nordiske samarbeid i denne sammenheng har viktige funksjoner. Nordiske samarbeidsmodeller og verdier har overføringsverdi til andre regioner i Europa, f.eks. Balkan. *Ludvigsen* var enig med komiteen i viktigheten av å få Kaliningrad i større grad med i nærrområdesamarbeidet.

Ludvigsen opplyste at både ministerrådet og regjeringen legger stor vekt på å følge opp de problemstillinger som er nevnt i Norrback-rapporten bl.a. ved kunnskapsspredning og informasjon, styrking og forenkling av nordiske avtaler og nordisk lovharmonisering. Et konkret eksempel på oppfølging er styrking av tjenesten «Hallo Norden» som også er et eksempel på nytten av samarbeidet mellom myndigheter og frivillige organisasjoner. Vedrørende komiteens merknader om å fornye nordiske avtaler på utdannelseområdet, opplyste *Ludvigsen* at dette arbeidet er i gang. Ministerrådet fremlegger også konkrete forslag til tiltak for å forbedre funksjonshemmedes forhold ved reiser og flytting innen Norden.

Ludvigsen pekte på at regjeringen legger vekt på en god dialog med parlamentarikerne i Nordisk Råd og at dette er viktig for å skape en politisk dynamikk som kan drive frem gode saker. En god dialog kan bedre det substansielle innholdet i samarbeidet, og han sluttet seg til komiteens ønske om

en strammere prioritering og en mer fokusert dialog mellom ministerrådet og Nordisk Råd.

Andre deltakere i debatten var *Gunhild Øyan-gen*, *Inge Lønning*, *Christopher Stensaker*, *Bjørn Jacobsen*, *Lars Rise*, *Steinar Bastesen*, *Berit Brørby*, *Anne Berit Andersen*, *Jan Sahl*, *Arne Lyngstad*, og *Trine Skei Grande*. Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

7.2 Spørsmål

Spørsmål fra *Lena Jensen* til den danske regjering om tilgangen til rabatterte billetter for norske studenter i Danmark (E45)

Spørsmål med skriftlig besvarelse fra *Lena Jensen* til utdannings- og forskningsminister *Kristin Clemet*, om hva statsråden vil gjøre for at elever som tar et folkehøyskoleår i et annet nordisk land skal få tilsvarende tilleggspoeng som norske elever ved norske folkehøyskoler får.

Spørsmål med skriftlig besvarelse fra *Lena Jensen* til utdannings- og forskningsminister *Kristin Clemet*, om hva statsråden vil gjøre for at Nordisk samisk institutt skal ha en sterk nordisk forankring og sikres økonomisk støtte fra Nordisk Ministerråd.

Spørsmål fra *Berit Brørby* til finansministeren om den store forskjell i bankgebyrer for utenlandske og innenlandske bankoverføringer.

Spørsmål fra *Raymond Robertsen* til utdannings- og forskningsminister *Kristin Clemet* om forskjellsbehandling av norske studenter i Danmark.

8 Delegasjonens arbeid for øvrig

8.1 Møter i delegasjonen

I 2. halvår av 2002 – 1. halvår av 2003 har delegasjonen avholdt fem møter, herav et delegasjonsmøte og fire arbeidsutvalgsmøter. Delegasjonen var i perioden frem til valget ledet av *May-Helen Molvær Grimstad*, med *Berit Brørby* som nestleder. *Arne Lyngstad* tok over som delegasjonsleder etter valget, *Berit Brørby* fortsatte som nestleder.

På delegasjonsmøtet den 22. oktober redegjorde rådgiver *Bjørn Andreassen*, ved Nordisk sekretariat i Utenriksdepartementet, for ministerrådets saker som skulle til behandling på sesjonen, deriblant oppfølgingen av Norrback-rapporten.

På arbeidsutvalgets møte den 20. februar, deltok styreleder i Foreningen Nordens Forbund, *Grete Øverlier* og direktør i Foreningen Norden, *Berit Griebenow*, der de ga en orientering om virksomheten i forbundet og foreningen.

Delegasjonen sendte den 31. januar d.å. brev til

Regjeringen ved nordisk samarbeidsminister Svein Ludvigsen, med ønske om en nærmere redegjørelse for regjeringens oppfølging av rekommendasjon 18/2002 ang. konsekvensopplysninger og henvisning til de nordiske lands lovgivning, i det nasjonale lovgivningsarbeidet. Brevet ble besvart den 4.juni.d.å.

Den 27.februar d.å. sendte delegasjonen et brev til Regjeringen ved nordisk samarbeidsminister Svein Ludvigsen, vedrørende oppfølgingen av enkelte rekommendasjoner vedtatt på Nordisk Råds 54.sesjon i Helsingfors.

I forbindelse med 100-årsmarkeringen av union-soppløsningen med Sverige i år 2005, er det besluttet at Nordisk Råds norske og svenske delegasjonen skal holde et fellesmøte. Delegasjonen arbeider med den videre planleggingen av markeringen.

8.2 Møte med frivillige organisasjoner

Delegasjonen inviterte den 7. mai 2003 representanter fra frivillige organisasjoner til et møte.

Delegasjonens leder, *Arne Lyngstad* kunne ønske 36 representanter fra 22 organisasjoner velkommen til møtet. Rådets president, *Inge Lønning* orienterte om aktuelle saker i Nordisk Råd. *Knud Edmund Berthelsen* ga en orientering om arbeidet i Ungdommens Nordiske Råd.

Som tema for møtet med organisasjonene hadde delegasjonen valgt å sette fokus på barn og unges hverdag, bl.a. i forhold til kommersialisering, seksualitet, kroppsfokus og sex-press. Statssekretær *Odd Anders With* i Barne- og familiedepartementet holdt innlegg om barn og unge – nye utfordringer og tiltak. Barneombudet var representert ved nestleder *Knut Haanes*, som bl.a. trakk fram erfaringer fra de nordiske barneombudsmøtene. Leder i LNU *Alise Narjord* holdt også innlegg og viste til et prosjekt som har fokus på organisasjonene og hvordan ledere skal forebygge seksuelle overgrep og grenseoverskridende atferd.

Fra delegasjonens side ble det videre opplyst at nordiske politikere har nedsatt en arbeidsgruppe for barn og unge under Nordisk Råds velferdsutvalg. Arbeidsgruppens mandat er bl.a. å rapportere til utvalget om barn og unges situasjon i de nordiske land, i Baltikum og Nordvest-Russland. Arbeidet skal munne ut i en rapport til velferdsutvalget juni 2004.

8.3 Informasjonsarbeid

Nordisk Råds felles informasjonsstrategi, som koordineres av sekretariatet i København, bygger på tre hovedpunkter: magasinet *Politikk i Norden*, ny-

hetsbrevet *Norden i veckan* som distribueres elektronisk hver uke og hjemmesiden på Internett *www.norden.org* med informasjon om det offisielle samarbeidet. Nyhetsbrevet *Top of Europe* utkom seks ganger. Det trykkes på engelsk, tysk, fransk, latvisk, litauisk, estlandsk og russisk.

Nordisk Råd og Nordisk Ministerråds felles informasjonsavdeling i København består av et antall informatører, en redaktør, tolker, oversettere og en publikasjonsenhet.

Den norske delegasjonen bedrev også egen informasjonsvirksomhet.

Det er i løpet av det siste året sendt ut en rekke pressemeldinger, formidlet publikasjoner og informasjonsmateriell, samt besvart muntlige og skriftlige forespørsler.

En vesentlig del av den utadvendte virksomheten har vært rettet mot barn- og ungdom.

Stortingsrepresentant og medlem av delegasjonen *Britt Hildeng* representerte den norske delegasjonen i forbindelse med et arrangement på Bærum Bibliotek den 25. januar 2003, hvor de nominerte forfatterne fra Norge til Nordisk Råds litteraturpris, *Liv Koltzow* og *Jørgen Norheim* ble presentert.

Delegasjonen har et godt samarbeid om informasjonsspørsmål med Foreningen Norden og Norden i Fokus.

Delegasjonen er representert i styrene for Nordisk Informasjonskontor i Alta og Arendal ved henholdsvis *Raymond Robertsen* og *Anne Berit Andersen*.

Den norske delegasjonen, Norden i Fokus, Foreningen Norden og Norli Bokhandel arrangerte *Nordiske dager i Oslo* 17.–20. oktober 2002. Stortingsrepresentant og leder av delegasjonen *Arne Lyngstad* stod for den høytidelige åpningen av arrangementet.

I forbindelse med rådets 50-årsjubileum utarbeidet delegasjonen et skrift, «Den nordiske ambisjon», Stortingets debatt om nordisk økonomisk samarbeid i perioden 1952–2002.

Skriftet har også bidrag fra tidligere medlemmer av delegasjonen.

For å markere Nordisk Råds 50-årsjubileum og Nordisk Råds litteraturpris 40 år inviterte den norske delegasjonen i samarbeid med Norden i Fokus, tidligere vinnere av Nordisk Råds litteraturpris til festforestilling på Det Norske Teateret den 19. oktober 2002. Følgende litteraturprisvinnere var til stede:

Bo Carpelan, Finland

Antti Tuuri, Finland

Herbjørg Wassmo, Norge

Dag Solstad, Norge

Peer Hultberg, Danmark
Kerstin Ekman, Sverige
Einar Mar Gudmundsson, Island
Pia Tafdrup, Danmark
Jan Kjærstad, Norge
Lars Saabye Christensen, Norge

Nordisk Råd deler årlig ut stipender til journalister i hvert av de nordiske land. Summen som fordeles blant norske journalister for år 2003 var DKK 90.000,-. Følgende journalister mottok stipend for i år:

Eldri H. Fagerlund DKK 45000,- og *Torill Svaar* DKK 45000,-

8.4 Delegasjonens internasjonale kontakter

I begynnelsen av oktober 2002 var delegasjonen sammen med Medborger- og forbrukerutvalget medarrangør av et seminar i Petrozavodsk, Russland for unge politikere i Barentsregionen. Dette var en oppfølging av tilsvarende arrangement i Tromsø i mai 2001. De russiske arrangører var det regionale parlament i Karelen og Russlands parlament. Fra delegasjonen deltok Arne *Lyngstad* og Raymond *Robertsen*.

Etter vedtak i Stortingets presidentskap fikk Nordisk Råds delegasjon i oppdrag å peke ut inntil tre representanter for deltakelse på hvert av de tre seminarer om «Good Governance»- godt styresett. Seminarer ble arrangert av Kommissæren for demokrati og menneskerettigheter i østersjøregionen, Helle Degn, og fant sted i henholdsvis Brussel, Stockholm og København. På det første seminaret i Europaparlamentet i Brussel den 14.–15. november 2002 deltok Britt *Hildeng*(A) og Bjørn *Hernæs*(H) fra Stortinget. Overskriften for dette seminaret var «transparency»- åpenhet.

Det neste seminaret som fant sted i Sveriges Riksdag i Stockholm den 10.–11. februar 2003 hadde «accountability»- ansvarliggjøring- som en rød tråd. Fra Stortinget deltok Bjørgulv *Froyn* (A) og Bjørn *Hernæs* (H). Arne *Lyngstad* (KrF) representerte delegasjonen på dette seminaret.

Det siste seminaret om godt styresett fant sted i det danske folketinget i København 24.–25. mars 2003, hvor Britt *Hildeng*(A) og Bjørn *Hernæs* (H) representerte Stortinget. Temaet for dette seminaret var «participation»-deltakelse.

Jan *Sahl* representerte delegasjonen på en konferanse om «Murmansk og nye muligheter i Barentsregionen», Murmansk 24.–25. januar 2003.

Representanter for delegasjonen hadde i mars møte med Føderasjonsrådets komite for naturressurser og miljøvern (Russlands parlament) og i samme måned møte med Statsdumaens komite for

kvinne-, familie- og ungdomsspørsmål (Russlands parlament).

Den 7. april hadde Arne *Lyngstad* et møte på Stortinget med en gruppe latviske parlamentarikere ledet av parlamentets visepresident Eriks *Jekabsons*. På møtet ble det utvekslet synspunkter på fremtidig samarbeid mellom de nordiske og baltiske land.

Nordisk Råds delegasjon var i mai vertskap for en parlamentarikerdelegasjon fra Øst-Afrika. European Parliamentarians for Africa (AWEPA) sto for mye av kontakten mellom Nordisk Råd og East African Legislative Assembly (EALA) i forberedelsen av besøket. Syv representanter fra EALA (Uganda, Tanzania og Kenya) samt en fra AWEPA kom til Oslo for et todagers arbeidsbesøk. Hensikten med besøket var å lære om det nordiske samarbeidet. Delegasjonen hadde også hatt en dag ved Nordisk Råds sekretariat i København. Under sitt besøk hadde delegasjonen møter med Berit *Brørby*, som informerte om arbeidet i Nordisk Råds presidium, Trond *Helleland* og andre medlemmer av Justiskomiteen som snakket om nasjonal forankring og arbeidet i komiteen. Helleland var også vert for en arbeidslunsj. Asmund *Kristoffersen*, Jan *Sahl* og Thore *Nistad* møtte delegasjonen og informerte om arbeidet i Nordisk Råds utvalg. Britt *Hildeng* var vert for en middag gitt av den norske delegasjonen til Nordisk Råd.

Delegasjonen var representert på en likestillingskonferanse arrangert av Samisk parlamentarisk råd (SPR) i Kiruna 5.–6. mai, og som observatør på plenumsmøte i SPR den 6.–7. mai samme sted.

Delegasjonen var representert på en konferanse arrangert av Nordisk Ministerråd om den nordlige dimensjon i Petrozavodsk, Russland 26.–28. mai.

Delegasjonen var videre representert på en konferanse arrangert av Europarådet i Vilnius den 10.–11. juni, hvor man ønsket å få til en koordinering av tiltakene som regionale organisasjoner gjør for å bekjempe organisert kriminalitet, da særlig korrupsjon.

Videre var delegasjonen representert på et seminar den 12. juni i Vilnius hvor temaet var samarbeid mellom Litauen og Norden, i regi av Nordisk informasjonskontor i Vilnius.

8.5 Stipendprogram for parlamentarikere

Nordisk Råds stipendprogram for parlamentarikere har som overordnet formål å fremme demokratiutbygging og knytte kontakter mellom Norden og nærområdene.

Delegasjonen var den 10.–13. november 2002

vertskap for en gruppe på syv baltiske og russiske parlamentarikere, henholdsvis fire fra Litauen og tre fra de regionale parlamentene i Nordvest-Russland. Gruppen reiste videre til Danmark hvor de var frem til 15. november.

Temaet for årets program var EUs nordlige dimensjon. Gruppen hadde møter med parlamentarikere, eksperter på helsespørsmål, var på Fridtjof Nansens institutt, diskuterte samarbeidet i Barentsregionen, og var på besøk hos Kommunenes Sentralforbund.

8.6 Samarbeid med Vestnordisk Råd

Island, Færøyene og Grønland har siden 1985 hatt et særskilt samarbeid: Vestnordens parlamentariske samarbeidsråd. I 1997 ble navnet endret til Vestnordisk Råd. Nordisk Råd har i flere år vært invitert til Vestnordisk Råds årsmøter og temamøter. I mai 2002 debatterte Stortinget et forslag om en eventuell søknad om norsk medlemskap i Vestnordisk Råd. Forslaget om medlemskap fikk ikke tilslutning, men i innstillingen fra Utenrikskomiteen ble det anbefalt at Stortinget søker et tettere samarbeid med Vestnordisk Råd. I forlengelsen av dette har presidentskapet i Vestnordisk Råd åpnet for observatørskap eller gjestestatus for Stortinget i rådet, og i juni 2003 deltok Asmund *Kristoffersen* på rådets temakonferanse om Helse i Vestnorden i Ilulissat, Grønland. Her holdt han et innlegg om blant annet erfaringer fra sykehusreformen i Norge. I august 2003 deltok stortingspresident Jørgen Kosmo på Vestnordisk Råds årsmøte på Færøyene.

8.7 Arktisk samarbeid

Den femte konferanse for parlamentarikere fra den arktiske region ble holdt i Tromsø 11.–13. august 2002. Konferansen ble arrangert av Stortinget, men den var forberedt av Den arktiske parlamentariske komite. Konferansen ble ledet av Hill-Marta *Solberg* som er Stortingets representant i komiteen. Konferansen ble åpnet av stortingspresident Jørgen *Kosmo* og av sametingspresident Sven-Roald *Nystø*.

Fra Stortinget deltok forøvrig stortingsrepresentantene Sylvia *Brustad*, Ola *Gløtvold*, Lena *Jensen*, Ivar *Kristiansen*, Siri A. *Meling* og Ivar *Østberg*. Dessuten deltok Bjørn *Hernæs* for OSCE-PA og Asmund *Kristoffersen* for Nordisk Råd. Fra Sametinget deltok forøvrig representantene Jon Erland *Balto*, Berit Oskal *Eira*, Ragnhild *Nystø*, Steinar *Pedersen* og Ann-Mari *Thomassen*. Konferansen samlet i alt 200 deltakere hvorav 70 parlamentarikere

og politikere. For første gang var Den amerikanske kongress representert på politisk nivå på en arktisk parlamentarikerkonferanse.

Fra regjeringen deltok utenriksminister Jan *Petersen* og fiskeriminister Svein *Ludvigsen*.

Konferansen hadde tre hovedtema: *Arktisk Råds arbeid*, *Arktiske spørsmål i forbindelse med toppmøtet om bærekraftig utvikling*, og *Levevilkår og utvikling i det arktiske området*. Hvert hovedtema ble innledet med praktisk presentasjon av bruk av datateknologi. Utenriksminister *Petersen* presenterte norsk politikk i forhold til de arktiske områder og tok også opp samarbeidet på Kola-halvøya mellom USA, Russland og Norge om å rydde opp i radioaktivt militært avfall. Ivar *Kristiansen* la vekt på nødvendigheten av å rydde opp i det radioaktive avfall på Kola-halvøya og nevnte AMEC (Arctic Military Environmental Cooperation). Bjørn *Hernæs* berørte kampen mot internasjonal terrorisme. Sylvia *Brustad* fremholdt at Norge har som mål at innen 2005 skal det på norsk sektor være en olje- og gassproduksjon som ikke slipper ut skadelige utslipp til sjøs. Ivar *Østberg* uttalte at forholdene må legges til rette slik at unge kan leve og arbeide i de nordlige områder. Den varslede kartlegging av livsforholdene i arktiske strøk under ett, vil danne et godt grunnlag for utforming av en politikk på dette området.

I *sluttdokumentet* henstilles regjeringene i den arktiske region og institusjoner i EU om å styrke og klarlegge nasjonal politikk i arktiske regioner og med full deltakelse i denne prosessen av befolkningen. Videre at de skal vedta en Aksjonsplan for perioden 2004–2006 for Den nordlige dimensjon politikk i EU. Arktisk Råd bør dessuten instrueres i å utarbeide en Arctic Human Development Report til neste konferanse i 2004 og at Arktisk Råd instrueres i å utvikle en plan om bærekraftige transportsystemer i sirkumpolare Arktis. Samt fortsatt lette samarbeidet mellom Arktisk Råd og Barents Euro-Arktisk Råd og foreta periodisk gjennomgang av mandatene, arbeidet og effektiviteten til begge rådene, med diskusjon i parlamentene.

I *sluttdokumentet* uttales også at Den arktiske parlamentariske komite i kommende to-års periode bl.a. skal arbeide med bruk og utvikling av IT i den arktiske region, oppfordre og støtte regjeringene i arbeidet med å lage en rapport om levevilkårene i den arktiske region samt følge opp konklusjoner og rekommendasjoner fra toppmøtet i Johannesburg.

Den neste konferanse finner sted i Nuuk, Grønland 4.–7. september 2004. Sluttdokumentet fra Tromsø er vedlagt (Bilag 4).

I forkant av konferansen ble det holdt 3 møter

om det radioaktive militære avfall på Kola-halvøya mellom den amerikanske delegasjon, og Den arktiske parlamentariske komite ved Clifford Lincoln, stortingsrepresentanter og russiske parlamentarikere.

Den arktiske parlamentariske samarbeidskomite har fortsatt sitt arbeid i 2002 og 2003. Komiteens arbeid har vært å følge opp resultatene fra konferansen i 2002 i Tromsø. Komiteen består av representanter for de nordiske lands parlamenter, samt fra parlamentene i Canada, Russland og USA og fra Europaparlamentet. Urbefolkningen i de arktiske områder er også representert i komiteen, og reflekterer den deltakelse som urbefolkningen har i regjeringenes samarbeidsorgan, Arctic Council. I alt seks urbefolkningsorganisasjoner deltar i arbeidet. Nordisk Råd og Vestnordisk Råd har observatørstatus i komiteen.

Stortinget er representert ved stortingsrepresentant Hill-Marta Solberg som medlem, og med stortingsrepresentant Ivar Kristiansen som suppleant. Komiteens leder er Clifford Lincoln, Canada.

På FNs toppmøte om bærekraftig utvikling i Johannesburg i august 2002 representerte Ivar Kristiansen komiteen. Han representerte også komiteen på møtet til Arktisk Råd i Saariselkä, Finland 9.–10. oktober. Kristiansen representerte komiteen på en konferanse om «Murmansk og nye muligheter i Barentsregionen», Murmansk 24.–25. januar 2003. I forkant av konferansen i Murmansk hadde Kristiansen et møte med en delegasjon fra US Congress hvor han fremførte komiteens syn på miljøarbeidet i Arktis.

Komiteen har i andre halvår 2002 holdt møte 19. november i Ottawa hvor Kristiansen deltok.

Viktige temaer var IT i arktiske områder og oppfølging av Tromsøkonferansen. Stortinget var representert på det andre møtet til Northern Research Forum som ble holdt i Novgorod, september 2002.

Komiteen har første halvår 2003 holdt to møter, i København i mars hvor Solberg deltok og i Stockholm i juni hvor Kristiansen deltok. Viktige temaer for møtene har vært Universitetet i Arktis, miljøtilstanden i Arktis, IT samt levevilkårene i Arktis.

I samarbeid med Den norske ambassade i Washington holdt en undergruppe fra komiteen den 5.–7. februar 2003 i Washington en rekke møter med representanter for US Congress. Fra komiteens side ble møtene ledet av Solberg.

Kristiansen deltok i konferanse for unge russiske ledere, arrangert av KS og NHO i Arkhangelsk 24.–27. juni 2003.

8.8 Østersjø samarbeidet

Den 11. parlamentariske østersjøkonferansen ble holdt 29. september – 1. oktober 2002 i St. Petersburg. Fra Stortinget deltok stortingsrepresentantene Rolf Klungland, Øyvind Halleraker, Øyvind Korsberg, Bjørg Tørresdal og May Hansen. Dessuten inngikk i Nordisk Råds delegasjon Berit Brørby, Asmund Kristoffersen, Arne Lyngstad, Sigbjørn Molvik og Thore A. Nistad. I forkant av møtet ble det holdt et nordisk koordineringsmøte, der man gjennomgikk utkast til konferansens sluttdokument og endring av vedtektene for Den faste parlamentarikerkomité. På initiativ fra norsk side ble et avsnitt om helsesituasjonen i Østersjøområdet bygget ut. Dette ble også akseptert i plenum. Vedtektsendringen gjaldt at Nordisk Råd og Russland hver skulle få to medlemmer i Den faste parlamentarikerkomité.

Konferansen hadde fire hovedtema: (1) Samarbeid i Østersjøregionen, (2) Den nordlige dimensjon – en felles forpliktelse for partnerskap og regional utvikling, (3) Økologiske og miljømessige utfordringer i Østersjøregionen og (4) Konsekvenser for Kaliningrad ved EUs utvidelse. Under tema 3 deltok statssekretær Kristin Ravnanger, Helsedepartementet som foredragsholder. Ravnanger er leder for Østersjørådets Innsatsgruppe mot smittsomme infeksjonssykdommer i østersjøregionen og tok i sitt innlegg opp helsesituasjonen i Østersjøområdet og nevnte spesielt de smittsomme infeksjonssykdommer.

Nordisk Råds president Outi Ojala la i sitt innlegg vekt på utfordringene for den regionale utvikling i Nord-Europa mens formannen for Den faste parlamentarikerkomité, Nikolay Tulaev, ga en rapport over komiteens arbeid siden forrige konferanse i Greifswald. Den finske nordiske samarbeidsminister Jan-Erik Enestam talte på vegne av Østersjørådets formannskapsland. Helle Degn, Østersjørådets kommisjonær for demokratisk utvikling, tok for seg de demokratiske aspekter ved EUs utvidelse.

Konferansen vedtok et sluttdokument (bilag 5). Sluttdokumentet ble delt i to deler: En generell del og en del som konsentrerte seg om sjøsikkerhet. Denne delen var blitt forberedt av en arbeidsgruppe som ble nedsatt av konferansen i 2001. Fra norsk side har stortingsrepresentant Grethe Fosli deltatt i det arbeidet.

Bilag 1**Rekommandasjoner, fremstillinger og interne beslutninger vedtatt på Nordisk Råds 54. sesjon****Fremstillinger vedtatt av Presidiet jan – april 2002**

Fremst. 1/2002¹ Overføring av pengar mellom de nordiska länderna (A 1282/presidiet)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- å gjennomgå betalingsformidlingssystemet mellom de nordiske land. En slik gjennomgang må ha som mål at det treffes beslutninger som vil gjøre det billigere for privatkunder, gi kundene bedre informasjon og redusere tiden slike betalingsoppdrag tar.

Fremst. 2/2002² EU:s regionalpolitikk (A 1277/næring)

Nordiska rådet rekommanderer de nordiska ländernas regeringar

- att de nordiska länderna formulerar en gemensam ståndpunkt inför förhandlingarna om EU:s kommande programperiod för regionalpolitiken enligt vilken det slås fast att de nordiska länderna har Europas arktiska delar och att detta kräver särskilda åtgärder för att de regionala utvecklingsnivåerna skall bibehållas,
- att de nordiska länderna gemensamt agerar för en ändring av EU:s konkurrenslagstiftning så att mer utrymme ges för en effektiv och friare nationell regionalpolitik och att nya insatsområden intas i strukturfondsprogrammen som passar de perifera områdena i Norden,
- att de nordiska länderna företar en inventering av innehållet i Den nordliga dimensionen och gemensamt stöder och driver på utvecklandet av EU:s strukturfondsprogram så att åtgärder inkluderas som innebär att EU:s handlingsprogram för Den nordliga dimensionen förverkligas,
- att de nordiska länderna gemensamt agerar för att EU:s kommande strukturfondsprogram möjliggör stöd för uppbyggnad av infrastruktur

i de nordiska glesbygdsområdena i syfte att därmed minska klyftorna mellan tätort och landsbygd;

- att de nordiska länderna gemensamt agerar för att EU också i ett regionalpolitisk perspektiv understöder utvecklingen i gräns- och närområdena till Ryssland och Baltikum;
- att de nordiska länderna gemensamt överenskommer om en nordisk modell där staten tar huvudansvaret för en utbyggnad av infrastrukturen för ny teknologi så att en jämlik tillgång den nya teknologin garanteras alla nordiska invånare,
- att de nordiska länderna fortsatt skall koordinera och utveckla sitt regionalpolitiska samarbete genom att stöda regionalpolitisk forskning och utveckling, bl.a. genom att stöda och utveckla Nordregios verksamhet.

Rekommandasjoner vedtatt av Nordisk Råd under den 54. sesjonen

Rek 3/2002 Nordbornas rättigheter (B 215/presidiet)

Nordiska rådet rekommanderer Nordiska ministerrådet

- att en konkret tidsplan och implementeringsplan sätts för var och en av de 23 åtgärderna som framgår av bilaga 1 till ministerrådsförslaget att lämnas till Nordiska rådet senast den 15 januari 2003. Tids- och implementeringsplanen ska omfatta analys av problemställningar, nödvändiga politiska beslut, ändringar i regelverk, statusbeskrivning och uppföljning;
- att modernisera de nordiska avtalen på arbetsmarknadsområdet, och lägga till grund att icke-nordisk medborgare med permanent opphållstillstånd i ett nordisk land får samma rättigheter som nordisk medborgare vad gäller möjligheten att arbeta i Norden samt att innan våren 2003 anmäla vilka åtgärder som verkställts för att oppnå denna målsättning;
- att Nordiska ministerrådet i de framtida budgetförslagen avsätter tillräckliga resurser till

¹ Vedtatt av Presidiet 29. januar 2002 i Oslo

² Vedtatt av Presidiet 15. april 2002 i Reykjavík

Hallo Norden, för att Hallo Norden kan medverka till att bistå de Nordbor som råkar ut för hinder vid flyttning/pendling eller studier inom Norden samt för att Hallo Norden årligen kan avge rapportering om omfattningen och karaktären av befintliga gränshinder;

- att ministerrådet i sin planering och prioritering av insatser mot gränshinder också inddrar relevanta myndigheter, organisationer och institutioner, härunder Föreningarna Norden, de åtta nordiska gränsregionerna, branchorganisationer, konsumentorganisationer etc.;
- att arbeta för en lagstiftning om gränsoverskridande betalningar inom Norden i syfte att nivån på avgifterna ska vara den samma som inhemska betalningar; ministerrådet rekommenderas att ta utgångspunkt i den modell som antagits av Europaparlamentet och Europeiska rådet (förordningen (EG) nummer 2560/2001));
- att i övrigt genomföra de föreslagna åtgärderna i ministerrådsförslag om uppföljning av Nordbornas rättigheter (B 215/presidiet), med beaktande av de synpunkter som framgår av presidiets betänkande över ministerrådsförslaget.

Rek 4/2002 Redogörelse till Nordiska rådets nationella delegationer om uppföljning av rådets rekommendationer (B 215/presidiet)

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

- att till Nordiska rådets nationella delegationer årligen lämna en redogörelse för vad man nationellt har gjort med anledning av de rekommendationer som antagits på föregående session.

Som en synnerligen viktig del av uppföljningen av ministerrådsförslaget om uppföljningen av Nordbornas rättigheter understryker Nordiska rådet betydelsen av rådets rekommendation till de nordiska ländernas regeringar om att regering, vid framläggning av lagförslag i parlamentet, upplyser om eventuella konsekvenser i förhållande till de övriga nordiska länderna.³

Rek 5/2002 Fri rörlighet för alla (B 214/velferd)

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- att fastställa ministerrådsförslag om oppfølg-

³ (se MFu:s betänkande om ministerrådsförslag om program og prinsipper for det nordiske lovsamarbeidet 2002–2005 (B 217/medborger).

ning av rapporten «Fri rörlighet för alla – gränshinder för funktionshindrades rörlighet i Norden» B 214/velferd med beaktande av de synpunkter som framförts av att de föreslagna informationsåtgärderna också åtföljs av konkreta utbildningsinsatser för berörd personal i relevanta kommunala och statliga myndigheter.

Rek 6/2002 Införsel av hund och katt mellan de nordiska länderna (A 1265/miljö)

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

- att utreda behovet av en harmonisering av de nordiska ländernas nationella bestämmelser om införsel av hund och katt för att underlätta rörelsefrihet i Norden.

Rek 7/2002 Bekæmpelse af racisme og fremmedfjendtlighed og fremme af integration indenfor arbejdsmarkeds- og uddannelsesområdet (A 1299/medborger)

Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer

- at tage initiativ til at området racisme og etnisk mangfoldighed bliver en obligatorisk del i uddannelserne hos dem som skal arbejde i uddannelses- og socialsektorerne, retssystemet og andre relevante erhvervsfag og tilbydes som efteruddannelse. Målsætningen skal være omfattende nok til at skabe interkulturel kompetence blandt disse faggrupper.
- at der i hvert af de nordiske lande findes mulighed for som hovedfag at studere området racisme, interkulturel kommunikation og etnisk mangfoldighed ved en højere uddannelsesinstitution.
- at stimulere rekruttering af lærere af etniske minoriteter til de respektive landes uddannelsesinstitutioner og børnehaver.
- at sørge for, at skolen opfylder sin rolle hvad angår oplæring af børn og unge i menneskerettighedernes og demokratiets principper.
- at opfordre og støtte folkehøjskoler og studieforbund (folkbildning/folkoplysning) til at sætte spørgsmålene omkring etnisk mangfoldighed og bekæmpelse af racisme på dagsordenen samt at opfordre dem til at motivere folk af etniske minoriteter til at deltage i kursusaktiviteterne.
- at den offentlige sektor indtager en førende rolle hvad angår rekruttering af folk af etniske minoriteter til de offentlige arbejdspladser. Dette kræver bl.a. efteruddannelse af personalet på

de offentlige arbejdspladser, ledere, mellemledere og personalechefer samt arbejdsformidlingerne for herved at sikre en optimal forståelse for de etniske minoriteters kvalifikationer og kompetencer samt betydningen af mangfoldighedsledelse. Regeringerne skal endvidere se til, at der oprettes kvalifikationsvurderingscentre som etniske minoriteter kan henvende sig til.

- at tage initiativ til 3-parts forhandlinger med deltagelse af arbejdsmarkedets parter og regering, med henblik på at opstille klare målsætninger for etnisk mangfoldighed på arbejdsmarkedet og at der stilles de nødvendige redskaber til rådighed (konsulenter, erfaringsudveksling mm.).
- at sikre, at public service media, er førende i at skabe gode eksempler hvad angår bekæmpelse af racisme og i at fremme kulturel mangfoldighed. Dette kræver anerkendelse af behovet for multikulturel medier og indebærer bl.a. efteruddannelse og træning af journalisterne, ansættelse af journalister af etniske minoriteter, journalisternes faglig dialog med indvandrerorganisationer og en større plads til etniske minoriteters stemmer i nyheds- og programsproduktioner.
- at se til, at relevante myndigheder gennemgår indeholdet i de journalistiske uddannelser med henblik på at sikre, at det faglige indhold styrkes i retning mod større fokus på oplæring i interkulturel kommunikation og etnisk mangfoldighed og fremstilling af nuanceret billede af etniske minoriteter.

Rek 8/2002 Strategi for bekæmpelse af racisme og fremmedfjendtlighed og fremme af integration (A 1299/medborger)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at se til, at der på nordisk niveau bliver udarbejdet fælles definitioner over begreber som er af betydning i diskussionen vedrørende racisme, fremmedfjendtlighed, racediskrimination og spørgsmål vedrørende integration.
- at oprette en fælles nordisk kundskabsbase over spørgsmål vedrørende racisme, fremmedfjendtlighed, racediskrimination, integration og mangfoldighed, herunder pålidelig database over gode eksempler på området, forskning, lovgivning, klageorganer, institutioner, organisationer, internationale forhold, m.m. Ansvarlige for kundskabsbasen skal have det til opgave at indsamle, registrere og analysere data.
- at tage initiativ til og yde øget støtte til fælles

nordiske forskningsprojekter vedrørende racisme, fremmedfjendtlighed, racediskrimination og spørgsmål vedrørende integration og mangfoldighed som øger kundskaben af området og eventuelt kan danne grundlag for fælles nordiske tiltag på området.

- at arrangere et fælles nordisk seminar, hvor hovedopgaven er udveksling af gode erfaringer med arbejdet med etnisk mangfoldighed og integration i skolen. På seminaret skal deltage repræsentanter fra enkelte skoler, skolemyndigheder, forældreforbund, indvandrerorganisationer samt eksperter, parlamentarikere og regeringsrepræsentanter m.m. Resultaterne, dokumentation af gode eksempler, skal publiceres
- at arrangere et fælles nordisk seminar om mangfoldighedsledelse (diversity management), hvor hovedopgaven er spørgsmålet om, hvad mangfoldighedsledelse kan bidrage til i virksomhederne og udveksling af gode erfaringer med arbejdet med etnisk mangfoldighed på arbejdspladserne. På seminaret skal deltage repræsentanter fra arbejdsmarkedets parter, frivillige organisationer, parlamentarikere og regeringsrepræsentanter samt relevante eksperter på området mm. Resultaterne, dokumentation af gode eksempler, skal publiceres.
- at tage initiativ til oprettelse af en nordisk Stafet-ordning indenfor området antidiskrimination og etnisk mangfoldighed. Ordningen skal køre på tværs af de nordiske landegrænser, men i øvrigt køre som den Stafet-ordning som Nævnet for Etnisk Ligestilling er ansvarlig for i Danmark, herunder afholdelse af de årlige Stafet-konferencer med omfattende deltagelse af frivillige organisationer.
- at opfodre Nordisk Journalistcenter (NJC) til at regelmæssigt arrangere kurser hvor temaet drejer sig om mediernes rolle og ansvar i opinionsdannelse omkring racisme, fremmedfjendtlighed og etnisk mangfoldighed. NJC skal også opfordres og støttes til at udføre forskning på området.

Rek 9/2002 Skadelig skattekonkurrence (A 1300/næring)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at det på et tidligt tidspunkt i lovgivningsprocessen af skatteforslag, sikres at embedsmænd informeres om tiltag i de øvrige nordiske lande;
- at Nordisk Ministerråd sikrer, at der i forhold til EU's og OECD's initiativer til bekæmpelse af

skadelig skattekonkurrence, finder en koordinering sted af den nordiske deltagelse;

- at Nordisk Ministerråd (MR-Finans) på årlig basis giver en kortfattet status til Næringsudvalget over hvilke initiativer eller spørgsmål som har været drøftet i det forløbne år vedrørende bekæmpelse af skadelig skattekonkurrence.

Rek 10/2002 Tiltag mod skadelig skattekonkurrence (A 1300/næring)

Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer

- at alle de nordiske lande efterstræber at opfylde målsætninger og krav i EU's Adfærdskodeks for erhvervsbeskatning og OECD's Memorandum om eliminering af skadelig skattekonkurrence;
- at der ved fremlæggelse af lovforslag skal redegøres for om disse potentielt kan indebære skadelig skattekonkurrence.

Rek 11/2002 Økt mattrygghet i Norden (B 216/medborger)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at vedtage ministerrådsforslag om økt mattrygghet i Norden – styrket gjennomslag i internasjonale fora og styrket forbrukerinnflytelse, og inndrage Medborger- og Forbrukerudvalgets kommentarer som de fremgår af udvalgets betænkning.

Rek 12/2002 EU:s beslut om dioxin (A 1287/miljø)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at – på baggrund af en afklaring af status for allerede pågående nationale og internasjonale initiativer – udarbejde retningslinjer for et nordisk samarbejde om dioxin og dioxinlignende PCB i fødevarer gjennom følgende initiativer:
 - samarbejde mellem landbrugs-, fiske- og fødevarerområdet med inndragelse af øvrige relevante sektorer, herunder miljøsektoren, med henblik på at opnå et helhedsperspektiv på spørsmålet
 - samarbejde med myndighetene i Østersølandene
 - samnordiske kontrol- og overvågningsprogrammer udformes
 - prøveudtagningsmetodik og analysevirksomhed belyses
 - nordiske retningslinjer for dataopbevaring af prøveresultater udarbejdes

- supplerende samnordisk forskning om risikovurdering og toxicitet styrkes.

Rek 13/2002 Stöd av demokratiutvecklingen i Kaliningrad (A 1307/presidiet)

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- att ta initiativ till någon form av givar- eller biståndskonferens för att prioritera och samordna de många projekt och förslag som finns för att stöda Kaliningrad, samt;
- att fortsatt verka för att ett nordiskt informationskontor kan öppnas i Kaliningrad.

Rek 14/2002 Vattenvård och hälsa i Karelska republiken (A 1293/miljö)

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- att verka för att det inom ramen för EU:s Nordliga dimension tas konkreta miljöinitiativ i Karelska republiken samt att samarbetet med Karelska republiken som ett målområde inom den Nordliga dimensionen fördjupas och intensifieras.
- att i sitt närområdessamarbete fördjupa samarbetet med Karelska republiken och som led i detta arbete:
 - främja samordning av i Karelska republiken förekommande internationella aktiviteter för att åstadkomma en mera effektiv verksamhet
 - främja och samordna det samarbete som bedrivs mellan inom området verkande nätverk, såsom vänortsnätverket och medborgarorganisationerna
 - göra ett nordiskt program för insatserna i Karelska republiken och därvid uppmärksamma finansiella insatser från övriga internationella organisationer och regeringar
 - använda NEFCO och övriga nordiska finansieringsinstrument inom det karelska området
 - genomföra småskaliga projekt i Karelska republiken.
- att samarbeta med lokala hälsovårdsmyndigheter i Karelska republiken för att åstadkomma en förbättring av folkhälsan, bl.a. genom att
 - på grundval av gjorda utredningar kartlägga användningen av ytligt grundvatten som dricksvattenkälla
 - söka åstadkomma en förbättring av hanteringen av dricksvatten

- främja användning av grundvatten som vattenkälla för bosättningscentra
- främja distributionen av rent dricksvatten till speciella förbrukare som t.ex. barnsjukhus
- bland annat baserat på gjorda utredningar, skapa ett informationsprogram om sjukdomar orsakade av dricksvattnet
- ansvara för informationsprogrammets genomförande
- finna metoder för trygghet av den kareliska befolkningens jod- och fluorintag.

Rek 15/2002 Finsk projektering i Karelska republiken (A 1293/miljö)

Nordiska rådet rekommenderar Finlands regering

- att Finlands regering ensam eller i samarbete med övriga nordiska regeringar söker slutföra ofullbordade projekt som finansierats av regeringen.

Rek 16/2002 Västnorden i det nordiska samarbetet (A 1275/presidiet)

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- att genomföra en systematisk kartläggning av aktuella frågeställningar inom ramen för «Västnorden i det nordiska samarbetet» i syfte att etablera ett underlag för en dialog mellan Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet, med början år 2003, kring samarbetets framtida inriktning och prioriteringar och i arbetet beakta de synpunkter som framförs i presidiet betänkande över medlemsförslag om «ett handslag till Västnorden» (A 1275/presidiet).

Rek 17/2002 Nordisk lovsamarbejde (B 217/medborger)

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

- at vedtage Nordisk Ministerråds Program og principper for det nordiske lovsamarbejde 2002–2005 samt Handlingsplan med prioriteringer for det nordiske lovsamarbejde på justitssektoren 2002–2003 og inddrage Medborger- og Forbrugerudvalgets kommentarer som de fremgår af udvalgets betænkning.

Rek 18/2002 Konsekvensoplysninger og henvisning til de nordiske landes lovgivning i det nationale lovgivningsarbejde (B 217/medborger)

Nordisk Råd rekommenderer de nordiske landes regeringer

- at indarbejde en henvisning til de øvrige nordiske landes lovgivning for området, når forslag til nye love fremlægges og behandles i de nationale parlamenter samt oplyser om eventuelle konsekvenser i forhold til de øvrige nordiske lande.

Rek 19/2002 Människohandel (trafficking) (A 1302/medborger)

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- att utbildnings/fortbildningsinsatser till polis och rättsinstanser genomförs och samordnas i samtliga nordiska länder för de yrkesgrupper som kommer i kontakt med kvinnor som utsatts för trafficking;
- att ta initiativ till nordiskt stöd och åtgärder för näringsutveckling och utbildningskurser riktat till kvinnor i Ryssland och i de baltiska staterna.

Rek 20/2002 Uppehållstillstånd för trafficking-offer (A 1302/medborger)

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

- att en person, som utsätts för trafficking med fara för sitt liv och hälsa, skall ha möjlighet att få individuell prövning om eventuellt uppehållstillstånd på grund av detta. Om denna prövning ges stöd, skall även detta tillstånd grundas på humanitära skäl eller skyddsskäl, i enlighet med FN:s konventioner.

Rek 21/2002 Bekjempelse av korrupsjon og hvitvasking av penger (A 1310/medborger)

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

- å arbeide for felles tiltak for bekjempelse av korrupsjon og hvitvasking av penger i Norden. Følgende tiltak utredes
 - felles nordisk utdanning for å utdanne spesialister på feltet hvitvasking av penger og korrupsjon, herunder felles nordisk politiutdanning på nevnte områder,
 - de nordiske lands regjeringer utvikler nasjonale tiltak for å registrere personer og selskaper som har vært involvert i korrupsjon, og med mulighet for å utveksle informasjon mellom de nordiske land.
- å rapportere tilbake til Rådet innen utgangen av 2003, om hvilke tiltak landenes regjeringer har iverksatt,
- å skape en nordisk front i det internasjonale samarbeidet for bekjempelse av korrupsjon, og skatteparadisene

Rek 22/2002 Polisens roll och specialutbiling av polis (1311/medborger)

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- *att* utforma en gemensam nordisk definition av polisrollen
- *at* indlede samarbejde om fælles uddannelse af specialister i politiet, herunder på områder som trafficking, narkotika, hvidvasking af penge

Rek 23/2002 Små diagnosgruppers patientföreningar (A 1278/välfärd)

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- *att* utreda hur stödet till små patient- och handikapporganisationer i Norden kan utformas för att ge bättre stöd till deras nordiska samarbeide.

Rek 24/2002 Telemedisin mellan de nordiska länderna (A 1283/velferd)

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- *att* utreda och förslå lösningar på juridiska hinder för telemedisin mellan de nordiska länderna.

Rek 25/2002 Hälsovårdssystem i Norden (A 1308/välfärd)

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- *att* utreda hur de vårdgarantisystem som används i de nordiska länderna ser ut och hur de fungerer i praktiken,
- *att* utreda vilka andra medel som kan användas för att garantera medborgarna att de likvärdigt säkerställs en tillräcklig snabb vård,
- *att* utreda möjligheten att inrätta samnordiska specialsjukvårdscentran för små diagnosgrupper.

Rek 26/2002 Hjelp til barn og unge som har vokst opp i isolerte trossamfunn (A 1285/velferd)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- *å* iverksette tiltak for å kartlegge omfang og hvilke typer isolerte trossamfunn som eksisterer i de nordiske land, og
- *å* sørge for å samordne og spre kunnskap om hjelpebehov til barn og unge som har vokst opp i isolerte trossamfunn.

Rek 27/2002 Nordisk kulturpolitikk og kulturstatistikk (A 1304/kultur)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- *at* Nordisk Ministerråd (kulturministrene) fører en diskusjon om prinsippene for den fremtidige nordiske kulturpolitikk og om national og fællesnordisk støtte til kunsten som indrager synspunkterne i dette forslag og at Nordisk Ministerråd (kulturministrene) dermed giver et grundlag for diskusjon med Nordisk Råd (Kultur- og Uddannelsesudvalget) i forbindelse med møte ved Nordisk Råds session i 2003.
- *at* anmode de statistiske bureauer om at utvikle en komparativ nordisk kulturstatistikk, som kan offentliggøres.

Rek 28/2002 International tilpasning af aftalelicens-modellen indenfor kulturområdet (A 1304/kultur)

Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer

- *at* arbeide for at aftalelicens-modellen anvendes i EU og at EU kræver at denne model anvendes internasjonalt i WTO og WIPO.

Rek 29/2002 Evaluering af Nordisk Ministerråds strategi for samarbejde med frivilligsektoren (A 1306/kultur)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- *at* evaluere strategi for samarbejde med frivilligsektoren i overensstemmelse med synspunkterne i dette forslag
- *at* gjennomføre et forskningsprogram hvor man analyserer den historiske betydning af den frivillige sektors arbejde for de nordiske velfærdssamfund og analyserer hvordan de nordiske samfund er i forandring og hvilken rolle den frivillige sektor kan spille i fremtiden.

Rek 30/2002 Nordisk formgivning og design (A 1280/kultur)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- *at* udforme en strategi for, hvordan der kan skabes netværk mellem de eksisterende nordiske støtteordninger og udstillingstiltag og områdets institutioner, således at man kan fremme markedsføring af nordisk formgivning og design.

Rek 31/2002 Strategi og handlingsplan for ministerrådet for informationsteknologi (MR-IT) 2002–2004 (B 218/næring)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at Nordisk Minsterråd gennemfører Ministerrådsforslag B 218/næring og i den forbindelse inddrager Næringsudvalgets synspunkter i implementeringen af IT Strategi og Handlingsplanen 2002–2004, særligt med hensyn til rekommandationerne 11/2000/næring Nordisk IT-infrastrukturstudie, E-handel (digitale signature) og regelsæt for kryptering og 13/2000 næring IT-redskaber og deltagerdemokratiet i Norden.

Rek 32/2002 Public Service TV och digitalisering (A 1244/kultur)

Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer

- at virke for at finde løsninger inden for rammerne af det nordiske samarbejde og i landene som bidrager til at offentligheden i de nordiske lande i øget grad får muligheder for at modtage de øvrige nordiske landes public service kanaler
- at, i god tid inden de analoge sendinger ophører, føre forhandlinger som bidrager til en løsning af spørgsmålet om ophavsret og som sikrer at alle aftaler om ophavsret og teknik på området skal være færdige senest to år før de analoge sendinger ophører.

Rek 33/2002 Nordisk sprogfællesskab (A 1279/kultur)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at skabe et overordnet organ med ansvar for det nordiske sprogfællesskab og sikre, at dette organ udarbejder et handlingsprogram for, hvordan det nordiske sprogfællesskab kan værnes og udvikles i fremtiden,
- at overveje former for finansiering af nordiske lektorater ved højere læreanstalter i Norden,
- at udarbejde en sprog- og kulturportal med skolen som hovedmodtager, hvor nordiske interessenter kan finde links til sprog, kultur og undervisningsrelevante internetsteder for at skabe en nordisk dimension i undervisningen,
- at fortsætte og udbygge finansieringen af udviklingen af læremidler, som den for tiden sker inden for Nordmål, f.eks. ved oprettelse af en sproglæremiddelfond (evt. på nettet),
- at sikre at de fragmenterede resultater af nordiske ordbogsprojekter (f.eks. NordtermNet

og NordtermBanken) bliver samlet i en elektronisk ordbog, som gøres tilgængelig på internettet,

- at udvide samarbejdet om udvikling af andre sprogteknologiske redskaber (oversættelsesprogrammer, skrivestøtte- og sprogkontrolprogrammer, store talog tekstdatabanker m.m.).

Rek 34/2002 Kendskab til nordisk sprogfællesskab (A 1279/kultur)

Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer

- at sikre kendskabet til såvel de skandinaviske som de vestnordiske sprog og finsk gennem skolernes læseplaner. Det kan ske f.eks. som en del af modersmålsundervisningen, men også gennem undervisning i kultur, historie og ved udøvelse af diverse kulturaktiviteter, samt ved at anvende undervisningsmateriale på andre af de nordiske sprog,
- at stille krav til et vist kendskab til nordiske sprog og kultur i læreruddannelserne.

Rek 35/2002 Elektroniske fagbøger for synshemmede (A 1292/velferd)

Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landenes regeringer

- å gennemgå lovverk i de nordiske landene og de selvstyrede områder og foreslå nødvendige endringer for at synshemmede sikres samme tilgang som almennheten til åndsverkenne i lesbare medier, dvs. i elektronisk form.
- å bidra til at kryptering på elektroniske bøger som i dag produseres av spesialbibliotek fjernes, slik at synshemmede får tilgang til elektroniske bøger på tvers av landgrensene.
- å bidra til at det opprettes eller utvikles en nasjonal standard for tilrettelegging av elektroniske bøger i kommersielle formater.

Rek 36/2002 Mobilitets- og støtteprogrammer inden for uddannelsesområdet (B 211/kultur)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at iværksætte udviklingsplan for Nordisk Ministerråds mobilitets- og støtteprogrammer inden for uddannelsesområdet under hensyntagen til udvalgets bemærkninger i denne betænkning.

Rek 37/2002 Uddannelse for unge i Norden (A 1289/kultur)

- Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
- *at* Nordisk Ministerråd i samarbejde med de nordiske regeringer informerer alle skoler for ungdomsuddannelse om den nordiske overenskomst om gensidig anerkendelse af gymnasiale uddannelser – herunder om muligheden for at tage et nordisk uddannelsesår – så den bliver velkendt af såvel studievejledere og ansvarlige for godkendelse af eksamener taget i andre nordiske lande på de enkelte uddannelsessteder;
 - *at* der udformes en informationskampagne der sigter på unge i Norden om muligheden for et nordisk uddannelsesår;
 - *att* Nordiska ministerrådet utreder de økonomiske förutsättningarna för ungdomarna att i högre grad kunna utnyttja möjligheterna till ett nordiskt studieår,
 - *at* Nordisk Ministerråd senest ved Nordisk Råds session 2003 redegør for tiltag som er sat i værk for at følge op vedtagelsen.

Rek 38/2002 Nordisk tentamensgyldighed for højere uddannelser (A 1305/kultur)

Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer

- *at* forny Sigtunaaftalen fremfor at erstatte den med en deklaration og vedtage en ny beslutning om «nordisk tentamensgiltighed»; anerkendelse af eksamener, en ny aftale som erstatter ministerrådets beslutning fra 1975 og i sin politiske intension går videre end den nuværende Sigtunaaftale, som ikke omfatter alle højere uddannelser
- *at* i dette arbejde inddrage forslagene fra rapporten «Tentamensgiltighed (Sigtunaavtalet 1975)», ANP 2001:723
- *at* vidta ökade informationsåtgärder gällande den nordiska tentamensgiltigheten, dels till de studerande, dels till dem som administrerar och godkänner examina och merithandlingar

Rek 39/2002 Hvidbog om udbygning af Norden til en international ledende region for forskning og innovation (B 212/kultur)

- Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
- *at* udarbejde «hvidbog» om udbygning af Norden til en internationalt ledende forsknings- og erhvervsregion.

Rek 40/2002 Nordiska samarbetets budget för 2003 (B 213/p; C 2)

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- *att* följa upp arbetet med den nya budgetprocessen i enlighet med det som Nordiska rådet vid sessionen 2001 anfört gällande ministerrådsförslaget B 204/p om budgetanalysen;
- *att* beslut över disponering av medel, såväl inom ramen för budgetposterna 1-2203-2 för Strategiska och kulturpolitiska insatser, som gällande 4-0445-2 Ministerrådets strategiska initiativ sker i enlighet med Nordiska rådets rekommendationer, politiska prioriteringar och synpunkter som kommer till uttryck i dialogen och samrådet om budgetdirektiven mellan Nordiska rådet och ministerrådet;
- *att* ministerrådet såväl inom ramen för budgetposten 1-2203-2 för Strategiska kultursatsningar som inom budgetposten 4-0445-1 Ministerrådets strategiska initiativ prioriterar insatser för att främja samarbete och ömsesidig respekt mellan olika kulturer och för fortsatta insatser mot främlingsfientlighet och rasism i Norden;
- *att* Ministerrådet i sitt kommande budgetarbete fortsätter den positiva utvecklingen genom att konkretisera innehållet i de enskilda budgetposterna i syfte att reducera andelen odisponerade medel för projekt och stödordningar;
- *att* ministerrådet inom budgeten för ministerrådets strategiska initiativ och inom budgetramen för berörda verksamhetssektorer prioriterar åtgärder för att eliminera gränshinder i enlighet med Nordiska rådets betänkande över ministerrådsförslaget B 215/ppresidiet om uppföljningen av Nordbornas rättigheter;
- *att* ministerrådet i sitt budgetarbete inför 2004 fortsatt uppmärksammar prioriteringarna i strategidokumentet Ny nordisk dagsorden:
 - teknologisk utveckling, särskilt informationssamhällets frågor samt nordisk spetsforskning
 - välfärd inklusive nordbors rättigheter och möjligheter att leva, arbeta, studera i ett annat nordiskt land samt demografi- och migrationsfrågor
 - den inre marknaden i Norden inklusive samarbete för att avlägsna gränshinder
 - samarbetet med grannländer och -regioner
 - miljö och hållbar utveckling
- *att* ministerrådet i sitt budgetarbete inför 2004 uppmärksammar budgetkonsekvenser av rådets rekommendationer och de aktuella strategierna och handlingsprogrammen i enlighet

med ministerrådets redogørelse for planerna for det nordiska samarbeidet 2003 (C 2) samt

- *att* i budgetten for år 2004 i enlighet med presidentens budgetkommentarer ge hög prioritet for følgende verksamhetsområden:

1. Den nordiska språkförståelsen och kultursamhörigheten, därunder insatser for barn och unga
2. Samnordiskt agerande inom EU:s nordliga dimension samt ökade insatser inom samarbeidet med Nordens närområden
3. Samnordiska personalutbildningsinsatser i civil krishantering
4. Fortsatta åtgärder for att avskaffa gränshinder inom Norden
5. Ökade insatser mot drogmissbruk i Norden och dess närområden (såväl alkohol som narkotika) Presidiet föreslår plenarförsamlingen att besluta om følgende ändringar i budgetten for år 2003, jämfört med ministerrådets förslag

Ökning (iTDKK) av anslagen till

- 2-2540-1 Nordisk språkråd 82
- 2-2542-1 Nordiske kurser i språk og litteratur 100
- 2-2543-1 Språklig samarbeid i Norden 550
- 2-2532-2 Nordplus 500
- 2-2522-2 Støtteordningen for nordisk folkeopplysning og voksenopplæring (FOVU) 390
- 3-6110-1 Prosjektmidler – regionalsamarbeid 400
- 4-4110-1 Prosjektmidler – arbeidsmarked og miljø 250
- 4-4510-1 Prosjektmidler – narkotikasamarbeid 225
- 5-1030-1 Hallå Norden 500

Summa ökningsar 2.997

Minskning (i TDKK) av anslagen till

- 5-0445-1 Ministerrådets strategiske initiativ 2.997

Summa minskningar 2.997

Öronmärkning (i TDKK) av anslagen inom

- 3-0830-1 Demokrati og medborgarpolitikk. Bekämpfung av smittsamma könssjukdomar, HIV/AIDS 1000
- 5-445-1 Ministerrådets strategiske initiativ Insatser mot främlingsfientlighet og rasisme 1000
- 1-2203-2 Strategiske kultursatsninger Insatser for økt samarbeide og ömsesidig respekt mellom ulike kulturer og for fortsatte insatser mot främlingsfientlighet og rasisme 1000

Rek 41/2002 Nordisk forskningsstøtte og Nordisk Råds interne budgetprocedure (A 1303/kk)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- *at* overveje metoder til, hvordan relevante organer i Nordisk Råd kan inddrages i overordnede politiske overvejelser om satsningsområder for nordisk forskningsstøtte,
- *at* inddrage de forslag til forbedringer af evaluering, rapportering og beslutningstagelse som fremkommer af NIFU's rapport i det fortsatte nordiske forskningssamarbejde,
- *at* Nordisk Ministerråd, herunder Nordisk Forskningspolitisk Råd, overvejer, hvorledes man, f.eks. ved ændrede beslutningsprocesser jvf. NIFU's rapport som omtales i komiteforslaget, kan opnå en bedre synergieffekt med de nationale forskningsprogrammer og dermed en bedre kobling til og udnyttelse af de nordiske forskningsmidler.

Ytring

Ytring 1/2002 Rigsrevisionens beretning til Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd om revisionen af Nordisk Kulturfonds virksomhed 2001, incl. beretning fra Nordisk Kulturfond (C 5/kk)

Nordisk Råd ytrer til Nordisk Ministerråd

- *at* Fondssekretariatet gennemfører de af revisorerne foreslåede ændringer.

Interne vedtak

Internt vedtak 1/2002 Globale aktører (A 1248/euro)

Nordisk Råd beslutter

- *at* Nordisk Råd så vidt muligt afskriver rekommandationer om Nordisk Ministerråds planer/programmer, når disse er iværksat. Dette set i lyset af ønsket om årlige rapporter om fremdriften i vedtagne planer;
- *at* Nordisk Råd tilrettelægger sit arbejde således, at Nordisk Råds organer kan indgå i dialog med de modsvarende ministerråd om planer/programmer og årlige rapporter om disse.

Internt vedtak 2/2002 Tema for Nordisk Råds Journaliststipendium 2003 (A 1299/medborger)

Nordisk Råd beslutter

- *at* Nordisk Råds Journaliststipendium i år 2003 som tema har bekæmpelsen af racisme og fremmedfjendtlighed samt integration og etnisk mangfoldighed og at kvalificerede ansøg-

ninger på området prioriteres ved valg af stipendiater.

Internt vedtak 3/2002 Demokratiutvikling i Kaliningrad (A 1307/presidiet)

Nordiska rådet beslutar

- att ta upp frågan angående medborgarorganisationernas möjlighet till samarbete med Östersjörådets kommissionär för demokratisk utveckling;
- att uppmana den parlamentariska Östersjökonferensens permanenta kommitté att verka för medborgarorganisationernas samarbetsmuligheter;
- att ta initiativet till att verka för ett vidgat parlamentariskt samarbete kring frågor om «good governance» vad gäller en effektiv administration, väl fungerande institutioner och lagtillämpning samt reformer på områden så som rättssäkerhet, stabilitet i skattelagstiftningen och fastighetsrätt;
- att Nordiska rådets representanter i den Permanenta kommittén presenterar detta betänkande i kommittén för att diskutera vilken roll kommittén önskar att ha i det fortsatta arbetet.

Internt vedtak 4/2002 Budgetprocessen (A 1303/kk)

Kontrollkomiteen foreslår endvidere, Nordisk Råd

- at overveje, hvorledes det interne arbejde med budgetprocessen kan forbedres, således at Nordisk Råds fremadrettede ønsker baserer sig på politiske vurderinger.

Vedtak om ikke å foreta seg noe

1 Medlemsforslag om nordisk rapportering om globaliseringsutvecklingen (A 1248/euro)

2 Medlemsforslag om övergång till euro som nordisk budgetvaluta (A 1281/presidiet)

3 Medlemsforslag om utvikling af nordisk-baltisk arbeidsmarkedssamarbejde (A 1284/næring)

4 Medlemsforslag om faglig informationsformidling ved flytning af næringsvirksomhed (A 1288/næring)

5 Igångsättandet av en utredning om de følger

som avsaknaden av en gemensam valuta orsakar for det nordiska samarbetet (A 1273/næring)

6 Nordisk kampanj om värdet av öppna samhällen (A 1271/medborger)

Vedtak om å ikke foreta seg noe i anledning av medlemsforslag som er omgjort til utvalgsforslag A 1274/medborger

Medlemsforslag om människohandel (trafficking) (Se A 1302/medborger)

A 1286/medborger

Medlemsforslag om Nordens ansvar for utsatta kvinner (Se A 1302/medborger)

A 1291/medborger

Medlemsforslag om politen i ett nordiskt perspektiv (Se A 1311/medborger)

A 1296/medborger

Medlemsforslag om felles tiltak i Norden for bekjempelse av korrupsjon, herunder forbindelsen til organisert kriminalitet og hvitvasking av penger

Andre vedtak

1 Nordiska rådet bör inrätta ett nordiskt filmpris (A 1276/presidiet)

Presidiet inställer om att ett nordiskt filmpris utdelas i anslutning till Nordiska rådets session 2002 och att ministerrådet underrättas snarast härom i en skrivelse.

Presidiet avger i detta skede ett delbetänkande om medlemsforslag om att Nordiska rådet bör upprätta ett nordiskt filmpris (A 1276/presidiet). Presidiet avger sitt betänkande om medlemsforslaget med förslag till beslut i rådet när en ny samlad strategi för rådets priser utarbetats och erfarenheter av filmprisutdelningen år 2002 föreligger.

Vedtak om tilbakesending til utvalg og presidium

1 Utskottsforslag om nordiska insatser för att styrka genomslaget av forskarrådgivning vid beslut om fiskerikvoter m.m. (A 1301/miljö)

2 Medlemsforslag om öppenhet och ökat parlamentariskt inflytande i vapenexportpolitiken (A 1295/presidiet)

Liste over saker i kronologisk nummerrekkefølge

A 1244/kultur	Medlemsforslag om nordisk TV-samarbeite (væckt av Elver Jonsson (fp) m.fl.)	Rek 32/2002
A 1248/euro	Medlemsforslag om nordisk rapportering om globaliseringsutvecklingen.	Ingen åtgärd Internt vedtak 1/2002
A 1265/miljö	Medlemsforslag om införsel av hundar och katter till Sverige och Norge (væckt av Pehr Löf m.fl.)	Rek 6/2002
A 1271/medborger	Medlemsforslag om nordisk kampanj om värdet av öppna samhällen (væckt av den konservativa gruppen i Nordiska rådet)	Ingen åtgärd
A 1273/näring	Medlemsforslag om igångsättandet av en utredning om de följder som avsaknaden av en gemensam valuta orsakar for det nordiska samarbetet (væckt av den konservativa gruppen i Nordiska rådet)	Ingen åtgärd
A 1274/medborger	Medlemsforslag om människohandel (trafficking) (væckt av mittengruppen i Nordiska rådet)	Ingen åtgärd
A 1275/presidiet	Medlemsforslag om «Ett handslag till Västnorden» (væckt av mittengruppen i Nordiska rådet)	Rek 16/2002
A 1276/presidiet	Medlemsforslag om att Nordiska rådet bör inrätta ett nordiskt filmpris (væckt av den socialdemokratiska gruppen i Nordiska rådet)	Andre vedtak 1
A 1277/näring	Udvalgsforslag om EU's regionalpolitik (fremlagt af Europaudvalget)	Fremst 2/2002
A 1278/välfärd	Medlemsforslag om små diagnosgruppers patientföreningars möjligheter att bedriva verksamhet på nordisk bas	Rek 23/2002
A 1279/kultur	Medlemsforslag om värn av den nordiska språkgemenskapen (væckt av den socialdemokratiska gruppen i Nordiska rådet)	Rek 33/2002 Rek 34/2002
A 1280/kultur	Medlemsforslag om gemensamma insatser för nordisk formgivning och design (væckt av den socialdemokratiska gruppen i Nordiska rådet)	Rek 30/2002
A 1281/presidiet	Medlemsforslag om övergång till euro som nordisk budgetvaluta (væckt av Pehr Löf)	Ingen åtgärd
A 1282/presidiet	Presidieforslag om billigere betalingsformidling for privatpersoner over Nordens grenser	Fremst. 1/2002
A 1283/velferd	Medlemsforslag om samordning av regelverk i Norden for å muliggjøre bruk av telemedisin mellom de nordiske landene (framlagt av midtengruppen i Nordisk Råd)	Rek 24/2002
A 1284/näring	Medlemsforslag om utvikling af nordisk-baltisk arbeidsmarkedssamarbejde (fremlagt av den venstresocialistiske grønne gruppe i Nordisk Råd)	Ingen åtgärd
A 1285/velferd	Medlemsforslag om hjelp til barn og unge som har vokst opp i isolerte trossamfunn (framlagt av den sosialdemokratiske gruppen i Nordisk Råd)	Rek 26/2002
A 1286/medborger	Medlemsforslag om Nordens ansvar for utsatta kvinner	Ingen åtgärd
A 1287/miljö	Medlemsforslag om EU:s beslut om dioxin (væckt av den socialdemokratiska gruppen i Nordiska rådet)	Rek 12/2002
A 1288/näring	Medlemsforslag om faglig informationsformidling ved flytning af næringsvirksomhed (fremlagt af den venstresocialistiske grønne gruppe i Nordisk Råd)	Ingen åtgärd

A 1289/kultur	Medlemsforslag om information om unges muligheter for uddannelse i hele Norden, herunder muligheden for et «nordisk uddannelsesår» (fremlagt af den venstresocialistiske grønne gruppe i Nordisk Råd)	Rek 37/2002
A 1291/medborger	Medlemsforslag om politen i ett nordiskt perspektiv	Ingen åtgärd
A 1292/velferd	Medlemsforslag om felles nordiske tiltak for å sikre tilgang til elektroniske fagbøker for synshemmede (fremlagt av den venstresocialistiske grønne gruppe i Nordisk Råd)	Rek 35/2002
A 1293/miljö	Utskottsförslag om nordiska insatser för vattenvård och hälsa i Karelska republiken (framlagt av Miljöoch naturresursutskottet i Nordiska rådet)	Rek 14/2002 Rek 15/2002
A 1296/medborger	Medlemsforslag om felles tiltak i Norden for bekjempelse av korrupsjon, herunder forbindelsen til organisert kriminalitet og hvitvasking av penger	Ingen åtgärd
A 1295/presidiet	Medlemsforslag om öppenhet och ökat parlamentarisk inflytande i vapenexportpolitiken (väckt av den vänstersocialistiska gröna gruppen i Nordiska rådet)	Vedtak om tilbakesending
A 1299/medborger	Udvalgsforslag om tiltag til bekæmpelse af racisme og fremmedfjendtlighed samt til at fremme integration (udarbejdet af arbejdsgruppen vedrørende racisme, fremmedfjendtlighed og integration)	Rek 7/2002 Rek 8/2002 Internt vedtak 2/2002
A 1300/næring	Udvalgsforslag om skadelig skattekonkurrence i nordisk perspektiv	Rek 9/2002 Rek 10/2002
A 1301/miljö	Utskottsförslag om nordiska insatser för att styrka genomslaget av forskarrådgivning vid beslut om fiskerikvoter m.m.	Vedtak om tilbakesending
A 1302/medborger	Udvalgsforslag om tiltag til bekæmpelse af menneskehandel (trafficking) og om Nordens ansvar for ofre for trafficking	Rek 19/2002 Rek 20/2002
A 1303/kk	Komiteforslag om beslutningsprocessen om nordisk forskningsstøtte og om Nordisk Råds interne budgetprocedure	Rek 41/2002 Internt vedtak 4/2002
A 1304/kultur	Udvalgsforslag om den nordiske kulturpolitikk	Rek 27/2002 Rek 28/2002
A 1305/kultur	Udvalgsforslag om studentermobilitet på området høgere uddannelse	Rek 38/2002
A 1306/kultur	Udvalgsforslag om evaluering af Nordisk Ministerråds strategi for samarbejde med frivilligsektoren	Rek 29/2002
A 1307/presidiet	Presidieförslag om att stöda demokratiutvecklingen i Kaliningrad	Rek 13/2002 Internt vedtak 3/2002
A 1308/välfärd	Utskottsförslag om att garantera hälsovårdssystemen i Norden	Rek 25/2002
A 1310/medborger	Udvalgsforslag om felles tiltak i Norden for bekjempelse av korrupsjon, herunder forbindelsen til organisert kriminalitet og hvitvasking av penger	Rek 21/2002

A 1311/medborger	Utskottsforslag om politen i ett nordiskt perspektiv	Rek 22/2002
B 211/kultur	Ministerrådsforslag om utviklingsplan for Nordisk Ministerråds mobilitets- og støtteprogrammer inden for uddannelsesområdet	Rek 36/2002
B 212/kultur	Ministerrådsforslag om udbygning af Norden til en international ledende region for forskning og innovation	Rek 39/2002
B 213/presidiet;	Ministerrådsforslag om nordiska samarbetets budget för 2003 samt redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet	Rek 40/2002
B 214/velferd	Ministerrådsforslag om oppfølging av rapporten «Fri rörlighet för alla – gränshinder för funktionshindrades rörlighet i Norden»	Rek 5/2002
B 215/presidiet	Ministerrådsforslag om oppfølging av «Nordbornas rättigheter»	Rek 3/2002 Rek 4/2002
B 216/medborger	Ministerrådsforslag om økt mattrygghet i Norden – styrket gjennomslag i internasjonale fora og styrket forbrukerinnflytelse»	Rek 11/2002
B 217/medborger	Ministerrådsforslag om program og prinsipper for det nordiske lovsamarbeidet 2002–2005 og handlingplan med prioriteringer for det nordiske lovsamarbeidet i justissektoren 2002–2003	Rek 17/2002 Rek 18/2002
B 218/næring	Ministerrådsforslag om strategi og handlingsplan for ministerrådet for informationsteknologi (MRIT) 2002–2004	Rek 31/2002
C 1	Nordisk årsredovisning 2001	
C 2;		
B 213/presidiet	Ministerrådsforslag om nordiska samarbetets budget för 2003 samt redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet	
C 3/kk	Rigsrevisionens beretning til Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd om revisionen af Nordisk Ministerråds virksomhed 2001	
C 4/kk	Rigsrevisionens beretning til Nordisk Råd om revisionen af Nordisk Råds regnskab for 2001	
C 5/kk	Rigsrevisionens beretning til Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd om revisionen af Nordisk Kulturfonds virksomhed 2001, incl. beretning fra Nordisk Kulturfond	Ytring 1/2002

Bilag 2**Uttalelser fra Rådet**

Præsidiets møde den 31. oktober 2002 i Helsingfors:

Nordiska rådet støder demokratiske rettigheter.

«Nordiska rådet fördömer det avskyvärda terrorådet i Moskva förra veckan och uttrycker sitt djupaste deltagande till alla dem som drabbats av denna illgärning. Nordiska rådet konstaterar med stor tillfredsställelse att alla de nordiska länderna sluter upp bakom FN:s säkerhetsråds resolution 1373, och att alla de nordiska regeringarna ger högsta prioritet åt kampen mot terrorismen och dess orsaker.

I terrorådet efterdyningar har det från ryskt håll uttalats protester angående genomförandet av en privat konferens om Tjetjenien i Köpenhamn.

Nordiska rådet

- Konstaterar, att mötesfrihet och yttrandefrihet är grundläggande rättigheter i ett demokratiskt samhälle;
- Fastslår, att ingen nordisk eller annan demokratisk regering kan åsidosätta dessa grundlagssäkrade rättigheter för att hindra arrangemanget av ett lagligt möte;
- Understryker, att dessa grundläggande rättigheter inte får användas i antidemokratiskt eller terrorbefrämjande syfte;
- Konstaterar, att den danska regeringens handlande är i enlighet med dessa principer;
- Framhåller, att de nordiska ländernas beslutssamhet att bekämpa terrorismen i alla dess former står fast.»

Bilag 3**Uttalelse fra Nordisk Råds og Baltisk forsamlings fellesmøte****Joint statement by the Presidium of the Nordic Council and the Presidium of the Baltic Assembly**

Nordic Council and the Baltic Assembly held their fourth joint meeting on April 27–29, 2003, in Lund, Sweden. More than 100 Baltic and Nordic parliamentarians as well as ministers and experts gathered in the old university town to address a wide range of topical issues, such as the fight against organized crime, civil security, and the Northern Dimension of the EU.

The Lund meeting constituted a reaffirmation of the close and fruitful Nordic – Baltic parliamentary cooperation dating back to the early 1990's. It also pointed the way towards an even closer relationship and cooperation in the years to come.

Estonia, Latvia and Lithuania are on the threshold of EU membership. The enlargement of the Union will bring about new conditions and opportunities for cooperation in Europe.

Nordic – Baltic cooperation has a central role in promoting regional cooperation, in addressing the political challenges of northern Europe, and in strengthening the position and voice of the small states in the Union.

The close cooperation on a wide range of societal areas – such as infrastructure, health, IT development, research and education – and on an everyday and equal basis is an integral and mutually beneficial element of the Baltic – Nordic relations.

The Presidium of the Baltic Assembly and the Presidium of the Nordic Council have agreed on the following priorities:

Combating organized crime is a fundamental prerequisite for securing democracy, for the safety of the citizens, and for the growth and just distribution of welfare. *Corruption* is an insidious obstacle for political, economic and social progress. Urgent and concerted action must be taken to stop the detestable *trafficking* in human beings. Society can not accept the suffering nor afford the waste of human resources caused by the trade in and use of *narcotic drugs*.

Environmental protection is a prime objective of

Nordic – Baltic cooperation. Implementing Agenda 21 is vital. Protecting the *sensitive marine environment* of the Baltic Sea region from all kinds of man-made hazards is crucial for the survival and sustainable reproduction of natural resources, as well as for biodiversity and the recreational potential of the Baltic Sea region.

Civil security should be strengthened by joint efforts to augment the capacity for preventing and *managing natural and technological disasters*. Civil security rests upon a credible ability to handle a range of *threats* against society and its citizens, which is bolstered by international cooperation.

Northern Dimension holds a natural and significant position in the Nordic – Baltic parliamentary cooperation. Increased weight should be placed on measures that yield *practical results* for the citizens of the region. Cooperation between the EU- and non-EU- members of the Northern Dimension should be intensified, and the promising *initiatives* of various parliamentary and governmental organizations in the region should be supported.

Having evaluated the influence of the EU enlargement on the regional development, Northern and Baltic countries highly support the processes of cross-border co-operation of their countries, and seek balanced development of all the regions of an enlarged Europe. For this purpose, it is necessary to successfully make use of EU financial assistance, including INTERREG, and to promote cooperation in all countries of the Region, taking into account emerging priorities and seeking sufficient national financing of these processes.

EU enlargement will open a new chapter in Nordic – Baltic parliamentary cooperation. The growth of the Union underlines the need for enhanced *regional cooperation*, which draws attention to the particular challenges of Northern Europe, jointly addresses these challenges, and yet contributes to the overall development and objectives of the Union. Joint steps should be taken to ensure that the *influence of small states* in the Union is safeguarded.

The Baltic Assembly and the Nordic Council welcome the enhanced cooperation of the Nordic

Council of Ministers and the Baltic Council of Ministers, and encourage them to apply it to all fields of activities, by involving sectoral ministries and holding regular meetings of the eight countries on various issues and on different levels.

The Presidium of the Nordic Council and the Presidium of the Baltic Assembly have agreed to define the following areas of cooperation between the Nordic Council and the Baltic Assembly for the period from 2003 to 2005:

Northern Dimension, with emphasis on its practical implementation; The development of the European Union, with focus on regional cooperation and development; Environmental issues, including maritime security; Social development cooperation issues, including infrastructure, health,

IT development, research and education, and civil security; Combating organized crime, with emphasis on drug issues, trafficking, and corruption, Protection of cultural heritage of the Baltic and Nordic Countries.

The Presidium of the Nordic Council and the Presidium of the Baltic Assembly have also agreed to support joint activities of the working bodies of the Nordic Council and the Baltic Assembly.

Inge Lønning
President of the Nordic

Giedre Purvaneckiene
Council Chairperson of the Presidium of the Baltic
Assembly

Bilag 4**Uttalelse fra den 5. arktiske parlamentarikerkonferansen**

Vi, valgte representanter fra *Canada, Danmark/Grønland, Finland, Island, Norge, Russland, Sverige, USA og Den Europeiske Union, som kommer sammen i Tromsø, Norge, den 11. – 13. august 2002*, for å diskutere felles anliggender og ansvar forbundet med Arktis,

A. Minnes

1. uttalelsene fra de fire tidligere arktiske parlamentariske konferanser som ble holdt i perioden 1993–2000,

2. Er overbevist om at disse konferansene, og uttalelsene fra dem som det var felles enighet om, tjener et meget nyttig formål ved at de setter fokus på delte eller felles arktiske spørsmål blant sirkumpolære nasjoner og parlamenter, og at de bidrar til å identifisere praktiske områder som nasjonale regjeringer kan ta fatt i, som vil være til nytte ikke bare for de enkelte land, men også for internasjonalt samarbeid og for de arktiske områdene selv;

B. Noterer

3. den vellykkede avslutningen på Stockholmkonvensjonen om vedvarende organiske miljøfarlige stoffer (POPs);

4. innlemmelsen av arktiske spørsmål i forberedelsene til Verdenstoppmøtet om bærekraftig utvikling, og anerkjennelsen av den rolle parlamentarikerne spiller i de foreløpige uttalelser for dette møtet av De forente nasjoner;

5. den internasjonale vitenskapelige drivkraft og støtte for politikken til prosjektet om utredning av konsekvenser av klimaendringer for naturmiljøet i Arktis og fremgangen i dets pågående forskning som bekrefter den verdensomspennende viktighet av bedre kunnskap om arktiske klimaprosesser og -endringer og konsekvensene av disse;

6. den vellykkede lansering av Universitetet i Arktis, med aktivt engasjement av flere nordiske land, og med et viktig fokus på deltakelse fra den nordiske urbefolkning;

7. den løpende utvikling og gjennomgang av strukturene og aktivitetene til Arktisk Råd, spesielt arbeidet med å styrke økonomisk støtte og ansvar, Arktisk Råds økende suksess i å ta opp arktiske spørsmål i internasjonale saker, vektleggingen på forbedret kapasitet i forskjellige arktiske regioner

når det gjelder å ta politiske beslutninger og gjennomføre bærekraftige sosiale og økonomiske programmer, som f.eks. økt internasjonalt samarbeid angående barn, og nettverk-programmet som binder sammen organisasjoner som er aktive i ungdomspolitik i det sirkumpolære nord;

8. Konferansen om likestilling og kvinner i Arktis, som ble holdt i august 2002 til støtte for arbeidet med å styrke Arktisk Råds arbeid med likestillingsspørsmål, spesielt i forhold til situasjonen til kvinner i urbefolkningen;

9. behovet for internasjonalt samarbeid i utviklingen av bærekraftige transportsystemer i de arktiske områder, med tilknyttet infrastruktur, inkludert den nordlige sjøveien, spørsmål forbundet med bruk og forvaltning av sjøveien i det arktiske Nord-Amerika, og arbeidet med å bedre luftfarten i de arktiske områder og globale forbindelser.

C. Tar hensyn til

10. Barrow-erklæringen i Arktisk Råd, vedtatt i oktober 2000;

11. det pågående arbeid i Arktisk Råd og dets arbeidsgrupper og programmer, Overvåking av det arktiske miljø (AMAP), Bevaring av arktisk fauna og flora (CAFF), Beskyttelse av det marine miljø (PAME), Beredskap mot akutt forurensning (EPPR), Arbeidsgruppen for bærekraftig utvikling (SDWG), og Arktisk Råds handlingsplan mot forurensning (ACAP) for å utvikle og gjennomføre tiltak for å hindre forurensning, bevare biomangfoldet og sikre bærekraftig bruk av levende ressurser;

12. Kommunikéet fra Barents Euro-Arktiske Råd som ble offentliggjort i mars 2001;

13. ti-års markeringen av Den arktiske miljøvernstrategien i juni 2001 som fremhevet de tiltak som er gjort for å kontrollere eller redusere forurensningen i de arktiske områder, og behovet for øyeblikkelig og resolutt forpliktelse til handling når det gjelder saker som klimaendring og bærekraftig bruk av naturressurser, og spesielt den tvingende nødvendigheten av internasjonalt samarbeid i utarbeidelsen av et arktisk budskap til verdenstoppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg i 2002;

14. handlingsplanen for Den nordlige dimensjon i det eksterne og grenseoverskridende eller regionale utviklingssamarbeid i Den Europeiske Union inkludert ND miljøfellesskap og den nordlige dimensjon, utgivelsen av en nordlig dimensjon av Canadas utenrikspolitikk og gjennomføring av det amerikanske Nord-Europa-initiativ.

15. den kontinuerlige koordineringen og effektiviteten av nasjonale og internasjonale vitenskapelige aktiviteter i det sirkumpolære Arktis, med økende vekt på miljøvern og sosial og økonomisk utvikling, som vist gjennom opprettelsen av Det nordlige forskningsforum og gjennom det vellykkede resultatet av de årlige «toppmøte-ukene om arktisk vitenskap» arrangert av Den internasjonale komité for arktisk vitenskap, hvor mange internasjonale arktiske vitenskapelige aktiviteter er representert og utveksler forskningsformål og informasjon;

16. det multinasjonale prosjekt «Oversikt over levekår i Arktis» (SLICA); og den økende oppmerksomhet som gis i mange arktiske land til sosiale forhold og helse spørsmål, spesielt blant ur-samfunn og i små samfunn;

17. utviklingen mot utarbeidelsen av en rapport om menneskelig utvikling i Arktis, foretatt i samarbeid med Arktisk Råd, UNDP og nasjonale og internasjonale byråer.

D. Vil arbeide samvittighetsfullt, individuelt og i samarbeid med våre medparlamentarikere, gjennom våre respektive nasjonale regjeringsstrukturer og internasjonale aktiviteter for å

18. spille en aktiv rolle i utviklingen av aktiviteter som fremmer sirkumpolært samarbeid og skaper kompatibilitet mellom nasjonal og internasjonal politikk i forhold til de arktiske regioner;

19. nøye overveie, med åpen parlamentarisk diskusjon og inndata fra internasjonale urorganisasjoner og folkevalgte organer, forslag til styrking av regionalt engasjement i Arktisk Råd ved å skape et effektivt forbund mellom Rådet og Nordlig Forum mens Rådet samtidig bevarer sin rolle som et sirkumpolært organ på høyt inter-regjerings nivå;

20. ta imot invitasjonen til Den arktiske parlamentariske konferanse om å delta som observatør, og sikre at det er tilstrekkelig og viktig oppfølging i parlamentene i de arktiske land, av konsekvensene for de arktiske områder og befolkning av konklusjonene, anbefalingene og avtalene fra toppmøtet i Johannesburg;

21. gjennom parlamentene, be om fremdriftsrapporter om multi-nasjonal forskning på konsekvensene av klimaendringer for naturmiljøet i Arktis, og få i gang diskusjoner i parlamentene om konsekvensene for Arktis og for nasjonal og inter-

nasjonal politikk og handling av den økende kunnskap om arktisk klimaendring;

E. Anmoder regjeringene i den arktiske region og institusjonene i Den Europeiske Union om å

22. sikre at et sterkt arktisk budskap som anerkjenner urbefolkningens spesielle situasjon, tas med i de nasjonale innleggene fra arktiske nasjoner på Verdenstoppmøtet om bærekraftig utvikling;

23. styrke og klargjøre nasjonal politikk og gjennomføringen av denne i de arktiske områder, med full deltakelse av den arktiske urbefolkning og alle beboere i nordområdene og med vekt på miljømessig bærekraft, bedret energieffektivitet og bruk av fornybar energi, bevaring av biomangfoldet, fornuftig bruk av ressurser og langsiktig sosial og økonomisk utvikling, med støtte i sterk tverrfaglig vitenskap og grunnleggende forskning;

24. vedta en ny handlingsplan for perioden 2004–2006 for EUs nordlige dimensjon-politikk og vurdere måter å styrke samhandling mellom Arktisk Råd og EU-kommisjonen, idet det tas hensyn til resultatet av Ministerkonferansen om den nordlige dimensjon og det arktiske vindu, som skal holdes på Grønland i august 2002;

25. støtte og styrke arbeidet for å gjøre Arktisk Råd til et sterkt internasjonalt organ, med sin egen basisinntekt og -budsjett, med internasjonalt samt nødvendig nasjonalt ansvar, mens det samtidig opprettholder sitt vesentlige særpreg, bl.a. fast deltakelse av internasjonale urorganisasjoner og folkevalgte organer;

26. pålegge Arktisk Råd å utarbeide en rapport om menneskelig utvikling i Arktis og fremlegge en fremdriftsrapport på den neste parlamentariske konferanse i 2004;

27. pålegge Arktisk Råd å utvikle en plan eller et program for å oppnå bærekraftige transportsystemer i det sirkumpolære Arktis, med hensiktsmessig infrastruktur, inkludert nødvendige strukturer for informasjonsteknologi;

28. lette fortsatt samarbeid mellom Arktisk Råd og Barents Euro-Arktiske Råd, spesielt med hensyn til de felles eller samvirkende aktiviteter i forbindelse med:

- støtte til Universitetet i Arktis, spesielt dets utvekslings- og mobilitetsprogrammer;
- samarbeid om forvaltningspolitikken m.h.t. fiske og levende ressurser;
- gjennomføring av samarbeidsprogrammer i forhold til barn og ungdom;
- oppfølging av resultatet av konferansen i august 2002 om likestilling som ble holdt i Saariselkä, Inari, Finland;

29. foreta periodisk gjennomgang av mandatene, arbeidet og effektiviteten til både Arktisk Råd og Barents Euro-Arktiske Råd, med diskusjon i parlamentene angående deres støtte, og en vurdering av hvordan de bidrar til å utvikle i de arktiske strøk en økt evne til å foreta og ha innflytelse over politiske, sosiale og økonomiske beslutninger og å gjennomføre de etterfølgende programmer;

F. Identifiserer og foreslår tiltak som Den faste komité av parlamentarikere for den arktiske region skal ta i følgende prioriterte område i perioden 2002–2004;

30. oppmuntre og støtte Arktisk Råd i utarbeidelsen av en rapport om menneskelig utvikling i Arktis;

31. utvikle, i samarbeid med Arktisk Råd, Den Europeiske Union og andre internasjonale organer, et program eller plan for informasjonsteknologi som egner seg for de arktiske områder, som også dekker behovene til ursamfunn, med støtte i rapporten «IT og Arktis» som ble fremlagt for den femte konferansen, og spesielt dens fem målsetninger:

- IT må være et verktøy tilgjengelig for alle som bor i arktiske strøk,
- IT må øke mulighetene for å starte og investere i kunnskap-intensive bedrifter i Arktis
- IT skal bidra til å gjøre Arktis til en region med utdanning på høyt nivå,
- IT skal brukes til å forbedre de sosiale tjenester i Arktis,
- IT skal bidra til å styrke deltakelse, gjennom-siktighet og tilgang, og den arktiske identitet;

32. ta hensyn til den stadig mer nøyaktige informasjon og sannsynlige prognose over klimaendringer i den arktiske region. Disse spørsmål skal omfatte de miljømessige, økonomiske og sikkerhetsmessige aspekter ved økende maritim transport i Arktis, som en følge av ny utforskning og planer for utvikling av ikke-fornybare ressurser og muligheten for transport av farlig gods gjennom arktiske områder;

33. avklare de felles og regionale sosiale, økonomiske og politiske spørsmål forbundet med for-

valtningen av fiske og andre fornybare ressurser i Arktis og subpolare strøk, og arbeide mot en praktisk felles tilnærming, basert på tidligere arbeid av nasjonale og FN-organer;

34. undersøke nøye konklusjonene og anbefalingene fra FNs verdenstoppmøte om en bærekraftig utvikling når det gjelder det det anser som konsekvensene og mulighetene for den arktiske region, og forberede til neste parlamentariske konferanse et forslag til en arbeidsplan for Den faste komité av parlamentarikere og den parlamentariske konferanse, slik at den arktiske region og dens befolkning kan dra nytte av de verdensomspennende diskusjoner og FNs anbefalinger, og planen skal også bidra med arktisk kunnskap og erfaring til internasjonal fremgang mot en bærekraftig utvikling;

G. Konferansen foreslår videre at

35. i overensstemmelse med dens rolle som observatør i Arktisk Råd og i erkjennelse av den mulighet og det ansvar den har til å utveksle informasjon mellom folkevalgte representanter og å rapportere til de respektive parlamenter, skal Parlamentarikerkomitéen holde øye med utviklingen relatert til forskjellige emner omtalt i denne uttalelse. Den vil spesielt søke muligheter for å fremme de prioriteringer som er nevnt i avsnittene E og F ovenfor, og rapportere til den sjette konferansen angående de tiltak som er tatt og resultatene av disse. For å hjelpe ovennevnte prosess skal Parlamentarikerkomitéen undersøke muligheten av å opprette et elektronisk diskusjonsforum for å lette den utveksling som pågår blant arktiske parlamentarikere.

H. I tillegg erkjenner konferansen

36. interessen blant og tilstedeværelsen av parlamentariske observatører og representanter fra regjeringer og ikke-statlige institusjoner på denne konferansen, og anerkjenner deres viktige rolle i å videreføre budskapene og støtte de tiltak som er diskutert her;

I. Videre ønsker konferansen velkommen og aksepterer den vennlige invitasjonen fra Danmark/Grønland om å være vertskap på den sjette konferanse i 2004.

Bilag 5**Resolusjon fra 11. parlamentarikerkonferansen i Østersjøområdet****Resolution**

Del 1

Från 11'e Östersjökonferensen (BSPC), St. Petersburg, Ryska Federationen, 30 september – 1 oktober 2002

Deltagarna i konferensen
som med særskilt interesse har behandlat

sätt att åstadkomma integration och samarbeide i Østersjøområdet med utgangspunkt från den Nordliga dimensionen og dess særskilda inverkan på miljøpolitikken samt Kaliningrads rolle
som noterar

deklarationen om «den Europeiske unionens framtid» som antagits av Europarådet i Laeken og som sammankallar en bred forsamling av parlamentariker for å foreberede næste møte på regeringsnivå år 2004

toppmøtet EU-Ryssland i mai 2002

handlingsplanen for den Nordlige Dimensjonen (2000–2003), som antagits av Europarådet i Feira

meddelandet från Kommissionen till Rådet «EU og Kaliningrad» – COM (2001)26 slutgiltig – Bryssel, 17 jan 2001

meddelandet från Kommissionen till Rådet «Miljøsamarbeide EU-Ryssland» – COM (2001) 772 slutgiltig – Bryssel, 17 des 2001

resultatet av det 4'e østersjøtoppmøtet i St. Petersburg i juni 2002

den insats som har gjorts av Østersjørådet (CBSS) og andra regionala organisationer: Nordiska rådet, Nordiska ministerrådet, Østersjøstædernes union (UBC), Østersjøstaternes interregionelle samarbeide (BSSSC), Østersjøsamfundet for handelskammere (BCCA) og Fackforbundens samarbeide i Østersjøregionen.

de pågående forhandlingarna mellom den Europeiske unionen og den Ryske federationen samt den Europeiske unionen og ansøkerlænderna angående framtidige visum- og transitoverenskomelser i ljuset av EU:s utvidgning

uppmanar Østersjørådet og dess regeringar att

gjøre gemensamme anstrængninger for å styrke den Nordlige dimensjonen

medverka till en strukturert implementering og oppfølging av den Nordlige dimensjonens verksamhetsplan, dels gjennom å utvärdera de hittills oppnådde resultatene gjennomførende, dels gjennom å bistå med vägledning avseende program og inriktning for den nye handlingsplan, som skall tas fram under 2003,

oppmuntra en forbedret samordning av finansieringen från den Europeiske kommissionens side, så at de ulike finansieringskällorna kan jämföras over grænsene, med tanke på at hænseyn måste tas till EU- og EEA-lænderna, de framtidige medlemsstaterna og Ryssland,

koncentrere sig mere på projekt med ett ækte grænsoverskridende innehåll, innefattende grænsoverskridende infrastruktur, økonomisk samarbeide mellom grænsregioner samt grænsoverskridende miljøfråger, varvid sådanne redskap som Euro-region kan anvendes,

gemensamt verka for å inte bare veger og jærnveger skall vara en del av det trans-europeiske nætverket, utan æven færlinjer i Østersjøen

forhandle med Europakommissionen for ått øktet interesse från dennes side for Østersjøområdet og for ått kommissionen skall ta med sjøfart med færlor over Østersjøen som en viktig transportlænke i Kommissionens Vitbok om transportfråger

fortsette med arbeidet for ått underlette samarbeidet inom Østersjøregionen gjennom en effektiv arbeidsfordeling og ansvarsfordeling så at en bættere samordning av de mange regionala organisationerna og arbeidsgruppene kan oppnås og duplivering av projekt undvikas

anta nasjonelle strategier og handlingsprogram for skydd av Østersjøen for ått minske utslæppen av næringsæmnen från alle sektorer som bidrar till overgødningen av Østersjøen,

gripe sig an ått antal gemensamme grænsoverskridende miljøproblem i Østersjøregionen, som till eksempel sløseri med energi og klimattforændringer, hælserisker i samband med vatten- og luftforøringar, utarmning av naturressurser og

avfallshandtering, även radioaktivt avfall, förluster av biologiska system och biologisk mangfold, förorening av Östersjön och Barents hav,

oppmana parterna att slutföra MNEPR-förhandlingarna,

förhindra utrotning av tumlaren enligt UN:s bestämmelser,

stödja hållbar utveckling, speciellt implementeringen av Östersjöområdet agenda 21, vilket innebär att man vid beslutsfattande skall fästa lika uppmärksamhet vid ekonomiska, sociala och miljömässiga faktorer,

delta i utvecklingen av konceptet det gemensamma Europeiska ekonomiska rummet, vilket diskuteras i samband med Partnerskapet EU – Ryssland och Samarbetsavtalet (PCA) samt uppmärksamma pilotprojektsaspekten i relationerna EU-Kaliningrad

ratificera och implementera Kyotoprotokollet så snart som möjligt,

gemensamt stödja toppmötet EU-Ryssland i november 2002 för att uppnå en ömsesidigt acceptabel lösning på problemen inom passagerar- och godstrafiken mellan Kaliningraddistriktet och resten av Ryssland samt för att förhindra att nya barriärer uppstår i Europa samt för att fortsätta att utveckla samarbete människor emellan,

bistå med teknisk hjälp för att bekämpa den organiserade brottsligheten,

mobilisera samhället, både inom och utanför sjukvårdssystemet för att bekämpa HIV-epidemin och andra smittsamma sjukdomar,

intensifiera samarbetet över gränserna i Östersjöregionen för att skapa säkerhet och stabilitet och för att angripa de problem, som har att göra med den ojämna utvecklingen i regionen,

har enats om

att uttrycka sin tacksamhet till Sjösäkerhetskommittén för dess slutrapport inom området *emottager*

med stor tacksamhet inbjudan från Finlands riksdag att genomföra den 12:e Östersjökonferensen på regeringsnivå i september 2003 i Uleåborg

Resolution

Del II

från 11:e Östersjökonferensen (BSPC), St. Petersburg, Ryska Federationen, 30. september – 1. oktober 2002

Deltagarna i konferensen,
som med särskilt intresse har behandlat
Sjösäkerhet

med avseende på del II av den resolution, som antogs av deltagarna i 10:e Östersjökonferensen i Greifswald, i vilken deltagarna uppmanar Östersjörådet (CBSS) samt Östersjöländernas regeringar att vidta ett antal åtgärder vars syfte är att förhindra och kontrollera olyckor inom sjöfarten, att fortsätta att från grunden förbättra fartygens och sjöfartens säkerhet samt att delta i internationellt samarbete inom detta område,

som noterar

de resultat som presenteras i den bifogade rapport, som författades av Kommittén för Sjösäkerhet (COMS), och upprättades vid den 10:e Östersjökonferensen i Greifswald, särskild de delar som berör

en internationell utfrågning genomförd den 13 maj 2002 i Köpenhamn

den uppdaterade version av expertutlåtandet avseende sjösäkerhet i Östersjöområdet som presenterades vid 10:e Parlamentariska östersjökonferensen

den information som inkommit från de olika medlemsstaterna rörande det rådande läget inom sjösäkerheten i Östersjöområdet och de framsteg som har gjorts vad gäller genomförandet av Greifswaldbeslutet

det aktuella läget i överläggningar och planering inom Helsingforskommissionen (HELCOM) samt dess insatser för implementering av Köpenhamnsdeklarationen (HELCOM extra 2001) om sjösäkerhet och miljöskydd till havs [HELCOM 23/2002]

de politiska åsikter som framfördes av Europeiska unionen i dess Vitbok om «Europeisk transportpolitik för 2010: Dags att fatta beslut» (COM (2001) 370 final) avseende den nya dimensionen för sjösäkerhet, liksom de ansträngningar som gjorts av EU för att bli en fullvärdig medlem av den Internationella sjöfartsorganisationen (IMO), *välkomnar*

de beslut som fattades vid det extraordinarie Helsingforskommissionsmötet (HELCOM EXTRA 2001) den 10 september 2001 i Köpenhamn, som återspeglar en stor del av de krav som finns med i det beslut som fattades av den Parlamentariska östersjökonferensen den 4 september 2001 i Greifswald

det beslut som fattades av Helsingforskommissionen den 7 mars 2002 som innebar att den Parlamentariska östersjökonferensen fick observatörsstatus

det faktum att högsta politiska prioritet alltfört ges till sjösäkerhet i Östersjöområdet och att sjösäkerhetsmedvetenheten har ökat betydligt

det faktum att nya konventioner, direktiv, reg-

ler och andra villkor för att öka sjösäkerheten har förhandlats fram eller beslutats av de ansvariga internationella och nationella organisationerna snabbare än vad som skett tidigare vilket också är ett resultat av COMS arbetsgrupps ihärdiga arbete

införandet av AIS från och med 1 juli 2002 för alla nya fartyg med bruttotonnage över 300 och det faktum att Östersjön är ett av de första områdena i världen att införa det automatiska fartygsigenkänningsystemet (AIS).

den deklaration från ministerkonferensen «Säkerhet och bevakning av energikällor i Österjöområdet mot bakgrund av EU:s utvidgning», som antogs den 27 september i Ventspils, Lettland

det faktum att en HELCOM-workshop kommer att genomföras i mars 2003 med deltagande från den internationella sjöfartsorganisationen (IMO), och den europeiska gemenskapen (EG) för att diskutera «Miljöeffekter av ökad sjöfartsbelastning i Östersjön»

initiativet från Nordiska ministerrådet för att skapa en elektronisk karta över de oljeutsläppsrisker som uppstår vid ökade olje- och övriga transporter, samt över beredskap för bekämpning av oljeutsläpp i Österjöområdet. Kartan skapas genom en sammanställning av information och databaser från HELCOM och Östersjöstaterna

noterar

att den tid som krävs för ratificering och ikraftträdande av de internationella målen för implementering av konventioner och direktiv fortfarande är otillfredsställande

att det är nödvändigt att införa åtgärder, inte bara för att förhindra nedsmutsning av Östersjön av olja och andra föroreningar från sjöfartsverksamhet, utan även andra lämpliga åtgärder för att förbättra miljöskyddet i Östersjöområdet

uppmanar Östersjörådet och regeringarna i Östersjöländerna att

fortsätta med sina ansträngningarna för att förbättra sjösäkerheten i Östersjöområdet, särskilt genom att

implementera HELCOM:s Köpenhamnsdeklaration i Östersjöländerna så snabbt som möjligt

stödja den Internationella arbetsorganisationen IMO:s arbete med att etablera en modell för revision av utflaggningsländer

utan dröjsmål avgöra frågan om ratificering av Protokoll (Protokoll om sjömäns arbetsvillkor) från 1996 i Internationella arbetsorganisationens (ILO:s) Konvention No. 147, liksom även Konvention No 180 avseende kodifiering och övervakning av de grundläggande kraven för sociala minimistandarder, vilka, med några få undantag, ännu inte har blivit ratificerade av Östersjöstaterna

tillsammans inför IMO understryka vikten av att avdela viss områden av Östersjön som Särskilt känsliga sjöområden (PSSA) som ett första steg i implementeringen av den relevanta delen av Greifswaldsresolutionen

snabbt och enhetligt förbättra säkerhetsnivån i Östersjöns hamnar; presentera gemensamma krav inför IMO:s diplomatiska konferens, som skall hållas i december 2002 och behandla

- obligatoriska AIS-transpondrar på fartyg tidigare än planerat
- genomförande av riskanalyser för såväl fartyg som mobila plattformar som hamnar
- utnämmande av säkerhetskommissionärer
- framtagande av säkerhetsplaner för fartyg och hamnar
- rapportering av brott mot gällande säkerhetsregler

effektivt implementera Östersjöstrategin («Strategi för hamnanläggningar för mottagande av avfall från fartyg samt närliggande frågor» [HELCOM 17/96]), innefattande lämplig verksamhet för genomförande, övervakning och beivrande

studera frågan huruvida en «Hamn- och sjösäkerhetslag» enligt de aktuella planerna i USA borde tas fram och genomföras i Östersjöområdet

så snabbt som möjligt implementera Europaparlamentets direktiv 2000/59/EC samt Europarådets motsvarande direktiv från den 27 november 2000 angående mottagningsanläggningar i hamnar för avfall och lastrester från fartyg

utan dröjsmål genomdriva andra lämpliga åtgärder för skydd av den marina miljön, särskilt avseende minskning av landbaserade utsläpp av föroreningar och näringsämnen

rekommendera regeringarna inom HELCOM att utföra ytterligare efterforskningar avseende plats och typ av dumpade kemiska vapen, informera HELCOM om resultaten av dessa efterforskningar samt att uppdra åt HELCOM att uppdatera den senaste informationen och kunskapen avseende kemiska vapen i Östersjöområdet samt att presentera en ny skriftlig rapport så snart som möjligt

utveckla regionala planer inom respektive nations territorialvatten liksom ett införande av gemensam regional planeringsstrategi i de länder som ligger vid Östersjön i den Exklusiva ekonomiska zonen (EEZ) av Östersjön

stödja IMO:s ansträngningar att skapa ett enhetligt system för internationella utbildningsintyg samt standarder för sjömän samt utvecklingen av standarder och mekanismer för ömsesidig ackreditering av sjöfartsutbildning och utbildningsinstitutioner liksom även ömsesidigt erkännande av

kompetensintyg/certifikat inom EU/EEA-området

har enats om

att tillsättandet av en arbetsgrupp för den Parlamentariska östersjökonferensen har visat sig vara ett lämpligt instrument för att öka möjligheterna till politisk acceptans av de framförda kraven samt för att förbättra dialogen med de exekutiva institutionerna i Östersjöområdet samt med internationella institutioner

att detta instrument bör användas även i framtiden i relevanta fall, och

att den Parlamentariska östersjökonferensens

ständiga kommitté bör koncentrera sin uppmärksamhet på sjösäkerhetsfrågor.

Appendix: Rapport angående aktuella problem rörande sjösäkerhet på Östersjön, presenterad av BSPC:s arbetsgrupp «COMs – Kommittén för sjösäkerhet» för den 10'e konferensen i Greifswald 2001

tillägg 1 *Protokoll från den 3'e sammankomsten (internationell utfrågning)*

tillägg 2 *Expertutlåtande*

tillägg 3 *Nationella och regionala rapporter*

